BETÄNKANDE

I FRÅGA OM

ÅTGÄRDER FÖR FRÄMJANDE AF LANDETS HÄSTAFVEL

AFGIFVET DEN 11 DECEMBER 1911

AF

SÄRSKILDT FÖRORDNADE SAKKUNNIGE.

STOCKHOLM
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.
1911.

Innehållsförteckning.

Sid.

Skrifvelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet 1

Betänkande:

I. Inhemska häststammar 9
- Riksdagens skrifvelse den $^{6}/_{5}$ 1903 9
- Stuteriöfverstyrelsens utlåtande den $^{19}/_{11}$ 1906 11
- Sakkunniges utredning 14
- Sakkunniges förslag 35

II. Bevaringspris 38
- Stuteriöfverstyrelsens skrifvelse den $^{29}/_{9}$ 1908 38
- Hushållningssällskapens ombuds yttrande den $^{6}/_{11}$ 1908 42
- Sakkunniges utredning 42
- Sakkunniges förslag 48

III. Unghingstbeten, konsulenter och föreningar i hästafvelssyfte 49
- Unghingstbeten 50
- Konsulenter 53
- Föreningar i hästafvelssyfte 56
- Sakkunniges förslag 57

IV. Obligatorisk hingstbesiktning 59
- Upplysningsarbete 60
- Skatt å hingst 61
- Hingstbesiktningstvång 62
- Utländsk lagstiftning 66
- Sakkunniges förslag till lag angående obligatorisk hingstbesiktning 68
- » » » speciell motivering till d:o 76

Sid.

V. Rasstamböcker 81
Sättet för rasstamboks förande 89
Sakkunniges förslag 91

VI. Afvelspris vid kapplöpningar och traftäflingar 92
Sakkunniges förslag 94

VII. Ändringar i reglementet för den med statsmedel understödda hästpremieringen 95
Sakkunniges förslag 103

Reservationer:

Friherre F. Wrangels reservation mot förslaget om införande af rasstamböcker 127
Särskildt yttrande af friherre F. Wrangel 131
Arkitekten Hj. Törnqvists reservationer 133
I. ang. inhemska hästtammar 134
II. » obligatorisk hingstbesiktning 173
III. » rasstamböcker 177

Bilagor:

N:r 1. Utdrag af protokoll, hållet vid Uppsala läns landtbruksklubbs sammanträde den $^{14}/_{12}$ 1903, ang. vidtagande af åtgärder för befrämjande af den inhemska hästafveln 189
N:r 2. Alfsborgs läns södra hushållningssällskaps skrifvelse den $^{3}/_{12}$ 1904 ang. d:o 190
N:r 3. Stuteriöfverstyrelsens utlåtande den $^{19}/_{11}$ 1906 ang. d:o 192
N:r 4. Inkomna svar å Sakkunniges förfrågan om förefintligheten af sådant inhemskt hästmaterial, som afses i Riksdagens skrifvelse den $^{6}/_{5}$ 1903, (intagna i den ordning, de till Sakkunnige inkommit).
Från Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott 200
» Jönköpings » » » 200
» Norrbottens » » » 201
» Jämtlands » » » 202
» Gäfleborgs » » » 204
» Kronobergs » » » 207
» Örebro » » » 208
» Värmlands » » » 208
» Uppsala » » » 209

Sid.

Från Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ... 211
» Hallands » » » ... 212
» Kopparbergs » » » ... 213
» Västmanlands » » » ... 214
» Södermanlands » » » ... 214
» Kalmar läns södra » » ... 215
» Skaraborgs läns » » ... 217
» Östergötlands » » » ... 219
» Västernorrlands » » » ... 220
» Malmöhus » » » ... 224
» Blekinge » » » ... 224
» Västerbottens » » » ... 226
» Kalmar läns norra » » ... 227
» Älfsborgs » » » » ... 228
» Gottlands läns » » ... 229
» Göteborgs och Bohus läns » » ... 230

N:r 5. O. H. Svenssons m. fl. skrift den $^{22}/_{4}$ 1907 ... 231
N:r 6. Hj. Törnqvists redogörelse ... 240
N:r 7. Styrelsens för hingstuppfödningsanstalten å Vången skrift den $^{20}/_{6}$ 1908 ang. främjande af inhemsk hingstuppfödning ... 243
N:r 8. Stuteriöfverstyrelsens utlåtande den $^{13}/_{10}$ 1908 ang. d:o ... 244
N:r 9. » skrifvelse den $^{29}/_{9}$ 1908 ang. ändringar i hästpremieringsreglementet och höjning af anslaget till prisbelöningar för hästar ... 245
N:r 10. Vederbörande militärmyndigheters yttranden rörande landets förmåga att remontera armén och betydelsen däraf:

Från Inspektören för kavalleriet ... 253
» Inspektören för artilleriet ... 254
» Chefen för fortifikationen ... 254
» Lifgardet till häst ... 255
» Lifregementets dragoner ... 256
» Lifregementets husarer ... 256
» Smålands husarregemente ... 257
» Skånska husarregementet ... 257
» Skånska dragonregementet ... 258
» Kronprinsens husarregemente ... 259
» Norrlands dragonregemente ... 259
» Svea artilleriregemente ... 262
» Göta » ... 264

Sid.
Från Wendes artilleriregemente 264
» Norrlands » 265
» Upplands » 266
» Smålands » 266
» Gottlands artillerikår 268
» Positionsartilleriregementet 268
» Svea ingeniörkår 269
» Göta » 270
» Svea trängkår 271
» Göta » 271
» Norrlands » 272
» Skånska » 273
» Västmanlands » 274
» Östgöta » 274

N:r 11. Hushållningssällskapens ombuds yttrande den $^{6}/_{11}$ 1908 ang. ändringar i hästpremieringsreglementet och höjning af anslaget till prisbelöningar för hästar 275

N:r 12. Hushållningssällskapens ombuds skrifvelse i nov. 1908 ang. anställande af hästkonsulenter 278

N:r 13. Stuteriöfverstyrelsens utlåtande den $^{16}/_{3}$ 1909 ang. d:o 279

N:r 14. Föreningens för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ den $^{4}/_{8}$ 1903 aflåtna skrift, ang. införande af skatt å beskällare m. m. 282

N:r 15. Blekinge läns hushållningssällskaps skrifvelse den $^{6}/_{5}$ 1904 ang. begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare 285

N:r 16. Uppsala läns hushållningssällskaps d:o den $^{22}/_{7}$ 1904 ang. d:o 286

N:r 17. Norrbottens läns hushållningssällskaps d:o den $^{27}/_{8}$ 1904 ang. d:o 287

N:r 18. Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps d:o den $^{30}/_{8}$ 1904 ang. d:o 288

N:r 19. Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts d:o den $^{8}/_{12}$ 1904 ang. d:o 290

N:r 20. Östergötlands läns hushållningssällskap d:o den $^{12}/_{12}$ 1904 ang. d:o 290

N:r 21. Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts d:o den $^{12}/_{12}$ 1904 ang. d:o 291

N:r 22. Värmlands läns hushållningssällskaps d:o den $^{21}/_{12}$ 1904 ang. d:o 293

N:r 23. Gäfleborgs läns » d:o » $^{22}/_{12}$ » » d:o 294

N:r 24. Kronobergs läns » d:o » $^{12}/_{1}$ 1905 » d:o 294

N:r 25. Kalmar läns södra » d:o » $^{16}/_{1}$ » » d:o 295

N:r 26. Örebro läns » d:o » $^{8}/_{2}$ » » d:o 295

N:r 27. Värmlands läns » d:o » $^{27}/_{2}$ 1906 » d:o 296

Sid.

N:r 28. Kalmar läns södra hushållningssällskaps skrifvelse den $^{26}/_{3}$ 1906 ang. begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare ... 296
N:r 29. Kristianstads läns hushållningssällskaps d:o den $^{21}/_{6}$ 1906 ang. d:o 297
N:r 30. Göteborgs och Bohus läns » d:o » $^{9}/_{7}$ » » d:o 298
N:r 31. Uppsala läns » d:o » $^{18}/_{12}$ » » d:o 299
N:r 32. Hushållningssällskapens ombuds d:o » $^{10}/_{11}$ 1905 » d:o 301
N:r 33. Stuteriöfverstyrelsens utlåtande den $^{19}/_{11}$ 1906 ang. d:o 304
N:r 34. Tablå öfver Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands och Jämtlands läns hushållningssällskaps utgifter och inkomster i anledning af verksamheten vid hingstuppfödningsanstalten å Vången åren 1903—1910 311
N:r 35. Tablå öfver hushållningssällskapens och landstingens (underdistriktens) egna utgifter för hästafvelns befrämjande åren 1901—1910 313

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

Den 5 juni 1909 behagade Kungl. Maj:t på hemställan af dåvarande statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet medgifva, att högst fem sakkunnige personer finge tillkallas att inom departementet biträda med utredning och utarbetande af förslag i fråga om åtgärder för främjande af landets hästafvel, med särskildt fästadt afseende vid tillvaratagandet af inhemska häststammar och uppfödning inom landet af afvelshingstar samt beträffande ämnen, som därmed hade samband.

Sedan departementschefen för ändamålet tillkallat undertecknade, med uppdrag tillika för undertecknad, Wrangel, att såsom ordförande leda sakkunniges förhandlingar, sammanträdde sakkunnige härstädes första gången den 2 september 1909, därvid departementschefen, med öfverlämnande af de ärendet tillhörande handlingar, uppdrog åt sakkunnige att självständigt utarbeta och därefter till departementet inkomma med förslag till erforderliga åtgärder för främjande af landets hästafvel.

I enlighet med sakkunnige vid nämnda sammanträde lämnadt tillstånd har till sekreterare utsetts sekreteraren hos Kungl. Stuteriöfverstyrelsen, vice häradshöfdingen B. M. C. Nyborg.

Ofvanberörda till sakkunnige öfverlämnade handlingar voro följande:

1:o) Riksdagens den 6 maj 1903 till Konungen aflåtna skrifvelse (n:r 79) angående åtgärder för tillvaratagande af de inhemska häststammarna;

2:o) ett till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet öfverlämnadt utdrag af protokollet, hållet vid Uppsala läns landtbruksklubbs sammanträde i Uppsala den 14 december 1903, angående vidtagande af särskilda åtgärder för befrämjande af den inhemska hästafvelns utveckling (bil. 1, sid. 189);

3:o) en af Älfsborgs läns södra hushållningssällskap den 3 december 1904 till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet aflåten skrifvelse i samma ämne (bil. 2, sid. 190);

4:o) Stuteriöfverstyrelsens underdåniga utlåtande den 19 november 1906 i anledning af dels Riksdagens ofvannämnda skrifvelse dels ock åtskilliga underdåniga framställningar om införande af bestämmelser, afseende begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare (bil. 3, sid. 192 och bil. 33, sid. 304);

5:o) en af herr O. H. Svensson m. fl. den 22 april 1907 till Konungen ingifven underdånig skrift i anledning af Stuteriöfverstyrelsens under nästföregående punkt omförmälda underdåniga utlåtande (bil. 5, sid. 231);

6:o) en af 127 ledamöter af Riksdagens båda kamrar undertecknad, i mars 1908 till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet öfverlämnad skrift i fråga om anvisande af medel till understöd åt föreningar och enskilda vid sträfvandet att af förefintliga inhemska häststammar söka uppbygga en landthästafvel, särskildt för jordbruksändamål;

7:o) en af landshöfdingen F. Holmquist m. fl. den 18 november 1908 till Konungen ingifven skrift angående åtgärders vidtagande för tillvaratagande och utveckling af de inhemska häststammarna;

8:o) en af styrelsen för hingstuppfödningsanstalten å Vången den 20 juni 1908 till Konungen ingifven skrift angående statsunderstöd för främ-

jande af inhemsk hingstuppfödning, äfvensom Stuteriöfverstyrelsens, af yttranden från rikets samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott åtföljda, den 13 oktober 1908 i ämnet afgifna underdåniga utlåtande (bil. 7, sid. 243 och bil. 8, sid. 244);

9:o) Stuteriöfverstyrelsens underdåniga skrifvelse den 29 september 1908 angående ändringar i hästpremieringsreglementet och i sammanhang därmed höjning af anslaget till prisbelöningar för hästar, äfvensom hushållningssällskapens ombuds den 6 november samma år däröfver afgifna underdåniga utlåtande (bil. 9, sid. 245 och bil. 11, sid. 275);

10:o) en af hushållningssällskapens ombud den 13 november 1908 till Konungen ingifven underdånig skrift angående anställande af hästkonsulenter, äfvensom Stuteriöfverstyrelsens den 16 mars 1909 däröfver afgifna underdåniga utlåtande (bil. 12, sid. 278 och bil. 13, sid. 279);

11:o) en af Föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ den 4 augusti 1903 till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet aflåten skrift angående införande af skatt å beskällare m. m. (bil. 14, sid. 282);

12:o) Blekinge läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 6 maj 1904 angående begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare (bil. 15, sid. 285);

13:o) Uppsala läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 22 juli 1904 angående d:o (bil. 16, sid. 286);

14:o) Norrbottens läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 27 augusti 1904 angående d:o (bil. 17, sid. 287);

15:o) Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 30 augusti 1904 angående d:o (bil. 18, sid. 288);

16:o) Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts underdåniga skrifvelse den 8 december 1904 angående d:o (bil. 19, sid. 290);

17:o) Östergötlands läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 12 december 1904 angående d:o (bil. 20, sid. 290);

18:o) Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts underdåniga skrifvelse den 12 december 1904 angående d:o (bil. 21, sid. 291);

19:o) Värmlands läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 21 december 1904 angående d:o (bil. 22, sid. 293);

20:o) Gäfleborgs läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 22 december 1904 angående d:o (bil. 23, sid. 294);

21:o) Kronobergs läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 12 januari 1905 angående d:o (bil. 24, sid. 294);

22:o) Kalmar läns södra hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 16 januari 1905 angående d:o (bil. 25, sid. 295);

23:o) Örebro läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 8 februari 1905 angående d:o (bil. 26, sid. 295);

24:o) Värmlands läns hushållningssällskaps förnyade underdåniga framställning den 27 februari 1906 angående d:o (bil. 27, sid. 296);

25:o) Kalmar läns södra hushållningssällskaps förnyade underdåniga skrifvelse den 26 mars 1906 angående d:o (bil. 28, sid. 296);

26:o) Kristianstads läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 21 juni 1906 angående d:o (bil. 29, sid. 297);

27:o) Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps underdåniga skrifvelse den 9 juli 1906 angående d:o (bil. 30, sid. 298);

28:o) Uppsala läns hushållningssällskaps förnyade underdåniga framställning den 18 december 1906 angående d:o (bil. 31, sid. 299);

29:o) Hushållningssällskapens ombuds underdåniga skrifvelse den 10 november 1905 angående d:o (bil. 32, sid. 301); samt

30:o) Rekarnes härads hushållningsgilles underdåniga skrift den 18 mars 1907 angående d:o.

Sedermera hafva till sakkunnige öfverlämnats följande handlingar, nämligen:

31:o) genom remiss den 25 november 1909 hushållningssällskapens ombuds den 12 i samma månad till Konungen aflåtna underdåniga skrift

angående ökning af anslaget till hästpremieringen, särskildt med afseende å kallblodiga hästar; samt

32:o) genom remiss den 7 augusti 1911 en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gottlands län den 26 juli samma år till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet afgifven skrifvelse angående åtgärders vidtagande för bevarande af den s. k. skogsrussen.

För utförande af sitt uppdrag hafva sakkunnige sammanträdt dels å skilda tider i Stockholm dels den 12 augusti 1910 å Flyinge hingstdepå dels ock den 13—18 i samma månad i Hälsingborg.

Sakkunnige hafva den 7 oktober 1909 aflagt besök å Husby gård i Uppland för att taga kännedom om den därstädes och i angränsande trakter bedrifna hästafveln samt den 25 maj 1910 i Uppsala besiktigat några hästar tillhörande Husby gårds besättning, hvarjämte sakkunnige, i syfte att undersöka förefintligheten af inhemska häststammar i vårt land, företagit resor, den 14—18 november 1909 till Älfsborgs län med Dalsland samt Skaraborgs och Bohus län, äfvensom den 19—22 i samma månad till Jämtland.

Efter afslutade arbeten få sakkunnige nu, med bifogande af samtliga till ärendet hörande handlingar, vördsamt aflämna sitt betänkande, hvilket innehåller följande särskilda utredningar och förslag, nämligen:

1:o) angående tillvaratagande och utveckling af inhemska häststammar;

2:o) angående införande af och anvisande af medel till s. k. bevaringspris för ädla ston;

3:o) angående understöd af statsmedel till hushållningssällskap, som inom sina områden bidraga till anordnande af unghingstbeten, anställa konsulenter i hästafvelsfrågor eller anvisa anslag till främjande af föreningar i hästafvelssyfte;

4:o) angående införande af obligatorisk hingstbesiktning;

5:o) angående uppläggande af rasstamböcker och anvisande af bidrag till sådana böckers förande;

6:o) angående anvisande af medel till afvelspris vid kapplöpningar och traftäflingar, samt

7:o) angående erforderliga ändringar i gällande reglemente för den med statsmedel understödda hästpremieringen.

Reservationer mot vissa delar af betänkandet äro afgifna af undertecknade Wrangel och Törnqvist och finnas intagna å sid. 127—186.

Stockholm den 11 december 1911.

FREDRIK WRANGEL.

FR. J. von ESSEN. WILHELM HALLANDER.

GÖSTA TAMM. HJALMAR TÖRNQVIST.

Mart. Nyborg.

BETÄNKANDE.

I. Inhemska häststammar.

I underdånig skrifvelse den 6 maj 1903 anförde Riksdagen, att, sedan den inhemska hästafveln vid början af 1870-talet begynt ingifva allvarliga farhågor för en tillbakagång eller försämring, hade man tillgripit den redan förut, ehuru i ringa utsträckning, anlitade utvägen att från utlandet importera afvelsdjur af främmande kulturraser för att därmed upphjälpa och förbättra den befintliga häststockens beskaffenhet. Genom de goda ekonomiska resultat, som ofta uppnåtts af hästuppfödare, hvilka användt det importerade korsningsmaterialet, hade intresset minskats för de inhemska häststammarne och insikten om deras värde, och detta äfven på de trakter, där behofvet af förstärkningsafvel alldeles icke kunnat sägas vara för handen. Efter ett par decenniers förlopp hade man omsider kommit därhän, att i regeln endast importerade hästar af antingen främmande kulturraser eller norsk ras användts för afvelsändamål. Äfven om detta förhållande inom vissa delar af landet visat sig vara till obestridlig nytta för hästafveln, hade dock importen icke allestädes varit till densammas fördel; och den uppfattningen hade på månget håll alltmera stadgats, att man icke i allo vunnit det goda resultat, som man genom importen sökt ernå. Med anledning däraf hade ock flerstädes bildats föreningar för att tillvarataga och utveckla de kvarvarande resterna af de inhemska häststammarne. Sedan jämväl genom noggranna forskningar ådagalagts, att landet besutte ett dugligt och utvecklingsmöjligt inhemskt hästafvelsmaterial, hade småningom den åsikt stadgat sig, att det vore ej allenast möjligt utan äfven ekonomiskt fördelaktigt att vid hästafveln minska användningen af de främmande kulturraserna. För att främja detta ändamål hade i en inom Riksdagen väckt motion ifrågasatts vidtagande af sådana åtgärder, som kunde vara erforderliga för att på bästa sätt tillvarataga våra inhemska häststammar. Bland de åtgärder, som därvid i främsta rummet af motionären åsyftats, vore en ändring i det då gällande premieringsreglementet af den 23 november 1900, enligt hvilket reglemente endast sådana afvelsdjur af inhemskt ursprung vore föremål för premiering, som vore kallblodiga samt hänförliga till »den norska eller nordsvenska typen». På sätt af motionären erinrats syntes emellertid de senare årens undersökningar gifva vid handen, att vår hästkultur ingalunda ledde sitt ur-

Riksdagens skrifvelse 6/5 1903.

sprung från Norge. Snarare hade densamma gifvit upphof åt detta lands hos oss mest värderade häststam. Det torde till och med kunna sägas, att, medan i Norge endast ett par af de ursprungliga typerna kunde spåras i nutidens hästar, funnes i vårt land, om också endast i sparsamt förekommande fall, nordens samtliga ursprungstyper representerade, såväl varmblodiga som kallblodiga. Därför torde det icke vara riktigt att sammanställa samtliga våra inhemska stammar med den norska rasen och därmed hänföra dem till den kallblodiga gruppen, äfven om en stor del af de inhemska stammarne på senare tid blifvit uppblandad med nyssnämnda ras. Under sådana förhållanden och då den nordsvenska typen i det allmänna föreställningssättet blifvit identisk med endast de delar af vår häststock, som vore nära besläktade med den norska rasen, ansåg Riksdagen, i likhet med motionären, att de nuvarande bestämmelserna i reglementet kunde blifva vilseledande och i månget fall hinderliga för ett rätt tillvaratagande af det värdefulla material, som våra inhemska häststammar erbjöde, och att det på grund däraf torde vara nödvändigt, att ett tillägg gjordes i premieringsreglementet, hvarigenom äfven sådana inhemska hästar, hvilkas typ icke vore identisk med den norska, kunde blifva föremål för premiering. Det hade jämväl synts Riksdagen kunna ifrågasättas, huruvida icke staten äfven på annat sätt än genom premiering borde underlätta arbetet för tillvaratagande af de inhemska häststammarna, likasom staten, hvad nötkreatursafveln beträffade, lämnade understöd icke allenast genom premiering utan äfven genom särskildt anslag för att uppmuntra till bildande af s. k. afvelscentra, hvarifrån till landets olika delar framstående afvelsdjur kunde spridas.

Under åberopande af det anförda anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning vidtaga de åtgärder, som från statens sida kunde anses erforderliga för befrämjandet af vår inhemska hästafvel.

Genom nådig remiss den 15 maj 1903 anbefalldes Stuteriöfverstyrelsen att i anledning af hvad Riksdagen sålunda anfört afgifva underdånigt utlåtande, hvarjämte Kungl. Maj:t sedermera lät genom särskilda nådiga remisser till nämnda styrelse för samma ändamål ytterligare öfverlämna två till Kungl. Jordbruksdepartementet inkomna handlingar, nämligen:

dels ett utdrag af protokollet, hållet vid Uppsala läns landtbruksklubbs sammanträde i Uppsala den 14 december 1903 (bil. 1, sid. 189), hvaraf inhämtades, hurusom klubben, under framhållande att inom Uppland ännu funnes i behåll olika typer af ett inhemskt, svenskt hästslag, som vore både kraftigt och utvecklingsmöjligt, och som tillvarataget kunde blifva till

stort gagn för landets hästafvel, enhälligt uttalat sin anslutning till den skrifvelse, som af Riksdagen aflåtits till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan om vidtagande af särskilda åtgärder för befrämjande af den inhemska landthästafvelns utveckling;

dels och en den 3 december 1904 dagtecknad skrift (bil. 2, sid. 190), däruti Älfsborgs läns södra hushållningssällskap — under anförande, bland annat, att den numera inom sällskapets område allmänt förekommande ardennerhästen visserligen rönte god efterfrågan och betingade ganska högt pris, men att densamma enligt bland ortens jordbrukare allmänt utbredd åsikt vore för tung för ortens behof, jämförelsevis tidigt blefve behäftad med fel och åkommor och kräfde väsentligt dyrare underhåll än förut därstädes brukade hästar — framhållit, att ardennerhästens utbredning beklagligtvis skett på bekostnad af en förut inom underdistriktet befintlig frisk, kraftig och härdig landthäst, som under gårdfarihandelns och skjutsväsendets mödosamma dagar väl utdanats för en mängd olika uppgifter och därför blifvit en häst med sådan mångsidig användning, som ortens hufvudsakligen af småbrukare bestående befolkning behöfde; att, äfven om denna landthäst, af hvilken exemplar ännu vore att finna, numera till sin exteriör icke i alla delar öfverensstämde med ytterlärans stränga fordringar, sällskapet likväl vore förvissadt om, att en omsorgsfull kultur skulle kunna, med bevarande af denna hästs obestridda goda egenskaper, återskänka densamma dess ursprungliga exteriör; samt att sällskapet på grund häraf på det lifligaste instämde uti Riksdagens ofvanberörda underdåniga skrifvelse om vidtagande af särskilda åtgärder för främjande af den inhemska hästafvelns utveckling.

Stuteriöfverstyrelsens utlåtande 19/11 1906.

Uti underdånigt utlåtande den 19 november 1906 öfver framställningarna i fråga (bil. 3, sid. 192) framhöll Stuteriöfverstyrelsen, bland annat, att då uti Riksdagens förberörda underdåniga skrifvelse anförts, hurusom, sedan den inhemska hästafveln vid början af 1870-talet begynt ingifva allvarliga farhågor för tillbakagång eller försämring, man tillgripit den redan förut, ehuru i ringa utsträckning, anlitade utvägen att från utlandet importera afvelsdjur af främmande kulturraser för att därmed upphjälpa och förbättra den befintliga häststockens beskaffenhet, denna uppgift, enligt hvad Stuteriöfverstyrelsen funnit, icke öfverensstämde med de resultat, forskningen rörande hästafveln i vårt land med bestämdhet gifvit vid handen, nämligen att redan under 1500-talet från utlandet hit införts hästar för afvelsbruk och det i ganska stor utsträckning. Sålunda vore det kändt, att under Gustaf I:s regeringstid flera för den tidens smak och behof passande afvelsdjur inköpts från Friesland, samt att då på de nybil-

dade kungsgårdarna inrättats s. k. »stogångar»; och torde intresset för sådana hafva varit lifligt äfven efter nämnde konungs död, ity att enligt en inventarieförteckning från år 1581 funnits stogångar på ej mindre än 15 kungsgårdar med tillsammans 29 hingstar, 205 gamla och 130 unga ston samt 128 hingstfålar och föl. Att äfven efter denna tid ständigt hit införts afvelsdjur af främmande blod, hvilka blifvit spridda öfver snart sagdt hela vårt land, kunde utan svårighet genom den hippologiska litteraturen påvisas. Sålunda kände man med visshet, att under åren 1673—1789 hit införts hingstar från Danmark, Tyskland, Ryssland, Frankrike och Spanien m. fl. länder. Vid sådant förhållande kunde påståendet, att vårt land skulle besitta ett dugligt och utvecklingsmöjligt hästafvelsmaterial af inhemskt ursprung, få anses synnerligen tvifvelaktigt för att icke säga ohållbart. Också hade forskningen för mer än 60 år tillbaka gifvit vid handen, att, till följd af den ständiga införseln af afvelsdjur, de förut måhända befintliga s. k. inhemska raserna vore försvunna. Sålunda hade dåvarande sekreteraren vid Stuteriöfverstyrelsen, phil. mag. Alexis Noring i sin år 1842 utgifna handbok i husdjursskötseln anfört bland annat: »Under de senare 200 åren känner man bestämt att tid efter annan en mängd utländska ädlare hästar inkommit i landet, hvilka säkerligen haft inflytande på de förut inhemska hästracernas omstöpande. — — Af föregående synes huru fåfängligt det skulle vara att uppleta någon inhemsk race, som kunde få namn af ren svensk. — — Från Ryssland har mycket Österländskt blod inkommit till Sverige, senast genom de flera hingstar af blandad orientalisk och engelsk race, som i Ryssland inköptes 1813; men dessa racer äro numera sinsemellan så sammanblandade och uppblandade med andra förut redan inhemska, att det är omöjligt uppdraga någon gränslinea mellan racerna. — — Den norska hästen är temmeligen allmänt utbredd öfver norra och medlersta Sverige. — — Hurudan forntidens nordiska häst varit är svårt att bestämma. — — Det tjenar numera icke till något, att utreda detta». Professorn vid Kungl. Veterinärinrättningen i Stockholm J. S. Billing hade år 1836 uti »Grundlinier till hippologi» angående »Svenska hästar» skrifvit följande: »De som förekomma i södra och medlersta provincerna äro af samma ras, som de på danska öarna. Norra landskapen äga hästar, som närma sig de norrska. — — Ett klippareslag (ponie, en liten, lätt och vig häst) finnes på Öland och en del af Skåne (Färs härad)». I detta sammanhang framhölls vidare att då, med anledning af nu förevarande ärende, chefen för Stuteriöfverstyrelsen hösten år 1903 besökt vissa trakter af Uppsala län, hufvudsakligen kring Husby och Haberga, hvarest förmenats finnas kvar rester af en landthästras med den ädla hästens karaktär, hvilka icke skulle

vara ett uttryck för en importvara, utan tillhöra en egenartad kultur ända från forntiden, och därvid inför honom uppvisats ett hundratal hästar såsom exponenter för en sådan urtyp, hade emellertid bemälde chef endast kunnat konstatera, hvad som i de flesta fall utan svårighet stått att påvisa, nämligen att flertalet af de uppvisade hästarna varit produkter antingen af norskt eller ädelt blod, på samma gång de företett de mest skilda former och endast i ett fall liknat hvarandra, nämligen däruti att de varit små och outvecklade samt egentligen endast användbara för lättare körslor. De återstående få något större eller gröfre individerna hade varit fallna efter endera af de i orten bekanta hingstarna »Kato» eller »Cæsar», hvilka emellertid själfva befunnits vara korsningsprodukter och på intet vis representanter för någon urgammal ras. Hvilka fakta, som därför kunnat föranleda till det i Riksdagens ifrågavarande skrifvelse gjorda påståendet, att, sedan jämväl genom noggranna forskningar ådagalagts, att landet besutte ett dugligt och utvecklingsmöjligt inhemskt hästafvelsmaterial, småningom den åsikt stadgat sig, att det vore ej allenast möjligt utan äfven ekonomiskt fördelaktigt att vid hästafveln minska användningen af de främmande kulturraserna, därom kunde på anförda skäl Stuteriöfverstyrelsen ej vinna klarhet och ej heller lämnade Riksdagens skrifvelse därom någon som helst upplysning. Förvisso torde det emellertid ej hafva varit Riksdagens mening att inom den s. k. inhemska afveln af kallblodigt slag eller, med andra ord, inom afveln af den nordsvenska hästen vilja utesluta användningen af den enda därvid enligt gällande premieringsreglemente tillåtna kulturras eller den norska hästen, ty denna hästs behöflighet tills vidare i afveln af den s. k. nordsvenska hästen borde väl få anses obestridd. Alltså måste Riksdagen hafva afsett det vara beträffande den såsom befintlig påstådda varmblodiga s. k. ursprungshästtypen, som det skulle blifva särskildt fördelaktigt att minska användningen af de främmande kulturraserna. Men härutinnan måste Stuteriöfverstyrelsen inlägga sin kraftigaste gensaga. Ty hela världens ädla hästkultur hade obestridligt, i mer eller mindre grad, det orientaliska eller engelska fullblodet att tacka för sin tillvaro och såväl form som öfriga egenskaper vore ett arf därifrån. Att det sålunda skulle vara möjligt, att i vårt land, och endast där, skulle förefinnas, låt vara endast i sparsamt förekommande fall, en ädel urras, som, utan någon som helst inympning med annat ädelt blod, skulle kunna utvecklas inom sig själf att tillfredsställa nutidens fordringar, syntes därför Stuteriöfverstyrelsen otänkbart. Hvad åter anginge antagandet, att vår hästkultur — hvarmed i detta fall torde få afses den nordsvenska hästen — ingalunda ledde sitt ursprung från Norge, utan att densamma snarare gifvit upphof till detta lands hos oss mest värderade

häststam, finge Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet åberopa den utredning, styrelsen uti sitt den 2 juni 1903 afgifna underdåniga utlåtande — rörande en af Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjord underdånig framställning om premiering af korsningsprodukter efter hästar af s. k. ardenner och deras typ samt af den norska eller nordsvenska typen — förebragt rörande såväl den norska som den nordsvenska hästens ursprung och härstamning, samt angående orsaken till att dessa hästtyper, ehuru stående den ädla hästen ganska nära, i nu gällande premieringsreglemente hänförts till kallblodigt slag; hvilken utredning, refererad i Kungl. Jordbruksdepartementets år 1904 utgifna meddelanden X, angående den med statsmedel understödda hästpremieringen, Stuteriöfverstyrelsen finge allt fortfarande till alla delar vidhålla. Med anledning af hvad sålunda anförts och sedan Stuteriöfverstyrelsen vidare på angifna skäl framhållit sina betänkligheter mot lämpligheten af att, såsom i Riksdagens skrifvelse jämväl ifrågasatts, genom särskildt statsanslag uppmuntra till bildandet af s. k. afvelscentra för hästar, anhöll styrelsen i underdånighet, att de i nämnda skrifvelse gjorda framställningar icke måtte till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Sakkunniges utredning.

Då sakkunnige tagit de sålunda föreliggande handlingarnas innehåll under ompröfning, hafva sakkunnige ansett sig böra såsom utgångspunkt anteckna, att Riksdagen uti sin ofvanberörda skrifvelse — under anförande, bland annat, att de senare årens undersökningar synts gifva vid handen, att vår hästkultur ingalunda ledde sitt ursprung från Norge, utan att densamma snarare gifvit upphof åt detta lands hos oss mest värderade häststam samt att det till och med torde kunna sägas, att, medan i Norge endast ett par af de ursprungliga typerna kunde spåras i nutidens hästar, funnes i vårt land, om också endast i sparsamt förekommande fall, Nordens samtliga ursprungstyper representerade, såväl varmblodiga som kallblodiga — framhållit nödvändigheten af, att åtgärder vidtoges för tillvaratagande af våra inhemska häststammar, och i sådant hänseende föreslagit, bland annat, ett sådant tillägg i hästpremieringsreglementet, att äfven de inhemska hästar, hvilkas typ icke vore identisk med den norska, kunde blifva föremål för premiering, hvarjämte Riksdagen ifrågasatt, huruvida icke staten äfven på annat sätt än genom premiering borde underlätta arbetet för tillvaratagande af de inhemska häststammarna.

Hvad då först angår frågan om ursprungsorten för vårt lands hästkultur hafva sakkunnige, då antagandena härom allt fortfarande måste röra sig på gissningarnas område och, sakkunnige veterligt, något påstående

om att Sveriges hästkultur skulle leda sitt ursprung från Norge icke förefinnes, ansett denna fråga icke vara af betydelse att i detta sammanhang påkalla någon närmare utredning.

Hvad därefter vidkommer påståendet, att i vårt land skulle finnas representerade Nordens samtliga ursprungstyper af hästar, såväl varmblodiga som kallblodiga, hvilket uttalande ju förutsätter förekomsten i Norden under forntiden af ett flertal ursprungstyper, så hänvisar Riksdagen uti sin förberörda skrifvelse såsom stöd härför till innehållet uti en inom Riksdagens Andra kammare år 1903 af herr O. H. Svensson i Saläng väckt motion, nr 53, om skrifvelse till Kungl. Majt angående tillvaratagande af de inhemska häststammarna, uti hvilken motion åter åberopas de upplysningar, som, beträffande den nordsvenska hästafveln, vid diskussionssammanträdet under allmänna svenska landtbruksmötet i Gäfle år 1901 af vederbörande inledare meddelats uti ett föredrag i ämnet.

Sakkunnige hafva funnit, att det sålunda åsyftade föredraget vid tillfället ifråga hållits af arkitekten Hj. Törnqvist öfver ämnet »Hvilken betydelse har den nordsvenska hästen för Sveriges hästafvel», samt att detsamma finnes refereradt i den officiella berättelsen öfver nämnda landtbruksmöte; och hafva sakkunnige ansett sig böra upptaga detsamma till granskning i hvad rör frågan om ursprungstyper af hästar i vårt land.

Af föredraget ifråga inhämtas, att föredragshållaren såsom sin åsikt framhållit, hurusom vårt land i forntiden haft *tvenne* hästtyper, en något mindre, gemensam för hela Skandinavien och likartad med den norska, samt en utaf större typ, hvilken »på grund af sin härstamning från Asien», vore att hänföra till ädel häst. Några flera ursprungstyper af hästar från forntiden i vårt land eller i Norden i öfrigt omtalar föredragshållaren däremot icke.

Vid granskningen af de bevis, som uti ifrågavarande föredrag åberopats för påståendet, att i forntiden funnits två dylika hästtyper, som vore att betrakta såsom ursprunget till vår hästkultur, hafva sakkunnige funnit dessa hufvudsakligen utgöras af dels en från de s. k. Vendelfynden i norra Uppland härstammande bronsplatta med en bild af ryttare och häst, i hvilken senares hufvud- och halsform föredragshållaren velat igenkänna »den lilla knubbiga norska hästen», och dels hästben från de s. k. Björköfynden — ett bogblad och ett frambens olika delar —, hvilka, jämförda med fullblodshingsten »Spadassins» å Veterinärinstitutet i Stockholm förvarade skelett, läte förmoda, att de tillhört en häst af inemot 160 cm. höjd.

Med ledning af detta sistnämnda fynd från järnålderns senare del har föredragshållaren ansett det ligga nära till hands antaga, att det i forn-

tiden existerat äfven en större häst här i Norden, hvarjämte han funnit, att denna häst torde hafva varit af ädel karaktär, enär så framginge af en på Gottland funnen runsten, hvarå vore afbildade ryttare och häst, hvilken senare helt och hållet hade karaktären af ädel häst.

Sakkunnige, som icke genom förberörda bevisföring kunnat finna sig öfvertygade om, att vårt land i forntiden ägt just *dessa* tvenne bestämda ursprungstyper af hästar, samt ej heller kunna tillerkänna beviskraft åt åtskilliga antaganden och påståenden, som ytterligare förekomma uti ifrågavarande föredrag, såsom exempelvis att i Jämtland ännu i dag skulle finnas exemplar af hästar, »hvilka visa alldeles samma typ som under forntiden», vilja emellertid såsom sin åsikt framhålla, att med stöd af senare tiders forskningar sannolika uttalanden visserligen kunna göras angående former och karaktär hos forntidens häst i vårt land, men att — såsom äfven af det följande framgår — starka tvifvelsmål måste uttalas gent emot påståendet att en *varmblodig större ursprungstyp* — den i det åberopade föredraget omförmälda hufvudgrupp, som benämnes »den nordiska hästen af karossiertyp, äfven den en af våra forntidshästar», — förekommit i vårt land.

Då sakkunnige i anslutning till hvad sålunda anförts måste ställa sig tveksamma redan gent emot antagandet om förekomsten i Norden under *forntiden* af ett *flertal* ursprungstyper af hästar och om dessas utseende samt särskildt hvad angår befintligheten i vårt land under den förhistoriska tiden af en större typ af ursprungshäst med »karaktären af en ädel häst», så nödgas sakkunnige jämväl med hänsyn till de många korsningar, som under århundraden gått fram öfver Sveriges häststock, ännu mer förhålla sig tvekande i fråga om antagandet, att i vårt land fortfarande skulle, såsom Riksdagen framhållit, finnas, om också endast i sparsamt förekommande fall, Nordens samtliga ursprungstyper representerade, såväl varmblodiga som kallblodiga.

De enda hästslag i vårt land, som i detta sammanhang torde kunna förtjäna att nämnas, anse sakkunnige vara den å Gottland förekommande s. k. skogsrussen och möjligen kvarvarande rester af den s. k. ölandshästen äfvensom en och annan ö- eller skärgårdshäst, men äfven dessa dock påverkade af främmande raser.

För att emellertid än ytterligare undersöka, huruvida här i landet förefinnes sådant inhemskt hästmaterial, Riksdagen i nämnda skrifvelse afsett, hafva sakkunnige aflåtit skrifvelser till samtliga hushållningssällskapens förvaltningsutskott med anmodan att — om dylikt hästmaterial vore tillfinnandes inom länet, samt förvaltningsutskottet ansåge möjligt, att detsamma kunde genom renafvel utvecklas och blifva till sådan praktisk be-

tydelse för hästafveln inom sällskapets område, att därför borde ifrågasättas statsunderstöd att utgå på annat sätt än eller utöfver hvad enligt gällande hästpremieringsreglemente för närvarande ägde rum — snarast möjligt till sakkunnige inkomma med uppgift i sådant afseende samt därvid tillika meddela, hvarest och på hvad sätt utskottet ville låta sammanföra exponenter för sådant hästafvelsmaterial för att i förekommande fall af sakkunnige mönstras.

Af de från förvaltningsutskotten inkomna svaren å denna förfrågan, hvilka såsom bilagor vidfogats detta betänkande, (bil. 4, sid. 200—230), framgår bland annat,

dels att något dylikt hästmaterial ej vore till finnandes inom Kristianstads, Malmöhus, Södermanlands och Östergötlands läns, Kalmar läns norra, Jönköpings, Hallands samt Göteborgs och Bohus läns, Älfsborgs läns norra, Skaraborgs, Stockholms, Örebro, Västmanlands, Värmlands, Kopparbergs, Gäfleborgs och Västerbottens läns områden;

dels att Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansett, att sådant hästmaterial, som i Riksdagens skrifvelse afsåges, knappast i nämnvärd grad vore till finnandes inom länet, hvarför utskottet icke funnit skäligt vidtaga särskilda åtgärder för att till mönstring af sakkunnige sammanföra detsamma;

dels att Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott meddelat, att hästmaterial af ifrågavarande beskaffenhet, hvartill de i skärgården förekommande s. k. öarehästarne möjligen skulle kunna hänföras, ej funnes inom länet i den utsträckning, att det kunde blifva till någon praktisk betydelse för länets hästafvel;

dels att Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansett, att på Öland ännu funnes exemplar af hästar, som betecknades såsom varande af »det gamla slaget» och af hvilka s. k. ölandshästar skulle genom renafvel kunna bildas en god inhemsk häststam;

dels att Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott funnit, att den s. k. uppländska landthästen kunde hänföras till sådana häststammar, som afsåges i Riksdagens skrifvelse, samt att Upplands ifrågavarande landthästafvel, för hvilken exponenter kunde mönstras å arkitekten Törnqvists stuteri vid Husby, borde komma i särskild åtanke vid eventuella statsanslags utdelande för främjandet af inhemsk hästafvel;

dels att Gottlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansett, att den s. k. skogsrussen, såsom representerande en inhemsk häststam, vore i behof af och väl värd att tillvaratagas genom särskildt statsunderstöd;

dels att Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anfört, att i vissa delar af länet, särskildt inom de norra socknarne, ännu funnes

kvar en rätt talrik stam oblandade inhemska hästar af jämtländskt eller norskt ursprung, den s. k. jämtlandsrasen, som kunde utgöra underlag för fortsatt renafvel, att utskottet ansåge detta inhemska hästmaterial vara värdt all uppmärksamhet från statens sida och uppmuntran genom statsunderstöd ej endast jämlikt nu gällande hästpremieringsreglemente utan äfven på annat sätt, exempelvis genom särskilda anslag af statsmedel till sådana anstalter som hingstuppfödningsanstalten å Vången, samt att exponenter för detta hästmaterial lämpligast kunde uppvisas för sakkunnige i Östersund och vid Vången;

dels att Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott utsett särskilda personer för frågans besvarande samt att dessa anmält, att inom länet funnes ett afsevärdt godt afvelsmaterial af den inhemska s. k. nordsvenska hästrasen, af hvilken vid hingstuppfödningsanstalten å Vången funnes sammanförda unghingstar af olika åldrar;

dels ock att Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott meddelat, att inom sällskapets verksamhetsområde funnits och ännu funnes ett och annat sto af en gammal svensk häststam, som icke vore besläktadt med den norska typen, men att utskottet ansåge att, då värdefullare individer af detta ursprungliga afvelsmaterial numera tillvaratoges för afveln genom de med statsmedel understödda hästpremieringarna, några ytterligare åtgärder i detta afseende icke vore af behofvet påkallade.

Vidare hafva sakkunnige i ofvan angifvet syfte besökt Husby gård i Uppsala län, Ljung, Tångelanda, Bengtsfors och Ånimskog i Älfsborgs län, Vara i Skaraborgs län samt Uddevalla i Göteborgs och Bohus län äfvensom Östersund och Vången i Jämtlands län, hvarvid sakkunnige mönstrat å dessa ställen sammanfördt hästmaterial.

Den uppfattning, sakkunnige förut haft och härofvan uttalat i fråga om förekomsten alltjämt i vårt land af hästar, som kunde anses såsom representanter för ett flertal nordiska ursprungstyper, varmblodiga såväl som kallblodiga, har emellertid icke rubbats af erfarenheten från dessa besök; och ej heller gifva de härofvan åberopade svarsskrifvelserna från förvaltningsutskotten stöd därför.

Hvad slutligen angår den uti Riksdagens ifrågavarande skrifvelse framhållna nödvändigheten af sådan ändring i hästpremieringsreglementet, att äfven de inhemska hästar, hvilkas typ icke vore identisk med den norska, kunde blifva föremål för premiering, få sakkunnige — under instämmande däri, att det år 1900 utfärdade premieringsreglementet kunnat, i hvad rör uttrycket »den norska eller nordsvenska typen», gifva anledning till misstydning — framhålla, att så likväl ej behöft ske, enär på grund af praxis vid tolkningen af nämnda reglemente, hvilken praxis vunnit stöd af en utaf Stuteriöfver-

styrelsen år 1903 till vederbörande premieringsnämnder utfärdad promemoria, dylika hästar äfven enligt reglementets dåvarande lydelse kunnat blifva och blifvit föremål för premiering, hvarjämte sakkunnige få hänvisa till den förtydligande föreskrift, som i öfverensstämmelse med nämnda praxis meddelats i § 7 af nu gällande, den 5 mars 1909 utfärdade reglemente för den med statsmedel understödda hästpremieringen, enligt hvilken såsom föremål för premiering upptagits afvelsdjur af »nordsvensk och gudbrandsdalsk ras eller typ» och genom hvilket förtydligande, då under begreppet nordsvensk ras eller typ kan inrymmas samtliga våra af tyngre kallblod opåverkade landthästar, Riksdagens i ofvannämnda skrifvelse framställda önskemål torde hafva blifvit uppfylldt.

Emellertid hafva, med anledning af Stuteriöfverstyrelsens ofvanberörda utlåtande och i anslutning till Riksdagens ifrågavarande skrifvelse, herrar *O. H. Svensson, J. Johanson, Oskar Nylander och Elof Nilsson uti en till Konungen ställd underdånig skrift den 22 april 1907,* i hvars syfte herr P. Pehrson i Törneryd instämt, (bil. 5, sid. 231), framlagt skälen för tillkomsten af den motion, som legat till grund för riksdagsskrifvelsen i fråga, samt närmare utvecklat motionens innebörd och syfte.

Bland annat framhålles i denna skrift, hurusom, »för att den Nordsvenska, Upplands landtras, Vestgötahästen, Ölandshästen och Skogsrussen etc. skulle kunna få behålla sina ortnamn kvar», man tänkt sig, att i premieringsreglementet skulle upptagas en för de svenska hästarna gemensam benämning, jämsides med benämningen de norska, med rätt för de särskilda underdistrikten att använda hästens ortsbenämning samt att för den skull benämningen i reglementet »norska eller nordsvenska typen» skulle utbytas mot »svensk och norsk typ», och denna grupp tilldelas en särskild klass eller afdelning, där benämningarna varmblodig och kallblodig icke inginge, hvarjämte i samma skrift vidare dels uttalas, att möjligheten af ett framgångsrikt arbete på återuppbyggandet af vår egen landtras synes vara bevisad, dels ock föreslås inrättandet af afvelscentra för tillvaratagande af inhemskt hästmaterial.

Såsom stöd för nyssnämnda riksdagsmotion och de däruti föreslagna förändringarna i hästpremieringsreglementet anföres, att flere för saken intresserade, särskildt arkitekten Törnqvist, påvisat, att i vårt land ej en utan flere typer af inhemska hästar funnes, hvilka hvarken vore likartade med eller kunde anses härstämma från den vanliga norska hästen och ej heller kunde betraktas som afkomlingar af under senare tider importerade varmblodiga hästar.

Sammanställes detta påstående med uttalanden i öfrigt uti den

underdåniga skriften samt med innehållet i en uti skriften åberopad och vid densamma fogad, tryckt broschyr äfvensom en skriften bilagd redogörelse (bil. 6, sid. 240), framgår, att man anser, det i vårt land, frånsedt kulturraserna, alltjämt skulle finnas flera inhemska hästtyper, fristående från och olikartade med de norska samt af senare tiders varmblodiga importer oberoende, därvid särskildt framhålles, att Norrland och Uppland skulle äga kvar större hästar af ädel typ, härstammande direkt från en forntida större häst, en urtyp med den ädla hästens raskaraktär.

Dessa uttalanden stå i öfverensstämmelse med vissa teorier, som på senare åren i tidskrifter och tidningar kommit till synes, rörande sambandet mellan forntida och nutida hästar i vårt land.

Sakkunniga hafva ansett sig böra till granskning upptaga de viktigaste af de många såsom stöd för här ofvan omnämnda påståenden och teorier åberopade källor och hänvisningar till gjorda uttalanden. Ett skärskådande af dessa och deras jämförande med öfriga till ämnet hörande källor och kända fakta äger nämligen icke blott hippologiskt intresse, utan måste äfven anses vara af vikt för att erhålla en ej endast på antaganden grundad utgångspunkt, då, såsom här är fallet, det gäller förslag till praktiska åtgärder för tillvaratagande af vårt lands inhemska hästmaterial.

I ofvannämnda underdåniga skrift framhålles, att de gjorda uttalandena om ett flertal fristående typer af inhemska hästar stöda sig på vetenskapliga bevis och nyare historiska forskningar samt att de fullständigt ansluta sig till en lika åldrig som allmän uppfattning. Därvid hänvisas till förutnämnda, den underdåniga skriften bilagda broschyr, som är utgifven af arkitekten Törnqvist och utgör ett fullständigande af hans ofvanberörda föredrag vid allmänna svenska landtbruksmötet i Gäfle år 1901 samt utmynnar i en uppdelning af vårt lands hästar uti:

till *diluvialgrupp* hörande:

1) ett slag af skogsruss,

2) ölandshästen med sina varianter i södra och mellersta Sverige, exempelvis i Uppland och Dalsland,

3) hälsingehästen med utbredning i den norrländska fjällbygden;

samt till *ariergrupp* hörande:

1) ett slag af skogsruss,

2) mellansvenska hästen, respektive dalslands-, västgöta-, upplands- och norrländska hästen af medelstorlek,

3) den norrländska större kör- och arbetshästen (»karossièren»).

Sakkunnige anse sig sakna anledning att här i detalj ingå på granskning af de antaganden och slutledningar, författaren i sin broschyr fram-

lagt, liksom ock af skälen för en dylik uppdelning af kvarvarande mer eller mindre inhemska hästar i vårt land, men hålla sakkunnige före att, huru intressanta dylika forskningar än kunna vara, man bör vara varsam med slutledningar och uppställande af teorier, baserade på ett fåtal skelettfynd från forntiden eller på äldre framställningar i bild, *när det gäller tillämpning på framtida praktisk hästafvel.* Likaledes äro sakkunnige af den åsikt att, äfven om för en dylik uppdelning åtskilliga teoretiska skäl möjligen skulle kunna uppställas, det säkerligen skulle mera skada än gagna vår hästafvel, om intresset för densamma splittrades i en sådan uppdelning uti en mängd typer med skilda ortsbenämningar.

Sakkunnige öfvergå därför till det i den underdåniga skriften förekommande påståendet, att den uttalade meningen om förekomsten i vårt land af ett flertal från den norska hästen fristående liksom af under senare tider importerade varmblodiga hästar oberoende hästtyper »fullständigt ansluter sig till en lika åldrig som allmän uppfattning», därvid som exempel anföres, att i södra Västergötland hyses den vissa uppfattning, att där ännu, om ock sparsamt, finnes i behåll den kraftiga och härdiga västgötahästen.

Sakkunnige tilltro sig visserligen icke att afgöra, hvilken mening i detta afseende omfattas af den stora allmänheten, men med den kännedom, sakkunnige äga om landets mera intresserade och, på sådan grund, väl också bäst underrättade hästuppfödares åsikter, våga sakkunnige påstå, att dessa knappast hysa någon dylik uppfattning.

De svar, rörande hästmaterialet i respektive län, som från hushållningssällskapen ingått, gifva ej heller stöd för det i berörda skrift gjorda påståendet, och hvad angår södra Västergötland, som i detta sammanhang särskildt framhålles, så hafva sakkunnige vid besök på platsen öfvertygat sig om, att hästmaterial af ifrågavarande slag icke heller där var tillfinnandes, ehuru särskilda förberedelser gjorts för framvisandet af möjligen befintligt sådant.

Såsom »äldre auktoriteter», hvilka åberopats till stöd för de i den underdåniga skriften gjorda påståenden om förefintligheten af sådana fristående häststammar i vårt land, anföres från 1840-talet förutnämnde sekreteraren i Stuteriöfverstyrelsen Alexis Noring, som angifves hafva uttalat den mening, att den norska hästen skulle hafva den norrländska att tacka för sin groflek och storlek, samt förmenat, att clydesdalehästen kan hafva sitt ursprung från vår norrländska häst.

Ehuru den underdåniga skriften icke hänvisar till det arbete af Noring, däri ifrågavarande uttalanden skulle förefinnas, torde väl därmed åsyftas, hvad han anför å sidan 163 i »Qvartalskrift för landtbruk och

husdjurssköts el» af år 1840 angående Norges och Norrlands häststock, samt å sid. 78 i »Handbok i Husdjurssköts eln» af år 1842, hvad angår clydesdalshästens härkomst.

Å förstnämnda ställe uttalar sig Noring på följande sätt: »Vermland, som behöfver en sådan mängd starka kärrhästar för sitt bergsbruk, gör derföre ganska rätt, i att föredraga de Norrska hästarne. Men då inbyggarne sjelfve vilja, såsom den föreslagna föreningen visar, uppföda sina hästar, förtjente Norrmännens exempel i uppfödningsväg att följas. Det torde vara en nog bekant sak, att en mängd unghästar och ston säljas årligen å Östersunds marknader för att gå till Norrige. Dessa ston äro vanligen Jemtländska och Ångermanländska och ganska stora, till och med ofta öfver 10 qvarter. De stora Bryggarehästarne i Stockholm väljas för det mästa bland Ångermanlandshästarne. Dessa stora ston lära Norrmännen begagna till afvel parade med landets egna små hingstar och uppehålla på detta viset Norrska hästens storlek. Ångermanlandshästen är egenteligen låglandshäst, åtminstone har den att tacka den bördiga gräsväxten vid de stora floderna och ett närande hö för sin storlek.»

Enligt sakkunniges mening innebär detta ganska reserverade uttalande icke något stöd för ett antagande, att i Norrland skulle förekomma häststammar, olikartade med de norska, men däremot väl motsatsen, då däri framhålles, att Norges och Norrlands häststock blandats om hvarandra ej blott genom en som bekant i århundraden pågående import från väster till Norrland utan äfven omvändt i motsatt riktning. I all synnerhet lämpar sig detta uttalande icke såsom stöd för ifrågavarande teorier, om det ej lösryckes från sammanhanget med Norings öfriga uttalanden.

Det heter nämligen i berörda kvartalskrift sid. 162: »Den Nordiska bergshästen bildar snarare en egen race och har märkvärdigtvis nog mera likhet med den tunga låglandshästen. Märk den tjocka halsen, det tunga hufvudet, de stora hofvarne, kroppens hvilande på framdelen».

Vidare anför författaren i sin »Handbok i Husdjurssköts eln», sid. 77, rörande nordiska hästen följande: »De lågländtare och rikare betena utmed de stora floderna i Norrland hafva betydligen ökat höjden, hufvudet har blifvit större och tyngre, och rörelserna slappare än hos hästen, som är uppfödd på fjellens aromatiska beten. Denna lätthet att med ymnigt foder uppdrifva den Nordiska hästens storlek, tyckes bevisa, att litenheten är snarare en följd af det sparsamma betet och besväret att klifva i bergen, än en egenhet hos racen».

Härtill må ytterligare framhållas följande uttalanden i samma arbete dels å sid. 75: »Till Bergsbyggdens hästracer bör den Nordiska hästen företrädesvis räknas, och för denna framställer sig Norska hästen såsom egande

den bestämdaste karakteren», dels å sid. 77: »Den Norska hästen är temmeligen allmänt utbredd öfver norra och medlersta Sverige» och dels å sid. 84: »För Bergsbrukets stränga körslor af kol och jern, så väl vintertiden som om sommaren, är onekeligen den nordiska — Norska eller Norrländska — hästen den bäst passande», samt i förenämnda kvartalsskrift af 1840, sid. 159: »Vermland har liksom Bohus och Elfsborgs län i långliga tider tagit hästar från Norrige. De Norrska hästarne hafva haft förtroende såsom härdiga, det vill säga tålande vanvård, och uthållige i arbete, då de Halländska och Skånske der haft namnet af *klena Söderboök*».

Sakkunnige hålla före, att dessa Norings uttalanden väl innefatta ett kraftigt stöd för åsikten, att Nordsveriges och Norges häst (Östlandshästen) på den tid, Noring afsåg, voro att betrakta såsom likartade, men däremot icke kunna åberopas såsom bevis för en motsatt mening.

Ej heller torde Noring kunna påstås hafva omfattat åsikten, att här i landet ens i början af 1800-talet, och alltså före den mest ohejdade korsningsperioden, skulle förefunnits en mängd svenska, fristående inhemska häststammar. I sin kvartalsskrift af år 1840, sid. 160, yttrar Noring nämligen: »Men jag vill påstå, att då man framdrager *den gamla goda Svenska hästracen* såsom något ägta oblandadt Svenskt, man har svårt att bevisa det man ville bevisa», och i sin »Handbok i Husdjursskötseln» afslutar han å sid. 14 andra kapitlet »Hästens historia i Sverige» med följande ord: »Af föregående synes huru fåfängligt det skulle vara att uppleta någon inhemsk race, som kunde få namn af ren svensk; ty vanligen ha de till afvel begagnade hingstar, så väl vid kronans Stuterier som hos enskilte personer haft någon uppblandning af fremmande blod.»

Hvad angår det Noring i den underdåniga skriften tillagda uttalandet, »att Clydesdalehästen kan hafva sitt ursprung från vår norrländska häst», torde väl härmed åsyftas ett yttrande i »Handbok i Husdjursskötseln».

Noring uttalar i berörda arbete å sid. 78, att »man har anledning förmoda, att Norden samtidigt med England haft en egen race, som skiljt sig då som nu: höglandets från slättlandets hästar». Han tillägger i detta sammanhang: »I Finland har den Nordiska hästen antagit en något afvikande form; den har fått en längre hals och ett rakare kors. I England finnas många och tydliga spår af den Nordiska hästen, såsom uti den Norfolkska trafvareracen, en produkt af Fullblodshingst och Nordiskt sto; i Suffolks-arbetshästen, en produkt af Belgiska låglandshästen och Nordiskt sto; i Clydesdalehästen, liknande Helsingehästen, en produkt af Flandriska hingstar och Skottska ston; i Clevelandshästen, en blandning af urgammal Brittisk, troligen Nordisk, och orientalisk race».

Att tyda detta Norings yttrande såsom påstående, att clydesdalehästen kan härledas från vår norrlandshäst synes emellertid vara en alltför fri tolkning af författarens uttalanden. Yttrandet i fråga bör enligt sakkunniges mening tolkas som ett författarens antagande, att England i forntiden haft samma hästslag som de nordiska länderna. Uttrycken »Norden samtidigt med England haft en egen race», »urgammal Brittisk, troligen Nordisk», samt omväxlande användning af uttrycken »Nordiskt sto» och »Skottska ston» som underlag för korsningarna, tala därför. Som stöd för antagandet om förekomsten af egenartade, fristående svenska häststammar kan däremot svårligen detta Norings uttalande uppställas.

Vidare åberopas i den underdåniga skriften bland »äldre auktoriteter» jämväl generalen, sedermera chefen för Stuteriöfverstyrelsen M. Björnstjerna äfvensom en annan författare i hippologiska ämnen M. Leyon.

General Björnstjerna har i sitt år 1828 utgifna arbete »System för Sveriges hästcultur» å sid. 118 och 119 sammanfört Nordsveriges samt Trondhjems- och Gudbrandsdalsområdenas hästar och yttrar dessutom: »Till *Svenska* hästafveln räknar jag äfven den *Norrska* och anser båda slagen vara af samma ursprungliga race, ehuru den Norrska genom fjällbetet blifvit större och kraftigare.» A sid. 119 yttras vidare: »Helsinge- och Jemtlandshästen äro nära besläktade med den Norrska, derföre äfven förträffliga dragare». Beträffande storleken omnämner han upprepade gånger den norska hästen såsom kraftigast och störst samt motiverar detta förhållande med, bland annat, användandet i Norge af »fullvuxna fäder» (sid. 138). Något stöd för förekomsten i vårt land ens vid förra århundradets början af ett flertal hästtyper sådana som i den underdåniga skriften omnämnes, lämnar han däremot icke.

Hvad beträffar M. Leyons uttalanden anse sakkunnige ej erforderligt upptaga dem till granskning, då enligt samstämmiga omdömen från personer, som varit väl underkunniga om denne författares förutsättningar att uttala sig om norrländska hästafvelsförhållanden, Leyon icke härvid kan anses såsom hippologisk auktoritet.

Såsom ytterligare stöd för påståendet om förekomsten i vårt land af ett flertal typer utaf inhemska hästar, »hvilka hvarken äro likartade med eller kunna anses härstamma från den vanliga norska hästen och ej heller kunna betraktas som afkomlingar af under senare tider importerade varmblodiga hästar» åberopas vidare i den underdåniga skriften en uppsats med titel: »Hvart har den s. k. Helsingehästen tagit vägen», författad af professorn vid Veterinärinstitutet i Stockholm E. T. Nyström, äfvensom en afhandling af länsveterinären G. E. Nordenson och ett uttalande af distriktsveterinären R. Ekvall.

Hvad vidkommer professor E. Nyströms uttalanden i nämnda uppsats, så föreslås däri den s. k. hälsingehästens restaurerande med, förutom annat hästmaterial, hingstar af den norska rasen, som Nyström anser vara den, som i brist på hingstar af oblandad hälsingetyp »lämpar sig bäst, såvida man icke vill tillgripa den finska, nämligen den stora finska hästen», och synes det sakkunnige såsom om Nyström därmed uppställt denna s. k. hälsingehäst samt den norska hästen (gudbrandsdalshästen) såsom snarare hvarandra likartade och närstående än olikartade och från hvarandra fristående.

En närmare granskning af den i den underdåniga skriften åberopade, utaf länsveterinären G. E. Nordenson till Medicinalstyrelsen öfverlämnade afhandlingen »om Bohusläns hästafvel», hvilken är grundad på några års iakttagelser å ort och ställe, gifver vid handen, att hvad däri uttalas icke kan anses sammanfalla med de resultat, hvartill arkitekten Törnqvist i en samma skrift bilagd uppsats med titel: »Vår inhemska häst» kommit rörande häststocken i dessa delar af vårt land.

I sistnämnda uppsats har nämligen förfäktats den mening, att det ännu å vissa orter inom hela landet skulle finnas kvarlefvor af »icke en utan flere inhemska hästslag, representerande urtyper af flera fornåldriga hästslag.» Sålunda skulle i Dalsland finnas en häst af annat slag än norsk häst, en häst med andra rasmärken, en grof uppemot 150 cm. gående häst af höglandstyp samt i Bohuslän en häst af mera ädel typ — en arisk (stepp) häst.

I den underdåniga skriften anföres, att Nordenson skulle hafva påvisat förekomsten i Bohuslän och Dalsland af »två högt skiljaktiga typer — en i orten benämnd »gammalsvensk», påminnande om den ädla hästen, en annan erinrande om den norska», hvilket skulle styrka, att Nordenson och arkitekten Törnqvist kommit till samma resultat.

En dylik slutsats af ifrågavarande afhandling hafva emellertid sakkunnige icke funnit berättigad.

Det i Nordensons afhandling åsyftade uttalandet lyder sålunda: »allmogen gör ännu i dag skillnad mellan 'gammal svensk', en smalhalsad, finhårig häst, och gudbrandsdalshästen, hvars tyngre typ hos en draghäst skattas högt». Omedelbart därefter yttrar Nordenson, och det ställer saken i rätt dager: »Då skillnaden refererar sig till de rasmärken, som karaktärisera norska fjordhästen från Dölen, må det tillåtas att här något närmare precisera äfven dessa». I fortsättningen af afhandlingen framhåller Nordenson med all tydlighet, att Bohuslän ända intill senare åren haft i synnerhet mot Dalgränsen en primitiv »döletyp» äfven kallad »fjällstyggen» eller fjällhästen samt en synnerligen i kusttrakterna förekommande fjordhästtyp. Beskrifningen på dessa två typer sammanfaller full-

ständigt med hvad som kännetecknar Norges tvänne hästraser — fjordhästen och döle- eller gudbrandsdalshästen. Den nuvarande bohuslänshästen i stort sedt karaktäriserar Nordenson såsom en korsning mellan dessa tvenne typer, ehuru på olika orter och hos olika individer den ena eller andra typen mera och mindre tydligt bryter fram.

Nordensons åsikt synes sålunda vara, att bohus-dalhästen — frånsedt de många inblandningar af främmande raser, som påverkat äfven dessa trakters häst, och hvilken import han beskrifver såsom under tiden 1834-1880 omfattande, förutom ett stort antal norska hingstar, ädla, clydesdale och ardenner, aflösande hvarandra — ingalunda är att betrakta som representant för inhemska häststammar, olikartade med Norges, utan tvärtom dessa, nämligen gudbrandsdalshästen (dölen) och fjordhästen, mycket närstående.

Detta öfverensstämmer för öfrigt med hvad Älfsborgs läns norra hushållningssällskap redan år 1868 framhållit, då det i en skrifvelse till den dåvarande af Kungl. Maj:t tillsatta hästafvelskommittén uttalade, att det »på större delen af Dal knappast torde finnas många hästar, som sakna norskt blod.»

Professorn vid veterinärhögskolan i Köpenhamn W. Prosch har äfven berört denna fråga och därvid anfört, att Sveriges hästar i väster och norr sammansmält med Norges.

D. W. Lilljehöök skrifver år 1821 å sid. 7 i »Svar på Kgl. Krigs-Vetenskaps-Akademiens Fråga: Huru skall Hästafveln i Fäderneslandet kunna uphjelpas» etc. »att Bohus Län och Dal köpa sina hästar från Halland och Norige, och ha goda men små».

På förfrågan af sakkunnige har Nordenson jämväl skriftligen uttalat den mening, att »Bohusläns fjordhäst-typ helt visst bäst upphjälpes med fjordhästar och den tyngre typen med ardenner- eller dölehästar.»

De synpunkter, Nordensons afhandling innehåller, sammanfalla i hufvudsak äfven med sakkunniges egna iakttagelser vid deras förutnämnda besök å ifrågavarande trakter.

Sakkunnige iakttogo emellertid därvid, att inom dessa trakter, i all synnerhet i och omkring Lerdals socken, finnes ett hästslag, dalbohästen kalladt, hvilket består af små, mellan 135 och 145 cm. mankmått hållande hästar, kännetecknade af hufvud med bred panna och stora, lifliga ögon, jämförelsevis markerad manke, djup och bred bål, välställda ben, kraftiga ledgångar och raska rörelser. Dessa hästar, hvilka visserligen, äfven de, visade sig vara påverkade af norskt afvelsmaterial och ej heller kunde uppställas som olikartade med vissa norska hästtyper, särskildt sådana på gränsen mellan östlands- och västlandsdistrikten i Norge, framvisade emellertid en så pass karaktäristisk typ, att sakkunnige, under förutsättning att orten i

fråga alltjämt kan vara betjänt af samt finna afsättning för dessa små hästar, anse dem böra tillvaratagas såsom särskild typ inom den nordsvenska hästafvelsgrenens ram.

Hvad slutligen angår distriktsveterinären R. Ekvalls i den underdåniga skriften åberopade iakttagelser, att Ångermanlands landtras skulle skilja sig från den norska typen, har Ekvall, likaledes på förfrågan, skriftligen såsom sin mening uttalat, att de lokala förhållandena i Västernorrland satt en viss prägel på ortens hästar såväl som nötboskap, »men att däraf» yttrar han, »vilja deducera fram det påståendet, att jämthästen, helsingehästen eller hvad man nu vill kalla vår nordsvenska häst, skulle vara en annan ras än den norska dölehästen, anser jag icke hafva något fog för sig. Handelsförbindelser och härmed förenadt hästutbyte har nog sedan urminnes tider varit alltför lifliga, för att man kan tala om skilda raser.»

De som stöd för uppfattningen om förekomsten särskildt i Nordsverige och Bohus län af inhemska häststammar, fristående från och olikartade med den norska hästen, åberopade källor och uttalanden, finna sakkunniga alltså näppeligen lämna de åsyftade bevisen.

Däremot våga sakkunnige påstå, att såväl litteratur som officiella skrifvelser föreligga, af hvilka med tydlighet framgår, att framför allt Nordsveriges men äfven andra delars af vårt land häststock i sekler varit starkt påverkad af den norska hästen äfvensom densamma närstående.

Sakkunnige tillåta sig härvid hänvisa till general Björnstjernas förberörda arbete »System för Sveriges hästcultur» af år 1828, protokollen hos bondeståndet vid 1834—35 årens Riksdag i anledning af en därstädes väckt motion (del IV sid. 107 o. f.), Norings uttalanden på 1830—1840-talen, hushållningssällskapets i Jämtlands län yttrande den 25 juni 1850, lärarens i hippologi och afvelslära vid Ultuna landtbruksinstitut C. L. Dannströms anförande i hans arbete om »Boskapsracerna», utgifvet år 1854, Berättelse öfver förhandlingarna vid 10:de allmänna svenska landtbruksmötet i Karlstad 1862 med den synnerligen intressanta diskussionen om den s. k. hälsingehästen, protokollen vid 1865—66 årens Riksdag i anledning af åtskilliga inom riksstånden väckta motioner (jfr. samma Riksdags skrifvelse n:o 76), uttalanden af professorn N. E. Forssell i en uppsats uti veterinärinrättningens i Skara tidskrift, årg. 1867, häft. 10, med titel: »Om den svenska arbetshästen», Stuteriöfverstyrelsens femårsberättelser ända sedan 1830-talet, hushållningssällskapens i landet år 1868 till dåvarande hästafvelskommitté inlämnade berättelser om hästafvelns ståndpunkt i resp. län, 1869 års kommittés underdåniga betänkande angående stuteriväsendet m. m., hvilket senare utförligt och bestämdt samt på grund af inhämtade upplysningar från landets olika delar uppställer norrlandshästen, jämtlandshästen, hälsingehästen eller hvad man vill benämna denna Nordsveriges

häst såsom »ursprungligen närbesläktad med den norska, med hvilken den äfven kanske sedan sekler tillbaka är uppblandad», på samma gång betänkandet lika bestämdt framhåller, huru den norska hästen dessutom sedan lång tid tillbaka i mer eller mindre afsevärd grad påverkat äfven andra delar af landets häststammar.

Sakkunnige finna sig därför hafva anledning såsom sin mening uttala, att de förhållanden, som under tidernas lopp påverkat häststocken i Nordsverige och Västsverige, men äfven en stor del af mellersta Sverige samt Norges östland ej minst genom ett intensivt utbyte af hästar, låt vara i hufvudsak från Norge till Sverige, men oafbrutet pågående, gjort, att det hästmaterial i berörda delar af vårt land, hvilket man ännu alltjämt kan anse sig hafva rätt att i viss mån hänföra till inhemskt slag, svårligen kan uppställas såsom varande med norska hästen olikartadt utan snarare densamma närstående.

Härmed hafva sakkunnige ingalunda velat uttala, att Norge skulle vara att anse som urkällan till dessa landsdelars hästar. Ej heller är därmed den mening häfdad, att den nordsvenska hästen, hvarmed sakkunnige här åsyfta våra af tyngre kallblod, såsom framför allt ardenner och clydesdale, opåverkade landthästar hufvudsakligen i norra och västra Sverige, i hvilkas stamfäder emellertid under tidernas lopp upprepad inympning af norskt hästmaterial ägt rum, helt sammanfaller med Gudbranddalens och ej heller med Trondhjemsdistriktets hästar. Här, som alltid, när det gäller husdjursafvel, får man räkna äfven med de lokala förhållandena, och jämväl andra faktorer hafva härvid varit af betydelse. Sålunda förekommer i stora delar af Norrbottens län, framför allt i trakter med hufvudsakligen finsktalande befolkning, ett hästslag, mera likartadt med det finska, hvaraf också allt jämt årligen hundradetals individer införas, och i de västra delarna af Västerbottens län inympas i häststocken allt jämt fjordhästliknande norskt afvelsmateriel.

Man kan äfven utan tvekan påstå, att i stort sedt, förutom finskt hästmaterial, ädel häst mera påverkat Nordsveriges häst än Norges; och härofvan berörd litteratur samt officiella skrifvelser lämna obestridligt stöd för denna mening. Särskildt gäller detta Jämtland, men — med hänsyn därtill att Jämtlands län under 1820-1860-talet i stor utsträkning försett de öfriga norrländska länen med hästar och därigenom inverkat på därvarande häststam — i ej ringa grad hela Norrland.

I detta hänseende förtjänar jämväl att framhållas innehållet i en vid 1862-1863 årens riksdag väckt motion om upprättandet af ett stuteri i Jämtland eller Hälsingland för uppdragande af arbetshästar (åberopad i »Stambok öfver nordsvenska hästar i 5:te och 6:te hästpremieringsdistrikten» sid. 47 och 48). Efter att hafva lämnat en beskrifning på Jämtlands och

Hälsinglands arbetshästar säger motionären: »Ehuru detta utmärkta djur väl förtjänar att tagas vara på, arbeta vi likväl årligen på dess utrotning eller förvandling till rid- och lyxhäst, och om icke en mängd föl af denna ras årligen uppköptes i Norge för att i Jämtland och Hälsingland uppfödas, skulle *hälsingehästen* nu mera vara ganska sällsynt».

Det är sålunda ställdt utom allt tvifvel, att genom i Norrland uppställda ädla, eller af ädelt blod påverkade hingstar och deras synnerligen flitiga användande i afveln, ädelt blod rätt afsevärdt inympats i häststocken. Enligt sakkunniges mening ligger det nära till hands att härifrån och möjligen från ännu tidigare importer söka förklaringen till de om varmblodig häst erinrande »blodströmmar och familjer», som ännu i dag påträffas, där nordsvensk hästafvel pågår, och hvilka man velat uppställa som nutida bevis för en fornnordisk, ädel hästs — en nordisk karossiärtyp — allmänna förekomst i vårt land, framförallt i dess nordligare delar.

I detta afseende förtjänar särskildt uppmärksammas följande utdrag af vederbörande hästafvelskommittés »Betänkande angående stuteriväsendet» af år 1869, sid. 72, angående jämtlandshästen: »De afvikelser i byggnad, som den och således äfven norrlandshästen under några årtionden företett, så att åtminstone en stor del af de exemplar, som kommit i marknaden, haft en klenare benbyggnad och muskelmassa med bibehållande af ett stort, groft klumpigt hufvud, hafva otvifvelaktigt berott på en mindre noggrann kroasering med hingstar af finare byggnad».

Det synes för öfrigt sakkunnige oförklarligt, hvarför författare sådana som D. W. Lilljehöök, C. A. Ehrengranat, general Björnstjerna, professor Billing, Alexis Noring, professor Prosch, professor Forssell m. fl., hvilka mer eller mindre i detalj från och med förra seklets början beskrifvit Sveriges hästafvel, icke skulle hafva ens omnämnt den större varmblodiga, inhemska häst, som man i ofvanberörda, den underdåniga skriften åtföljande broschyr och redogörelse velat påstå allmänt hafva förekommit och hvilken, oberoende af senare tiders importer af varmblodiga hästar, särskildt i Norrland skulle hafva bibehållit sig århundraden igenom ända från forntiden till dag som är.

Ett alldeles särskildt intresse har i detta sammanhang de nyssnämnda författarna D. W. Lilljehööks och C. A. Ehrengranats uttalanden i landets hästafvelsfråga, då nämligen desamma, utgifna 1821, föreligga i form af »Svar på Kgl. Krigsvetenskaps-Akademiens Fråga: Huru skall Hästafveln i Fäderneslandet kunna uphjelpas, och Svenska Cavaleriet derigenom iståndsättas at med minsta kostnad inom Landet erhålla sitt behof af goda Remonthästar», med hvilken fråga tydligtvis åsyftas utredning rörande förekomsten i vårt land af lätta, rörliga och ej för små hästar.

Stuteriöfverstyrelsen har uti sitt i bil. 3 (sid. 192) intagna utlåtande bestämdt uttalat sin afvikande mening gent emot talet om en dylik varmblodig ursprungstyp i vårt land.

Sakkunnige kunna icke heller ansluta sig till ett dylikt antagande, isynnerhet som, på sätt ofvan framhållits, ädel häst i afsevärd grad påverkat Nordsveriges häststam och de ädla strömningarne mest framträda, där ädla hingstar och deras afkomma mest blifvit använda i afveln. Möjligheten af en dylik varmblodig större hästs bibehållande från forntiden allt hitintills såsom fristående typ synes sakkunnige så mycket mindre, som obestridligt, särskildt under vissa perioder, hästafveln i Norrland, Jämtland undantaget, varit obetydlig, då däremot uppfödning, baserad på inköp af föl och unghästar, förvärfvade från Jämtland och Norge, länge drifvits som en afsevärd inkomstkälla, samtidigt som Jämtlands hästafvel intensivt påverkats ej endast af gudbrandsdalskt, utan äfven af ädelt blod. Sakkunnige frånse härvid häststammar, som genom påverkan af fjordhästen fått en i viss mån ädel prägel, liksom ock trakter, där den finska hästen länge inympats och mer eller mindre tillfört häststocken sin prägel, såsom framför allt i vissa delar af Norrbottens, men äfven på åtskilliga ställen i Västerbottens län. Enligt hvad af diskussionen vid 10:de allmänna svenska landtbruksmötet i Karlstad år 1862 framgår, har till och med i Uppland finska beskällare varit uppställda såsom föreningshingstar.

Med anslutning till den ofvan uttalade uppfattningen, att häststocken i vårt lands norra och västra delar svårligen kan uppställas såsom varande den norska hästen olikartad utan snarare är densamma närstående, vilja sakkunnige dessutom framhålla sannolikheten däraf, att såväl den nordsvenska som den gudbrandsdalska hästen kunna härledas från en gröfre grundtyp. Det synes därjämte vara ställdt utom allt tvifvel, att, liksom den nordsvenska hästen på sin tid — då den under namn af hälsinge-, jämtländsk eller ångermanländsk häst så godt som uteslutande fyllde behofvet af tyngre dragare i hufvudstaden och bergslagen — i en mera om kallblodig än varmblodig häst erinrande form skaffat sig sitt anseende, det hufvudsakliga syftet med det nordsvenska hästafvelsarbetet nu är, och helt visst äfven i framtiden torde blifva frambringandet af en visserligen rörlig, men jämförelsevis tung och mäktig häst, danad mera efter kallblodets former än efter »den varmblodiga hästens gestalt».

Detta hvad rör landthästen i norra och västra Sverige.

Hvad åter angår vårt lands sydligare och sydöstra provinser, är såsom bekant, oafsedt tillskottet af norskt blod, häststocken i dessa landsdelar genom oafbrutet pågående korsning med ädelt blod såväl som kallblod af skilda slag, percheron, pinzgauer, clydesdale, ardenner, så uppblandad och på sina ställen så fullständigt förändrad, att man väl där

knappast kan tala om annat inhemskt hästslag än skogsrussen, möjligen kvarvarande rester af ölandshästen och här och hvar, t. ex. i Blekinge och Småland,landthästar, hvilka senare, påverkade af nordsvenskt och norskt afvelsmaterial, kunna hänföras som underlag för nordsvensk hästafvel.

När man därför i den underdåniga skriften, med anslutning till åberopade uppfattning om hästmaterialet i vårt land, föreslår den ändring af premieringsreglementet, att de svenska och norska hästarna däri måtte få en särskild klass utanför både varmblodiga och kallblodiga hästar samt användande för de olika underdistrikten af hästarnas ortsnamn, finna sakkunnige anledning ej föreligga att tillstyrka dylika reglementsförändringar.

Det har redan uttalats, att den nordsvenska hästen i stort sedt kan anses stå kallblodet nära, och att allt talar för att denna häst, med bibehållande af rörlighet och energi, kommer att utvecklas i sådan riktning. Sakkunnige finna på grund däraf vägande skäl ej föreligga för en utflyttning af detta hästmaterial ur kallblodets klass.

Hvad åter vidkommer en uppdelning af vårt hästmaterial uti ortsbenämningar inom de olika underdistrikten, så att »den Nordsvenska, Upplands landtras, Västgötahästen, Ölandshästen och Skogsrussen etc.» skulle få behålla sina ortsnamn kvar, så inrymmes som bekant sedan år 1901 skogsrussen inom premieringsreglementet under sådan benämning och i det, sedan ifrågavarande underdåniga skrift afgafs, år 1909 förnyade premieringsreglementet har den nordsvenska hästen erhållit sin plats i öfverensstämmelse med hvad den underdåniga skriften föreslår, nämligen jämsides med den norska (gudbrandsdalshästen).

För »västgötahästen» torde, såsom påvisats, knappast längre kunna ens ifrågasättas en särskild klass, och ölandshästen är för närvarande så starkt uppblandad med andra hästraser, att ej heller för denne bör kunna göras anspråk på en särskild afdelning i reglementet. Skulle emellertid verkliga praktiska skäl föreligga för ölandshästens eller någon annan möjligen förefintlig landtrastyps restaurerande inom sig och för densammas premiering såsom sådan, torde, synes det sakkunnige, lämpligare vara, att därom från resp. underdistrikt särskild framställning göres, på sätt skett med afseende å skogsrussen.

Hvad slutligen det hästmaterial angår, som i den underdåniga skrifvelsen benämnes »Upplands landtras», så kan därmed åsyftas ett, vid sidan om det tyngre kallblodet och produkter af ädel hästafvel, uti detta län förekommande, af norrländskt och norskt afvelsmaterial sedan lång tid tillbaka påverkadt landthästslag, hvilket enligt sakkunniges mening helt hör hemma inom ramen för den nordsvenska hästafvelsgrenen.

Men därmed kan ock åsyftas det hästmaterial, som samlats vid och

under några år utgått från Husby gård i Uppland och för hvilkets uppkomst redogörelse bifogats den underdåniga skriften och däri åberopats (bil. 6, sid. 240).

Visserligen synes af redogörelsen i fråga framgå, att ifrågavarande häststam är grundad på material, som antagits utgöra rester från en redan under järnåldern i Uppland enligt grundarens mening förekommande »medelstor (cirka 155 cm.), långskallig och synnerligt finlemmad häst, till karaktär erinrande om den varmblodiga», och syftet med häststammen på Husby gård samt densammas spridande i länet enligt samma redogörelse att »återfinna uppländska landthästen i den varmblodiga hästens gestalt», men då, enligt hvad sakkunnige såväl vid besök på Husby gård som af en till sakkunnige vid tillfället öfverlämnad uppsats »Raskaraktärer och korsningar inom den nordsvenska hästafveln» (se »Landtmannen» 20 årg. nr 29 och 30), funnit, i det för fortsatt afvel till Husby gård från Norrland inköpta afvelsmaterial, förutom norrländskt och gudbrandsdalskt blod, ingått i ingalunda aflägsna led skilda tyngre kallblodiga hästslag, sådana som pinzgauer, ardenner och jutskt (sålunda var t. ex. hingsten »Bruno», ingående i stamtaflan, pinzgauer på fädernet och jutsk på mödernet), samt då ifrågavarande sträfvan att genom utgallring efter typen, men mindre med hänsyn till härstamning, söka få fram en för Uppland passande större landthäst sålunda torde få anses vara ett experiment, anse sakkunnige inga som helst skäl föreligga för upptagande af särskild afdelning i premieringsreglementet för ifrågavarande häststam, så mycket mindre som på senare åren för densamma inköpts och användts stamboksfördt, nordsvenskt hästmaterial.

Sakkunnige finna på anförda grunder att, sedan, på sätt härofvan anförts, premieringsreglementet, hvad den omordade indelningen af hästmaterialet angår, redan blifvit i viss del ändradt i den riktning, som i den underdåniga skriften föreslås, inga skäl föreligga för ytterligare ändring i sådant hänseende.

I den underdåniga skriften föreslås vidare såsom särskildt beaktansvärda åtgärder för tillvaratagande af inhemskt hästmaterial inrättande af afvelscentra, och lämnas i densamma detaljerade anvisningar i fråga om dylika hästafvelscentras anordnande. Stuteriöfverstyrelsen har emellertid i förut åberopade utlåtande (bil. 3, sid. 192) förklarat sig icke finna skäl tillstyrka detta förslag. Sakkunnige anse i likhet med Stuteriöfverstyrelsen, att mera praktiska och mindre kostsamma åtgärder härvid stå till buds.

Hvad däremot vidkommer det i härofvan ofta nämnda underdåniga skrift gjorda uttalandet om »möjligheten af ett framgångsrikt arbete på återuppbyggandet af vår egen landtras» liksom det af Riksdagen i dess skrif-

velse till Konungen den 6 maj 1903 uppställda spörsmålet, »huruvida icke staten äfven på annat sätt än genom premiering borde underlätta arbetet för tillvaratagande af de inhemska häststammarne», så dela sakkunnige den uppfattning, att möjlighet ingalunda saknas för återuppbyggande af en svensk häst-landtras samt att särskilda åtgärder från det allmännas sida utöfver premieringen härför äro behöfliga och önskvärda.

Med hänvisande till det förut sagda hålla sakkunnige emellertid före, att man härvid — med beklagande af den alltför utpräglade smak för utländskt afvelsmaterial, som sedan århundraden vidlådit vår hästafvel — icke kan utgå från den synpunkt, att vårt land skulle kunna anses äga självständiga, från andra länders hästar fristående, kallblodiga såväl som varmblodiga hästtyper, väl däremot typer, som mer eller mindre kunna göra anspråk på att inrymmas under uttrycket »inhemska».

Innan emellertid sakkunnige, utgående från sin här ofvan uttalade uppfattning om vårt lands hästafvels nuvarande läge, i hvad rör inhemska häststammar, inlåta sig på frågan om åtgärder för deras tillvaratagande och främjande, hafva sakkunnige trott det vara af vikt, att taga under utredning spörsmålet, om hvad inom uttrycket »inhemska häststammar» i vårt land kan inrymmas.

Då sakkunnige tagit denna fråga under pröfning, tro de sig hafva funnit, att i de skilda tolkningarne af detta uttryck, »inhemska häststammar», ligger en af de förnämsta orsakerna till de olika meningar, som uppstått rörande dylika häststammars förefintlighet och sättet för desammas tillvaratagande.

Så har man å ena sidan med ordet »inhemska» velat beteckna sådana häststammar, som skulle sakna hvarje inblandning af utländskt — däri inbegripet norskt — blod. Andra åter hafva därmed åsyftat hästslag, förekommande särskildt i de norra delarne af vårt land, hvilka under en rad af generationer tagit intryck af de lokala förhållandena och endast i ringa grad påverkats af främmande, olikartadt afvelsmaterial. Slutligen har man med begreppet inhemska hästar velat omfatta alla inom landet födda hästar af de raser, hvarmed afvel här i någon större omfattning bedrifves.

Sakkunnige hysa, under hänvisande till härofvan gjorda uttalanden, emellertid den mening, att det icke inom landet torde kunna uppsökas ens enstaka individer af ett sedan längre tid tillbaka oblandadt, rent svenskt hästslag, och finna alltså den åsikten, som tagit uttrycket »inhemsk» i dess mest inskränkta bemärkelse, sakna berättigande.

Ej heller kunna sakkunnige finna skäl föreligga att utsträcka innebörden af uttrycket i fråga till dess här ofvan nämnda vidsträcktaste

omfattning, enär ifrågavarande raser ej kunna anses hafva tagit sådant intryck af vårt lands lokala förhållanden eller härstädes uppnått den konstans i förärfningen, som måste utgöra en nödvändig förutsättning för att kunna inrymmas under uttrycket »inhemska», och hvilken kan vinnas endast under en lång följd af generationer.

Sakkunnige hafva efter noggrann pröfning af alla härvid inverkande omständigheter kommit till den uppfattning, att med inhemska häststammar böra förstås *inom vissa delar af vårt land förekommande typer af en s. k. landthäst med nordiskt underlag, föga eller i jämförelsevis mindre grad påverkade af olikartadt afvelsmaterial, sådant som de moderna kulturraserna af varm- och kallblodigt slag.*

Dylika inhemska häststammar, hvilka motsvara vederbörande orters behof och sålunda befinnas hafva verkligt existensberättigande, böra, enligt sakkunniges mening, omhändertagas och inom det nordsvenska hästafvelsarbetets ram och riktlinjer föras framåt som inhemskt hästslag.

När sålunda sakkunnige, och detta bland annat på den grund, att dessa häststammar hafva sin största betydelse för Nordsverige och andra delar af landet med liknande kraf på häst, föreslå desammas inrymmande inom den nordsvenska hästafvelsgrenen, följer däraf jämväl, att de i och med detsamma skulle vara berättigade till understöd af staten genom premiering.

Då emellertid ända intill 1900-talets början dessa inhemska häststammar starkt och menligt påverkats af planlösa korsningar med kallblodiga kulturraser samt föga eller intet därförut blifvit gjordt för deras räddande undan korsningsifvern och för deras utveckling inom sig, torde sakkunnige knappast behöfva gifva några ytterligare skäl för behofvet och önskvärdheten af åtgärder, utöfver premieringen, i och för dessa häststammars höjande till hvad de för vissa delar af vårt land hafva förutsättning att blifva.

Sakkunnige anse sig dock böra bland sådana skäl nämna de kraf på olika hästtyper, som framkallas af landets säregna geografiska läge och synnerligen skiftande lokala förhållanden, samt den i vårt land, liksom utanför dess gränser, gjorda erfarenhet, att det hästslag, som sedan gammalt anpassat sig efter ortsförhållandena, där äfven säkrare utvecklas och särskildt, hvad angår landets mindre fruktbara och kargare delar, lättare föres framåt, än fallet är med dit införda främmande hästslag.

Den betydelse för landets försvar, hvilken — såsom ock i den ofta nämnda underdåniga skriften framhållits — måste anses ligga däri, att landet äger en inhemsk stock af rörliga, förnöjsamma och härdiga hästar för trängens och artilleriets behof, hafva sakkunnige härvid äfven räknat med.

Efter den utredning, som ofvan lämnats, anse sig sakkunnige böra öfvergå till behandling af frågan om, hvilka åtgärder som böra vidtagas speciellt för nu ifrågavarande inhemska häststammars tillvaratagande och utveckling. *Sakkunniges förslag.*

Bland de åtgärder, hvilka sålunda i främsta rummet synas böra komma ifråga, framställa sig dylika för hingstanskaffning.

För sakkunnige är välbekant, hurusom Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands och Jämtlands läns hushållningssällskap på ett förtjänstfullt och gagnande sätt enats om gemensamma åtgärder för frambringande af inhemskt hingstmaterial genom anläggande af hingstuppfödningsanstalten vid Vången i Jämtland.

Sakkunnige hafva genom besök på platsen förvissat sig om, att denna anstalt, som inrymmer ett 60-tal inom olika län födda och utvalda unghingstar, är målmedvetet startad och redan lämnat godt resultat. Sedan sakkunnige därtill tagit kännedom om de afsevärda utgifter, som de nämnda hushållningssällskapen fått och allt fortfarande få vidkännas för anstaltens anläggning och fortsatta utveckling, hafva sakkunnige kommit till den uppfattning — något som jämväl tagit sig uttryck i en af anstaltens styrelse den 20 juni 1908 till Konungen ingifven underdånig skrift (bil. 7, sid. 243) — att denna anstalt kräfver så stora uppoffringar från hushållningssällskapens sida, samtidigt som den är och genom utvidgning, utveckling och ökad erfarenhet ännu mer kan blifva af så stor nationell betydelse, att dess verksamhet måste anses vara väl förtjänt att af staten understödjas i afsevärdt vidsträcktare grad än hittills skett.

Af en utaf sakkunnige med ledning af införskaffade uppgifter upprättad tablå öfver hingstuppfödningsanstaltens ifråga inkomster och utgifter (bil. 34, sid. 311) framgår, bland annat, att från och med år 1903, då anstalten anlades, till och med år 1910, inkomsterna utgjort tillhopa 125,461 kronor 30 öre, samt att utgifterna uppgått till sammanlagdt 276,703 kronor 26 öre.

Sakkunnige anse därför, att hingstuppfödningsanstalten vid Vången, naturligtvis mot vissa garantier och villkor, däribland erforderlig utvidgning af anstalten samt försäljning af hingstar äfven utom de i densamma direkt intresserade fyra länen, bör under de närmaste åren och så länge behof däraf kan anses föreligga, understödjas med, förutom afgiftsfri upplåtelse af militiebostället Vången, ett årligt statsanslag af förslagsvis 10,000 kronor.

Men det synes sakkunnige ej nog med, att staten på sådant sätt lämnar understöd för utveckling af inhemskt hästmaterial.

Stora områden finnas nämligen i vårt land, hvilka, ehuru lämpade för hästafvel sådan som här är i fråga, svårligen kunna, åtmin-

stone ej omedelbart, draga fördel af arbetet vid nämnda anstalt. Det synes då rättvist, att praktiska sträfvanden för tillvaratagande och utveckling af inhemskt hästmaterial äfven på andra orter och på annat sätt än förut nämnts, måtte kunna ställas i utsikt att erhålla behöfligt understöd af staten.

Härvid syftas närmast på trakter med något intensivare jordbruk och styfvare jordmån, å hvilka det behöfves en kraftig men samtidigt rörlig och härdig häst. Frågan har då varit, om det, såsom äfven i en del af de till sakkunnige öfverlämnade handlingarna framhållits, finnes någon typ inom den nordsvenska hästafvelsgrenen, som kan anses besitta särskild möjlighet till ytterligare utveckling i berörda riktning. Sakkunnige hafva under sina resor ägnat en ingående uppmärksamhet åt detta spörsmål, och därvid kunnat konstatera, att på olika trakter, särskildt i Norrland, förekomma individer af sådan typ, hvilken synes i särskild grad besitta möjlighet till önskvärd utveckling mot groflek och massa med bibehållen rörlighet. Denna uppfattning har styrkts särskildt af sakkunniges iakttagelser vid den förut omnämnda hästuppvisningen i Östersund samt vid mönstringarna af hingstbesättningen vid Vången och af den nordsvenska hästafdelningen vid 21. allmänna svenska landtbruksmötet i Örebro, där ett flertal framstående exemplar af denna typ framvisades. Ett afvelsarbete med lämpliga individer af denna typ bör kunna berättiga till särskildt understöd af statsmedel, dock under förutsättning att detta afvelsarbete ej är ägnadt att förorsaka splittring i eller hota en redan förut pågående, mot traktens behof svarande hästafvel, samt att afvelsarbetet målmedvetet påbörjats och jämväl visat sig äga förutsättning att blifva af verklig betydelse för trakten i fråga.

Vidare vilja sakkunnige i detta sammanhang framhålla, att särskildt statsunderstöd med fog synes kunna ifrågasättas jämväl för uppmuntrande af hästafvelsarbetet å trakter, hvarest de lokala förhållandena äro kargare än i allmänhet i Norrland, och till följd däraf behof af mindre hästar gör sig gällande.

Sålunda anse sakkunnige den här ofvan omnämnda, för Dalsland karaktäristiska hästtyp, dalbohästen, kunna vara förtjänt af statsunderstöd, för så vidt sådana småhästar fortfarande verkligen synas vara existensberättigade såsom för orten gagneliga.

Likaledes torde något statsanslag för praktiska åtgärder till vidmakthållande af skogsrussafveln å Gottland kunna, med hänsyn till denna hästras' säregna beskaffenhet, anses vara berättigadt.

Då det emellertid icke lärer vara möjligt att med exempel belysa alla de fall, där ett verkligt berättigadt behof af statsbidrag uti nu ifråga-

varande syfte kan komma att föreligga, få sakkunnige inskränka sig till ofvan lämnade antydningar. Det ligger nämligen i öppen dag, att på ett område sådant som det ifrågavarande bör, under förutsättning att medel finnas för ändamålet tillgängliga, åt Kungl. Maj:t öfverlämnas att efter pröfning i hvarje fall afgöra, om bidrag är erforderligt samt under hvilka villkor det bör utgå. Tillvägagångssättet skulle då blifva, att det underdistrikt, den grupp af underdistrikt eller afvelsområden, eller den sammanslutning af enskilde uppfödare, som målmedvetet arbetar på utvecklingen af inhemskt hästslag och som kan påvisa, att arbetet härför redan äger eller har utsikt att uppnå sådan betydelse, att bidrag från statens sida kan anses befogadt och erforderligt, har att därom göra framställning hos Kungl. Maj:t, som då genom sitt centrala organ i hästafvelsfrågor, Stuteriöfverstyrelsen, låter undersöka förhållandet för att, med ledning af dess yttrande och förslag i ärendet, besluta utan att på förhand vara bunden af vissa former eller villkor för anslags utdelande.

I detta sammanhang anse sig sakkunnige dock böra framhålla, att de mera direkt ingripande åtgärder, som för uppmuntrande af dylik inhemsk hästafvel böra med statsmedel understödjas, synas vara sådana som afse förberedande anteckningar om bästa, till sin typ mest likartade afvelsdjur, utväljande af lämpliga hingstföl och deras rationella uppfödande äfvensom frisedelsutdelning.

Rörande storleken af det belopp, som för nu berörda ändamål kan kräfvas, torde, enligt sakkunniges förmenande — utom hvad angår anslaget till Vångenanstalten — endast kunna göras sannolikhetsberäkningar; och hafva sakkunnige därför ej något att erinra mot beloppet af den anslagssumma, 20,000 kronor, som föreslagits uti de vid 1909 års riksdag af friherre N. Trolle m. fl. i första kammaren och af herr O. Nylander m. fl. i andra kammaren väckta motioner rörande anslag till föreningar för tillvaratagandet af de inhemska häststammarna.

Sakkunnige få därför hemställa,

att framställning göres hos Riksdagen om anvisande af ett belopp af 20,000 kronor årligen att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att, på de villkor, Kungl. Maj:t kan bestämma, utgå för tillvaratagande och utveckling af sådana i vårt land förekommande s. k. landthästar, som kunna innefattas inom ramen af det här förut af sakkunnige definierade begreppet »inhemska häststammar».

II. Bevaringspris.

Utöfver de åtgärder, som ofvan föreslagits för vidmakthållande och befrämjande af vårt lands hästafvel, har vidare, beträffande särskildt den ädla hästafveln, frågan om införande i vissa fall af bevaringspris för ädla ston, afseende att bevara framstående sådana åt afveln, tilldragit sig sakkunniges uppmärksamhet.

Denna fråga har redan för flera år sedan upptagits till behandling af Stuteriöfverstyrelsen, som närmare utvecklat densamma uti en den 29 september 1908 till Kungl. Maj:t aflåten skrifvelse rörande ändringar i gällande hästpremieringsreglemente och i sammanhang därmed höjning af anslaget till prisbelöningar för hästar.

Stuteriöfverstyrelsens skrifvelse 29/9 1908.

Uti berörda underdåniga skrifvelse (bil. 9, sid. 245) har Stuteriöfverstyrelsen sålunda — under framhållande, bland annat, att afveln af vårt lands premieringsbara kallblodiga hästraser, hvilken hufvudsakligen afsåge att fylla jordbrukets och industriens behof af lämpliga arbetshästar, vore jämförelsevis tryggad och, lämpad efter förhållandena, ägnad att, äfven ekonomiskt sedt, försvara sin plats i den tidsenliga husdjursskötselns led — beträffande däremot afveln af den varmblodiga hästen anfört, att framtiden syntes ganska oviss för denna afvel, såvida icke med det snaraste från statens sida lämnades densamma det ytterligare understöd, på hvilket den med hänsyn till sin stora, sedan flera århundraden tillbaka erkända betydelse för staten kunde anses hafva berättigade anspråk.

Under förebringade i detta sammanhang af en historisk utredning, utvisande att staten allt sedan början af 1600-talet funnit med sitt intresse förenadt att främja afveln af den ädla hästen och särskildt omhändertagit denna afvel under tider, då densamma befunnit sig i stillastående eller tillbakagång för att därigenom fortfarande kunna påräkna en säker tillgång inom landet på lämpliga hästar för arméns behof, har Stuteriöfverstyrelsen vidare framhållit, att en sådan tidpunkt åter vore för handen, då staten måste särskildt stödja denna afvel, om icke dess fortbestånd skulle äfventyras.

För utredning af frågan har Stuteriöfverstyrelsen därefter anfört, att afveln af den varmblodiga hästen, liksom afveln af den kallblodiga hästen, nästan uteslutande bedrefves vid det s. k. mindre jordbruket, därvid hästens vård och skötsel oftast omhänderhades af ägaren själf eller hans familj,

hvilket, enligt styrelsens mening, i nuvarande tid vore en hufvudbetingelse för att den ädla hästafveln utan allt för stor risk skulle vara möjlig. Men likväl ställde sig risken oproportionerligt stor och uppfödningen alltför dyrbar i förhållande till den ersättning, som uppfödaren hade utsikt att erhålla. Ty uppfödaren hade så godt som endast en afsättningsmöjlighet för sina treåriga varmblodiga hästar, nämligen att erbjuda dem åt Remonteringsstyrelsen till inköp för arméns behof, och de pris, denna styrelse kunde betala, utgjorde högst 900 till 1,000 kronor stycket för de bästa exemplaren, under det att de öfriga betalades med betydligt lägre pris, ända ned till 650 kronor stycket. En nedslående omständighet vore jämväl den, att den svenske kavallerioffiсeren sällan köpte sina tjänstehästar direkt från uppfödarne inom landet, utan oftast plägade vara beriden på importerade eller från regementet eller remontdepå uttagna hästar. De treåriga hästar, som icke godtoges af Remonteringsstyrelsen, finge uppfödarne sålunda i allmänhet själfva behålla. Någon så stor olägenhet behöfde detta ej blifva, därest fordringarne på ädelhet hos hästen ej vore så högt ställda. Men då det från militärt håll ständigt fordrades »mera blod» hos remonterna samt till och med den önskan uttalats, att dessa helst borde vara fallna direkt efter fullblodshingst, då kunde tydligtvis de hästar, som uppföddes för försäljning till Remonteringsstyrelsen, därest de af denna kasserades, icke vara lämpliga för jordbruksarbete. Utsikterna ställde sig sålunda ganska mörka för uppfödarne af ädla hästar, men först vid en jämförelse mellan denna afvel och andra grenar af husdjursafveln, exempelvis nötboskapsafveln, framstode fullt tydligt, huru föga lönande den ädla hästafveln numera vore. Nötboskapsafveln, som, sedan premieringssystemet införts, tagit ett betydligt uppsving, hade nämligen efter tillkomsten af kontroll- och afvelsföreningar nått en förut ej anad utveckling. Närmaste följden hade visat sig däruti, att afvelsdjur af värdefulla nötboskapsstammar redan från och med $^1/_2$ års ålder betingade särdeles höga pris, bredvid hvilka de pris, som betalades för värdefulla treåriga ädla hästar, måste anses synnerligen låga. Och däri låge en stor fara för den ädla hästafvelns bestånd, i det att uppfödarne utsattes för allt större lockelse att öfvergå till bedrifvande af den mera lönande och mindre riskabla nötboskapsafveln. Tydliga tecken därpå hade ock redan visat sig. Det inträffade nämligen af ofvan angifna anledningar allt oftare, att uppfödarne funne med sin fördel mera förenadt att försälja äfven de mest lofvande ädla ungston framför att behålla dem till afvelsbruk. Det borde därför vara angeläget att, medan tid vore, söka bot därför. Ty sedan hästuppfödarne afhändt sig det med möda och omtanke anskaffade ädla afvelsmaterielet, skulle med visshet äfven de mest lockande anbud icke kunna

förmå dem att återupptaga den nedlagda hästafvelsverksamheten. Hvilken beklaglig följd ett sådant förhållande i framtiden komme att medföra för den ädla hästafveln, behöfde ej särskildt påvisas. Förmågan att inom landets egna gränser kunna fylla arméns behof af till krigsbruk lämpliga hästar vore emellertid af den betydelse för nationen, att den måste vara värd ytterligare ekonomiskt understöd från statens sida, då, såsom nu vore förhållandet, sådant erfordrades. Styrelsen ansåg nämligen, att enda sättet för bevarandet åt afveln utaf tillräckligt antal för remontuppfödning lämpliga ston vore att genom särskilda s. k. bevaringspremier ställa stoägaren i utsikt, att han genom att behålla sitt ungsto i afvelsbruk skulle, så snart det blefve 4 år och därefter årligen så länge det vore premieringsbart, kunna för detsamma erhålla så värdefulla premier, att den därigenom för honom uppkommande sammanlagda ekonomiska vinsten kunde blifva större än genom att försälja hästen redan såsom ungsto. Dessa »bevaringspremier» skulle emellertid utgå endast för »A-ston» af ädelt slag.

För införande af dylika premier föreslog därför Stuteriöfverstyrelsen att *§ 16. Afd. II. Ston.* i gällande hästpremieringsreglemente måtte erhålla den förändrade lydelse, som framginge af nedanintagna transsumt:

»II. Ston.

A. *För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder.*

Klass 1. *Ston*, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas hvartdera ett penningpris af 100 kronor. Sådana ston af ädelt slag vid 4 års ålder tillerkännas dessutom hvartdera ett bevaringspris af 50 kronor, hvilket pris dock utbetalas först påföljande år, under förutsättning att stoet då uppvisas med föl vid sidan.

Klass 2. — — — — — — — — — — — — — —

Klass 3. — — — — — — — — — — — — — —

Villkor etc. — — — — — — — — — — —

B. *Fölston vid 4, 5 och 6 års ålder.*

Klass 1. *Fölston*, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas hvartdera ett penningpris af 100 kronor. Sådana ston af ädelt slag vid 6 års ålder tilldelas dessutom hvartdera ett bevaringspris af 300 kronor.

Klass 2. — — — — — — — — — — — — — —

Fölston i dessa två klasser — — — — — — — —

Klass 3. — — — — — — — — — — — — — —

C. *Fölston vid 7, 8, 9 och 10 års ålder.*

Klass 1. *Fölston*, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas hvartdera ett penningpris af 75 kronor. Sådana ston af ädelt slag vid 7 års ålder tilldelas dessutom hvartdera ett bevaringspris af 150 kr.

Klass 2. — — — — — — — — — — — — — —

Klass 3. — — — — — — — — — — — — — —

Villkor etc. — — — — — — — — — hingst.»

Enligt de beräkningar, Stuteriöfverstyrelsen med ledning af föregående årets premieringsrullor kunnat göra, hade styrelsen kommit till det resultat, att införandet af de ofvan ifrågasatta »bevaringspremierna» skulle kräfva en höjning för de närmaste årens behof af anslaget till prisbelöningar för hästar med omkring 40,000 kronor; och ansåg styrelsen att, då dessa premier vore afsedda speciellt för remonteringens upprätthållande genom inhemsk uppfödning, desamma borde bekostas uteslutande af statsmedel, utan afseende å underdistriktens bidrag till premieringarna. Denna princip vore icke ny, enär, enligt det förut gällande hästpremieringsreglementet af den 7 mars 1890, de för fullblodshingstar bestämda prisbelöningarna af samma anledning bekostats uteslutande af statsmedel. Därest man betraktade det sålunda ifrågasatta ytterligare anslagsbeloppet såsom utgående uteslutande för arméns remontering och tänkte sig beloppet fördeladt å det antal remonter, som årligen erfordrades för arméns behof, eller omkring 1,100 stycken, blefve hvarje remont icke mera än omkring 36 kronor dyrare för staten än förut, trots den högre kvalitet, som i medeltal säkerligen skulle komma att vinnas genom bevaringspremiernas införande. Någon förhöjning af remontpriset ansåg Stuteriöfverstyrelsen sig vid sådant förhållande icke böra föreslå, men fann styrelsen däremot anledning framhålla önskvärdheten däraf, att de till Remonteringsstyrelsen utbjudna hästarne ovillkorligen måtte betalas efter kvalitet, äfven om medelpriset för remonterna därigenom skulle stiga.

För påvisande af, hvilken betydelse från militär synpunkt sedt fackmän tillmätte vidmakthållandet af möjligheten att allt framgent kunna inom landet remontera armén, hade Stuteriöfverstyrelsen vid sin underdåniga skrifvelse fogat från vederbörande militärmyndigheter införskaffade yttranden i nämnda hänseende (bil. 10, sid. 253—275).

Med stöd af hvad sålunda andragits hemställde Stuteriöfverstyrelsen slutligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att höja det under reservationsanslaget till hästafvelns förbättrande uppförda särskilda anslag

till prisbelöningar för hästar från utgående 160,000 kronor med 40,000 kronor till 200,000 kronor.

Hushållningssällskapens ombuds yttrande 6/11 1908.

Efter det Kungl. Maj:t lämnat hushållningssällskapens år 1908 i Stockholm församlade ombud tillfälle att yttra sig öfver denna Stuteriöfverstyrelsens framställning, hafva ombuden uti underdånig skrifvelse den 6 november samma år (bil. 11, sid. 275) på det lifligaste instämt uti det af styrelsen framställda förslag om bevaringspremiers införande, hvarvid de likväl, beträffande den föreslagna lydelsen af premieringsreglementets *§ 16. Afd. II. Ston. A. För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder. Klass I,* framhållit, att det tillägg däri borde göras, att förutsättning för erhållande af bevaringspris skulle föreligga icke blott, då sto hade föl vid sidan, utan jämväl då stoet vore synbart dräktigt. Dessutom ville ombuden på anförda skäl fästa uppmärksamheten därå, att jämväl för den kallblodiga hästafveln premier af ifrågavarande slag, ehuru till lägre belopp, skulle vara af stor betydelse.

Sakkunniges utredning.

Då sakkunnige tagit nu ifrågavarande ärende under öfvervägande, hafva sakkunnige, i likhet med Stuteriöfverstyrelsen, ej kunnat finna anledning att, såsom ombuden ifrågasatt, föreslå införandet af bevaringspris jämväl för kallblodiga ston. Ty oafsedt att förverkligandet häraf skulle ur ekonomisk synpunkt ställa alltför stora kraf på staten, vilja sakkunnige dessutom framhålla, att för uppfödaren af kallblodiga hästar ej endast risken under uppfödningen är betydligt mindre, utan äfven afsättningsförhållandena afsevärdt gynnsammare än för uppfödaren af varmblodiga hästar, hvilken senare därför jämväl af sådan anledning är i behof af särskildt understöd.

Däremot hafva sakkunnige icke något att erinra mot ofvanberörda af ombuden ifrågasatta tillägg till de föreslagna bestämmelserna i § 16. Afd. II. Ston. A. Klass I., rörande förutsättningarna för utdelande af bevaringspris för däri afsedda, för första gången betäckta ston af ädelt slag vid 4 års ålder.

Beträffande den varmblodiga hästafveln få sakkunnige vidare anföra, att hvad Stuteriöfverstyrelsen i sin ofvanberörda skrifvelse framhållit, icke jäfvats af förhållandena under de år, som förflutit sedan nämnda skrifvelse afläts. Tvärtom kan därunder påvisas en fortgående minskning i intresset för remontafveln i synnerhet inom landets sydligaste delar, hvarest dock hittills denna afvelsgren haft afsevärd omfattning. Till detta förhållande hafva åtskilliga orsaker samverkat. Särskildt må framhållas, att efterfrågan å kallblodiga arbetshästar ökats, hvarjämte det under de senare åren än ytterligare ökade intresset för nötboskapsafveln inom landet i dess helhet och i all synnerhet inom Skånelänen allt mera verkat hämmande på remontafveln.

Det synes därför sakkunnige vara af största vikt, att åtgärder inom den närmaste framtiden vidtagas för den ädla hästafvelns uppmuntrande och framtida bestånd, och finna sakkunnige det af Stuteriöfverstyrelsen föreslagna införandet af bevaringspris vara ett i sådant syfte synnerligen lämpligt och kraftigt medel.

Sakkunnige anse sig dock böra förorda en något vidsträcktare tillämpning af bevaringsprissystemet än Stuteriöfverstyrelsen föreslagit. Enligt styrelsens förslag skulle bevaringspris icke utgå för ston af högre ålder än 7 år, äfven om öfverskott å de för sådana pris anvisade medlen förefunnes. Uppenbart är emellertid, att med så mycket större visshet värdefulla fölston skulle kvarhållas i afveln, därest ägaren kunde hafva förhoppning att äfven under de år, som närmast följde på det, då hans fölsto uppnådde 7 års ålder, erhålla bevaringspris för detsamma. Då det vidare är af synnerlig vikt, att alla för ändamålet tillgängliga medel användas för att åt afveln bevara verkligt framstående ädla fölston, och det ifrågasatta anslagsbeloppet, 40,000 kronor — som torde vara ganska högt beräknadt om endast fölston vid 4-7 års ålder skulle ifrågakomma till erhållande af bevaringspris — sålunda kan antagas, åtminstone för några år framåt, lämna tillgång till utdelande af bevaringspris äfven för något äldre ston, anse sig sakkunnige böra föreslå, att åldersgränsen för fölston, som må vara berättigade till bevaringspris, utsträckes till utgången af deras tionde lefnadsår.

Genom tillämpande vid bevaringsprisens utdelning af regeln, att 4-åriga djur skola gå främst, samt att för öfriga djur, som erhållit lika värdebokstaf, prisen skola utgå efter åldersklass, så att 6-åriga gå före 7-åriga o. s. v., komme i alla händelser de äldsta fölstona inom hvarje värdebokstafsgrupp att sist erhålla bevaringspris, och således äfven att vid bristande tillgång på medel först därifrån uteslutas.

Men äfven i annat afseende finna sakkunnige en vidsträcktare tillämpning af bevaringsprissystemet önskvärd. Det synes nämligen sakkunnige uppenbart, att om endast för de med värdebokstafven *a* premierade ston finge utdelas bevaringspris, skulle, å den ädla hästafvelns nuvarande ståndpunkt, sådana pris komma ett allt för begränsadt antal hästuppfödare till godo.

Att utsträcka bevaringsprisen till samtliga de ston, som i nu gällande hästpremieringsreglemente hänföras till *b*-klassen, skulle åter, äfven om premierna i denna klass sattes till afsevärdt lägre belopp än de af Stuteriöfverstyrelsen för *a*-ston föreslagna, möta hinder från ekonomisk synpunkt.

Under sådana förhållanden anse sakkunnige den rätta vägen vara att för fölston insätta en ny klass mellan de nuvarande *a*- och *b*-klasserna, eller med andra ord, att äfven för fölston införa en mellanklass, utmärkt

med den för hingstar redan förekommande värdebokstafven *ab;* och finna sakkunnige denna anordning så mycket hellre böra vidtagas, som vägande skäl tala för lämpligheten af densamma jämväl beträffande fölston af kallblodigt slag.

En dylik anordning skulle nämligen dessutom komma att verka reglerande och stödjande på själfva afvelsarbetet, i det att man därigenom kunde blifva i tillfälle att vid stopremieringen genomföra samma princip som vid premiering af hingstar, nämligen att den högsta utmärkelsen, värdebokstafven *a*, skulle kunna utdelas endast för sådana djur, som i förening med god exteriör och känd likartad härkomst visat afvelsduglighet och nedärfningsförmåga. I nämnda hänseende skärpta fordringar hafva hittills ansetts vara väl stränga, men torde tiden nu vara inne att, i samband med införandet af bevaringspris och därmed afsedd ytterligare uppmuntran för den ädla hästafveln, föreslå sådana bestämmelser.

På förenämnda grunder anse sakkunnige vidare beträffande såväl för första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder som ungston, att dessa ston, som ännu icke hunnit visa ens afvelsduglighet, icke böra kunna tilldelas högre värdebokstaf än *ab* samt att sålunda den i gällande hästpremieringsreglemente för de mest förtjänta sådana ston förekommande värdebokstafven *a* bör utbytas mot värdebokstafven *ab*, hvilken bokstaf emellertid bör berättiga för första gången betäckta ädla ston vid fyra års ålder till erhållande af bevaringspris.

Då slutligen den i § 16 af hästpremieringsreglementet förekommande uppdelning af fölston i två afdelningar, nämligen »B. Fölston vid 4, 5 och 6 års ålder» och »C. Fölston vid 7, 8, 9 och 10 års ålder», med något högre premier för fölston i den förstnämnda gruppen, torde hafva tillkommit hufvudsakligen för att åt afveln bevara särskildt de yngre ädla stona, synes det sakkunnige som om, under förutsättning att bevaringspris för ädla ston blefve, på sätt nu föreslagits, införda, verkliga skäl för uppdelning af fölston vid 4 till och med 10 års ålder i två afdelningar icke längre komme att föreligga, enär ägare af dylikt yngre sto genom bevaringsprissystemets införande erhåller utsikt att för detsamma under en följd af år erhålla så väsentligt ökade penningpris, att han därigenom bör finna med sin fördel förenligt att till afvelsbruk behålla stoet.

Fördelningen af premierna torde dessutom, därest *ab*-klass för fölston varder införd, komma att ställa sig lättare, om samtliga fölston sammanföras i en enda grupp. De ordinarie premierna för sådana ston synas i så fall böra utgå, allt efter de olika värdebokstäfverna, med resp. 100, 75, 50 och 25 kronor.

Detta skulle visserligen hafva till följd, att premien för de i 4—6 årsklasserna varande, värdebokstafven *c* tillerkända fölston, hvilken enligt nu

gällande bestämmelser utgår med 50 kronor, komme att minskas till 25 kronor, men anse sakkunnige denna lägre premie äfven inom dessa årsklasser innebära fullt tillräcklig uppmuntran för sto, som med hänsyn till härkomst, exteriör eller afkomma icke kunnat höja sig öfver värdebokstafven ifråga.

Slutligen hafva sakkunnige ansett sig i detta sammanhang böra föreslå, att de extra pris å 50 och 25 kronor, som enligt gällande reglemente tilldelas ägare af 5- och 6-åriga fölston i klass 1 och 2, hvilka nästföregående år blifvit premierade såsom betäckta, hädanefter må utgå endast för *femåriga* sådana ston. Därest sakkunniges förslag om införande af bevaringspris varder godkändt, kommer nämligen sammanlagda premiebeloppet för ett sexårigt fölsto af ädelt slag att uppgå till erforderligt belopp, äfven om extrapriset bortfaller, under det att för ett femårigt ädelt sto premierna fortfarande komma att blifva jämförelsevis ringa. Bibehållandet af extra pris för dylikt sto torde därför vara behöfligt.

Beträffande kallblodiga ston anse sakkunnige det likaledes kunna vara tillfyllest, att extra pris bibehållas allenast för femåriga sådana.

På grund af hvad sålunda anförts och under förutsättning att erforderliga medel för införande af dylika bevaringspris varda af Riksdagen anvisade, anse sig sakkunnige böra föreslå, att *§ 16. Afd. II. Ston. A. B.* och *C.* i gällande hästpremieringsreglemente må erhålla följande förändrade lydelse:

II. Ston.

A. För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder.

Ston, hvilka funnits *mycket väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf ab), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 100 kronor. *Klass 1.*

Sådana ston af *ädelt* slag vid 4 års ålder tillerkännas ett hvart dessutom ett bevaringspris af 50 kronor, hvilket pris dock utbetales först påföljande år, under förutsättning att stoet då uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktigt.

Ston, hvilka funnits *väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf b), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 75 kronor. *Klass 2.*

Ston, hvilka funnits *sist* förtjänta att premieras (värdebokstaf c), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 50 kronor. *Klass 3.*

Villkor, gällande för samtliga klasser inom II A.

Betäckt sto må icke premieras, med mindre genom bevis, hvarom i § 10 punkt 2 b) sägs, styrkes, att betäckningen skett af med stoet likar-

tad, antingen staten tillhörig eller ock premierad hingst samt att frisedel, om sådan varit åt stoet anvisad, blifvit använd.

B. Fölston vid 4—10 års ålder.

Klass 1. *Fölston*, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras och hvilka lämnat lofvande afkomma (värdebokstaf a), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 100 kronor.

Sådana ston af *ädelt slag* tillerkännas ett hvart dessutom ett bevaringspris, utgående vid 6 års ålder med 300 kronor, vid 7 års ålder med 150 kronor, vid 8 års ålder med 100 kronor, vid 9 års ålder med 75 kronor och vid 10 års ålder med 50 kronor, under förutsättning att stoet fortfarande premieras i denna klass.

Klass 2. *Fölston*, hvilka funnits *mycket väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf ab), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 75 kronor.

Sådana ston af *ädelt slag* tillerkännas ett hvart dessutom ett bevaringspris, utgående vid 6 års ålder med 150 kronor, vid 7 års ålder med 100 kronor, vid 8 års ålder med 75 kronor, vid 9 års ålder med 50 kronor och vid 10 års ålder med 25 kronor, under förutsättning att stoet fortfarande premieras i denna klass.

Femåriga fölston i klass 1 och 2, hvilka nästföregående året blifvit premierade såsom för första gången betäckta ston, tillerkännas ett hvart ytterligare ett extra pris i klass 1 af 50 kronor och i klass 2 af 25 kronor.

Klass 3. *Fölston*, hvilka funnits *väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf b), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 50 kronor.

Klass 4. *Fölston*, hvilka funnits *sist* förtjänta att premieras (värdebokstaf c), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 25 kronor.

Villkor, gällande för samtliga klasser inom II B.

Fölsto må icke premieras, med mindre detsamma har föl vid sidan eller är synbart dräktigt efter föregående årets betäckning samt genom bevis, hvarom i § 10 punkt 2 c) sägs, styrkes, att fölet är fallet efter eller att betäckningen skett af med stoet likartad, antingen staten tillhörig eller ock premierad hingst.

Beträffande det af Stuteriöfverstyrelsen för införande af bevaringspris beräknade belopp af 40,000 kronor årligen, anse sakkunnige, såsom redan förut framhållits, detsamma vara för de närmaste åren tillräckligt jämväl under förutsättning att af sakkunnige härofvan ifrågasatta jämkningar i de

af Stuteriöfverstyrelsen föreslagna bestämmelser för erhållandet af dylika pris varda föreskrifna.

Vidare äro sakkunnige, i likhet med och på samma skäl som Stuteriöfverstyrelsen, af den åsikt, att ifrågavarande bevaringspris böra bekostas uteslutande af statsmedel.

Däremot anse sakkunnige, att berörda 40,000 kronor icke böra föreslås att utgå i form af en ökning utaf reservationsanslaget till prisbelöningar för hästar, utan finna sakkunnige lämpligare, att beloppet i fråga begäres såsom ett särskildt anslag, hvarifrån dock eventuell behållning bör för hvarje år öfverföras å och ingå uti nämnda reservationsanslag.

Skulle åter något år anslaget ifråga icke förslå till gäldande af samtliga de bevaringspris, som af vederbörande premieringsnämnd föreslagits skola under året utgå, anse sakkunnige, i öfverensstämmelse med hvad ofvan anförts, att de för ändamålet tillgängliga medlen böra, så långt de räcka, utdelas i sådan ordning, att för första gången betäckta ston vid 4 års ålder (värdebokstaf *ab*) först och främst komma att belönas samt därefter fölston vid 6—10 års ålder, af hvilka *a*-ston gå före *ab*-ston. Vid lika värdebokstaf böra bevaringsprisen utgå efter åldersklass, så att 6-åriga gå före 7-åriga o. s. v.

Därest sakkunniges ifrågavarande förslag vinner bifall torde § 17 af gällande hästpremieringsreglemente böra erhålla följande förändrade lydelse:

§ 17.

1. Bevaringspris skola utgå uteslutande af därtill utaf staten särskildt anslagna medel.

Möjligen uppkommande behållning å dessa medel öfverföres vid hvarje års utgång till reservationsanslaget till prisbelöningar för hästar samt handhafves och disponeras därefter såsom tillhörande detta anslag.

Skulle åter något år det till bevaringspris anvisade anslagsbeloppet icke förslå till gäldande af samtliga de dylika pris, som blifvit under årets besiktningsmöten uppvisade ston tillerkända, skola, så långt de för ändamålet tillgängliga medlen räcka, bevaringsprisen utgå först och främst för alla näst föregående året med värdebokstaf *ab* utmärkta, för första gången betäckta ston vid 4 års ålder samt därefter för fölston vid 6—10 års ålder efter de vid årets premieringar åsatta värdebokstäfverna, så att med värdebokstaf *a* utmärkta fölston erhålla dylikt pris framför de med värdebokstaf *ab* utmärkta. Vid lika värdebokstaf utgå bevaringspris efter åldersklass, så att 6-åriga ston gå före 7-åriga o. s. v. Inom åldersklass, hvari under sådana förhållanden icke för alla därtill berättigade ston fulla bevaringspris kunna utgå, uppdelas den summa, som för ändamålet återstår,

lika mellan samtliga stona inom ifrågavarande klass, dock så att premien afrundas till 5- eller 10-tal kronor samt att lägre bevaringspris än 25 kronor ej må utgå. Därefter befintlig rest öfverföres till reservationsanslaget till prisbelöningar för hästar.

2. Skulle beloppet af det öfriga statsbidrag, som blifvit underdistrikt tilldeladt, tillsammans med hushållningssällskaps, landstings eller enskild förenings tillskott icke förslå till gäldande af samtliga de penningpris, som skola bekostas med statsmedel och inom underdistriktet tillskjutna medel gemensamt, och hvilka blifvit vid under året hållna besiktningsmöten inom underdistriktet uppvisade hästar tillerkända, skola, så långt de för ändamålet tillgängliga medlen räcka, penningprisen utdelas i nedannämnda ordning, såvida icke stuteriöfverstyrelsen för något underdistrikt annorledes föreskrifvit:

1:o) Beskällare af ädelt slag;

2:o) För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder (värdebokstaf *ab* och *b*);

3:o) Fölston vid 4—10 års ålder (värdebokstaf *a*, *ab* och *b*);

4:o) Beskällare af kallblodigt slag;

5:o) För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder samt fölston vid 4—10 års ålder (värdebokstaf *c*).

Inom hvar och en af dessa fem afdelningar blifva de åsatta värdebokstäfverna bestämmande, så att inom hvarje afdelning de med värdebokstafven *a* utmärkta djur erhålla dem tillerkända penningpris framför de med värdebokstafven *ab* eller *b* utmärkta o. s. v. Vid lika värdebokstaf å djur inom samma afdelning utgå penningprisen efter åldersklass, så att 4-åriga djur gå före 5-åriga o. s. v.

3. Häst, som på grund af bristande tillgång å medel icke kan bekomma densamma tillerkändt penningpris, erhåller intyg om godkännande.»

Sakkunniges förslag.

På grund af hvad sålunda anförts, få sakkunnige hemställa,

att framställning göres hos Riksdagen dels om anvisande af ett särskildt anslag af 40,000 kronor årligen för att, i enlighet med ofvan angifna grunder, utdelas såsom bevaringspris för ston af ädelt slag, dels ock om medgifvande, att vid hvarje års utgång möjligen uppkommande besparing på detta anslag måtte få öfverföras till det under reservationsanslaget till hästafvelns förbättrande uppförda särskilda anslag till prisbelöningar för hästar.

III. Unghingstbeten, konsulenter och föreningar i hästafvelssyfte.

I det föregående har framhållits, hurusom staten borde genom vissa särskilda åtgärder understödja såväl tillvaratagandet och utvecklingen af inhemska häststammar som ock den ädla hästafveln, och har det allmännas intresse i dessa afseenden ansetts så stort, att staten borde ensam ikläda sig de af ifrågavarande speciella åtgärder föranledda kostnader.

Att dessa åtgärder emellertid icke böra utesluta andra mera allmänna sådana, är gifvet. Såsom af styrelsens för hingstuppfödningsanstalten å Vången ofvan omförmälda skrift den 20 juni 1908 samt Stuteriöfverstyrelsens däröfver afgifna yttrande (bil. 7, sid. 243, och bil. 8, sid. 244) kan inhämtas, förefinnes en allmänt utbredd uppfattning om behofvet af sådana vidsträcktare åtgärder. Staten har ock redan länge genom anslag till hästpremieringen visat sig vilja understödja landets hästafvel i hela dess omfattning. Detta har dock skett under den bestämda förutsättningen, att från underdistrikten tillskötes bidrag härtill i viss proportion till statens anslag. Underdistrikten och särskildt hushållningssällskapen hafva likväl icke inskränkt sig till att endast genom anslag till premieringen arbeta för hästafvelns befrämjande, utan hafva anlitat äfven andra utvägar för vinnande af detta syfte. De olika vägar, som härvid blifvit använda, och de summor, som underdistrikten på dem nedlagt, framgå af närslutna tablå öfver hushållningssällskapens och landstingens utgifter för hästafveln under perioden 1901—1910 (bil. 35, s. 313).

Då emellertid hushållningssällskapens medel år från år allt hårdare anlitats för en mängd andra ändamål, och till följd däraf mångenstädes redan nu en af förhållandenas makt framtvingad indragning eller minskning af anslag måst vidtagas, har det synts vara af vikt att undersöka, om ej vissa af de åtgärder, som dessa sällskap hittills vidtagit för understödjande af hästafveln, vore af den betydelse, att det ur allmän synpunkt kunde vara af intresse, att de alltjämt bibehölles och än vidare utvecklades. Kunde så visas vara fallet, skulle däruti ligga ett skäl för staten att äfven i dessa fall träda stödjande emellan, likväl icke genom att ensam

öfvertaga kostnaderna, utan genom användande af det vid premieringen redan beprövade sättet att lämna bidrag i visst förhållande till det anslag, som vederbörande underdistrikt självt ansåge sig böra offra för ändamålet i fråga.

En dylik undersökning har gifvit vid handen, att det särskildt är trenne slag af åtgärder för hästafvelns befrämjande, som synas vara af verklig betydelse, nämligen anordnande af *unghingstbeten*, anställande af aflönade *länskonsulenter* eller ombud i hästafvelsfrågor samt ett allmännare understödjande af *föreningar i hästafvelssyfte*. Sakkunnige hafva därför ansett sig böra taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån dessa åtgärder borde röna understöd af staten.

Unghingstbeten.

Hästafveln i vårt land har länge haft svårigheter att bekämpa, och endast undantagsvis har den varit verkligt lönande. De ogynnsamma återverkningarna af detta förhållande hafva företrädesvis gjort sig märkbara vid uppfödningen. Under det att man på sina ställen varit alltför sparsam på utfodringen till de i utveckling stadda djuren, har man på andra ställen, där utfodringen varit rikligare, underlåtit eller saknat tillfälle att gifva djuren den motion, som i förhållande därtill erfordrats. I all synnerhet gäller detta sistnämnda unghingstarna.

Tillgången på naturliga beten, som för ett femtiotal år sedan mera allmänt stodo till buds och hvarå djuren fingo fritt röra sig, kunde emellertid då i någon mån upphjälpa vinterutfodringens brister och däraf föranledda fel och svagheter hos djuren. Men numera hafva, särskildt i landets södra och mellersta delar, många af de värdefullaste och mest gifvande betesmarkerna blifvit odlade, och hvad som återstår är i allmänhet endast mindre värdefulla sådana, som det på grund af deras ofruktbarhet eller andra orsaker ej lönat mödan att odla.

Ehuru visserligen numera ett flertal af våra hästuppfödare lärt sig inse nödvändigheten af kraftigare utfodring af unghästarna, hafva de i allmänhet icke i samma grad uppfattat den lika stora nödvändigheten af, att desamma under uppväxtåren erhålla tillräcklig motion. Framför allt är sådan motion ett oeftergifligt villkor vid uppfödning af de hästslag, hos hvilka rörlighet och uthållighet äro af särskild betydelse.

I utlandet har man flerstädes redan länge insett, att hästafvelns framgång till stor del beror på tidsenlig uppfödning och omvårdnad af unghästarna och därför anordnat s. k. fölgårdar eller andra liknande inrättningar, hvarest de mest lofvande djuren redan från fölåldern kunna erhålla en mönstergill utveckling.

Följden af att detta hos oss ej i tillräcklig grad uppmärksammats har blifvit en i ögonen fallande brist på tillräckligt antal inom landet födda dugliga beskällare, samtidigt med att sedan lång tid tillbaka årligen stora summor gått ur landet för inköp af utländska afvelshingstar.

Vid öfvervägande af de åtgärder, som inom vårt land böra vidtagas för fyllandet af hingstbehofvet genom inhemsk uppfödning, ligger det då nära till hands att ifrågasätta anläggande af uppfödningsanstalter, sådana som den vid Vången, äfven på andra platser i landet.

Enligt sakkunniges mening torde dock så ingripande åtgärder icke vara behöfliga annorstädes än i Norrland, oafsedt att det säkerligen skulle stöta på betydande ekonomiska svårigheter att få till stånd dylika inrättningar i andra delar af landet. Hingstuppfödningsanstalten vid Vången tillkom nämligen under alldeles säregna förhållanden, hvarvid, på grund af den allmänna korsningsafvel, som gått fram öfver större delen af Norrland, den stora bristen på för renafvel lämpliga hingstar nödvändiggjorde de kraftigaste åtgärder för frambringande af sådana. De för Norrland säregna förhållandena, långa vintrar, hästuppfödarnes bortovaro vid skogsafverkningar och timmerkörslor under vintermånaderna m. m., gjorde och göra allt fortfarande, att denna anstalt äfven för framtiden har en viktig uppgift att fylla såsom hingstuppfödningsanstalt men äfven såsom ett centrum för de nordsvenska hästafvelsintressena.

Väsentligen olika ställer sig däremot hingstuppfödningsfrågan i södra och äfven mellersta delarna af landet med dess kortare vintrar och de i allmänhet större förutsättningarna därstädes hos de enskilde uppfödarne att själfva taga hand om hingstuppfödningen.

Under vintern hafva nämligen i dessa delar af vårt land hästägarne i regel mera tillfälle att ägna den uppväxande unghingsten den vård, han tarfvar för normal utveckling, och i betraktande af den upplysning och det ökade intresse för hästafveln, som nu i berörda delar af landet förefinnas, kan man utan öfverdrift påstå, att därstädes finnas ej allt för få hästuppfödare, som äro väl ägnade att själfva omhänderhafva unghingstarnes uppfödning. Orsaken hvarför det oaktadt därvarande hästuppfödare sällan ägna sig åt sådan uppfödning, som ju dock ej bör vara det minst lönande afvelsarbetet, torde enligt sakkunniges åsikt till hufvudsaklig del vara att söka i de svårigheter, som i allmänhet i dessa delar af vårt land under sommaren äro förknippade med unghingstens skötsel. Unghingstarne kunna nämligen då ej släppas tillsammans med öfriga hästar på bete, och på mången egendom saknas sådant. Unghingstens lott blifver i dylika fall att tillbringa sommaren i en spilta eller möjligen en box, oftast med otillräcklig motionering, som dessutom ej sällan blir ojämn och olämplig.

Under sådana förhållanden har följden blifvit, att vårt lands hästuppfödare till allra största delen förlorat intresset för denna del af hästafvelsarbetet och därvid inom de olika afvelsgrenarne mer eller mindre öfverlämnat åt utlandet att fylla hingstbehofvet. Sakkunnige äro emellertid öfvertygade om, att beredande af tillfälle för intresserade hästuppfödare här och hvar inom landet att få sina unghingstar, framförallt 1- och 2-åringarne, under hela sommaren placerade på gemensamma större beten skulle ställa vår hingstuppfödningsfråga i ett helt annat läge.

Systemet med gemensamma unghingstbeten är icke heller opröfvadt. Sålunda har Norrbottens läns hushållningssällskap sedan flera år tillbaka anordnat dylika beten å en ö, Bergön, för kvalificerade 1-, 2- och 3-åriga hingstar, och såväl i Västerbottens som Skaraborgs län hafva vederbörande hushållningssällskap sedan två år tillbaka tillhandahållit hingstbeten, därvid inhägnadsmetoden kommit till användning. Vidare är systemet pröfvadt i Värmlands län, och dessa exempel synas mana till efterföljd, i det att inom en del andra län frågan om anordnande af dylika beten är under ompröfning.

Resultatet af dessa gemensamma beten för unghingstarne har visat sig vara synnerligen godt. Rörelsen i det fria dygnet om, nappatagen och den ständiga leken hästarne emellan, därvid de mest mångsidiga rörelser framtvingas, hafva haft det gynnsammaste inflytande på de unga hingstarnes utveckling. Sålunda har man iakttagit, att under betesgången muskulaturen väl utvecklas, men framför allt att ledgångar, senor och band vinna i styrka och groflek, hvarjämte rörelseförmågan och hofvarne gynnsamt påverkas.

Det förtjänar ock nämnas, att de unga hingstarnes fria, oafbrutna, gemensamma vistelse å betet äfven visat sig utöfva en gynnsam, uppfostrande inverkan, hvilken framträder i ett hofsammare lynne hos hingstar, som passerat dessa betesperioder, och större lätthet att handtera dem, hvartill kommer, att, såsom erfarenheten visat, djuren sällan skada sig vid den fria betesgången.

Då inom så godt som alla vårt lands provinser lämpliga platser finnas för dylika unghingstbeten, kan det under ofvan angifna förhållanden måhända synas, som om man skulle kunna påräkna, att äfven utan statsbidrag vederbörande hushållningssällskap skulle vidtaga åtgärder för anordnande af sådana. Men därvid måste man emellertid, såsom förut framhållits, taga i betraktande ej endast, att hushållningssällskapens i de flesta län tillgångar redan äro hårdt anlitade, utan äfven att det måste anses vara ett rent statsintresse att snarast möjligt landets hästafvel göres

mindre beroende af en sedan lång tid pågående, alltför betydlig import af afvelshingstar.

Ett statsbidrag för uppmuntrande af hingstuppfödning och särskildt för anordnande inom olika delar af landet af fria eller mot billig afgift tillgängliga unghingstbeten skulle därför säkerligen komma att visa sig vara af stor nytta för hästafvelns vidare utveckling i vårt land.

Konsulenter.

Redan långt före tillkomsten af 1900 års hästpremieringsreglemente hade vårt lands hästafvelsföreningar och hästvänner ägnat frågan om behofvet af statskonsulenter eller instruktörer i hästskötsel särskild uppmärksamhet.

Den nya strömning inom hästafvelsarbetet, hvilken efter det senast tilländagångna seklets många importförsök och korsningar gjort sig gällande, och hvilken fått sitt uttryck i nämnda reglemente, har emellertid haft till följd att anställande af statskonsulenter i hästskötsel framträdt såsom ett allmännare önskemål.

Detta frågans förändrade läge torde hafva föranledt, att år 1901 dåvarande statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet anmodade Stuteriöfverstyrelsen att inkomma med yttrande, »huruvida icke, i likhet med hvad beträffande boskapsskötsel och mejerihandtering med flera grenar af jordbruket och dess binäringar ägde rum, staten lämpligen borde, i syfte att främja hästväsendets utveckling inom landet, anställa en eller flera instruktörer i hästskötsel».

Det af Stuteriöfverstyrelsen den 17 december 1901 i ärendet afgifna yttrande (bil. 13, sid. 279) innefattade bland annat ett tillstyrkande däraf, att dylik instruktör måtte anställas, särskildt för den nordsvenska hästafvelsgrenen.

Kungl. Maj:t framlade emellertid icke för Riksdagen proposition i ämnet.

År 1908 var frågan om anställande af instruktörer uti ifrågavarande syfte föremål för öfverläggning vid sammanträde med hushållningssällskapens ombud, hvilka därvid funno anledning uttala, »att anställandet af under gemensam ledning stående hästkonsulenter för olika afvelsriktningar eller olika landsdelar skulle blifva af stor betydelse för den svenska hästafvelns utveckling»; och hemställde ombuden på sådan grund, att Kungl. Maj:t täcktes, efter nödig utredning, taga frågan om inrättande af sådana konsulenter under ompröfning (bil. 12, sid. 278).

Genom nådig remiss den 14 november 1908 anbefalldes Stuteriöfverstyrelsen att öfver ombudens förberörda hemställan afgifva utlåtande; och åberopade Stuteriöfverstyrelsen uti sitt i anledning däraf afgifna yttrande

(bil. 13, sid. 279), hvad styrelsen andragit i sitt ofvannämnda, den 17 december 1901 till dåvarande statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet lämnade yttrande i ämnet.

I våra grannländer, Danmark, Norge och Finland, finnas statsanställda konsulenter eller instruktörer för hästskötseln, hvilkas verksamhet otvifvelaktigt varit gynnsam för dessa länders hästafvel, exempel, som kunna tänkas mana till efterföljd.

För Sveriges del är emellertid att märka, att sedan inemot 40 år tillbaka premieringsnämnderna verka undervisande och ledande i afseende å vår hästafvel, isynnerhet efter införandet af 1900 års premieringsreglemente, hvilket, såsom bekant, varit af särskildt stor betydelse för vårt lands hästafvel, enär detsamma, i motsats till förut gällande reglementen, omfattade endast ett fåtal hästraser och var grundadt på renafvelsprincipen.

Det torde för den skull kunna med skäl ifrågasättas, huruvida det numera må anses behöfligt eller ens lämpligt att vid sidan af premieringsnämnderna anställa *stats*tjänstemän med en i hästafvelsfrågor ledande ställning.

Det förtjänar i detta sammanhang jämväl framhållas, hurusom i vårt vidsträckta land — Norrland undantaget — de olika hästraserna icke äro begränsade till vissa bestämda landsdelar, utan, på grund af olikartade lokala förhållanden, finnas i de olika länen representerade vid sidan af hvarandra.

En institution af ifrågavarande slag här i landet torde för den skull under alla förhållanden erfordra anställandet af minst tre instruktörer i hästskötsel, nämligen en för den ädla hästen, en för den nordsvenska hästen och en för ardennerhästen.

Med hänsyn till vårt lands utsträckning och förefintligheten af samma afvelsriktningar inom vidt skilda delar däraf skulle emellertid dessa tre instruktörers verksamhet komma att omfatta så vidsträckta afvelsområden, att de svårligen torde kunna förväntas vara i stånd att inom desamma utöfva afsedd inverkan på hästafveln.

Det är nämligen enligt sakkunniges mening en mera omedelbar detaljpåverkan, som hästafveln för närvarande framför allt kräfver, under det att hästuppfödarne mindre torde vara i behof af särskild ledning i fråga om afvelsriktning i stort sedt.

Sakkunnige hålla sålunda före, att de rätt afsevärda uppoffringar från statens sida, som anställandet af statsinstruktörer för hästskötseln skulle påkalla, knappast skulle medföra motsvarande gagn.

Däremot anse sakkunnige, att anställandet genom hushållningssällskapens försorg inom hvarje underdistrikt af en för länets hästafvel intresserad person, en slags *länskonsulent*, för att i *samverkan med pre-*

mieringsnämnden lämna råd och anvisningar i hästafvelsfrågor, skulle vara af stor betydelse för utvecklingen af vårt landt hästafvel.

Såsom särskilda uppgifter för en dylik konsulent — hvilken åtminstone i vissa underdistrikt samtidigt kunde vara länets ombud i premieringsnämnden — vilja sakkunnige isynnerhet framhålla: att ägna noggrann uppmärksamhet åt hästafvelsförhållandena inom länet; tillföra premieringsnämnden ökad kännedom om hästmaterialet därstädes; lämna hästuppfödarne råd och upplysningar; biträda vid samt förmedla fördelning och omflyttning af det i enskild ägo varande hingstmaterialet i länet; ställa sin erfarenhet till förfogande af cheferna för statens hingstdepåer vid utstationerandet af depåernas beskällare; uppmuntra till och vara behjälplig vid tillvaratagandet af kvalificerade hingstföl för inhemsk hingstuppfödning; hafva uppsikt öfver allmänna, gemensamma hingstbeten, där sådana äro anordnade; anteckna och till vederbörande stamboksekretariat anmäla stamboksberättigade ston och hingstar; lämna biträde vid frisedelsutdelning m. m., alltså öfverhufvud taget fullgöra åligganden, som förekomma inom och förutsätta jämförelsevis begränsade afvelsområden.

Erfarenheten har redan visat, att i åtskilliga län, där dylika personer själfmant framträdt och med ej sällan betydlig uppoffring af tid och arbete ingripit i här antydd riktning, deras verksamhet i afsevärd grad gagnat länets hästafvel.

Då det emellertid knappast torde kunna förväntas, att personer i längden skola såsom hittills, allenast af intresse för saken, fullgöra dylika uppdrag, hvilka, med den intensitet vår hästafvel alltmera företer, torde komma att ställa rätt afsevärda fordringar på dess bärare, föreligger enligt sakkunniges förmenande åtminstone i flertalet af underdistrikten ett verkligt behof af fast anställda konsulenter i hästafvelsfrågor.

Under sådana förhållanden är det gifvet, att någon ersättning måste beredas ifrågavarande konsulenter, men sakkunnige antaga, att det icke bör möta svårighet att finna lämpliga personer, som äro villiga att allenast mot reseersättning och skäligt dagtraktamente åtaga sig detta uppdrag. Emellertid är det icke sannolikt, att — äfven om kostnaderna sålunda begränsas — hushållningssällskapen i allmänhet skola anse sig vara i tillfälle att helt och hållet af egna medel bekosta anställandet af dylika konsulenter. Skulle däremot bidrag af statsmedel härför kunna påräknas, torde frågan ställa sig i helt annat läge.

Sakkunnige vilja därför lifligt förorda, att hushållningssällskap, som anser det vara med fördel för hästafveln inom dess område förenadt, att en konsulent i hästafvelsfrågor därinom anställes, samt aflönar dylik konsulent

med skäligt belopp, må kunna för detta ändamål erhålla statsbidrag med högst hälften af det belopp, som till konsulentens aflöning anvisas, dock att statsbidraget icke i något fall må öfverskrida viss maximisumma, hvarom sakkunnige här nedan vilja afgifva förslag.

Föreningar i hästafvelssyfte.

Inom alla grenar af landthushållningen har föreningsväsendet spelat en stor roll, och mången gång har det varit endast genom sammanslutningar, som de goda resultaten kunnat utvinnas. Så torde äfven ofta hafva varit fallet beträffande hästafveln, om ock hittills mindre i vårt land än i utlandet.

I det föregående hafva sakkunnige redan framhållit, att vid arbetet för tillvaratagandet af våra inhemska häststammar föreningsväsendet har sin bestämda och viktiga uppgift, hvarvid särskildt statsunderstöd ansetts böra ställas i utsikt. Likaledes komma sakkunnige att här nedan i annat sammanhang uttala sig för statsunderstöd åt vissa andra föreningar, nämligen sådana som äro bildade särskildt för stamboksföring af viss ras.

Det är således icke om dessa båda slag af föreningar, det här är fråga, utan om sådana med så att säga mera lokalt afgränsadt område inom de särskilda länen, men hvilka dock hafva sitt verksamhetsfält så utstakadt, att de kunnat åt sig utverka understöd af vederbörande hushållningssällskap och måhända äfven böra, då dettas tillgångar ej längre förslå till hela det erforderliga understödet, i viss mån erhålla bistånd af staten. Dylika föreningar finnas redan bildade här och hvar i vårt land, fastän deras verksamhet på grund af svag ekonomisk bärkraft hittills ej kunnat göra sig fullt gällande. Skulle emellertid något understöd af allmänna medel kunna beredas dem, komme de för visso att i väsentlig grad gagna hästafveln. Troligt är äfven, att, om sådan uppmuntran ställdes i utsikt, framdeles i den mån förhållandena inom de olika länen därtill föranledde, sådana sammanslutningar för hästafvelns befrämjande mera allmänt skulle komma att bildas, hvilkas verksamhet blefve till verklig nytta för hästuppfödningen i vårt land och alltså af allmänt intresse. Det kan sålunda tänkas, att en förening bildas för att på en för ädel hästafvel särskildt lämpad trakt genom frisedelsutdelning för ädla ston rikta uppfödarnes uppmärksamhet på nödvändigheten att för sådana ston använda hingstar, som äro särskildt passande för remontafvel; att en annan förening kan bildas för skyddandet af en på viss ort redan blomstrande och för orten lämplig ardennerafvel; att på andra trakter föreningar kunna uppstå i ändamål att befordra ett planmässigt påbörjadt afvelsarbete med nordsvenska hästar o. s. v.

Med anledning däraf synes det önskvärdt, att de föreningar af dylikt slag som kunna pröfvas vara i behof af och värda understöd, må ställas i utsikt att erhålla något bidrag af statsmedel för sin verksamhet.

Sakkunniges förslag.

Då sakkunnige sålunda sökt visa, att ifrågavarande tre olika sätt för hästafvelns befrämjande kunna vara förtjänta af att blifva föremål för understöd från statens sida under förutsättning att dylikt lämnas af vederbörande hushållningssällskap, har detta skett med full insikt om, att det ingalunda är gifvet, knappast troligt, att inom ett och samma sällskaps område alla tre utvägarne komma till användning. Så kan måhända ett hushållningssällskap anse sig icke hafva behof af bidrag till unghingstbeten, men däremot vara väl betjänt af att kunna anställa en konsulent i hästafvelsfrågor, hvilket exempelvis kunde blifva fallet i de län, där uteslutande afvel med nordsvenska hästar bedrifves och hvilka dessutom ligga inom det område, som är afsedt att främst tillgodoses från Vångenanstalten. Ett annat sällskap kan åter väl behöfva understöd för anordnande af unghingstbeten, men har endast i ringare mån behof af länskonsulents anställande, eller anser sig kunna vinna detta senare mål genom att åt sitt ombud i premieringsnämnden lämna i uppdrag att äfven mellan de årliga premieringsresorna tillhandagå uppfödarne med råd och upplysningar mot en jämförelsevis obetydlig ersättning. Ett tredje sällskap anser sig icke själft böra vidtaga någon af ifrågavarande åtgärder, utan öfverlåter bestyret därmed åt inom länet bildade afvelsföreningar, hvilka då måste ekonomiskt understödjas af sällskapet. Alla dessa och äfven andra kombinationer kunna tänkas tillämpade vid befrämjandet af hästafveln inom de olika länen, men alla böra enligt sakkunniges mening hafva det gemensamt, att den bestämda förutsättningen för att statsbidrag skall kunna erhållas måste vara, *att sällskapet själft bidrager med ett mot statsbidraget svarande anslagsbelopp.* Ty endast därigenom kan vinnas ett säkert verkande korrektiv mot att inga andra än för ortens hästafvel verkligt nödiga och nyttiga åtgärder vidtagas.

Vid bestämmande af storleken utaf det statsanslag, som för nu ifrågavarande ändamål kan anses erforderligt, verka de olika kombinationer, som ofvan blifvit antydda, därhän att en fast och säker beräkningsgrund är svår att finna. Man torde emellertid kunna antaga, att reseersättning och skäligt dagarfvode för en konsulent i hästafvelsfrågor icke kommer att understiga 1,000 kronor, att ett hingstbete för ett tjugutal unghingstar drager en årlig kostnad af 800—1,000 kronor, och att ett mindre årsbidrag till hästafvelsföreningar inom ett underdistrikt än 500 kronor näppe-

ligen bör ifrågasättas, om därmed något skall kunna uträttas. Om ett och samma hushållningssällskap ville på en gång anlita samtliga ifrågavarande utvägar att främja hästafveln inom sitt område, skulle alltså de sammanlagda kostnaderna härför uppgå till omkring 2,500 kronor, hvaraf, enligt ofvan angifna beräkningsgrund, staten skulle bidraga med hälften eller 1,250 kronor. Då emellertid, såsom förut anmärkts, föga sannolikt är, att inom samma hushållningssällskap alla tre utvägarna samtidigt komma till användning, vill det synas, som om ett statsanslag för omförmälda ändamål af högst 1,000 kronor för hvarje hushållningssällskap kunde vara tillräckligt. Det torde emellertid böra tillåtas sällskapet att få disponera detta belopp antingen odeladt för kraftigare utvecklande af något särskildt af de nu ifrågavarande medlen för hästafvelns höjande inom underdistriktet, eller uppdeladt för anlitande af samtliga dessa medel eller två af dem, dock i hvarje fall endast under villkor, att sällskapet för samma ändamål själft anvisar minst lika stort belopp som statsbidraget. Riksstatsanslaget borde enligt denna beräkningsgrund bestämmas till 26,000 kronor, men, då det knappast är sannolikt, att hvarje hushållningssällskap kommer att blifva i tillfälle att på nyssnämnda villkor taga hela det eventuella understödet i anspråk, torde ett anslagsbelopp af 25,000 kronor vara tillfyllest.

På grund af hvad sålunda anförts, få sakkunnige föreslå,

att framställning göres hos Riksdagen om anvisande af ett årligt anslag å 25,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas såsom bidrag till anordnande af unghingstbeten, anställande af konsulenter i hästafvelsfrågor samt understödjande af föreningar i hästafvelssyfte, under villkor att vederbörande hushållningssällskap till samma ändamål anvisar minst ett mot statsbidraget svarande belopp, samt att nämnda statsbidrag icke må öfverskrida 1,000 kronor för hvarje hushållningssällskap.

IV. Obligatorisk hingstbesiktning.

Under en tid af inemot 40 år har vårt land ägt ett genomfördt hästpremieringssystem, och det stöd, som därigenom gifvits vår hästafvel, torde knappast kunna tillräckligt uppskattas.

Huru afsevärda framsteg hästafveln än gjort under dess hägn, måste likväl erkännas, att resultatet icke i allo motsvarat förväntningarne.

Själfva systemet i de former, det numera vunnit, bär nog icke skulden till detta förhållande. Den förnämsta anledningen därtill har systemet icke ägt makt förekomma — användandet af olämpliga eller underhaltiga beskällare.

Inom hela landet användas nämligen sådana beskällare till stor skada för hästafveln. Sålunda har man fått bevittna, hurusom i åtskilliga trakter af vårt land, där förut efter många års träget arbete och afsevärda ekonomiska uppoffringar häststammen närmat sig den för fortsatt afvel nödiga likformighet och konsistens i afseende å nedärfningen, en tillbakagång inträffat på grund däraf, att såsom beskällare användts för sådant ändamål otjänliga hingstar, hvilka hufvudsakligen genom billiga språngafgifter varit i stånd att upptaga täflan med tillgängliga, för afvel lämpliga beskällare, hvilkas anlitande emellertid skulle medfört en något större kostnad.

Det vore likväl icke riktigt att uteslutande tillskrifva detta förhållande nämnda, rent ekonomiska motiv, ty jämväl okunnighet och själfgodhet hafva medverkat därtill. Många hästägare sväfva nämligen fortfarande i okunnighet om hästafvelns grundbetingelser, särskildt hvad beträffar nödvändigheten att ihärdigt fasthålla vid en påbörjad afvelsriktning, under det de själfva förmena sig vara fackmän på området.

Insikten om den fara för vår hästafvel, det anmärkta förhållandet innebär, har helt naturligt hos vårt lands insiktsfulla hästuppfödare och hästvänner framkallat frågan, huru densamma lämpligen borde bekämpas.

Denna fråga, som lifligt diskuterats å möten och i facktidskrifter, har, sedan »Föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ» till Kungl. Maj:t ingått med en skrift (bil. 14, sid. 282), upptagande förslag till lösning af frågan, föranledt

ett flertal af landets hushållningssällskap att till Kungl. Maj:t ingifva särskilda underdåniga framställningar, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta förslag till begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare (bil. 15—31, sid. 285—301). Jämväl hushållningssällskapens år 1905 församlade ombud hafva i anslutning härtill anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida och i hvad mån åtgärder borde vidtagas i syfte ej mindre att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att upplåta dessa såsom beskällare, än äfven att tillvarataga och inom landet sprida till beskällare lämpliga hingstar, på det att de måtte komma hästafveln till nytta (bil. 32, sid. 301).

Stuteriöfverstyrelsen har redan länge ägnat frågan särskild uppmärksamhet, såsom framgår af, bland annat, dess den 19 november 1906 afgifna underdåniga utlåtande öfver ifrågavarande framställningar (bil. 33, sid. 304.)

För fullgörande af det dem lämnade uppdrag hafva sakkunnige fått emottaga samtliga till ärendet hörande handlingar.

Enligt hvad af dessa handlingar framgår, är det hufvudsakligen trenne utvägar, som man tänkt sig kunna förekomma användandet af olämpliga eller underhaltiga beskällare, nämligen *dels* upplysningsarbete, *dels* införande af skatt å hingst, hvilken upplåtes såsom beskällare för annat än hingstägaren själf tillhörigt sto, och *dels* stadgande af besiktningstvång för hingstar, hvilka äro afsedda att sålunda användas.

Upplysnings-arbete.

Beträffande den förstnämnda utvägen, nämligen att genom upplysning söka påverka hästuppfödarne, få sakkunnige framhålla, att, ehuruväl hästpremieringarna måste anses hafva verkat väckande och upplysande uti ifrågavarande hänseende, samt för saken intresserade fackmän därutöfver genom uppsatser i tidningar och tidskrifter äfvensom genom muntliga föredrag sträfvat att för vårt lands hästuppfödare klargöra den fara, användning af otjänliga beskällare medför för hästafveln, detta upplysningsarbete, såsom det hittills kunnat bedrifvas, beklagligt nog synes hafva därutinnan föga uträttat.

Sakkunnige vilja dock icke härmed hafva uttalat den mening, att upplysningsarbete bland hästuppfödarne bör anses fruktlöst, utan anse sakkunnige fast hellre, att dylikt arbete är ett verksamt medel för höjande af hästafveln i allmänhet och således jämväl i förberörda hänseende, i synnerhet om detsamma kommer att bedrifvas genom särskilda för ändamålet anställda, med de olika orternas förhållanden särskildt förtrogna konsulenter, såsom sakkunnige i annat sammanhang redan föreslagit.

För bekämpande af det skadliga användandet af otjänliga beskällare anse sakkunnige emellertid erforderligt, att staten, liksom förut skett på

åtskilliga andra ekonomiska områden, ingriper mera direkt genom lagbestämmelser för att effektivt ordna och reglera dessa förhållanden.

I sådant hänseende hafva sakkunnige tagit under omprövning de båda andra, uti ifrågavarande hänseende föreslagna åtgärderna, nämligen införande antingen af skatt å hingst eller af hingstbesiktningstvång.

Skatt å hingst.

Hvad angår införande af skatt å hingst, har denna åtgärd föreslagits af »Föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ» uti dess förberörda, den 4 augusti 1903 dagtecknade skrift.

Med instämmande uti hvad Stuteriöfverstyrelsen i sitt förenämnda underdåniga utlåtande häröfver anfört, anse sig sakkunnige böra i denna fråga ytterligare framhålla, att ett skattekraf af ifrågavarande art torde vara ägnadt att uppväcka missnöje. Utan tvifvel skulle allmänheten uppfatta en dylik skatt icke, som afsedt vore, såsom ett prohibitivmedel, utan såsom en åtgärd i syfte att för staten öppna en ny skattekälla; och det måste medgifvas, att skillnaden emellan en dylik afgift och andra beskattningsafgifter är mindre iögonfallande. Jämväl tillverknings- och försäljningsafgift å brännvin tjänar ju i främsta rummet prohibitivsyfte, men för stat och kommun utgöra och betraktas de såsom en afsevärd inkomstkälla.

Det viktigaste skälet möter emellertid i svårigheten att göra en dylik skatt verkligt effektiv. I detta afseende må främst erinras därom, att tillhandahållandet af jämväl underhaltiga beskällare stundom visat sig så inkomstbringande, att det torde kunna förutses att denna handtering icke i nämnvärd grad skulle hämmas genom en, låt vara, ganska afsevärd skatt.

Härtill kommer att, under det en årlig skatt för hingst af exempelvis 50 kronor — det högsta belopp, som i sådant afseende torde böra stadgas — måhända skulle uppfylla sitt ändamål, då fråga är om en hingst med underhaltig exteriör, skulle helt säkert så icke blifva förhållandet, då det gäller en med tilltalande exteriör utrustad, men i öfrigt för afvel olämplig hingst.

Det låter naturligtvis härvid tänka sig, att åtskilliga ägare af underhaltiga hingstar läte afskräcka sig genom skatten, men också att densamma erlades af en eller annan, hvilken under sådana förhållanden utan tvifvel skulle göra allt för att af sin otjänlige beskällare draga så stor inkomst som möjligt.

I detta fall skulle skatten sålunda rent af kunna komma att motverka sitt eget ändamål.

Såsom ytterligare skäl emot beskattningsprincipen må framhållas att, därest skatten, såsom väl icke kunde undvikas, komme att samtidigt införas inom hela landet, genom en dylik åtgärd brist på beskällare kunde

uppstå, i all synnerhet å orter, där hästafveln ännu befinner sig på låg ståndpunkt. Skatten skulle sålunda kunna medföra, att hästafveln i åtskilliga orter tillbakahölles.

Skatteförslaget, som därför synes böra öfvergifvas, har icke heller vunnit någon afsevärd tillslutning från de hushållningssällskap, som lämnat utlåtande i förevarande ämne.

Hingstbesiktningstvång.

Vidkommande den återstående af de föreslagna utvägarne till ernående af ifrågavarande syftemål, införande af obligatorisk besiktning af hingst, afsedd att användas såsom beskällare för annat än hingstägaren tillhörigt sto, och i sammanhang därmed stadgande af bötespåföljd för öfverträdelse af i sådant hänseende utfärdade bestämmelser, hafva sakkunnige ansett vägande skäl tala för anlitande af denna utväg.

Principen att genom lagbud utestänga olämpliga individer såsom afvelsdjur har sedan gammalt hemortsrätt här i landet.

Sålunda utfärdade Karl XI år 1680 en af fältmarskalken Ascheberg utarbetad, för Skåne gällande förordning, däri bland annat stadgades, att »alle Hästfohlar skole, innan de blifva 2 åhr gamble, uthskäras och vallachas». Förordningen innehöll dessutom förbud att under första året efter densammas utfärdande till afvel använda sto, som ej var värdt 10—12 rdr, eller från och med 3:dje året 15—20 rdr.

Så småningom föllo dessa bestämmelser i glömska, men blefvo de emellertid år 1735 af Fredrik I med vissa ändringar återupplifvade under namn af »Förnyad Sto-ordning». Det heter däri: »Hafver någon Sokn, By eller Bonde, som tager betalning af andra, för det hans häst betäcker stoen, en sådan hingst, som är för liten, för svag eller med arfskador behäftad», så skulle densamma kastreras. Underlät ägaren detta, blef hingsten konfiskerad och försåld, i hvilket fall köpeskillingen tillföll närmast liggande hospital. Förordningen förbjöd tillika att utsläppa 2 år gammal »vrenskfola» lös på fäladsmark, utan borde »sådane kladdar utskiäras».

Denna förordning förändrades till följd af allmogens besvär vid 1741 års Riksdag på så sätt, att hingstar öfver 2 års ålder väl fingo utsläppas på bete, men skulle dessförinnan besiktigas om de vore felfria.

I detta stadgande möter oss sålunda för första gången bestämmelser om tvångsbesiktning.

1741 års förordning har, såvidt de sakkunnige kunnat finna, icke formligen upphäfts, ehuru den visserligen af sig själf trädt ur tillämpning.

Ytterligare lagbestämmelser i ämnet hafva sedermera icke utfärdats, däremot har förslag därtill icke saknats.

I sistnämnda hänseende må framhållas, att M. Björnstjerna i sitt år 1828 utgifna arbete »System för Sveriges häst-cultur» förordade införandet

af besiktningstvång i den omfattning, att alla tvååriga hingstar skulle, innan de finge användas såsom beskällare eller gå i vall, besiktigas och förses med brännmärke; hingstarne skulle uppvisas årligen från och med fem års ålder. För öfverträdelse af dessa påbud föreslogs bötesstraff.

Frågan om besiktningstvång synes därefter hafva hvilat intill dess nu, på sätt ofvan antydts, omständigheterna ånyo bragt densamma i förgrunden.

Införandet af besiktningstvång har nämligen, enligt hvad af handlingarne i ärendet framgår, förordats antingen direkt eller indirekt af hushållningssällskapen i Blekinge, Västmanlands och Värmlands län samt Älfsborgs läns norra hushållningssällskap.

Såsom skäl för införandet af besiktningstvång hafva dessa hushållningssällskap hufvudsakligen framhållit, att inom landet underhaltiga beskällare i stor utsträckning användas till afsevärdt förfång för hästafveln samt att af sådan anledning vidtagandet af effektiva åtgärder till rättelses vinnande otvifvelaktigt vore erforderliga.

Vidare hafva åtgärder för begränsandet af rättigheten att tillhandahålla beskällare, dock utan angifvande af dessa åtgärders art, förordats af hushållningssällskapen i Uppsala, Norrbottens, Östergötlands, Skaraborgs, Gäfleborgs, Kronobergs, Örebro, Kristianstads samt Göteborgs och Bohus län äfvensom af Kalmar läns södra hushållningssällskap.

På sätt ofvan framhållits, hafva jämväl hushållningssällskapens år 1905 församlade ombud ägnat frågan synnerlig uppmärksamhet.

Uti förenämnda underdåniga yttrande öfver samtliga dessa framställningar har Stuteriöfverstyrelsen anfört, bland annat, att obligatorisk hingstbesiktning såsom villkor för hingsts användande i afveln säkerligen vore ett synnerligen lämpligt och effektivt medel mot upplåtandet af underhaltiga beskällare. Emellertid ville styrelsen icke biträda ett förslag om införande af dylik bestämmelse på en gång inom landets hela område. Huru glädjande uppsving hästafveln nämligen än ernått inom landet, ansåge styrelsen likväl, att inom större delen däraf tillgången på godkända beskällare vore alltför ringa för att hingstbesiktningstvång skulle utan olägenheter kunna därstädes tillämpas. Härtill komme, att kännedomen om och känslan af nödvändigheten att till afvelsdjur använda endast fullgoda beskällare näppeligen ännu vunnit tillräckligt insteg hos hästuppfödarne, för att dessa utan att känna sig utsatta för afsevärd inskränkning i sina fri- och rättigheter skulle kunna förväntas foga sig i en sådan bestämmelse. Under förutsättning däremot att rätten att afgöra, huruvida och när föreskrift om obligatorisk hingstbesiktning borde införas, lades i händerna på uppfödarne själfva på så sätt, att inom hvarje underdistrikt fråga därom i öfverensstämmelse med hvad enligt nu gällande premieringsreglementes föreskrifter

ägde rum beträffande frågor om utverkande af fastställelse utaf stambok, gjordes beroende på framställning hos styrelsen från vederbörande hushållningssällskap — som på samma gång detsamma vore väl ägnadt att uttrycka ortsbefolkningens önskningar, dessutom borde vara kompetent att pröfva, huruvida underdistriktet vore tillräckligt framme i hästafvelshänseende för dylik bestämmelses införande — hölle styrelsen före, att man funnit ett tillvägagångssätt, som utan brådstörtande åtgärder komme att på öfvertygelsens och frivillighetens väg säkert och rationellt, allt eftersom de olika underdistrikten vore därtill beredda, motarbeta och slutligen hämma användningen af underhaltiga beskällare. I öfverensstämmelse med dessa åsikter hemställde Stuteriöfverstyrelsen om utverkande af bestämmelser i syfte att inom underdistrikt, som genom vederbörande hushållningssällskap hos styrelsen gjorde framställning i sådant afseende, måtte, därest styrelsen eljest funne lämpligt, införas s. k. hingstbesiktningstvång eller med andra ord bestämmelser därom, att hingst vid visst äfventyr icke finge till afvel användas för andra ston, än hingstens ägare själf tillhöriga, därest icke hingsten vid i bestämd ordning verkställd besiktning blifvit såsom beskällare godkänd.

Förslaget om införande af dylika bestämmelser har emellertid å andra sidan icke saknat motståndare.

Det har sålunda bland annat framhållits, *dels* att dylika bestämmelser skulle innebära en obehörig inskränkning i den enskildes fria bestämmanderätt öfver sin egendom, *dels* att desamma kunde befaras medföra bristande tillgång på beskällare, *dels* slutligen att vid bestämmelsernas tillämpning den myndighet, som verkställde den föreslagna besiktningen, härvid kunde göra sig skyldig till maktmissbruk.

Gent emot den första af dessa anmärkningar må till en början erinras därom, att förslaget gått därpå ut, att den obligatoriska hingstbesiktningen skulle införas icke tvångsvis, utan på frivillighetens väg, efter i sådant afseende gjord framställning från vederbörande hushållningssällskap.

Ej heller är förslaget afsedt att omfatta hingst, som endast användes till betäckning af hingstens ägare tillhöriga ston. Sakkunnige anse det nämligen icke kunna ifrågakomma att förbjuda hingstägaren att för eget sto använda honom själf tillhörig hingst, af hvilken ras och beskaffenhet den vara må.

För öfrigt äro åtgärder syftande till begränsning af den enskildes frihet och bestämmanderätt ingalunda främmande vare sig för vårt eller andra länders rättssystem, isynnerhet hvad beträffar det ekonomiska lagstiftningsområdet. Jaktstadgan, lagarne om rätt till fiske, skogslagarna, byggnads- och hälsovårdsstadgarna lämna därpå exempel.

Den andra här ofvan omförmälda anmärkningen, nämligen att genom den föreslagna åtgärden hingstbrist kunde uppstå, särskildt i aflägsnare trakter, väger tyngre än den förstnämnda.

Sakkunniga hålla emellertid före, att dylik olägenhet vore att föredraga framför den, att olämpliga beskällare till ytterlig skada för hästafveln fritt användas. Det förtjänar nämligen ihågkommas, att den befarade bristen på beskällare är en olägenhet af jämförelsevis hastigt öfvergående art, under det att åratal åtgå för att afhjälpa den skada för vår hästafvel, användningen af otjänliga beskällare förorsakar. Säkerligen skulle dessutom en dylik hingstbrist i väsentlig mån begränsas därigenom, att de i sådana trakter befintliga, vid premiering godkända hingstar i större utsträckning än förut komme till användning såsom beskällare, hvarjämte det säkerligen snart nog skulle visa sig vara ekonomiskt fördelaktigt att till sådana trakter inköpa tillräckligt antal fullgoda hingstar.

Därjämte torde i detta sammanhang böra beaktas, att förbudet ifråga enligt sakkunniges åsikt icke är afsedt att omfatta alla icke premierade hingstar, utan skulle äfven opremierade hingstar, hvilkas användande såsom beskällare icke vore till direkt skada för landets hästafvel, efter besiktning kunna tillåtas att såsom sådana användas. Vederbörande nämnd skulle dessutom vid dylik besiktning taga noggrann hänsyn till hästafvelns ståndpunkt å hvarje särskild ort samt sålunda i viss mån anpassa bedömningen efter de lokala förhållandena.

Vidare må jämväl i detta hänseende särskildt framhållas, att de ifrågasatta bestämmelserna icke äro afsedda att, såsom den föreslagna hingstbeskattningen, införas på en gång inom hela landet utan inom särskilda underdistrikt eller i vissa fall inom än mindre områden, efter framställning af vederbörande hushållningssällskap, och det kan väl med visshet förutsättas, att hushållningssällskapen komma att välja en sådan tidpunkt för sin framställning att minsta möjliga olägenheter af besiktningstvånget kunna förväntas.

Hvad slutligen angår invändningen, att maktmissbruk kunde befaras från vederbörande besiktningsmyndighets sida, synes denna äga minsta betydelsen.

Sakkunnige hafva nämligen tänkt sig, att det skulle åligga statens hästpremieringsnämnder att verkställa de besiktningar, som erfordras för utrönande af hingstarnas användbarhet såsom beskällare. Gent emot detta förslag kan visserligen med skäl anmärkas, att dessa nämnders arbete härigenom komme att icke oväsentligt ökas, men någon annan utväg att lösa frågan om erhållande af lämpliga besiktningsnämnder inom rimliga gränser för kostnaderna lärer icke förefinnas. Härigenom torde ock invändningen om befaradt maktmissbruk förfalla, enär det väl med fog får förutsättas,

att premieringsnämndernas medlemmar äga den ansvarskänsla, att de opartiskt och sakligt fullgöra sina skyldigheter i denna sin egenskap. Vår tids stränga offentliga kontroll öfver allmänna åtgärder synes dessutom innefatta ett afsevärdt korrektiv mot alla försök till maktmissbruk. Ett sådant korrektiv torde vidare ligga däri, att klagan öfver nämndens beslut skulle vara tillåten, samt att inga som helst kostnader skulle vara förbundna med denna klagan, om nämndens beslut därigenom blefve upphäfdt.

Utländsk lagstiftning.

I flertalet europeiska länder, där hästafvel i större skala bedrifves, har man ingalunda dragit i betänkande att införa bestämmelser om hingstbesiktningstvång. Sålunda finnes dylikt besiktningstvång stadgadt i Tyskland, Österrike-Ungern, Frankrike, Belgien och Schweiz, under det att England, Ryssland och Danmark jämte Sverige sakna bestämmelser i sådant afseende.

I *Tyskland* finnes icke någon för hela riket gällande förordning angående obligatorisk hingstbesiktning, utan hafva därstädes särskilda lagbestämmelser härom införts i de olika provinserna i Preussen samt i öfriga tyska stater på olika tider t. ex. i Hannover år 1844, i Pommern år 1880, i Väst-Preussen år 1879, i Ost-Preussen år 1887, i Schlesien år 1830 samt i Posen år 1859.

Dessa bestämmelser äro emellertid hvarandra tämligen likartade. Det är förbjudet att använda i enskild ägo befintlig hingst till betäckning af »främmande» ston, därest ej hingsten uppnått tre års ålder samt vid besiktning (Körung) inför en särskild nämnd (Landespferdezucht-Kommission) förklarats duglig till afvel. Vid öfverträdelse häraf är straffet böter, hvilka kunna uppgå ända till 300 mark för hvarje förseelse. För godkänd hingst utfärdas ett tillståndsbevis (Zulassungsschein), gällande för ett år. En treårig eller äldre hingst, som icke blifvit i sådan ordning godkänd, tillåtes året därpå undergå ny pröfning inför kommissionen, men om hingsten då ej godkännes, får densamma ej vidare för sådant ändamål för kommissionen uppvisas.

Emellan de ordinarie besiktningsförrättningarna äger ordföranden i kommissionen verkställa besiktning (Nachkörung) af och i förekommande fall utfärda interimistiskt tillståndsbevis för hingst, hvilken af vissa, i författningarna nämnda orsaker ej kunnat vid ordinarie besiktningsförrättning uppvisas.

I de *Österrikiska kronländerna*, hvarest hingstbesiktningstvång infördes genom lag af år 1855, är detsamma numera ordnadt genom för hvarje kronland särskildt utfärdade bestämmelser, hvilka emellertid äro i i hufvudsak likartade. Enligt dessa må hingstägare ej upplåta hingst till betäckning af »främmande» ston, med mindre densamme uppvisats för

en »Körungskommission» och därvid befunnits för afvel lämplig, i hvilket fall ägaren erhåller en för löpande betäckningssäsong gällande s. k. Körungslicenz. Öfverträdelser af förordningens bestämmelser medföra böter intill 200 kronor.

I *Ungern* gälla på det hela taget enahanda bestämmelser.

Genom lag af den 14 augusti 1885 infördes i *Frankrike* besiktningstvång för alla i enskild ägo varande beskällare. De vid besiktningen godkända hingstarne indelas i tre klasser, nämligen approberade (étalons approuvés), autoriserade (étalons autorisés) och accepterade (étalons acceptés). För att en hingst skall kunna approberas erfordras, att den är ägnad att förbättra rasen; af den autoriserade hingsten begäres, att den skall kunna användas till afvel, utan att försämra rasen. För att hänföras till de accepterade hingstarne erfordras allenast, att hingsten vid besiktningen icke befunnits behäftad med lungpipning eller periodisk ögoninflammation. Besiktning af hingst måste upprepas hvarje år. Då hingsten för första gången uppvisas, förses densamme på halsen med ett brännmärke af olika utseende allt efter som han godkännes eller kasseras.

Den i *Belgien* gällande lagen om hingstbesiktningstvång är utfärdad den 17 september 1901. För att enligt densamma en hingst må användas till betäckning af »främmande» ston erfordras, att hingsten är minst tre år gammal samt vid besiktning af en särskild nämnd blifvit godkänd såsom beskällare. Tillståndet gäller till den påföljande år återkommande obligatoriska hingstbesiktningen. Förseelse mot lagen medför böter intill 50 francs.

I *Schweiz* hafva bestämmelser i förevarande afseende införts genom allmän folkomröstning, sålunda på frivillighetens väg. Enligt dessa bestämmelser äger hingstbesiktning rum i sammanhang med premieringarne, men kan i nödfall sådan besiktning verkställas af veterinär ensam, hvilken för sådant fall därom utfärdar bevis, gällande intill nästa ordinarie premieringsmöte.

I tvenne stora hästproducerande länder, nämligen *Ryssland* och *England*, saknas, såsom ofvan nämnts, ännu hingstbesiktningstvång.

Beträffande *Ryssland* lägga de säregna förhållandena i detta vidsträckta land hinder i vägen för tillämpningen af ett sådant tvång.

Anledningen till frånvaron af hingstbesiktningstvång i *England* är nog icke att söka i bristande insikt om dess betydelse hos hästafvelns målsmän i detta land, utan måhända snarare i landets säregna sociala och nationella förhållanden.

Ehuru, såsom kändt är, *Danmarks* hästafvel i visst afseende står på en jämförelsevis hög ståndpunkt, saknas jämväl i detta land hingstbesiktnings-

tvång. Emellertid finnas inom de flesta kommuner därstädes hingstföreningar, hvilka ingå såsom medlemmar i en stor centralförening. Såsom villkor för att hingstförening skall få tillhöra centralföreningen fordras, att föreningen tillhöriga hingstar besitta vissa kvalifikationer, och är det uppenbart, att då de flesta hästuppfödarne i Danmark äro delägare i någon dylik föreningshingst samt sålunda hafva särskildt intresse af dennes anlitande, hingstbesiktningstvånget därstädes är mindre nödvändigt.

I vårt vidsträckta, till större delen glest befolkade land torde förutsättningarne för ett så omfattande föreningsväsende till hästafvelns fromma icke kunna inom öfverskådlig tid påräknas.

Sakkunniges förslag.

Med stöd af den utredning, som ofvan lämnats, hafva sakkunnige ansett sig böra föreslå införandet af hingstbesiktningstvång och i sådant hänseende utarbetat följande af speciella motiv åtföljda lagförslag.

Förslag
till lag angående obligatorisk hingstbesiktning.

§ 1.

Med obligatorisk hingstbesiktning afses att förekomma användandet af olämpliga hingstar såsom beskällare.

Därest hushållningssällskap anser omständigheterna föranleda därtill, att obligatorisk hingstbesiktning införes inom sällskapets verksamhetsområde (underdistrikt), äger sällskapet därom göra framställning hos Konungen, som efter Stuteriöfverstyrelsens hörande beslutar i fråga om denna lags tillämpning inom underdistriktet eller del däraf.

Hvad här nedan stadgas om underdistrikt, gäller äfven del däraf, då lagens tillämplighet är inskränkt därtill.

Denna lag äger icke tillämpning å staten tillhörig beskällare.

§ 2.

Inom underdistrikt, hvarest denna lag trädt i tillämpning, må hingst icke vare sig kostnadsfritt eller mot afgift användas såsom beskällare för annat än hingstens ägare tillhörigt sto, med mindre hingsten uppnått tre års ålder samt inom underdistriktet blifvit af statens hästpremieringsnämnd för betäckningsåret antingen premierad eller ock i den ordning, här nedan stadgas, förklarad såsom beskällare tillåten.

Hingst anses hafva uppnått tre års ålder vid ingången af tredje kalenderåret efter födelseåret. Betäckningsåret räknas från afslutandet af den besiktningsförrättning, vid hvilken hingsten uppvisats, intill utgången af de inom underdistriktet nästföljande år anordnade besiktningsmöten, vid hvilka hingstar få uppvisas.

§ 3.

Den, som för erhållande af tillstånd att låta använda hingst såsom beskällare, åstundar besiktning af densamma, har att vid i § 2 omförmäldt besiktningsmöte uppvisa hingsten inför premieringsnämnden i det underdistrikt, inom hvilket den är afsedd att användas såsom beskällare.

Därvid åligger det honom att, innan hingsten uppvisas, till premieringsnämnden aflämna anmälningssedel i två exemplar, hvilken, upprättad enligt det formulär, som är fastställdt för hästs anmälande till premiering, tillhandahålles vid besiktningstillfället.

§ 4.

Premieringsnämnden åligger att under mötet besiktiga hingsten, därest densamme för nämnden uppvisas å den för sådant ändamål bestämda besiktningsplatsen. Om nämnden därvid finner hingsten, ehuru ej premieringsbar, dock kunna såsom beskällare användas, skall nämndens ordförande omedelbart för densamme utfärda bevis i enlighet med bifogade formulär, litt. A, angående tillstånd för hingstens ägare att under nästa betäckningsår upplåta hingsten såsom beskällare inom underdistriktet.

Hingst, för hvilken dylikt tillståndsbevis utfärdas, angifves under den tid, beviset gäller, med beteckningen: *tillåten beskällare.*

Dylikt bevis må icke hingstägare förvägras med mindre nämndens *samtliga* ledamöter äro därom ense.

Tillståndsbevis må icke under något förhållande utfärdas för hingst, som ej med hänsyn till ras och härstamning uppfyller de enligt gällande hästpremieringsreglemente uppställda fordringar för beskällares premiering inom det underdistrikt, för hvilket beviset är afsedt.

Öfver tillåtna beskällare skall genom ordförandens i nämnden försorg i två exemplar föras särskild förteckning, upprättad i enlighet med bifogade formulär, litt. B, hvaraf det ena exemplaret skall hos ordföranden förvaras och det andra före utgången af september månad hvarje år till Stuteriöfverstyrelsen insändas.

Finner nämnden hingst icke kunna såsom beskällare tillåtas, vare nämndens ordförande pliktig att på därom framställd begäran utfärda bevis i enlighet med bifogade formulär, litt. C, angående kassationen, upptagande jämväl skälen därför.

§ 5.

Från utlandet införd eller från annat underdistrikt öfverförd hingst, äfvensom hingst inom underdistriktet, hvilken på grund af styrkt laga förfall icke kunnat vid ordinarie besiktningsmöte för premieringsnämnden uppvisas, må under tiden, intill dess statens hästpremieringsnämnd nästpåföljande år inom underdistriktet håller besiktningsmöten, vid hvilka hingstar få uppvisas, därstädes användas såsom beskällare äfven för annat än hingstens ägare tillhörigt sto, därest denne för sådant ändamål — med bifogande af anmälningssedel och härstamningshandlingar för hingsten äfvensom bevis af legitimerad veterinär rörande hingstens lämplighet från exteriörsynpunkt såsom beskällare — därom gör framställning hos vederbörande premieringsnämndsordförande samt denne så pröfvar skäligt; och skall i ty fall interimistiskt tillståndsbevis i enlighet med bifogade formulär, litt. D, af ordföranden utfärdas och hingstägaren tillhandahållas, hvarjämte anmälan därom ofördröjligen skall af ordföranden insändas till Stuteriöfverstyrelsen.

Varder i denna ordning sökt tillstånd icke beviljadt, gäller i fråga om skyldigheten att utfärda kassationsbevis hvad i § 4 härofvan därom stadgats.

§ 6.

Hingstägare, som låter sin hingst användas såsom beskällare för annat än honom själf tillhörigt sto, utan att hingsten blifvit inom underdistriktet för betäckningsåret antingen premierad eller enligt §§ 4 eller 5 förklarad tillåten såsom beskällare, vare, för hvarje gång sådant sker, förfallen till böter från och med tio till och med tvåhundra kronor.

§ 7.

Förseelse mot denna lag åtalas af allmän åklagare.

Af böter, som enligt samma lag ådömas, tillfalle en tredjedel Kronan och två tredjedelar åklagaren; finnes särskild angifvare, tage denne hälften af åklagarens andel.

Saknas tillgång till fulla gäldandet af dessa böter, skola de förvandlas enligt allmän lag.

§ 8.

Hingstägare, som icke åtnöjes med af premieringsnämnd eller dess ordförande på grund af denna lag meddeladt beslut, må däröfver föra klagan genom besvär, hvilka jämte kassationsbeviset skola till Stuteriöfverstyrelsen ingifvas eller ock på klagandens eget äfventyr i betaldt bref med allmänna posten dit insändas sist före klockan tolf å trettionde dagen från den dag, beslutet meddelades, eller, om besvärstiden tilländagår på helgdag, före klockan tolf på dagen påföljande söckendag.

Stuteriöfverstyrelsen äger, där klaganden i besvären sådant påyrkat samt styrelsen så anser skäligt, själf eller genom därtill förordnad, sakkunnig person före besvärens afgörande företaga besiktning af hingsten å plats inom vederbörande underdistrikt samt å tid, som af styrelsens chef bestämmes.

Fastställes det öfverklagade beslutet, åligger det sökanden att gälda alla genom sådan kontrollbesiktnings företagande styrelsen åsamkade kostnader; ägande styrelsen, därest så anses nödigt, föreskrifva, att sökanden skall, vid äfventyr att ärendet eljest ej upptages till pröfning, inom tid, som af styrelsen bestämmes, till styrelsen öfverlämna antingen löftesskrift af två vederhäftiga, inom riket bosatta svenska män, hvilka en för båda och båda för en borga såsom för egen skuld för den kostnad, besvärens pröfning kan komma att medföra, eller ock bevis, att han till säkerhet för sagda kostnad hos Konungens befallningshafvande nedsatt det belopp, hvartill styrelsen finner nämnda kostnad skäligen kunna beräknas.

Litt. A.

Tillståndsbevis.

N:r .....

Premieringsnämnden för .....
..... underdistrikt förklarar härmed, jämlikt § 4 i lagen angående obligatorisk hingstbesiktning,
hingsten .....
född år 19.....
färg och tecken .....
härkomst: fader ..... moder .....
tillhörig .....
från .....
tillåten att användas såsom beskällare inom nämnda underdistrikt intill utgången af nästkommande års i enlighet med föreskrifterna i gällande hästpremieringsreglemente därstädes anordnade besiktningsmöten, vid hvilka hingstar få uppvisas.

..... den ..... 19.....

.....

Ordförande.
(Stämpel.)

Litt. B.

Förteckning

öfver hingstar, hvilka jämlikt lagen angående obligatorisk hingstbesiktning blifvit förklarade såsom beskällare tillåtna inom ..... underdistrikt under betäckningsåret 19..... — 19.....

N:r	Hingstägarens		Hingstens					
					Härkomst			
	Namn	Hemvist	Namn, färg och tecken	Födelseår	Fader (ras)	Morfar (ras)	Mormors far (ras)	Mormors morfar (ras)

Litt. C.

N:r .....

Kassationsbevis

för hingsten .....

tillhörig .....

från ..... i ..... län.

Födelseår: .....

Härkomst { fader ..... / morfar ..... / mormors far ..... / mormors morfar ..... }

Kännetecken { färg ..... / tecken ..... / höjd ..... }

Beslut.

Enär ofvanbemälde hingst .....

.....

.....

.....

förklarar premieringsnämnden inom ..... underdistrikt, jämlikt lagen angående obligatorisk hingstbesiktning, att hingsten icke må vid i samma lag stadgad ansvarspåföljd inom nämnda underdistrikt såsom beskällare användas för annat än hingstens ägare tillhörigt sto.

Talan emot detta beslut fullföljes genom besvär, hvilka jämte detta kassationsbevis skola till Kungl. Stuteriöfverstyrelsen ingifvas eller på klagandens eget äfventyr i betaldt bref med allmänna posten dit insändas sist före klockan tolf å trettionde dagen härefter eller, om nämnda dag infaller på helgdag, före klockan tolf på dagen påföljande söckendag.

..... den .....

På premieringsnämndens vägnar:

.....

Ordförande.
stämpel).

Litt. D.

Interimistiskt tillståndsbevis.

N:r .....

Ordföranden i premieringsnämnden för .....
..... underdistrikt förklarar härmed, jämlikt § 5 i lagen angående obligatorisk hingstbesiktning,
hingsten .....
född år 19 .....
färg och tecken .....
härkomst: fader ..... moder .....
tillhörig .....
från .....
tillåten att användas såsom beskällare inom nämnda underdistrikt intill nästinträffande, i enlighet med föreskrifterna i gällande hästpremieringsreglemente därstädes anordnade besiktningsmöten, vid hvilka hingstar få uppvisas.

..... den ..... 19.....

.....

Ordförande.
(Stämpel.)

Speciell motivering
till lagen angående obligatorisk hingstbesiktning.

§ 1.

Såsom sakkunnige redan i den allmänna motiveringen härofvan anfört, har icke afsetts, att de ifrågasatta bestämmelserna skulle införas på en gång inom hela landet, utan endast i den mån vederbörande hushållningssällskap, såsom närmast representerande den hästuppfödande allmänheten, finner behof däraf föreligga inom sällskapets verksamhetsområde eller viss del däraf, samt Konungen, efter Stuteriöfverstyrelsens hörande, pröfvar skäligt bifalla gjord framställning om lagens tillämpning inom sådant område.

Bestämmelsen därom, att lagens territoriella giltighet kan inskränkas till allenast en del af ett underdistrikt, har föreslagits hufvudsakligen med hänsyn till landets nordligare landskap, där hästafvelsförhållandena förete betydande skiljaktigheter i olika trakter.

Gifvet är, att lagen icke bör äga tillämplighet å statens beskällare.

§ 2.

Det i denna § föreslagna allmänna förbudet gäller, i enlighet med ofvan i den allmänna motiveringen uttalade princip, allenast upplåtelse af hingst såsom beskällare för annat än hingstägaren tillhörigt sto.

Af lagtexten framgår, att sakkunnige ansett hingsts premiering böra befria ägaren från skyldigheten att beträffande dylik hingst utverka särskildt tillstånd till densammas användande såsom beskällare inom det underdistrikt, hvarest premieringen ägt rum och för det betäckningsår, premieringen afsett. För användande inom annat underdistrikt bör däremot premierad hingst vara underkastad samma bestämmelser, som uti ifrågavarande lag föreslagits för opremierad sådan. Likaledes må premieringsnämndens beslut, att opremierad hingst må användas såsom beskällare, äga gällande kraft allenast inom det underdistrikt, där han blifvit upp-

visad till besiktning. Anledningen till dessa bestämmelser är den, att fordringarna på beskällare ställa sig olika inom olika underdistrikt. Denna fråga beröres närmare i sammanhang med motiveringen till § 4 härnedan.

Bestämmelsen att hingst, för att kunna tillåtas såsom beskällare, måste hafva uppnått tre års ålder, står i öfverensstämmelse med grunderna till föreskriften i § 7 mom. 5 af gällande hästpremieringsreglemente, nämligen att unghingst bör, innan han till beskällare användes, hafva uppnått sådan ålder, att han må antagas kunna lämna fullgod afkomma.

De i sammanhang härmed meddelade förklaringar i fråga om beräkning af hingsts ålder samt det s. k. betäckningsårets omfattning hafva föranledts af praktiska skäl och för att förebygga missförstånd och olika tolkningar.

§ 3.

För underlättande af premieringsnämndens åligganden med afseende å pröfning af hingsts lämplighet såsom beskällare vilja sakkunnige föreslå, att hufvudsakligen enahanda tillvägagångssätt må tillämpas vid uppvisande af hingst för erhållande af tillståndsbevis, hvarom nu är fråga, som för erhållande af bevis om premiering. Om mindre ändringar göres i det till gällande hästpremieringsreglemente hörande formuläret till anmälningssedel för uppvisande af häst för premiering (jämf. sid. 121), kan samma anmälningssedel användas jämväl, då ansökan afser att få hingst förklarad tillåten såsom beskällare enligt nu ifrågavarande lag. Denna anmälningssedel bör i hvarje fall aflämnas i *två* exemplar. Om hingsten finnes förtjänt att premieras, återställer ordföranden i premieringsnämnden vid besiktningstillfället till ägaren det *ena* exemplaret, försedt med påstämpling: »Premierad». Den sålunda påstämplade anmälningssedeln tjänar sedermera som intyg därom, att hingsten får användas som beskällare, och påkallas sådant intyg jämväl af andra anledningar, som komma att närmare utvecklas å sid. 96 här nedan i sammanhang med frågan om erforderliga ändringar i premieringsreglementet.

Kan hingsten däremot icke premieras, men dock anses kunna utan skada för afveln användas såsom beskällare, bör ordföranden, såsom i nästföljande § angifves, för hingsten utfärda tillståndsbevis, hvilket lämpligen bör tryckas på papper af viss bestämd färg, exempelvis röd.

Är hingsten enligt nämndens mening icke lämplig såsom beskällare, utfärdar ordföranden, om sådant påfordras, kassationsbevis, tryckt å papper af annan färg, t. ex. grön.

Genom användande af olikfärgadt papper till de olika bevisen faller

lättare i ögonen, hurudan utgången af besiktningen blifvit. I de båda sistnämnda fallen återställer ordföranden icke anmälningssedeln.

§ 4.

Genom bestämmelsen, att hingst för undergående af besiktning skall, med det undantag, som i § 5 omförmäles, genom ägarens försorg uppvisas å besiktningsplatsen, har man velat fritaga nämnden från skyldighet att eljest taga befattning med hingsten.

Det har mött någon svårighet att finna en fullt lämplig beteckning å beskällare, som enligt besiktningsnämndens beslut må såsom sådan användas. Nära till hands hade visserligen varit, att benämna en sådan hingst »godkänd», men då intyg om godkännande jämväl är en grad för premierande af beskällare (jämf. premieringsreglementets § 15), skulle en dylik beteckning föranleda missförstånd och förväxling. Sakkunnige hafva äfven ifrågasatt uttrycket »antagen», men hafva stannat vid beteckningen »*tillåten*», hvilken, ehuru måhända ur språklig synpunkt mindre riktig, dock är så tillvida att föredraga, som den kan anses innebära allenast, att besiktningsnämnden funnit hingsten icke böra kasseras, hvarjämte innebörden i detta uttryck lättare torde förstås af allmänheten.

Det i denna § såväl som det i § 5 föreslagna bevis är afsedt, att af hingstägaren i förekommande fall företes till styrkande af hans rätt att upplåta hingsten såsom beskällare.

Såsom förut anmärkts, bör den genom tillståndsbeviset meddelade rätten att använda hingsten såsom beskällare gälla endast för det underdistrikt, där besiktningen ägt rum. Den omständigheten, att en hingst kan anses uppfylla villkoren för användning som beskällare i ett underdistrikt, medför nämligen ingalunda med nödvändighet, att han i enahanda afseende lämpar sig i ett annat. Därtill äro hästafvelns tillstånd och lokala förhållanden i öfrigt inom skilda delar af vårt land alltför olikartade.

Härmed sammanhänger, att såsom ovillkorlig förutsättning för utfärdande af tillståndsbevis föreslagits, att hingsten i afseende å *ras* och *härstamning* måste inom hvarje underdistrikt uppfylla de enligt gällande hästpremieringsreglemente därstädes gällande fordringarna för beskällares premiering. Dessa fordringar kunna nämligen ställa sig olika inom olika underdistrikt, beroende på de för underdistriktet i berörda hänseende gällande bestämmelser.

Begränsningen af tillståndsbevisets giltighet till ett betäckningsår

innefattar tydligtvis skyldighet för hingstägaren att årligen låta besiktiga hingst, som han vill upplåta såsom beskällare.

Genom bestämmelsen, att kassationsbeslut skall vara enhälligt, hafva sakkunnige velat så långt som möjligt tillvarataga hingstägarnas intressen.

Det har synts sakkunnige nödvändigt, att för hvarje underdistrikt särskild förteckning föres öfver tillåtna beskällare, änskönt det något ökade arbete, detta påbud kommer att tillföra vederbörande premieringsnämnds-ordförande, icke af sakkunnige lämnats obeaktadt. I synnerhet om icke koncept till tillståndsbevisen förvaras, torde en dylik förteckning äga stor betydelse.

Påbudet om skyldighet för vederbörande premieringsnämndsordförande att jämväl utfärda bevis om kassation afser att, då förande af särskildt besiktningsprotokoll icke ifrågakommer, bereda möjlighet för hingstägare att i förekommande fall anföra besvär öfver det beslut, beviset afser.

§ 5.

Till förebyggande däraf, att till beskällare lämplig hingst, som på grund af giltig anledning ej kunnat uppvisas för nämnden vid ordinarie besiktningsmöte, under måhända längre tid icke skulle få användas för betäckning, hafva sakkunnige genom bestämmelserna i denna § velat öppna tillfälle för hingstägare att undfå interimistiskt tillståndsbevis.

§ 6.

Då på åtskilliga orter hingsthållning kan antagas för hingstens ägare medföra rätt afsevärda inkomster, äfven om hingsten är olämplig såsom beskällare, hafva sakkunnige ansett sig böra föreslå ett jämförelsevis så högt maximibelopp af böter som 200 kronor.

§ 7.

Bestämmelserna i denna § torde ej tarfva några erinringar från sakkunniges sida.

§ 8.

Denna § innehåller bland annat stadgande angående fullföljd af talan hos Stuteriöfverstyrelsen emot premieringsnämnds eller dess ordförandes i kassationsärende meddeladt beslut.

Det har icke undgått sakkunniges uppmärksamhet, att en materiell pröfning af besvär öfver ett dylikt beslut oftast är utesluten med mindre

Stuteriöfverstyrelsen själf företager besiktning af hingsten i fråga, och för den skull har äfven lämnats hingstägaren öppet att få hingsten besiktigad af nämnda styrelses chef och ledamöter. Då emellertid dylik besiktning i många fall föranleder ganska stora kostnader, som sakkunnige anse böra drabba hingstägaren, om hans klagan finnes obefogad, hafva sakkunnige funnit nödigt föreslå särskild bestämmelse därom, att besiktning må äga rum, allenast om klaganden därom framställt begäran. Men äfven om sådan begäran framställts, bör det dock i hvarje fall tillkomma Stuteriöfverstyrelsen att afgöra om besiktning är af nöden eller icke. Som fall kunna inträffa, då visserligen särskild besiktning erfordras för besvärens afgörande, men denna besiktning uppenbarligen kan anförtros åt därtill förordnad, sakkunnig person, har sådan möjlighet lämnats öppen. Det bör naturligtvis ej heller förvägras hingstägaren att få sina besvär öfver ett kassationsbeslut pröfvade, jämväl om han icke begärt, att sådan besiktning af hingsten äger rum. Det låter exempelvis tänka sig, att besvären afse en rent formell fråga, hvars afgörande ingalunda tarfvar kontrollbesiktning.

Bestämmelsen om skyldighet för klagande, som i denna ordning äskar förnyad besiktning af hingst, att ställa säkerhet och, om hans klagan ogillas, vidkännas kostnaderna för Stuteriöfverstyrelsens chef och ledamöter tillkommande ersättning för besiktningsresan, har föreslagits hufvudsakligen i syfte att förekomma obefogadt påkallande af kontrollbesiktning.

V. Rasstamböcker.

Bland medel, som i främsta rummet äro af betydelse för grundläggande och befordrande af ett lands hästafvel, vilja sakkunnige vidare framhålla allmänt genomförd rationell stamboksföring.

Med stamboksföring vinnes nämligen en på säker grund hvilande kännedom om afvelsdjurens härkomst och möjliggöres fortsatt parning mellan likartade individer, hvarigenom åter kan ernås en grundstomme inom hästafveln, hvilken är ägnad att öka säkerheten för en fortgående nedärfning af önskade egenskaper och former hos kommande hästgenerationer.

Stamboksföringens grundläggande betydelse för hvarje rationell afvel torde ock vara obestridd.

I full öfverensstämmelse härmed har äfven i gällande hästpremieringsreglemente upptagits och med premieringen kombinerats stamboksföring. Bestämmelser härom innehållas i reglementets § 8, så lydande:

»1. Då hushållningssällskap önskar, att stambok varder inom underdistriktet införd, låte sällskapet uppgöra förslag därtill samt insände detsamma för granskning till stuteriöfverstyrelsen, som, där stamboken finnes vara uppställd i enlighet med de grunder, som här nedan angifvas, äger att å densamma meddela fastställelse.

Den tid, som anses behöflig för stambokens uppläggande, bestämmes af vederbörande hushållningssällskap, dock till högst 10 år från och med året näst efter det, hvarunder stamboken blifvit fastställd, och skall anmälan härom åtfölja förslaget, då detsamma för granskning insändes till stuteriöfverstyrelsen. Efter denna tids utgång anses stamboken vara införd. Hästar af varm- och kallblodigt slag skola i stamboken intagas i skilda hufvudafdelningar, och, om flera af de i § 7 punkt 1, 2:o) angifna kallblodiga slagen förekomma inom underdistriktet, skola dessa intagas i särskilda underafdelningar. Hästarna införas i alfabetisk ordning.

2. *Under tiden för stambokens uppläggande* må däri intagas beskällare, som premierats med värdebokstaf a, ab eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 2 generationer, äfvensom fölston, som premierats med värdebokstaf a eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 1 generation.

3. *Sedan stambok blifvit införd* må däri intagas endast beskällare, som premierats med värdebokstaf a, ab eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 3 generationer, samt fölston, som premierats med värdebokstaf a eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 2 generationer.»

Den ledande tanken i dessa bestämmelser är, såsom synes, att stambok skall föras för hvarje underdistrikt för sig och omfatta samtliga de olika inom underdistriktet förekommande premieringsbara raserna.

Den i regel ledande principen beträffande utlandets häststamboksföring, nämligen *en stambok för hvarje ras*, omfattande jämförelsevis stora afvelsområden, har sålunda i vårt land icke vunnit stöd i gällande premieringsreglemente. Härtill kommer, att premieringen så tillvida gjorts beroende af stamboksföringen att, i samma mån stambok varder inom ett underdistrikt upplagd eller införd, fordringarne därstädes på de premierade djuren, hvad härstamning angår, skärpas.

Dessa reglementets bestämmelser synas emellertid icke hafva i önskvärd mån fört stamboksföringen framåt. Sålunda finner man, att hittills egentligen endast stamboken för Skåne blifvit fullständigt genomförd enligt premieringsreglementets bestämmelser. Dock äro, enligt hvad sakkunnige inhämtat, stamböcker, efter i föreskrifven ordning skedd fastställelse, under uppläggning inom Skaraborgs, Jönköpings och Hallands läns underdistrikt. Vidare är för Värmlands läns underdistrikt ansökning om fastställelse å stambok under utredning, hvaremot Östergötlands läns hushållningssällskap låtit en till Stuteriöfverstyrelsen ingifven dylik ansökning afskrifvas.

Uti förevarande fråga är emellertid att märka, att stamboken för Skåne, hvilken tjänat som mönster för de ofvannämnda stamböckerna, omfattar ett redan i och för sig afskildt afvelsområde, hvilket sedan ålder varit kändt för sin betydande och framstående afvel af i synnerhet ädla hästar, på grund hvaraf förutsättningarne för en särskild stambok för detta landskap torde få anses hafva varit särdeles gynnsamma. Anslutningen till densamma har ock varit mycket stor, och dess uppläggande och fullföljande har bedrifvits med energi och målmedvetenhet.

En annan grupp bilda tvenne stamböcker, utgifna, den ena af stamboksföreningen för svenska ardennerhästen och den andra af hushållningssällskapen i Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län genom styrelsen för hingstuppfödningsanstalten vid Vången. Dessa stamböcker afse hvardera endast en ras och omfatta större områden, nämligen den förra hela landet och den senare Norrland

och Dalarne. De äro sålunda grundade på annan princip än den, som ligger till grund för den i premieringsreglementet anvisade stamboksföringen, men såväl hushållningssällskapen, som, hvad angår ardennerstamboken, äfven Kungl. Maj:t hafva visat sig godkänna denna princip genom att stödja dessa stamböckers utgifvande.

Resultatet af premieringsreglementets bestämmelser i förevarande afseende, hvilka gällt i tio år, har således icke blifvit, hvad som väl därmed åsyftats, nämligen en allmänt inom de olika underdistrikten påbörjad stamboksföring öfver det bästa hästmaterialet.

Enligt sakkunniges mening är emellertid insikten om stamboksföringens betydelse för hästafveln mer eller mindre erkänd inom samtliga län, hvarför det vill synas som om omständigheter förelåge, hvilka härvid inverkade tillbakahållande.

En undersökning i detta afseende synes gifva vid handen, att orsakerna härtill äro af flera slag, dock främst af ekonomisk art. Med de allt mera stegrade fordringarna på hushållningssällskapens tillgångar från olika grenar af landthushållningen möter det i regel svårigheter för sällskapen att ikläda sig de kostnader, som en ensamt för dess område utgifven häststambok skulle kräfva.

Men äfven det förhållandet, att enligt nu gällande hästpremieringsreglemente stamboks *uppläggande* och i ännu högre grad *införande* af stamboken samtidigt medför skärpning inom underdistriktet af härkomstfordringarna å stomaterialet i och för detsammas premiering, har, enligt sakkunniges åsikt, inom en del underdistrikt med ännu i stort sedt lågt stående hästafvel bidragit till att stamboksföringen därstädes tillsvidare undanskjutits.

Ett flertal intresserade på hästafvelns område hafva dessutom ställt sig tveksamma i fråga om lämpligheten af systemet med länsstamböcker för hästafveln och detta i synnerhet sedan, på sätt ofvan framhållits, stamböcker med större territoriell omfattning men endast för *en* ras börjat få verklig praktisk betydelse.

För att fullt kunna svara mot sitt ändamål torde nämligen en stambok böra gifva en lätt öfverskådlig bild af det bästa afvelsmaterialet inom hela det afvelsområde, där inom landet den ifrågavarande hästrasen åtminstone något så när allmänt är tillfinnandes. Detta kan enligt sakkunniges mening svårligen vinnas genom införande af hästar utaf samma ras i ett flertal stamböcker, hvilka för öfrigt sinsemellan ej kunna få det sammanhang, som måste anses önskvärdt. Men om redan det måste anses som en stor olägenhet, att i ett och samma land hästar af samma ras upptagas i ett flertal stamböcker, utgifna i de olika underdistrikten, så sy-

nes det sakkunniga ej mindre olämpligt, att, såsom länsstamböckerna förutsätta, i en och samma stambok sammanföra hästar af skilda raser. De många underafdelningarna med hvar sitt register måste nämligen i ett dylikt stamboksband vara hindrande för öfverskådligheten; och öfverskådlighet samt för hästuppfödarne jämväl i öfrigt lättfattlig uppställning anse sakkunige vara en förutsättning för att stamboken skall göra fullt gagn.

Att lösandet af stamboksfrågan i vårt land genom allmänt införande af länsstamböcker skall ställa sig dyrbart, hafva sakkunnige här ofvan redan antydt. Tryckning, eventuellt anskaffande af klichéer för och bindning af ett kanske tjugutal eller flera länsstamböcker måste självfallet ställa sig relativt dyrbarare än för ett fåtal (3—4) rasstamböcker. Därtill kommer att, vid förflyttning af hästar från ett län till ett annat, länsstamböcker påkalla onödig dubbelföring, på samma gång som anskaffandet och aflönandet af ett flertal verkligt kvalificerade stambokssekreterare helt visst måste ställa sig både svårt och kostsamt. Det bör nämligen ej förbises, att förandet af och omhänderhafvandet af inregistreringen för en stambok upptagande *flera* raser, t. ex. ädel, nordsvensk och ardenner, förutsätter mera omfattande hästkännedom och erfarenhet än då det gäller endast *en* hästras.

Till stöd för lämpligheten af förande utaf länsstamböcker kan visserligen framhållas, att därigenom den lokala kännedomen om afveln och de enskilda djuren bättre skulle komma till sin rätt än genom förande af rasstamböcker, men härvid vilja sakkunniga anföra, att man måste förutsätta, att hvarje underdistrikt till biträde åt sekreteraren för rasstamboken komme att ställa en inom länet boende, med dess hästafvelsförhållanden fullt förtrogen person, hvilken samtidigt kunde omhänderhafva andra närstående uppdrag, såsom tillsyn öfver unghingstbeten, urval af hingstföl till dessa m. m., och möjligen, åtminstone inom vissa underdistrikt, äfven vara hushållningssällskapets ombud i vederbörande premieringsnämnd.

Vidare kan för länsstamböckers förande andragas önskvärdheten af att vid premieringar och landtbruksmöten hafva länets stamboksförda hästmateriel samladt inom ett band för sig. Sakkunnige vilja icke bestrida fördelen häraf, men anse sig böra framhålla, att sakkunnige alltid tänkt sig att, om rasstamböcker komme att införas för hela landet eller större område däraf, de skulle uppläggas så, att hästarne komme att införas länsvis, hvarigenom med lätthet erforderligt separataftryck skulle kunna tagas för ett dylikt speciellt ändamål.

En med rasstamböckers införande förenad omständighet af helt visst alldeles särskildt stor betydelse vilja sakkunnige slutligen framhålla, nämligen den eggande och intresseväckande inverkan på hästupp-

födarne samt det sammanhållande och kontrollerande inflytande, som en för sin sak verkligt intresserad stambokssekreterare kan utöfva på afvelsarbetet, då han får sysselsätta sig med en enda af honom särskildt känd hästras inom ett större område, synnerligast om han genom en skälig ersättning sättes i stånd att odeladt ägna sig åt sitt arbete.

Att det dessutom för hästuppfödare, som vilja följa afveln af en viss ras och för hvilka stamboken får anses vara närmast afsedd, skall ställa sig afgjordt enklare och mindre kostsamt att skaffa sig *en* rasstambok än ett *flertal* länsstamböcker, upptagande inom sina pärmar hundratals hästar af andra raser, för hvilka han saknar intresse, anse sakkunnige visserligen vara själffallet, men väl förtjänt att uppmärksammas.

På samma sätt förtjänt att omnämnas torde äfven den omständigheten vara, att inom nötboskapsafveln de flesta af de enstaka försök, som gjorts att upplägga länsstamböcker, upphört och att, hvad denna afvel beträffar, numera i regel existerar endast en stambok för hvarje ras, omfattande alla de delar af landet, där denna ras förekommer. Inom denna afvel har man således på ett eller annat undantag när af den vunna erfarenheten låtit förmå sig att frångå försöket med länsstamböcker och omfattat principen: en stambok för hvarje ras.

Kommer man sålunda beträffande hästafveln på grund af ofvan framhållna skäl till den uppfattning, att förandet af länsstamböcker under här i landet rådande förhållanden i stort sedt måste anses mindre praktiskt och detta äfven af den anledning, att dessa stamböcker näppeligen någonsin torde komma att blifva införda i alla underdistrikt och således icke heller kunna medföra hela den nytta, som med stambokssystemet afses, emedan systemet i dess helhet under sådana förhållanden komme att lida af ofullständighet, synes det sakkunnige, att goda skäl föreligga för att grunda stamboksföringen äfven af vårt lands hästmaterial på rasstamboksprincipen.

I detta hänseende måste dock redan till en början medgifvas, att själfva förandet af stamboken, såväl hvad beträffar första antecknandet af hästar som kanske framförallt fullföljandet af densamma, i hvad den afser de införda individernas prestationer i fråga om afveln, kan komma att bereda något ökade svårigheter för ett större område än för t. ex. ett landskap. Att dessa svårigheter äro öfvervinneliga bevisas dock af resultaten utaf såväl »Svenska ardennerstamboken» som »Stamboken öfver nordsvenska hästar inom 5:te och 6:te hästpremieringsdistrikten». Det gäller emellertid härvid att finna de rätta formerna för arbetets förenkling och systematiska bedrifvande; och anse sig sakkunnige i detta sammanhang böra framhålla, att vid rasstamböckers förande den af sakkunnige förut i

detta utlåtande föreslagna länskonsulentinstitutionen torde kunna komma till afsevärd användning på grund af den lokalkännedom och den mera direkta påverkan å hästuppfödarne, som kan förutsättas hos de inom de olika underdistrikten anställda länsombuden, hvilkas biträde vid och intresse för stamboksarbetet städse bör kunna påräknas.

För sakkunnige ligger det i öppen dag, att en ordnad och framför allt mera omfattande stamboksföring måste utgöra *grunden* för en rationell hästafvel och att det därför måste vara af vikt, att äfven i de län, där afveln i stort sedt ännu alltjämt står jämförelsevis lågt, och skärpta fordringar på härkomst vid premiering därför ej lämpligen kunna införas, det oaktadt officiell stamboksföring af därstädes, låt vara sparsamt förekommande, verkligt godt afvelsmaterial snarast måtte komma till stånd.

På grund af hvad sålunda anförts, anse sig sakkunnige böra föreslå införandet af rasstambok för en hvar af de enligt gällande hästpremieringsreglemente premieringsbara hästraserna med undantag, åtminstone tillsvidare, af clydesdalerasen, hvars förekomst och användning i vårt land för närvarande torde få anses vara alltför ringa för att påkalla en officiell stamboksföring.

Beträffande rasstamböckernas förande erbjuda sig tvenne olika utvägar.

Sålunda kan stamboksföringen förläggas till den centrala ledningen af landets hästväsende, Stuteriöfverstyrelsen, på det sätt, att därstädes utföres det egentliga byråarbetet, hvaremot granskningen af de till inregistrering anmälda hästarne skulle utföras af vederbörande premieringsnämnder och insändandet af alla för ändamålet erforderliga uppgifter ske genom härtill utsedda länsombud.

Den andra utvägen grundar sig på föreningsväsendet, så att en förening eller sammanslutning af flera underdistrikt för hvarje ras omhänderhar stamboksföringen på sätt redan äger rum genom stamboksföreningen för svenska ardennerhästen och, hvad rör de fem norrländska länen äfvensom Kopparbergs län, genom en sammanslutning mellan dessa läns hushållningssällskap.

En anordning med förläggande af stamboksföringen till Stuteriöfverstyrelsen komme emellertid helt naturligt att för staten medföra afsevärda kostnader för arbetets utförande. Såsom bekant finnes hos styrelsen för närvarande anställd endast en tjänsteman, en sekreterare, och denne är, enligt hvad sakkunnige förvissat sig om, redan nu så upptagen af arbete i och för sin tjänst, att det icke torde kunna förväntas, att han varder i stånd att taga annan befattning med stamboksföringen än ett öfvervakande af dess behöriga gång. Det skulle fördenskull blifva nödvändigt, att för stamboksarbetet i fråga anställa ytterligare arbetskrafter hos styrelsen, en

åtgärd som sakkunnige emellertid icke anse sig kunna för detta ändamål ifrågasätta.

Ett dylikt centraliserande af stamboksföringen hos Stuteriöfverstyrelsen skulle vidare fordra, att arbetet med granskning af det till införande anmälda hästmaterialet måste, såvida icke härför skulle såsom statstjänsteman anställas särskild stambokssekreterare för hvarje ras, läggas på premieringsnämnderna. Anställandet såsom statstjänstemän af dylika stambokssekreterare hafva sakkunnige emellertid på grund af ekonomiska skäl icke ansett sig kunna ifrågasätta. Och premieringsnämnderna äro redan nu så upptagna af sitt uppdrag, att ett ytterligare ökande af deras åligganden kunde komma att bereda allvarliga svårigheter vid besättandet af platserna i premieringsnämnderna, hvarjämte sådan ökning i nämndernas arbete i månget fall skulle nödvändiggöra ökadt antal premieringsdagar.

Till följd häraf anse sig sakkunnige icke kunna tillstyrka förläggandet af stamboksföringen till Stuteriöfverstyrelsen med premieringsnämnderna såsom biträdande organ i detta afseende.

Den andra utvägen för stamboksarbetets utförande, hvilken kan anses redan vara delvis beträdd och pröfvad, nämligen att låta en förening eller annan sammanslutning för hvarje ras omhänderhafva stamboksföringen, synes däremot kunna utan allt för afsevärda svårigheter eller kostnader leda till målet. Sakkunnige, som noga tagit del af hvad stamboksföreningen för svenska ardennerhästen härutinnan åtgjort, hafva i resultatet af denna förenings arbete ansett sig äga bevis härför och hålla före, att den väg, å hvilken denna förening inslagit, med tämligen stor visshet kan antagas leda till en ordnad stamboksföring af hela landets afvelsmateriel af rasen i fråga.

Stamboken öfver nordsvenska hästar, som hittills omfattar endast Norrland och Dalarne, således likvisst det hufvudsakliga området för denna ras, lärer äfven utan svårighet kunna utvidgas att omfatta hela landet, vare sig dess utgifvande fortfarande omhänderhafves af de hushållningssällskap, som genom en särskild styrelse utgifvit dess hittills utkomna band, eller öfverlåtes åt en af uppfödare utaf nordsvenska hästar bildad förening.

För den ädla hästafveln ställer sig förhållandet i viss mån annorlunda. Visserligen har äfven för denna hästafvels befrämjande en förening bildats, som på sitt program upptagit jämväl förande af stambok, men ännu är icke bekant, huruvida från det viktigaste afvelsområdet härvidlag, de båda skånska länen, någon anslutning till föreningen kommer att äga rum. Äfven om så blefve förhållandet, kan det emellertid likväl tänkas vara fördelaktigt att icke störa det redan genom stuteri-

boken för Skåne pågående arbetet, utan att detta finge fortgå såsom hittills, dock för framtiden omfattande endast den ädla hästen, samt att låta den nybildade föreningen inskränka sig till att upplägga en gemensam stambok för öfriga delar af landet, där ädel hästafvel bedrifves. Enligt sakkunniges mening skulle äfven detta vara ett godt uppslag, som komme att uppfylla de flesta af de önskemål, som i det föregående uppställts rörande stamboksföring, och till följd däraf äfven vara värdt det understöd från statens sida, som är en nödvändig förutsättning för och berättigadt vid en mera omfattande stamboks förande. Ty om stamböckerna för den nordsvenska hästen och för ardennerhästen komma att, på sätt sakkunnige antydt, utvidgas att omfatta hela landet, lärer det knappast vara antagligt, att något underdistrikt, utöfver de skånska, skulle finna anledning att upplägga särskild stambok för ädel hästafvel. Skulle likväl inom något underdistrikt komma att drifvas en så afsevärd ädel hästafvel, att det kunde blifva fråga om uppläggning af stambok ensamt för detta underdistrikt, synes det emellertid sakkunnige som för öfverskådligheten af landets ädla hästafvel det vore lämpligare, om underdistriktet inginge i endera af ofvan angifna stamböcker för hästar af ädelt slag.

Dylika stamböcker, omfattande hela landet eller större del däraf och förda af för rasen ifråga särskildt intresserade personer, anse sakkunnige vara af stor betydelse för landets hästafvel och väl värda det understöd af staten, som måste förutsättas för deras grundläggande och fullföljande.

Redan nu åtnjuter stamboksföreningen för svenska ardennerhästen för sin stamboksföring ett årligt statsunderstöd, hvilket de senaste åren utgått med 1,000 kronor och för innevarande år höjts till 2,000 kronor. Men äfven denna summa torde med fortgående utveckling och omfattning af ifrågavarande stamboksarbete erfordra någon höjning.

För införande och fullföljande af stamböcker för de olika raserna skulle, i öfverensstämmelse härmed och enligt de beräkningar, sakkunnige i öfrigt kunnat göra, i årligt bidrag från staten erfordras

beträffande den ädla hästafveln 4,000 kronor, eventuellt fördelade med 1,500 kronor till förandet af stamboken för Skåne och 2,500 kronor till stamboksföring för landet i öfrigt;

beträffande afveln af den nordsvenska hästen 3,500 kronor; och

beträffande ardennerafveln 2,500 kronor.

När sakkunnige sålunda ansett sig böra föreslå statsunderstöds beviljande för införande af rasstamböcker, hafva sakkunnige emellertid därmed icke velat föreslå upphäfvandet af de enligt premieringsreglementet nu gällande bestämmelser rörande länsstamböcker. Det lärer ju möjligen kunna tänkas att ett eller annat af de underdistrikt, som redan vidtagit

förberedelser för länsstamboks förande, önskar fortgå på den inslagna vägen, och detta må då stå underdistriktet öppet, hvarvid det likväl icke bör erbjudas utsikt att härtill erhålla statsbidrag, enär sådant, enligt sakkunnigas bestämda, här ofvan närmare utvecklade åsikt, bör utgå uteslutande för rasstamböcker, omfattande större afvelsområden.

Beträffande rasstamböckers införande och hvad därmed äger sammanhang hafva sakkunnige tänkt sig, att föreskrift bör lämnas genom intagande af erforderliga bestämmelser i gällande hästpremieringsreglemente. Det väsentliga stadgandet härom bör, enligt sakkunniges mening, inflyta i reglementets § 8 såsom en ny punkt 4 och erhålla följande lydelse:

4. Önskar sammanslutning mellan hushållningssällskap eller förening, omfattande större afvelsområden, upplägga stambok, upptagande endast en hästras, inlämnas till stuteriöfverstyrelsen för granskning förslag därtill, och äger stuteriöfverstyrelsen, där stamboken finnes lämpligt uppställd och stadgarne för stamboksarbetets utförande äro ändamålsenliga, att äfven å dylik rasstambok meddela fastställelse.

Öfriga häraf föranledda ändringar i premieringsreglementet framgå af sakkunniges yttrande och förslag å sid. 96 och följande.

Sättet för rasstamboks förande.

Redan i det föregående hafva sakkunnige framhållit, att stamböcker för att göra största möjliga gagn böra föras på ett öfverskådligt och för uppfödarne i öfrigt lättfattligt sätt.

Önskligt torde ock vara, att de olika rasstamböckerna komme att föras efter i hufvudsak samma grunder och med samma uppställningssätt.

Utan att i detalj framlägga något förslag härutinnan anse sig sakkunnige dock böra göra några uttalanden angående vissa hufvudsynpunkter vid rasstamboks förande.

Den i ett flertal utländska häststamböcker använda och för såväl stamboken öfver nordsvenska hästar som svenska ardennerstambokens Band II tillämpade fortlöpande nummerföljden med bibehållande för framtiden af samma stamboksnummer för samma häst anse sakkunnige sålunda vara för en rasstambok af särdeles stor betydelse. Med lätthet kunna på så sätt olika hästar med samma namn skiljas, öfverskådligheten ökas och slutligen kan utan svårighet utrönas, i hvilket stamboksband hästens stamtafla står att finna.

Att hästarne i rasstamboken böra föras länsvis, torde få anses självfallet. Skäl härför hafva för öfrigt redan härofvan framlagts.

Hingstarne böra enligt sakkunniges mening inom länsafdelningen i föreliggande rasstamboksband lämpligen införas efter födelseår och inom

årsklassen i bokstafsordning. Med en, som man lärer kunna förvänta, fortgående allmännare inhemsk hingstuppfödning kunna på så sätt olika årgångar återfinnas sida vid sida, hvarjämte efter denna uppställningsgrund de yngre hingstarne inom visst län i samma stamboksband få högre nummer än de äldre. Några skäl för införande af hingstarne uteslutande i bokstafsföljd efter hingstens eller ägarens namn anse sakkunnige icke föreligga, då nämligen register öfver såväl hingstarne som deras ägare böra i stamboken förefinnas.

Vidkommande *stona* passar däremot icke årgångsföljden, utan har det visat sig lämpligare, att ägare af flera stamboksston må kunna finna dessa sammanförda på samma ställe i stamboksbandet. Rasstambokens uppställning torde därför, beträffande stona, inom de olika länsafdelningarne böra inriktas efter socknarnes eller möjligen egendomarnes namn. Enligt den erfarenhet, stamboken öfver nordsvenska hästar lämnat, skulle, särskildt för vissa delar af landet med stora sockenområden, sockenindelningen utan tvifvel vara synnerligen lämplig, enär genom densamma vissa afvelsområdens hästar komme att sammanföras och därigenom afsevärdt större öfverskådlighet skulle vinnas.

Genom användande af fortlöpande nummerföljd samt bibehållande af stamboksnumret skulle enligt sakkunniges mening stamboksförd häst icke behöfva upptagas i följande band på annat sätt än uti en i nummerföljd gående förteckning öfver inträffade förändringar beträffande i föregående band inregistrerade hästar, såsom undan sto fallen afkomma, höjd värdebokstaf för hingstarne, hästarnes förflyttning, utträde ur afveln, död m. m.

Sakkunnige anse sig slutligen böra uttala den bestämda åsikt, att, i öfverensstämmelse med hvad nu gällande premieringsreglemente förutsätter, premiering i a-, ab- eller b-klass, eller, beträffande ur premieringssynpunkt öfveråriga ston, dessas värdesättande af vederbörande premieringsnämnd jämsides med nämnda klasser, tillsvidare bör uppställas såsom villkor för hästs intagande i rasstambok under eget nummer, och detta äfven om hästen fallit efter stamboksförda föräldrar. Det torde nämligen vara ställdt utom allt tvifvel, att, särskildt under stamboksarbetets första tid, individer, som ej äro typrena eller som i öfrigt äro mindrevärdiga, allt emellanåt kunna komma att falla äfven efter stamboksförda hästar och detta i synnerhet efter djur, hvilka bakom sig kunna hafva inblandning af olikartadt blod i jämförelsevis nära liggande led.

Vidkommande slutligen frågan om viss härkomst för hästs intagande i rasstambok, anse sakkunnige med hänsyn till den olika fordran, som inom skilda afvelsgrenar i detta hänseende tillsvidare kan anses befogad, det böra lämnas åt Stuteriöfverstyrelsen att vid fastställelse af stamböckerna ifråga lämna erforderliga bestämmelser härutinnan.

Sakkunniges förslag.

På grund af hvad sålunda anförts få sakkunnige hemställa,

att framställning göres hos Riksdagen om anvisande af ett belopp utaf 10,000 kronor årligen att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att, i enlighet med ofvan angifna grunder, utdelas för rasstamböckers förande.

VI. Afvelspris vid kapplöpningar och traftäflingar.

Under en följd af år har statsbidrag utgått jämväl i form af täflingspris och afvelspris vid kapplöpningar och traftäflingar.

I midten af 1890-talet, innan ännu staten börjat anvisa anslag för sådant ändamål, hade vid kapplöpningar såsom särskilda belöningar till uppfödare af här i landet födda hästar utdelats afvelspris, hvartill medel skänkts af hushållningssällskap eller enskilda personer. Enär dessa pris visat sig verka uppmuntrande till idkande inom landet af ädel hästafvel, och desamma syntes föranleda därtill, att af staten inköpta hingstar alltmer komme att, till nytta för nämnda afvel, användas såsom beskällare, anhöll Stuteriöfverstyrelsen den 31 mars 1898 hos Kungl. Maj:t om bemyndigande att af omhänderhafvande medel af anslaget till hästafvelns förbättrande få disponera ett belopp af högst 600 kronor att, fördeladt i smärre poster, vid samma års kapplöpningar utdelas såsom afvelspris. Härtill lämnade Kungl. Maj:t sitt bifall genom nådigt bref den 22 april 1898; och har Kungl. Maj:t därefter genom särskilda nådiga bref årligen anvisat enahanda belopp för samma ändamål.

År 1899 gjorde Jockeyklubbens styrelse — under framhållande, att landets kapplöpningsväsende dittills uppehållits nära nog uteslutande genom enskild offervillighet och genom de inkomster, som influtit på kapplöpningsbanorna, men att de sålunda tillgängliga medlen vore otillräckliga för kapplöpningarnas framtida uppehållande och utveckling — underdånig framställning hos Kungl. Maj:t därom, att, enär kapplöpningarna utöfvade ett uppmuntrande och reglerande inflytande på den ädla hästafveln samt verksamt bidroge att höja ridskickligheten och ryttareandan inom armén, Kungl. Maj:t täcktes anvisa ytterligare medel att användas, bland annat, till pris vid täflingar mellan inhemska hästar och till afvelspris, hvilka senare skulle tilldelas uppfödare af segrande hästar. Genom nådigt bref den 28 april 1899 beslutade Kungl. Maj:t att ställa till styrelsens för Jockeyklubben förfogande för användande till afvelspris och täflingspris vid kapplöpningar inom riket ett belopp af 6,000 kronor. Kungl. Maj:t har

därefter hvarje år för ifrågavarande ändamål anvisat samma belopp, hvaraf hälften utgår från fjärde hufvudtitelns och hälften från nionde hufvudtitelns medel.

Svenska Trafsällskapet ingick år 1904 till Kungl. Maj:t med en underdånig skrift, däruti sällskapet — under framhållande, hurusom det ur hästafvelns synpunkt vore nödvändigt, att vid hästbedömning pröfvades ej allenast hästens exteriör och härstamning utan äfven djurens inneboende egenskaper, energi och uthållighet, hvilket ock, beträffande vårt lands ädla hästafvel, kunde ske med ledning af kapplöpningarnas resultat — vidare anförde, att äfven beträffande landthästafveln dylik pröfning, enligt sällskapets mening, vore af behofvet påkallad och bäst kunde ske genom anordnande af traftäflingar. Då emellertid sådana täflingar ej förut i vårt land varit systematiskt inordnade i arbetet för hästafvelns höjande, hemställde sällskapet, att detsamma, som satt sig detta mål före men hade att arbeta under många svårigheter af såväl ekonomisk som annan art, måtte beviljas ett understöd af statsmedel till belopp af 1,000 kronor, att vid traftäflingar i Stockholm nämnda år utdelas såsom premier vid täflingar mellan af statens premieringsnämnder godkända afvelsdjur. Denna framställning blef af Kungl. Maj:t på det sätt bifallen, att till Svenska Trafsällskapets förfogande ställdes ett belopp af 1,000 kronor för att vid täflingar, som af nämnda sällskap eller med detsamma förenadt svenskt trafsällskap hölles under år 1905, användas såsom afvelspris i sådana löpningar, som anordnades uteslutande för af statens premieringsnämnder premierade hästar. För samma ändamål har Kungl. Maj:t därefter årligen anvisat särskilda anslag, som under åren 1906 och 1907 utgått med 1,000 kronor, under åren 1908 och 1909 med 2,000 kronor samt under åren 1910 och 1911 med 3,000 kronor. Under åren 1908—1911 hafva dessa medel bestridts från anslaget till hästafvelns förbättrande.

Såväl dessa anslagsmedel som den för afvelspris afsedda delen af anslaget till Jockeyklubben hafva ställts under kontroll af Stuteriöfverstyrelsen, under det att åt Kavalleriinspektören uppdragits att öfvervaka och kontrollera utdelningen af täflingsprisen.

De till förfogande af Jockeyklubbens styrelse ställda, för afvelspris afsedda medlen åsyfta uppmuntran af den *ädla hästafveln* inom landet och äro, enligt sakkunniges mening, väl använda, då kapplöpningarna verka eggande till rationell hästuppfödning och utgöra ett medel att bedöma afvelsdjurens nedärfningsförmåga och energi.

De till Svenska Trafsällskapet anvisade beloppen afse åter att främja hufvudsakligen afvel af hästar utaf *nordsvensk ras*. Hos de hästar i vårt land, hvilka kunna föras under denna benämning, vill man nämligen, som

bekant, finna väl representerade sådana egenskaper som rörlighet, uthållighet och energi. Den uppmuntran, som genom ifrågavarande statsbidrag lämnats för åstadkommande af ett väl ordnadt pröfvande af dessa egenskapers förefintlighet hos afvelsdjuren — framför allt hingstarna — bör därför, enligt sakkunniges mening, allt framgent ingå som ett led i åtgärderna för detta hästslags utveckling.

Sakkunnige, som icke ansett sig hafva anledning att afgifva yttrande ifråga om behofvet af anslagsmedel till de mera för ridskicklighetens befrämjande afsedda täflingsprisen, hafva ej heller funnit lämpligt att göra särskild framställning rörande *beloppet* af de för afvelspris erforderliga medlen. Desamma torde nämligen framgent såsom hittills böra för hvarje år bestämmas med hänsyn till då föreliggande omständigheter. Till följd däraf torde det ej heller böra ifrågasättas, att ett särskildt statsanslag för ändamålet äskas af Riksdagen, utan lära beloppen ifråga, på sätt hittills skett, kunna anvisas från tillgängliga medel.

Sakkunniges förslag.

På grund af hvad sålunda anförts få sakkunnige hemställa,

att erforderliga anslag allt fortfarande måtte från tillgängliga medel anvisas till afvelspris vid kapplöpningar och traftäflingar, som afse att pröfva här i landet födda afvelsdjurs egenskaper och hvilka under vederbörlig kontroll för sådant ändamål på lämpligt sätt anordnas.

VII. Ändringar i reglementet för den med statsmedel understödda hästpremieringen.

Sakkunnige hafva i det föregående redogjort för de mera väsentliga tillägg och ändringar i gällande reglemente för den med statsmedel understödda hästpremieringen, hvilka erfordras vid bifall till sakkunniges förslag i fråga om införande af bevaringspris för ädla ston äfvensom af rasstamböcker. Dessa tillägg och ändringar beröra §§ 8, 16 och 17.

Emellertid föranleda ifrågavarande förslag därutöfver åtskilliga andra ändringar i premieringsreglementet, hvarjämte sakkunnige på grund af de senare årens erfarenhet angående reglementets tillämpning och verkningar funnit vissa ändringar i öfrigt däruti erforderliga; och få sakkunnige nu i ett sammanhang afgifva det yttrande och förslag, som häraf föranledes.

§ 7.

Enligt § 7 punkt 3 skola såsom *likartade* anses de hästar, »hvilka med hänsyn till ras, typ och öfriga egenskaper icke äro af uppenbart motsatt härkomst». Denna definition kan emellertid lämna rum för olika tolkningar. Tydligt torde dock vara, att med likartade hästar från premieringssynpunkt bör förstås sådana, som genom sin härstamning äro hänförliga till en och samma ras eller slag samt tillika i afseende å typ och öfriga egenskaper icke afsevärdt skilja sig från hvarandra. Syftet med premieringen måste nämligen anses vara att förmå hästuppfödarne att till afvel sammanföra de hvarandra mest likartade individerna af samma hästras. Sakkunnige få därför föreslå, att ifrågavarande definition erhåller följande ändrade lydelse: »Såsom likartade anses de hästar, hvilka med bestämdhet kunna hänföras till en och samma af de i punkt 1 härofvan angifna raser eller slag, och hvilka dessutom i afseende å typ och egenskaper stå hvarandra nära».

Såsom närmare belysning af de i denna § uppställda fordringar i afseende å härstamning för premieringsbara hästar, finnas i samma § intagna *exempel å stamtaflor* för sådana hästar. Enligt hvad sakkunnige erfarit, hafva understundom dessa exempel så tillvida missförståtts, att man ansett

härstamningen i de kolumner, uti hvilka exemplen icke upptaga några representanter, vara likgiltig, hvaraf åter följt, att äfven då till premiering anmälda hästars härstamning i dessa kolumner varit känd, men olikartad med deras härstamning i öfrigt, detta ansetts icke utgöra hinder för premieringen. Sådan är dock tydligtvis icke reglementets mening. Hufvudregeln är, att härstamningen skall vara *likartad*, och denna fordran må icke anses efterskänkt genom ifrågavarande exempel. För att emellertid undanrödja denna anledning till missförstånd af reglementets mening hafva sakkunnige föreslagit nya, uti berörda hänseende mera upplysande exempel å stamtaflor att i reglementet intagas i stället för de nuvarande (se sid. 104).

I slutet af punkt 3 omförmälas stamböcker, »fastställda i den ordning, i § 8 punkt 1 sägs». Därest sakkunniges förslag i fråga om införande af *ras*stamböcker varder godkändt, och bestämmelserna därom komma att inflyta i § 8 såsom en ny punkt 4, bör nyssnämnda hänvisning omfatta jämväl sistberörda punkt.

§ 8.

I öfverensstämmelse med de föreslagna bestämmelserna om införande af rasstamböcker erfordras jämväl, att föreskrifterna i de tre nuvarande punkterna af § 8 om uppläggande och förande af stamböcker uttryckligen angifvas afse endast *läns*stamböcker, hvadan i dessa punkter ordet »stambok» bör utbytas mot »länsstambok».

Den föreslagna lydelsen af en ny punkt 4 i denna § inhämtas af detta betänkande sid. 89 härofvan.

§ 10.

Af skäl, som i de speciella motiven till § 3 i den föreslagna lagen angående obligatorisk hingstbesiktning anförts (sid. 77 härofvan), bör anmälningssedel för hingst, som skall uppvisas för bedömning af premieringsnämnden, afgifvas i *två* exemplar.

Härigenom vinnes äfven en annan beaktansvärd fördel. Enligt hittills tillämpadt tillvägagångssätt vid premieringen kan hingstägaren först på hösten det år, besiktningen ägt rum, erhålla officiellt meddelande om resultatet af uppvisningen och är dessförinnan icke i tillfälle att förete bevis om, att hingsten befunnits premieringsbar. Då emellertid jämlikt § 16 hingstens premiering är ett villkor för att sto, som af hingsten blifvit betäckt, må kunna premieras, är det tydligtvis af vikt, att vid betäckningen må kunna styrkas, att hingsten blifvit premierad. Genom aflämnande af anmälningssedeln i två exemplar, af hvilka det ena, försedt

med påstämpling: »Premierad», vid besiktningstillfället återlämnas till ägaren eller hans ombud (jfr § 18 punkt 1), erhålles på ett enkelt och föga tidsödande sätt dylikt bevis.

I punkt 2 a) af denna § bör enligt sakkunniges mening särskildt anmärkas, att språngrulla skall upptaga de betäckta stonas *ras*, för att uppmärksamheten ytterligare må fästas vid vikten af, att allenast sinsemellan likartade djur sammanföras till afvel.

§ 12.

Då, enligt hvad sakkunnige anfört i sammanhang med frågan om införande af bevaringspris, uppdelning af fölston vid 4—10 års ålder i två afdelningar icke längre bör äga rum, lärer vid bifall härtill punkterna 4 och 5 af § 12 böra sammanföras till en punkt, upptagande fölston vid 4—10 års ålder.

§ 13.

Om sakkunniges förslag beträffande införande af *bevaringspris* varder antaget, erfordras vissa bestämmelser i fråga om sättet för antecknandet och utdelandet af dessa pris.

Sakkunnige få i sådant afseende till en början föreslå, att formuläret till besiktningsrullan litt. D, afseende »betäckta ston» och »fölston», så ändras, att däri införas ytterligare två kolumner, på sätt den förslaget till reglementsändringar åtföljande bilagan litt. D. (sid. 123) utvisar. Af dessa kolumner är den första, med rubrik: »Föreslagna till bevaringspris nästkommande år», afsedd för 4-åriga, för första gången betäckta ston af ädelt slag, som premieras i klass 1 och sålunda nästföljande år komma att erhålla bevaringspris, om de då uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktiga. Den andra kolumnen, med rubrik: »Föreslagna till bevaringspris innevarande år», är afsedd dels för ston af ädelt slag, hvilka näst föregående år såsom 4-åriga och för första gången betäckta premierats i klass 1 samt vid årets besiktningsmöte uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktiga, dels ock för ston af ädelt slag vid 6—10 års ålder, hvilka premieras i klass 1 eller 2.

Sakkunnige hafva tänkt sig, att tillvägagångssättet vid utdelandet af bevaringsprisen skulle blifva följande.

Vid besiktningsmötena skulle, sedan till bedömning ifrågakommande ston af ädelt slag blifvit på vanligt sätt anmälda och uppvisade, nämndens medlemmar i respektive kolumner af besiktningsrullan litt. D införa anteckning om bevaringsprisen. Anmärkas bör, att ifrågavarande anteckning i regeln behöfver utgöras allenast af ett streck i kolumnen; dock att för femårigt ädelt sto, som näst föregående år premierats i klass 1 och vid

årets besiktningsmöte uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktigt samt på grund däraf är berättigadt till bevaringspris, en något utförligare anteckning erfordras, för den händelse stoet vid årets besiktning af en eller annan anledning befinnes *icke* kunna premieras. Sådant sto, som under vanliga förhållanden icke skolat upptagas i rullan, måste nämligen, såsom berättigadt till bevaringspris, däri antecknas. Bestämmelser i nu berörda hänseenden synas böra intagas i § 13 punkt 1 a).

Någon vidare befattning med utdelande af bevaringsprisen bör icke åligga premieringsnämnden, hvilket framgår af punkt 1 d) af denna §. Emellertid bör nämnden, såsom i § 18 punkt 2 förslagsvis stadgats, vid besiktningstillfället muntligen underrätta ägarna af 4-åriga, för första gången betäckta ston af ädelt slag, som premieras i klass 1, att de nästföljande år komma att erhålla bevaringspris, om stona då uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktiga.

Sedan besiktningsrullorna inkommit till Stuteriöfverstyrelsen, bör styrelsen med ledning af desamma uppgöra förteckning dels å ädla ston, som föregående år såsom 4-åriga och för första gången betäckta premierats i klass 1 samt vid årets besiktningsmöten uppvisats med föl vid sidan eller synbart dräktiga, dels ock å ädla fölston vid 6—10 års ålder, hvilka vid årets besiktningsmöten premierats i klass 1 eller 2. Därefter bör styrelsen, med tillämpning af föreskrifterna i §§ 16 och 17, i mån af tillgång fördela de till bevaringspris anslagna medlen mellan ägarna till de å omförmälda förteckningar upptagna ston. Utdrag af förteckningen med uppgift å utdelade bevaringspris öfversändes sedan, jämte medlen, till vederbörande hushållningssällskap, som låter offentliggöra utdraget och tillställa ägarna prisen.

Föreskrifter härom hafva föreslagits till införande i §§ 21 och 22.

Såsom ofvan i sammanhang med förslaget om bevaringspris är anfördt, anse sakkunnige, att värdebokstafven ab bör införas äfven för fölston och ungston. Om detta förslag bifalles, måste § 13 punkt 1 b) så ändras, att anmärkningen beträffande nämnda värdebokstaf: »(tillämpas endast för beskällare)» utgår.

§ 15.

Om sakkunniges förslag angående införande af bevaringspris varder fastställdt, bör i denna § anmärkas, att dylika pris ingå såsom ett slag af belöningar. Enär vidare bevaringsprisen äro ett slag af penningpris, har det befunnits nödigt att i § 20 punkt 3, där föreskrift meddelas om bestridandet af hittills förekommande penningpris, särskildt anmärka, att detta ej afser bevaringspris.

§ 16.

Sakkunnige hafva redan i det föregående (sid. 45) yttrat sig om den

af förslaget rörande bevaringspris föranledda ändringen af § 16, afdelning II, Ston.

§ 17.

I öfverensstämmelse med förslaget om införande af bevaringspris bör § 17 erhålla den lydelse, som framgår af sakkunniges yttrande å sid. 47 härofvan.

§ 18.

I anslutning till hvad som anförts i de speciella motiven till § 3 af den föreslagna lagen angående obligatorisk hingstbesiktning samt härofvan under § 10, bör i denna § införas bestämmelse därom, att premieringsnämndens ordförande skall vid premieringstillfället till hingstägaren eller hans ombud *återställa det ena exemplaret* af anmälningssedeln för premierad hingst, försedt med påstämpling: »Premierad».

Beträffande det här nedan i författningstexten föreslagna tillägget till § 18 punkt 2 hänvisas till hvad som yttrats i fråga om § 13 härofvan.

§ 19.

Enligt sakkunniges förslag till bestämmelser om obligatorisk hingstbesiktning må premiering af hingst kvalificera honom såsom beskällare allenast inom det underdistrikt, där premieringen ägt rum. Det kan emellertid tänkas, att hingstägare, hvilkens hingst blifvit premierad inom ett underdistrikt, vill söka tillstånd att låta använda honom till beskällare äfven inom ett annat och för sådant ändamål måste uppvisa honom å besiktningsmöte i sistnämnda underdistrikt. På det att föreskriften i § 19 punkt 3 icke må anses ställa hinder i vägen härför, torde det däri meddelade förbudet att uppvisa häst på mer än ett besiktningsmöte under samma år förklaras afse endast uppvisning i *premieringssyfte*.

I detta sammanhang torde ock böra i premieringsreglementet intagas en erinran om, att premiering af hingst icke medför berättigande för ägaren att låta hingsten användas såsom beskällare inom annat underdistrikt, hvarest lagen om obligatorisk hingstbesiktning förklarats gällande, med mindre hingsten inom detta underdistrikt blifvit tillåten såsom beskällare.

§ 20.

Därest sakkunniges förslag om införande af bevaringspris varder godkändt, bör i denna § meddelas bestämmelse därom, att sådana pris bekostas uteslutande med statsmedel.

§§ 21 och 22.

I anslutning till sakkunniges förslag i fråga om införande af rasstamböcker, bör i § 21 angifvas, att där omförmäld stambok, hvarå hus-

hållningssällskap äger att hos Stuteriöfverstyrelsen söka fastställelse, afser *läns*stambok.

Sakkunnige hafva i sitt nyssberörda förslag om införande af rasstamböcker hemställt, att Stuteriöfverstyrelsen måtte bemyndigas att meddela fastställelse å sådan stambok, då förening eller annan sammanslutning därom gör framställning. I öfverensstämmelse härmed torde stadgandet i § 22 punkt g), enligt hvilket det åligger Stuteriöfverstyrelsen att på anhållan från vederbörande hushållningssällskap verkställa granskning af förslag till stambok, böra så ändras, att styrelsen har att efter i vederbörlig ordning inkommen framställning verkställa granskning af förslag till stambok vare sig det afser *läns*stambok eller *ras*stambok.

I fråga om de nedan föreslagna tilläggen till §§ 21 och 22 beträffande hushållningssällskapens och Stuteriöfverstyrelsens åligganden med afseende å antecknandet och utdelandet af bevaringspris hänvisas till motiveringen för ändringarna af § 13 härofvan.

De mindre ändringar, sakkunnige föreslagit i § 21 h), äro icke af saklig art, utan hafva tillkommit allenast för att bringa detta stadgande i öfverensstämmelse med nuvarande förhållanden samt för att i någon mån förtydliga detsamma.

Sakkunnige vilja vidare hemställa om en ändring i reglementet, hvilken berör den grundläggande principen i detsamma, nämligen *härstamningskvalifikationerna*. Det var först år 1900, som vikten af känd, likartad härstamning hos afvelsdjuren i då utfärdade hästpremieringsreglemente fick sitt bestämda och klara uttryck genom de fordringar i detta afseende, som angifvas i § 7 punkt 3. Dessa fordringar synas sakkunnige böra allt framgent bibehållas oförändrade, då de visat sig vara i alla afseenden lämpliga och innehålla just de anspråk på härstamning, som erfarenheten fastslagit såsom oeftergifliga vid en hästafvel, som skall äga förutsättningar att gå framåt. Emellertid ansågs på goda grunder år 1900 tiden icke vara inne för att öfverallt börja tillämpa dessa, för de dåvarande förhållandena stränga bestämmelser, utan sattes deras fulla tillämpning i samband med införande af stambok, så att endast de underdistrikt, där dylik blifvit införd, vid premieringen voro underkastade stadgandena i nämnda punkt, under det att för landet i öfrigt skulle tillsvidare gälla lindrigare föreskrifter, hvilka intogos såsom öfvergångsstadganden. Redan härigenom antyddes, att dessa senare föreskrifter borde komma att blifva gällande endast tillsvidare, till dess inom vederbörande underdistrikt förhållandena ansågs medgifva tillämpningen af reglementets strängare bestämmelser. Den formulering dessa öfvergångsstadganden erhöllo, afsåg visserligen att gifva en direkt impuls åt hushållningssällskapen att snarast möjligt söka nå fram till denna tidpunkt, men, såsom sak-

kunnige i annat sammanhang utförligare utvecklat, har kombinerandet af stamboks införande med tillämpning af strängare härstamningsfordringar i och för premiering icke allestädes medfört åsyftadt resultat. Det torde heller icke kunna förnekas att, då genom ifrågavarande öfvergångsbestämmelser införts samma system och samma bestämmelser inom alla underdistrikt, där hästafvelsförhållandena ännu icke kunna anses förberedda för de strängare härstamningsfordringarna, man afvikit från den eljest i reglementet iakttagna principen, att detsamma bör tillämpas på ett för olika orter afpassadt sätt. Att så bör ske är emellertid tydligt, ty dels är ju icke hästafvelns ståndpunkt öfverallt densamma, och dels kunna klimat-, jordbruks- och andra förhållanden i ett underdistrikt påfordra olika åtgärder än i ett annat.

Redan i nu angifna förhållanden ligger ett skäl att taga under öfvervägande, om icke behofvet af härstamningsfordringarnas strängare eller mildare tillämpning kunde tillgodoses på annat sätt än hittills. Härför talar ytterligare den omständigheten, att ehuru, såsom ofvan är antydt, icke alla hushållningssällskap ännu ansett förhållandena i fråga om hästafveln inom vederbörande underdistrikt vara sådana, att de strängare fordringarna där borde tillämpas, så har dock reglementet så kraftigt fört hästafveln framåt, att, då det år 1900 kunde betraktas såsom undantag, att en klar uppfattning förefanns om härstamningens betydelse, denna nu är ganska allmänt insedd, hvarjämte öfver hela landet antalet afvelsdjur med känd likartad härstamning tillvuxit.

Under sådana förhållanden anse sakkunnige, att beträffande härstamningskvalifikationerna de väl afvägda bestämmelserna i reglementets § 7 mom. 3 nu böra såsom *regel* fastslås.

Då emellertid, som nämndt, dessa bestämmelser ännu icke kunna tillämpas inom samtliga underdistrikt, torde åt vederbörande hushållningssällskap böra inrymmas möjlighet att i detta hänseende erhålla en viss undantagsställning, om grundade skäl därtill förefinnas.

Tillvägagångssättet härvid torde då böra blifva, att det hushållningssällskap, som finner hästafvelsförhållandena inom underdistriktet kräfva, att ännu någon tid förflyter, innan de strängare härkomstfordringarna därstädes införas, ingår till Stuteriöfverstyrelsen med motiverad framställning i sådant syfte, därvid i detalj angifvande de bestämmelser, som anses motsvara hästafvelns ståndpunkt inom underdistriktet samt den tidsperiod, under hvilken dessa böra äga giltighet. Nämnda styrelse skulle sedan efter pröfning äga fastställa vissa för underdistriktet lämpliga befunna härkomstfordringar att tillämpas under bestämd tid, hvilken enligt sakkunniges mening icke bör öfverskrida tio år. Härvid vilja sakkunnige dock på det kraftigaste betona önskvärdheten af, att städse härstamnings-

fordringar och klassindelning kombineras, så att de högre värdebokstäfverna (*a* och *ab*) icke må kunna utdelas för hingstar med mindre än tre och för ston med mindre än två generationers känd likartad härstamning. Om på detta sätt de högre prisen förbehållas de djur, hvilkas härstamning borgar för deras afvelsvärde, under det att de i öfrigt uppmuntransvärda djuren, hvilka icke fylla de strängare fordringarne i förevarande hänseende, få täfla endast om de mindre prisen i de lägre klasserna, så torde detta fullt tydligt ådagalägga för hästuppfödarne, att om sistberörda hästar rätt paras, så erhåller redan nästa generation utsikter att förvärfva de större prisen i de högre klasserna. Då det icke lärer kunna förnekas, att en ekonomisk fördel, om än så ringa, är den bästa drifkraften inom hvarje produktionsgren, så äro sakkunnige öfvertygade om, att ett dylikt system skulle jämförelsevis hastigt och säkert leda hästafveln framåt mot den ståndpunkt, då till afvel komme att användas endast hästar, som fylla reglementets strängare härkomstfordringar.

I anslutning till det nu anförda anse sakkunnige, att de i hästpremieringsreglementet för närvarande intagna *öfvergångsstadgandena böra upphöra att gälla*, samt att i §§ 21 och 22 af samma reglemente böra införas nedan föreslagna bestämmelser om rätt för hushållningssällskap att, därest skäl därtill föreligga, hos Stuteriöfverstyrelsen göra framställning om tillämpande inom sällskapets område af lindrigare härstamningsfordringar, än de som föreskrifvas i § 7 punkt 3, äfvensom om åliggande för nämnda styrelse att pröfva sådan framställning och, om så anses erforderligt, för viss tid, högst tio år, fastställa de bestämmelser ifråga om berörda fordringar, som styrelsen finner lämpliga.

Slutligen anse sig sakkunnige böra beträffande premieringssreglementet i dess helhet framhålla, hvad redan förut i fråga om särskilda punkter af detsamma erinrats och jämväl i själfva reglementet betonas, nämligen att hästafvelns växlande ståndpunkt inom skilda delar af landet kan påkalla olika åtgärder för denna afvels främjande. Jämlikt § 22 j), äger Stuteriöfverstyrelsen att tillse, det reglementet på ett för olika orters förhållanden afpassadt, systematiskt sätt tillämpas och därvid meddela de föreskrifter och utfärda de närmare bestämmelser, hvilka i öfverstämmelse med reglementets anda och syfte för befordrande af därmed afsedt ändamål kunna vara af behofvet påkallade. Emellertid torde detta stadgande endast afse *tillämpningen* och *tolkningen* af reglementets föreskrifter, under det att erfarenheten visat, hurusom understundom omständigheterna kunna påkalla, att själfva reglementsföreskrifterna för visst fall och inom visst begränsadt område suspenderas. Visserligen äger hushållningssällskap utan särskildt bemyndigande att hos Kungl. Maj:t göra fram-

ställning i sådant syfte, men har det synts sakkunnige önskvärdt, att en direkt fingervisning i reglementet lämnas hushållningssällskapen om deras befogenhet i dylikt fall. Sådan har förslagsvis införts i § 21 h) och § 22 m).

Det vid gällande hästpremieringsreglemente fogade formuläret till anmälningssedel, litt. A, har synts sakkunnige böra så ändras, att — förutom några smärre, af praktiska skäl föranledda jämkningar — orden »Till *premiering*..... anmäles», utbytas mot »Till *besiktning*..... anmäles», på det att samma anmälningssedel må kunna användas jämväl för hingst, som skall uppvisas för att blifva tillåten såsom beskällare i öfverensstämmelse med lagen angående obligatorisk hingstbesiktning.

Förslaget om införande af bevaringspris föranleder mindre ändringar af formulären till besiktningsrulla, litt. D, och protokoll, hållet vid afslutandet af premieringen inom de särskilda underdistrikten, litt. G, hvilka ändringar dels berörts i sammanhang med motiveringen till de nya stadgandena i § 13 dels icke torde erfordra särskild förklaring.

Sakkunniges förslag.

På grund af hvad sålunda anförts, få sakkunnige hemställa,

att § 7 punkt 3, § 8, § 10 punkt 1 och 2, § 12, § 13, § 15, § 16 Afd. II. Stom, § 17, § 18 punkt 1 och 2, § 19 punkt 3, § 20 punkt 1 och 3, § 21 och § 22 af Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående förnyadt reglemente för den med statsmedel understödda hästpremieringen den 5 mars 1909, §§ 17, 21 och 22, sådana de lyda enligt nådiga kungörelsen den 21 april 1911, måtte erhålla den förändrade lydelse, som framgår af nedan intagna paralelltext:

Nuvarande lydelse.	*Föreslagen lydelse.*
§ 7.	§ 7.
3. Endast sunda, omsorgsfullt skötta och väl utvecklade hästar kunna ifrågakomma till premiering; och skall i främsta rummet fästas vikt vid känd härstamning af likartad beskaffenhet och visad god nedärfningsförmåga.	3. Endast sunda, omsorgsfullt skötta och väl utvecklade hästar kunna ifrågakomma till premiering; och skall i främsta rummet fästas vikt vid känd härstamning af likartad beskaffenhet och visad god nedärfningsförmåga.
Såsom likartade anses de hästar, hvilka med *hänsyn till ras, typ och öfriga egenskaper icke äro af uppenbart motsatt härkomst.*	Såsom likartade anses de hästar, hvilka med *bestämdhet kunna hänföras till en och samma af de i punkt 1 härofvan angifna raser eller slag, och hvilka dessutom i afseende å typ och egenskaper stå hvarandra nära.*
För att hingst skall kunna blifva föremål för premiering fordras härstamning af	För att hingst skall kunna blifva föremål för premiering fordras härstamning af

Nuvarande lydelse.

likartad beskaffenhet i minst 3 generationer på såväl fäderne som möderne.

Exempel: Beskällaren »Sköfde».

Freja								*Pascha*							
Mina				*Magnus*				*sto efter*				*Julius*			
sto efter		*Centauer*		*sto efter*		*Lord Major*		*sto efter*		*Cardinal*		*sto efter*		*Schlütter*	
	Don Juan (Flyinge)		*Korpen.*		*Epaminondas ××*		*Major.*		*Gladstone ××*		*Neptun.*		*Flick.*		*Nabocklisch.*

För att sto skall kunna blifva föremål för premiering fordras härstamning af likartad beskaffenhet i minst 2 generationer såväl på fäderne som möderne.

Exempel: Stoet »Motala».

Olga				*Norfolk I*			
sto efter		*Arnulf*		*sto efter*		*Norfolk*	
	Don Juan (Sjötorp.)		*Belum.*		*Romeo.*		*Y. Seymour.*

De hästar anses uppfylla ofvan angifna villkor för att kunna blifva föremål för premiering, hvilka blifvit införda i stamböcker, fastställda i den ordning, i § 8 punkt 1 sägs.

§ 8.

1. Då hushållningssällskap önskar, att stambok varder inom underdistriktet in-

Föreslagen lydelse.

likartad beskaffenhet i minst 3 generationer på såväl fäderne som möderne.

Exempel: »Sköfde», beskällare af ädelt slag.

Sonja								*Carrousel ××*							
Fiffi				*Imperator*				*Clementine*				*Escogriffe*			
Kråkan		*Ascot I*		*Irmgard*		*Süd*		*Regalia*		*Mortemer*		*Ella*		*Caterer*	
Hannoveranskt sto.	*Zernebog.*	*sto efter Power ××*	*My Hope ××*	*sto efter Admiral.*	*Julius.*	*sto efter the Nigger ××*	*Norfolk.*	*The Gem.*	*Stockwell.*	*Comtesse.*	*Compiegne.*	*Braxey.*	*Ely.*	*Selina efter Orlando.*	*Stockwell.*

För att sto skall kunna blifva föremål för premiering fordras härstamning af likartad beskaffenhet i minst 2 generationer på såväl fäderne som möderne.

Exempel: »Motala», sto af nordsvensk ras:

Moder: Nelly				*Fader: Primus*			
Mormor: Nelly		*Morfar: Kranzell*		*Farmor: Greta*		*Farfar: Matador II*	
Mormors mor kan ej vara okänd).*	*Mormors far: Apollo.*	*Morfars mor: Jerfsjöbruna.*	*Morfars far: Hägge.*	*Farmors mor: Viktoria efter Bonaparte.*	*Farmors far: Balder.*	*Farfars mor: Svea efter Nord.*	*Farfars far: Matador.*

**) Om mormors mor är känd, skall hon kunna hänföras till samma slag som öfriga i stamtaflan upptagna hästar.*

De hästar anses uppfylla ofvan angifna villkor för att kunna blifva föremål för premiering, hvilka blifvit införda i stamböcker, fastställda i den ordning, i § 8 punkt 1 *och 4* sägs.

§ 8.

1. Då hushållningssällskap önskar, att *läns*stambok varder inom underdistriktet in-

Nuvarande lydelse.

förd, låte sällskapet uppgöra förslag därtill samt insände detsamma för granskning till stuteriöfverstyrelsen, som, där stamboken finnes vara uppställd i enlighet med de grunder, som här nedan angifvas, äger att å densamma meddela fastställelse.

Den tid, som anses behöflig för stambokens uppläggande, bestämmes af vederbörande hushållningssällskap, dock till högst 10 år från och med året näst efter det, hvarunder stamboken blifvit fastställd, och skall anmälan härom åtfölja förslaget, då detsamma för granskning insändes till stuteriöfverstyrelsen. Efter denna tids utgång anses stamboken vara införd. Hästar af varm- och kallblodigt slag skola i stamboken intagas i skilda hufvudafdelningar, och, om flera af de i § 7 punkt 1, 2:o) angifna kallblodiga slagen förekomma inom underdistriktet, skola dessa intagas i särskilda underafdelningar. Hästarna införas i alfabetisk ordning.

2. Under tiden för stambokens uppläggande må däri intagas beskällare, som premierats med värdebokstaf a, ab eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 2 generationer, äfvensom fölston, som premierats med värdebokstaf a eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 1 generation.

3. Sedan stambok blifvit införd må däri intagas endast beskällare, som premierats med värdebokstaf a, ab eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 3 generationer, samt fölston, som premierats med värdebokstaf a eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 2 generationer.

Föreslagen lydelse.

förd, låte sällskapet uppgöra förslag därtill samt insände detsamma för granskning till stuteriöfverstyrelsen, som, där *läns*stamboken finnes vara uppställd i enlighet med de grunder, som här nedan angifvas, äger att å densamma meddela fastställelse.

Den tid, som anses behöflig för *läns*stambokens uppläggande, bestämmes af vederbörande hushållningssällskap, dock till högst 10 år från och med året näst efter det, hvarunder *läns*stamboken blifvit fastställd, och skall anmälan härom åtfölja förslaget, då detsamma för granskning insändes till stuteriöfverstyrelsen. Efter denna tids utgång anses *läns*stamboken vara införd. Hästar af varm- och kallblodigt slag skola i *läns*stamboken intagas i skilda hufvudafdelningar, och, om flera af de i § 7 punkt 1, 2:o) angifna kallblodiga slagen förekomma inom underdistriktet, skola dessa intagas i särskilda underafdelningar. Hästarna införas i alfabetisk ordning.

2. Under tiden för *läns*stambokens uppläggande må däri intagas beskällare, som premierats med värdebokstaf a, ab eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 2 generationer, äfvensom fölston, som premierats med värdebokstaf a, *ab* eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 1 generation.

3. Sedan *läns*stambok blifvit införd må däri intagas endast beskällare, som premierats med värdebokstaf a, ab eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 3 generationer, samt fölston, som premierats med värdebokstaf a, *ab* eller b och hvilkas härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas i minst 2 generationer.

4. Önskar sammanslutning mellan hushållningssällskap eller förening, omfattande större afvelsområden, upplägga stambok, upptagande endast en hästras, inlämnas till stuteriöfverstyrelsen för granskning för-

Nuvarande lydelse.

§ 10.

1. Den, som vill uppvisa häst vid besiktningsmöte, hvarom i § 9 sägs, åligger:

att, innan hästen uppvisas, till premieringsnämnden aflämna anmälningssedel, upprättad enligt bilagda formulär, litt. A; skolande det i anmälningssedeln angifna höjdmåttet tagas med stångmått öfver mankens högsta punkt;

att, om hästen har dolda fel, såsom krubbitning, väderslukning, koller, lungpipning, månadsblindhet med mera dylikt, sådant för nämnden anmäla; och

att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som af nämnden kunna blifva meddelade i afseende å uppvisningen.

2. Den, som vill uppvisa beskällare vid 4 års ålder eller däröfver, betäckt sto vid 4 eller 5 års ålder eller fölsto, skall därjämte, utom i fall, som i punkt 3 här nedan sägs, vid besiktningsmötet till nämnden aflämna:

a) vid uppvisning af beskällare vid 4 års ålder eller däröfver, en af två trovärdige män bestyrkt, enligt bilagda formulär, litt. B, uppgjord sprangrulla, utvisande det antal ston, beskällaren inom det underdistrikt, där han uppvisas, under tiden från afslutande af näst föregående års premieringsförrättning betäckt;

b) vid uppvisning af betäckt sto vid 4 eller 5 års ålder, språngsedel, utvisande, af hvilken hingst betäckningen skett samt huruvida frisedel, om sådan varit för stoet anvisad, blifvit använd;

c) vid uppvisning af fölsto, språngsedel, utvisande den hingst, efter hvilken

Föreslagen lydelse.

slag därtill, och äger stuteriöfverstyrelsen, där stamboken finnes lämpligt uppställd och stadgarna för stamboksarbetets utförande äro ändamålsenliga, att äfven å dylik rasstambok meddela fastställelse.

§ 10.

1. Den, som vill uppvisa häst vid besiktningsmöte, hvarom i § 9 sägs, åligger:

att, innan hästen uppvisas, till premieringsnämnden aflämna anmälningssedel — *för hingst i två exemplar* — upprättad enligt bilagda formulär, litt. A; skolande det i anmälningssedeln angifna höjdmåttet tagas med stångmått öfver mankens högsta punkt;

att, om hästen har dolda fel, såsom krubbitning, väderslukning, koller, lungpipning, månadsblindhet med mera dylikt, sådant för nämnden anmäla; och

att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som af nämnden kunna blifva meddelade i afseende å uppvisningen.

2. Den, som vill uppvisa beskällare vid 4 års ålder eller däröfver, betäckt sto vid 4 eller 5 års ålder eller fölsto, skall därjämte, utom i fall, som i punkt 3 här nedan sägs, vid besiktningsmötet till nämnden aflämna:

a) vid uppvisning af beskällare vid 4 års ålder eller däröfver, en af två trovärdige män bestyrkt, enligt bilagda formulär, litt. B, uppgjord språngrulla, utvisande det antal ston, *med angifvande af deras ras,* beskällaren inom det underdistrikt, där han uppvisas, under tiden från afslutande af näst föregående års premieringsförrättning betäckt;

b) vid uppvisning af betäckt sto vid 4 eller 5 års ålder, språngsedel, utvisande, af hvilken hingst betäckningen skett samt huruvida frisedel, om sådan varit för stoet anvisad, blifvit använd;

c) vid uppvisning af fölsto, språngsedel, utvisande den hingst, efter hvilken

Nuvarande lydelse.

fölet är fallet eller af hvilken betäckningen skett.

§ 12.

Vid besiktningsmöte anmälda hästar uppvisas i följande ordning:

1. Beskällare,
2. Unghingstar,
3. För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder,
4. *Fölston vid 4, 5 och 6 års ålder,*
5. *Fölston vid 7, 8, 9 och 10 års ålder,*
6. Ungston.

Hästar af varm- och kallblodigt slag uppvisas inom hvarje afdelning för sig.

§ 13.

1. Premieringsnämndens samtliga ledamöter åligger:

a) att hvar för sig föra besiktningsrullor, upprättade enligt bilagda formulär, litt. C, D och E, öfver de vid besiktningsmöte uppvisade hästar; skolande därvid iakttagas, att i besiktningsrullorna hästar af varm- och kallblodigt slag föras i särskilda afdelningar samt inom hvardera afdelningen hingstar, ston och unghästar, för sig; att samtliga hästar, hvilka enligt § 7 kunna blifva föremål för premiering och hvilka vederbörande ledamot finner förtjänta att premieras, skola af honom uti rullorna inskrifvas;

Föreslagen lydelse.

fölet är fallet eller af hvilken betäckningen skett.

§ 12.

Vid besiktningsmöte anmälda hästar uppvisas i följande ordning:

1. Beskällare,
2. Unghingstar,
3. För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder.
4. *Fölston vid 4—10 års ålder,*
5. Ungston.

Hästar af varm- och kallblodigt slag uppvisas inom hvarje afdelning för sig.

§ 13.

1. Premieringsnämndens samtliga ledamöter åligger:

a) att hvar för sig föra besiktningsrullor, upprättade enligt bilagda formulär, litt. C, D och E, öfver de vid besiktningsmöte uppvisade hästar; skolande därvid iakttagas, att i besiktningsrullorna hästar af varm- och kallblodigt slag föras i särskilda afdelningar samt inom hvardera afdelningen hingstar, ston och unghästar för sig; att samtliga hästar, hvilka enligt § 7 kunna blifva föremål för premiering och hvilka vederbörande ledamot finner förtjänta att premieras, skola af honom uti rullorna inskrifvas; *att i besiktningsrullan litt. D skola antecknas dels i kolumnen: »Föreslagna till bevaringspris nästkommande år» de 4-åriga, för första gången betäckta ston af ädelt slag, som vid årets besiktningsmöte premieras i klass 1, dels ock i kolumnen: »Föreslagna till bevaringspris innevarande år» ej mindre de ädla ston, hvilka näst föregående år såsom 4-åriga och för första gången betäckta premierats i klass 1 samt vid årets besiktningsmöte uppvisas med föl vid sidan*

Nuvarande lydelse.

samt att hästar, som antingen icke kunna blifva föremål för premiering eller finnas däraf icke förtjänta, skola endast till antal och ras antecknas inom hvarje underafdelning;

b) att gemensamt besiktiga alla till täflan anmälda hästar och hvar för sig, vid inskrifning i rullorna af de hästar, ledamot finner förtjänta att premieras, utmärka en hvar af dessa med en värdebokstaf, nämligen:

med a dem, som finnas främst förtjänta att premieras;

med ab dem, som finnas mycket väl förtjänta att premieras (*tillämpas endast för beskällare);*

med b dem, som finnas väl förtjänta att premieras; och

med c dem, som finnas sist förtjänta att premieras; skolande ledamot vid bedömande af förevisad häst taga i betraktande såväl dess härstamning och yttre, som dess rörelser, lynne med mera, samt, beträffande särskildt beskällare, hvad som kan vara kändt om deras afvelsduglighet och nedärfningsförmåga, så ock om allt hvad i dessa hänseenden iakttagits eller inhämtats göra anteckning i rullan;

c) att, då omständigheterna det påkalla eller medgifva, låta anställa rid- eller körprof med till täflan anmälda hästar;

d) att, efter slutade besiktningsmöten inom ett underdistrikt och innan nämndens ledamöter åtskiljas, med ledning af de förda besiktningsrullorna och efter beräkning af de för underdistriktet anvisade medel bestämma de djur inom hvarje underafdel-

Föreslagen lydelse.

eller synbart dräktiga, än äfven de 6—10-åriga ston af ädelt slag, som vid årets besiktningsmöte premieras i klass 1 eller 2; samt att hästar, som antingen icke kunna blifva föremål för premiering eller finnas däraf icke förtjänta, skola endast till antal och ras antecknas inom hvarje underafdelning; *dock att, om bland dessa hästar finnas ston af ädelt slag, hvilka näst föregående år såsom 4-åriga och för första gången betäckta premierats i klass 1 samt vid årets besiktningsmöte uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktiga, dessa skola särskildt antecknas;*

b) att gemensamt besiktiga alla till täflan anmälda hästar och hvar för sig, vid inskrifning i rullorna af de hästar, ledamot finner förtjänta att premieras, utmärka en hvar af dessa med en värdebokstaf, nämligen:

med a dem, som finnas främst förtjänta att premieras;

med ab dem, som finnas mycket väl förtjänta att premieras;

med b dem, som finnas väl förtjänta att premieras; och

med c dem, som finnas sist förtjänta att premieras; skolande ledamot vid bedömande af förevisad häst taga i betraktande såväl dess härstamning och yttre, som dess rörelser, lynne med mera, samt beträffande särskildt beskällare, hvad som kan vara kändt om deras afvelsduglighet och nedärfningsförmåga, så ock om allt hvad i dessa hänseenden iakttagits eller inhämtats göra anteckning i rullan;

c) att, då omständigheterna det påkalla eller medgifva, låta anställa rid- eller körprof med till täflan anmälda hästar;

d) att, efter slutade besiktningsmöten inom ett underdistrikt och innan nämndens ledamöter åtskiljas, med ledning af de förda besiktningsrullorna och efter beräkning af de för underdistriktet anvisade medel bestämma de djur inom hvarje underafdel-

Nuvarande lydelse.

ning, som skola *premieras*, samt den premie, som skall hvart och ett af dessa djur tillkomma;

e) att, om särskildt anslag af hushållningssällskap ställes till nämndens förfogande för att användas till särskilda belöningar åt hästar i någon eller några af de i § 16 angifna klasser eller afdelningar samt hushållningssällskapet för nämnden styrker, att de för dessa belöningars utdelande af sällskapet beslutade villkor blifvit af stuteriöfverstyrelsen godkända, belöningarna i enlighet med hushållningssällskapets föreskrifter fördela.

§ 15.

Premier utgå under form af penningpris, skådepenningar af silfver, intyg om godkännande, afvelsdiplom samt frisedlar.

Intyg om godkännande meddelas sålunda, att nämndens ordförande låter förse vederbörande anmälningssedel med följande påskrift: »Godkänd af premieringsnämnden» samt därunder tecknar sitt namn.

Afvelsdiplom och frisedlar utfärdas i enlighet med bilagda formulär, litt. H och I.

§ 16.

II. Ston.

A. För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder.

Klass 1. Ston, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf *a*), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 100 kronor.

Föreslagen lydelse.

ning, som skola *erhålla premier af penningvärde (dock ej bevaringspris, hvilka fördelas af stuteriöfverstyrelsen)*, samt den premie, som skall hvart och ett af dessa djur tillkomma;

e) att, om särskildt anslag af hushållningssällskap ställes till nämndens förfogande för att användas till särskilda belöningar åt hästar i någon eller några af de i § 16 angifna klasser eller afdelningar, samt hushållningssällskapet för nämnden styrker, att de för dessa belöningars utdelande af sällskapet beslutade villkor blifvit af stuteriöfverstyrelsen godkända, belöningarna i enlighet med hushållningssällskapets föreskrifter fördela.

§ 15.

Premier utgå under form af *bevaringspris, andra* penningpris, skådepenningar af silfver, intyg om godkännande, afvelsdiplom samt frisedlar.

Intyg om godkännande meddelas sålunda, att nämndens ordförande låter förse vederbörande anmälningssedel med följande påskrift: »Godkänd af premieringsnämnden» samt därunder tecknar sitt namn.

Afvelsdiplom och frisedlar utfärdas i enlighet med bilagda formulär, litt. H och I.

§ 16.

II. Ston.

A. För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder.

Klass 1. Ston, hvilka funnits *mycket väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf *ab*), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 100 kronor.

Sådana ston af ädelt slag vid 4 års ålder tillerkännas ett hvart dessutom ett bevaringspris af 50 kronor, hvilket pris dock utbetales först nästpåföljande år, under förutsättning att stoet då uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktigt.

Nuvarande lydelse.

Klass 2. Ston, hvilka funnits väl förtjänta att premieras (värdebokstaf b), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 75 kronor.

Klass 3. Ston, hvilka funnits sist förtjänta att premieras (värdebokstaf c), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 50 kronor.

Villkor, gällande för samtliga klasser inom II A.

Betäckt sto må icke premieras, med mindre genom bevis, hvarom i § 10 punkt 2 b) sägs, styrkes, att betäckningen skett af med stoet likartad, antingen staten tillhörig eller ock premierad hingst samt att frisedel, om sådan varit för stoet anvisad, blifvit använd.

B. **Fölston vid *4, 5 och 6* års ålder.**

Klass 1. Fölston, hvilka funnits främst förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 100 kronor.

Klass 2. Fölston, hvilka funnits *väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf *b)*, tillerkännas ett hvart ett penningpris af 75 kronor.

Fölston *i dessa två klasser*, hvilka nästföregående år blifvit premierade såsom betäckta ston, tillerkännas *dessutom* ett

Föreslagen lydelse.

Klass 2. Ston, hvilka funnits väl förtjänta att premieras (värdebokstaf b), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 75 kronor.

Klass 3. Ston, hvilka funnits sist förtjänta att premieras (värdebokstaf c), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 50 kronor.

Villkor, gällande för samtliga klasser inom II A.

Betäckt sto må icke premieras, med mindre genom bevis, hvarom i § 10 punkt 2 b) sägs, styrkes, att betäckningen skett af med stoet likartad, antingen staten tillhörig eller ock premierad hingst samt att frisedel, om sådan varit för stoet anvisad, blifvit använd.

B. **Fölston vid *4—10* års ålder.**

Klass 1. Fölston, hvilka funnits främst förtjänta att premieras *och hvilka lämnat lofvande afkomma* (värdebokstaf a), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 100 kronor.

Sådana ston af ädelt slag tillerkännas ett hvart dessutom ett bevaringspris, utgående vid 6 års ålder med 300 kronor, vid 7 års ålder med 150 kronor, vid 8 års ålder med 100 kronor, vid 9 års ålder med 75 kronor och vid 10 års ålder med 50 kronor, under förutsättning att stoet fortfarande premieras i denna klass.

Klass 2. Fölston, hvilka funnits *mycket väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf *ab)*, tillerkännas ett hvart ett penningpris af 75 kronor.

Sådana ston af ädelt slag tillerkännas ett hvart dessutom ett bevaringspris, utgående vid 6 års ålder med 150 kronor, vid 7 års ålder med 100 kronor, vid 8 års ålder med 75 kronor, vid 9 års ålder med 50 kronor och vid 10 års ålder med 25 kronor, under förutsättning att stoet fortfarande premieras i denna klass.

Femåriga fölston *i klass 1 och 2*, hvilka nästföregående år blifvit premierade såsom *för första gången* betäckta ston, tiller-

Nuvarande lydelse.

hvart ett extra pris i klass 1 af 50 kronor och i klass 2 af 25 kronor.

Klass 3. Fölston, hvilka funnits sist förtjänta att premieras (värdebokstaf c), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 50 kronor.

C. ***Fölston vid 7, 8, 9 och 10 års ålder.***

Klass 1. Fölston, hvilka funnits främst förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 75 kronor.

Klass 2. Fölston, hvilka funnits väl förtjänta att premieras (värdebokstaf b), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 50 kronor.

Klass 3. Fölston, hvilka funnits sist förtjänta att premieras (värdebokstaf c), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 25 kronor.

Villkor, gällande för samtliga klasser inom II B *och C.*

Fölsto må icke premieras, med mindre detsamma har föl vid sidan eller är synbart dräktigt efter föregående års betäckning samt genom bevis, hvarom i § 10 punkt 2 c) sägs, styrkes, att fölet är fallet efter eller att betäckningen skett af med stoet likartad, antingen staten tillhörig eller ock premierad hingst.

D. **Ungston.**

Ungston vid 1, 2 och 3 års ålder, hvilka funnits förtjänta att premieras, erhålla skådepenning af silfver. Ungston vid 3 års ålder, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf *a*), erhålla dessutom afvelsdiplom samt frisedel, och de, hvilka funnits *väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf b), frisedel.

Anm. Hästen benämnes vara »vid 1 års ålder» under hela kalenderåret näst efter det, hvarunder han är född; »vid 2 års ålder» under hela det andra kalenderåret efter födelseåret o. s. v.

Föreslagen lydelse.

kännas ett hvart *ytterligare* ett extra pris i klass 1 af 50 kronor och i klass 2 af 25 kronor.

Klass 3. Fölston, hvilka funnits väl förtjänta att premieras (värdebokstaf b), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 50 kronor.

Klass 4. Fölston, hvilka funnits sist förtjänta att premieras (värdebokstef c), tillerkännas ett hvart ett penningpris af 25 kronor.

Villkor, gällande för samtliga klasser inom II B.

Fölsto må icke premieras, med mindre detsamma har föl vid sidan eller är synbart dräktigt efter föregående års betäckning samt genom bevis, hvarom i § 10 punkt 2 c) sägs, styrkes, att fölet är fallet efter eller att betäckningen skett af med stoet likartad, antingen staten tillhörig eller ock premierad hingst.

C. **Ungston.**

Ungston vid 1, 2 och 3 års ålder, hvilka funnits förtjänta att premieras, erhålla skådepenning af silfver. Ungston vid 3 års ålder, hvilka funnits *mycket väl* förtjänta att premieras (värdebokstaf *ab*), erhålla dessutom afvelsdiplom samt frisedel, och de hvilka funnits väl förtjänta att premieras (värdebokstaf b), frisedel.

Anm. Hästen benämnes vara »vid 1 års ålder» under hela kalenderåret näst efter det, hvarunder han är född; »vid 2 års ålder» under hela det andra kalenderåret efter födelseåret o. s. v.

Nuvarande lydelse.

§ 17.

1. Skulle beloppet af det statsbidrag, som blifvit underdistrikt tilldeladt, tillsammans med hushållningssällskaps, landstings eller enskild förenings tillskott icke förslå till gäldande af samtliga de penningpris, som blifvit vid under året hållna besiktningsmöten inom underdistriktet uppvi-

Föreslagen lydelse.

§ 17.

1. *Bevaringspris skola utgå uteslutande af därtill utaf staten särskildt anslagna medel.*

Möjligen uppkommande behållning å dessa medel öfverföres vid hvarje års utgång till reservationsanslaget till prisbelöningar för hästar samt handhafves och disponeras därefter såsom tillhörande detta anslag.

Skulle åter något år det till bevaringspris anvisade anslagsbeloppet icke förslå till gäldande af samtliga de dylika pris, som blifvit under årets besiktningsmöten uppvisade ston tillerkända, skola, så långt de för ändamålet tillgängliga medlen räcka, bevaringsprisen utgå först och främst för alla näst föregående året med värdebokstaf ab utmärkta, för första gången betäckta ston vid 4 års ålder samt därefter för fölston vid 6—10 års ålder efter de vid årets premieringar åsatta värdebokstäfverna, så att med värdebokstaf a utmärkta fölston erhålla dylikt pris framför de med värdebokstaf ab utmärkta. Vid lika värdebokstaf utgå bevaringspris efter åldersklass, så att 6-åriga ston gå före 7-åriga o. s. v. Inom åldersklass, hvari under sådana förhållanden icke för alla därtill berättigade ston fulla bevaringspris kunna utgå, uppdelas den summa, som för ändamålet återstår, lika mellan samtliga stona inom ifrågavarande klass, dock så att premien afrundas till 5- eller 10-tal kronor samt att lägre bevaringspris än 25 kronor ej må utgå. Därefter befintlig rest öfverföres till reservationsanslaget till prisbelöningar för hästar.

2. Skulle beloppet af det *öfriga* statsbidrag, som blifvit underdistrikt tilldeladt, tillsammans med hushållningssällskaps, landstings eller enskild förenings tillskott icke förslå till gäldande af samtliga de penningpris, som *skola bekostas med statsmedel och inom underdistriktet tillskjutna medel gemensamt,*

Nuvarande lydelse.

sade hästar tillerkända, skola, så långt de för ändamålet tillgängliga medlen räcka, penningprisen utdelas i nedannämnda ordning, såvida icke stuteriöfverstyrelsen för något underdistrikt annorledes föreskrifvit:

1:o) Beskällare af ädelt slag;

2:o) För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder (värdebokstaf *a* och b);

3:o) Fölston vid 4, 5, 6 och 7 års ålder (värdebokstaf a och b);

4:o) Fölston vid 8, 9 och 10 års ålder (värdebokstaf a och b);

5:o) Beskällare af kallblodigt slag;

6:o) För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder samt fölston vid 4—10 års ålder (värdebokstaf c).

Inom hvar och en af dessa *sex* afdelningar blifva de åsatta värdebokstäfverna bestämmande, så att inom hvarje afdelning de med värdebokstafven a utmärkta djur erhålla dem tillerkända penningpris framför de med värdebokstafven ab eller b utmärkta o. s. v. Vid lika värdebokstaf å djur inom samma afdelning utgå penningprisen efter åldersklass, så att 4-åriga djur gå före 5-åriga o. s. v.

2. Häst, som på grund af bristande tillgång å medel icke kan bekomma densamma tillerkändt penningpris, erhåller intyg om godkännande.

§ 18.

1. Då premieringsnämnden fattat beslut om värdebokstaf, som skall tilldelas uppvisad häst, tillkännagifves detta omedelbart af nämndens ordförande, som därvid för hvarje häst utlämnar ett märke med utsatt värdebokstaf att djuret åsättas.

2. Skådepenningar, afvelsdiplom och

Föreslagen lydelse.

och hvilka blifvit vid under året hållna besiktningsmöten inom underdistriktet uppvisade hästar tillerkända, skola, så långt de för ändamålet tillgängliga medlen räcka, penningprisen utdelas i nedannämnda ordning, såvida icke stuteriöfverstyrelsen för något underdistrikt annorledes föreskrifvit:

1:o) Beskällare af ädelt slag;

2:o) För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder (värdebokstaf *ab* och b);

3:o) *Fölston vid 4—10 års ålder (värdebokstaf a, ab och b);*

4:o) Beskällare af kallblodigt slag;

5:o) För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder samt fölston vid 4—10 års ålder (värdebokstaf c).

Inom hvar och en af dessa *fem* afdelningar blifva de åsatta värdebokstäfverna bestämmande, så att inom hvarje afdelning de med värdebokstafven a utmärkta djur erhålla dem tillerkända penningpris framför de med värdebokstafven ab eller b utmärkta o. s. v. Vid lika värdebokstaf å djur inom samma afdelning utgå penningprisen efter åldersklass, så att 4-åriga djur gå före 5-åriga o. s. v.

3. Häst, som på grund af bristande tillgång å medel icke kan bekomma densamma tillerkändt penningpris, erhåller intyg om godkännande.

§ 18.

1. Då premieringsnämnden fattat beslut om värdebokstaf, som skall tilldelas uppvisad häst, tillkännagifves detta omedelbart af nämndens ordförande, som därvid för hvarje häst utlämnar ett märke med utsatt värdebokstaf att djuret åsättas, *hvarjämte han för premierad hingst återställer det ena exemplaret af anmälningssedeln, försedt med påstämpling: »Premierad».*

2. Skådepenningar, afvelsdiplom och in-

Nuvarande lydelse.

interimsfrisedlar utlämnas af nämnden på premieringsstället efter slutad uppvisning.

§ 19.

3. Häst får under ett år uppvisas endast vid ett besiktningsmöte.

§ 20.

1. Med uteslutande statsmedel bekostas:

a) rese- och traktamentsersättning till ordföranden och den af Kungl. Maj:t förordnade ledamoten i premieringsnämnd, med undantag för det fall, som här nedan i punkt 2 c) sägs;

b) alla af premieringsväsendet i dess helhet föranledda utgifter för blanketter, expenser och dylikt.

3. Med statsmedel och inom underdistrikt tillskjutna medel gemensamt bekostas de inom underdistriktet utgående penningpris och skådepenningar af silfver samt inlösen af frisedlar; skolande härvid iakttagas, att af statsmedel ej må för sådana premier användas mera än för samma ändamål inom underdistriktet tillskjutits.

§ 21.

Vederbörande hushållningssällskap åligger:

Föreslagen lydelse.

terimsfrisedlar utlämnas af nämnden på premieringsstället efter slutad uppvisning, *hvarjämte nämndens ordförande samtidigt muntligen underrättar ägarna af 4-åriga för första gången betäckta ston, som premieras i klass 1, att de nästkommande år dessutom erhålla bevaringspris för samma ston, under förutsättning att stona då uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktiga.*

§ 19.

3. Häst får under ett år *i premieringssyfte* uppvisas endast vid ett besiktningsmöte. *Premiering af hingst medför icke berättigande för ägaren att låta hingsten användas såsom beskällare inom annat underdistrikt, hvarest lagen om obligatorisk hingstbesiktning förklarats gällande, med mindre hingsten inom detta underdistrikt blifvit efter besiktning förklarad tillåten såsom beskällare.*

§ 20.

1. Med uteslutande statsmedel bekostas;

a) bevaringspris för ston af ädelt slag;

b) rese- och traktamentsersättning till ordföranden och den af Kungl. Maj:t förordnade ledamoten i premieringsnämnd, med undantag för det fall, som här nedan i punkt 2 c) sägs;

c) alla af premieringsväsendet i dess helhet föranledda utgifter för blanketter, expenser och dylikt.

3. Med statsmedel och inom underdistriktet tillskjutna medel gemensamt bekostas de inom underdistriktet utgående penningpris *(utom bevaringspris)* och skådepenningar af silfver samt inlösen af frisedlar; skolande härvid iakttagas, att af statsmedel ej må för sådana premier användas mera än för samma ändamål inom underdistriktet tillskjutits.

§ 21.

Vederbörande hushållningssällskap åligger:

Nuvarande lydelse.

a) att genom sitt förvaltningsutskott utse ledamot för underdistriktet i premieringsnämnden och suppleant för denne samt att därom underrätta nämndens ordförande;

b) att, så snart beslut därom blifvit fattadt, meddela stuteriöfverstyrelsen storleken af det belopp, som af underdistriktet blifvit anslaget till penningpris, skådepenningar samt inlösen af frisedlar, äfvensom föreslå de ställen, där besiktningsmöten skola hållas;

c) att till stuteriöfverstyrelsen ingå med anmälan, hvilken eller hvilka af de i § 7 punkt 1, 2:o) omnämnda kallblodiga raserna eller typerna, sällskapet önskar få premierade inom underdistriktet, samt i senare fallet närmare angifva det område, sällskapet föreslår för hvarje ras eller typ;

d) att efter från premieringsnämndens ordförande enligt § 13 punkt 2 a) erhållet tillkännagifvande om besiktningsmötena för året därom göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande samt genom länskungörelserna och på annat lämpligt sätt offentliggöra nämnda tillkännagifvande; skolande därefter ett exemplar af berörda kungörelser tillställas nämndens ordförande;

e) att genom sitt förvaltningsutskott föranstalta därom, att veterinär vid besiktningsmötena inom underdistriktet står till premieringsnämndens förfogande;

f) att åt särskild person uppdraga: att ordna platsen för premieringen, så att nämndens arbete må ostördt kunna utföras, att tillhandahålla hästägare erforderliga blanketter, att biträda med dessas utskrifvande samt att ordna de anmälda hästarne, så att uppvisningen kan utan dröjsmål fortgå enligt den i § 12 angifna ordning;

g) att, efter det sällskapet från stuteriöfverstyrelsen mottagit de granskade besiktningsrullorna, låta offentliggöra dessa på sätt § 18 punkt 5 stadgar samt tillställa ägarna af premierade hästar dem till-

Föreslagen lydelse.

a) att genom sitt förvaltningsutskott utse ledamot för underdistriktet i premieringsnämnden och suppleant för denne samt att därom underrätta nämndens ordförande;

b) att, så snart beslut därom blifvit fattadt, meddela stuteriöfverstyrelsen storleken af det belopp, som af underdistriktet blifvit anslaget till penningpris, skådepenningar samt inlösen af frisedlar, äfvensom föreslå de ställen, där besiktningsmöten skola hållas;

c) att till stuteriöfverstyrelsen ingå med anmälan, hvilken eller hvilka af de i § 7 punkt 1, 2:o) omnämnda kallblodiga raserna eller typerna, sällskapet önskar få premierade inom underdistriktet, samt i senare fallet närmare angifva det område, sällskapet föreslår för hvarje ras eller typ;

d) att efter från premieringsnämndens ordförande enligt § 13 punkt 2 a) erhållet tillkännagifvande om besiktningsmötena för året därom göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande samt genom länskungörelserna och på annat lämpligt sätt offentliggöra nämnda tillkännagifvande; skolande därefter ett exemplar af berörda kungörelser tillställas nämndens ordförande;

e) att genom sitt förvaltningsutskott föranstalta därom, att veterinär vid besiktningsmötena inom underdistriktet står till premieringsnämndens förfogande;

f) att åt särskild person uppdraga: att ordna platsen för premieringen, så att nämndens arbete må ostördt kunna utföras, att tillhandahålla hästägare erforderliga blanketter, att biträda med dessas utskrifvande samt att ordna de anmälda hästarne, så att uppvisningen kan utan dröjsmål fortgå enligt den i § 12 angifna ordning;

g) att, efter det sällskapet från stuteriöfverstyrelsen mottagit de granskade besiktningsrullorna *och utdrag af förteckningen å utdelade bevaringspris,* låta offentliggöra dessa på sätt § 18 punkt 5 stadgar

Nuvarande lydelse.

kommande penningpris och anmälningssedlar;

h) att med gällande pris, dock högst 15 kronor, inlösa frisedlar samt att årligen före december månads utgång till stuteriöfverstyrelsen redovisa för frisedlars inlösen, föregående året bekomna statsmedel, äfvensom, i händelse behållning därå uppstått, densamma återleverera. Frisedel, *som blifvit efter ingången af år 1911 utlämnad,* skall till inlösen företes före utgången af november månad *året näst efter det, premieringen skedde.*

Dessutom tillkommer vederbörande hushållningssällskap att ingå till stuteriöfverstyrelsen med hemställan i nedannämnda frågor, nämligen:

om sällskapet önskar stadfästelse å förslag till stambok;

om sällskapet önskar hingstbesiktning på våren, i hvilket fall hemställan bör göras före den 15 februari samma år;

om sällskapet önskar, att fölston vid 4 års ålder må kunna inom underdistriktet premieras; samt

om sällskapet önskar ändring af den i § 17 här ofvan upptagna ordning för utdelande af penningpris.

§ 22.

Stuteriöfverstyrelsen åligger:

a) att, efter från samtliga hushållningssällskap erhållna meddelanden om storleken af de bidrag, som af vederbörande underdistrikt lämnas till penningpris, skådepen-

Föreslagen lydelse.

samt tillställa ägarna af premierade hästar dem tillkommande penningpris och anmälningssedlar;

h) att med gällande pris, dock högst 15 kronor, inlösa *insända* frisedlar samt att årligen före december månads utgång till stuteriöfverstyrelsen redovisa för frisedlars inlösen, föregående året bekomna statsmedel, äfvensom, i händelse behållning därå uppstått, densamma återleverera. Frisedel, skall till inlösen företes före utgången af november månad *det år, frisedeln gäller.*

Dessutom tillkommer vederbörande hushållningssällskap att ingå till stuteriöfverstyrelsen med hemställan i nedannämnda frågor, nämligen:

om sällskapet önskar stadfästelse å förslag till *läns*stambok;

om sällskapet önskar hingstbesiktning på våren, i hvilket fall hemställan bör göras före den 15 februari samma år;

om sällskapet önskar, att fölston vid 4 års ålder må kunna inom underdistriktet premieras;

om sällskapet önskar lindring i de uti § 7 uppställda härkomstfordringar;

om sällskapet önskar ändring af den i § 17 här ofvan upptagna ordning för utdelande af penningpris; samt

om sällskapet eljest önskar sådan tillfällig ändring i reglementets bestämmelser, som af sällskapet anses erforderlig för uppnående af det med premieringarna inom underdistriktet afsedda ändamål; skolande i sistnämnda fall framställningen i fråga vara ställd till Kungl. Maj:t.

§ 22.

Stuteriöfverstyrelsen åligger:

a) att, efter från samtliga hushållningssällskap erhållna meddelanden om storleken af de bidrag, som af vederbörande underdistrikt lämnas till penningpris, skådepen-

Nuvarande lydelse.

ningar samt inlösen af frisedlar, inom mars månads utgång uppgöra och Kungl. Maj:t underställa förslag till fördelning af tillgängliga statsmedel underdistrikten emellan och i förhållande till deras bidrag, hvarvid nödigt belopp först undantages till rese- och traktamentsersättning åt ordförandena och de af Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i premieringsnämnderna samt till öfriga kostnader och expenser för premieringsväsendet i dess helhet;

b) att, efter det Kungl. Maj:t meddelat beslut i afseende å fördelningen, meddela dem, som förordnats att leda premieringen inom de särskilda distrikten, uppgift å de bidrag till premieringen, som för det löpande året blifvit hvarje underdistrikt beviljade, såväl af statsmedel som af underdistriktets anslag, jämte uppgift å de bestämda uppvisningsställena samt inom hvilka underdistrikt hingstuppvisning på våren skall äga rum;

c) att på rekvisition från ordförandena i premieringsnämnderna utlämna reseförskott för dem och för de af Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna äfvensom nödigt antal skådepenningar och blanketter;

d) att efter granskning af de besiktningsrullor, som det åligger ordförandena i premieringsnämnderna att efter afslutade resor till styrelsen insända, till vederbörande hushållningssällskap öfversända ett exemplar af dessa rullor med därtill hörande, af styrelsen stämplade anmälningssedlar jämte de statsmedel, som på grund häraf hvarje underdistrikt tillkomma; börande det andra exemplaret af nämnda rullor förvaras hos styrelsen;

Föreslagen lydelse.

ningar samt inlösen af frisedlar, inom mars månads utgång uppgöra och Kungl. Maj:t underställa förslag till fördelning af tillgängliga statsmedel underdistrikten emellan och i förhållande till deras bidrag, hvarvid nödigt belopp först undantages till rese- och traktamentsersättning åt ordförandena och de af Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i premieringsnämnderna samt till öfriga kostnader och expenser för premieringsväsendet i dess helhet;

b) att, efter det Kungl. Maj:t meddelat beslut i afseende å fördelningen, meddela dem, som förordnats att leda premieringen inom de särskilda distrikten, uppgift å de bidrag till premieringen, som för det löpande året blifvit hvarje underdistrikt beviljade, såväl af statsmedel som af underdistriktets anslag, jämte uppgift å de bestämda uppvisningsställena samt inom hvilka underdistrikt hingstuppvisning på våren skall äga rum;

c) att på rekvisition från ordförandena i premieringsnämnderna utlämna reseförskott för dem och för de af Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna äfvensom nödigt antal skådepenningar och blanketter;

d) att efter granskning af de besiktningsrullor, som det åligger ordförandena i premieringsnämnderna att efter afslutade resor till styrelsen insända, till vederbörande hushållningssällskap öfversända ett exemplar af dessa rullor med därtill hörande, af styrelsen stämplade anmälningssedlar jämte de statsmedel, som på grund häraf hvarje underdistrikt tillkomma; börande det andra exemplaret af nämnda rullor förvaras hos styrelsen;

e) att med ledning af besiktningsrullorna uppgöra förteckning dels å de ston af ädelt slag, som föregående år såsom 4-åriga och för första gången betäckta premierats i klass 1 och vid årets besiktningsmöten uppvisats med föl vid sidan eller synbart dräktiga, dels ock å fölston af ädelt slag vid 6—10 års ålder, hvilka vid årets besiktningsmöten

Nuvarande lydelse.

e) att hos Kungl. Maj:t afgifva förslag å lämpliga personer till erhållande af förordnanden att under styrelsen leda premieringen och utöfva tillsyn öfver hästafveln inom de särskilda distrikten samt att vara ledamöter och suppleanter i premieringsnämnderna;

f) att efter förslag af vederbörande hushållningssällskap bestämma hvilken eller hvilka af de i § 7 punkt 1, 2:o) angifna kallblodiga raserna eller typerna inom hvarje underdistrikt kunna blifva föremål för premiering, så ock område för hvarje ras eller typ;

g) att *på anhållan från vederbörande hushållningssällskap* verkställa granskning af förslag till stambok;

h) att meddela beslut å ansökning af hushållningssällskap i fråga om premiering af fölston vid 4 års ålder;

i) att, om särskilda medel af hushållningssällskap anvisas till belöningar, hvarom i § 13 punkt 1 e) sägs, pröfva af sällskapet för dessa belöningars utdelande beslutade villkor;

j) att på framställning från eller efter hörande af vederbörande hushållningssällskap pröfva och i förekommande fall för ett år i sänder meddela sådan ändring beträffande den i § 17 föreskrifna ordning för penningprisens utdelande, som för hvarje särskildt fall kan af omständigheterna påkallas;

Föreslagen lydelse.

premierats i klass 1 eller 2, äfvensom att med tillämpning af bestämmelserna i §§ 16 och 17 i mån af tillgång fördela de till bevaringspris anslagna medlen mellan ägarna till ifrågavarande ston; skolande utdrag af denna förteckning därefter, jämte medlen, öfversändas till vederbörande hushållningssällskap;

f) att hos Kungl. Maj:t afgifva förslag å lämpliga personer till erhållande af förordnanden att under styrelsen leda premieringen och utöfva tillsyn öfver hästafveln inom de särskilda distrikten samt att vara ledamöter och suppleanter i premieringsnämnderna;

g) att efter förslag af vederbörande hushållningssällskap bestämma, hvilken eller hvilka af de i § 7 punkt 1, 2:o) angifna kallblodiga raserna eller typerna inom hvarje underdistrikt kunna blifva föremål för premiering, så ock område för hvarje ras eller typ;

h) att *efter i vederbörlig ordning inkommen framställning* verkställa granskning af förslag till stambok, *vare sig det afser länsstambok eller rasstambok;*

i) att meddela beslut å ansökning af hushållningssällskap i fråga om premiering af fölston vid 4 års ålder;

j) att, om särskilda medel af hushållningssällskap anvisas till belöningar, hvarom i § 13 punkt 1 e) sägs, pröfva af sällskapet för dessa belöningars utdelande beslutade villkor;

k) att på framställning från vederbörande hushållningssällskap, om så anses skäligt, för en tid af högst tio år medgifva lindring i de uti § 7 föreskrifna härkomstfordringarna;

l) att på framställning från eller efter hörande af vederbörande hushållningssällskap pröfva och i förekommande fall för ett år i sänder meddela sådan ändring beträffande den i § 17 föreskrifna ordning för penningprisens utdelande, som för hvarje särskildt fall kan af omständigheterna påkallas;

Nuvarande lydelse.

k) att tillse, att detta reglemente på ett för olika orters förhållanden afpassadt, systematiskt sätt tillämpas och därvid meddela de föreskrifter och utfärda de närmare bestämmelser, hvilka i öfverensstämmelse med reglementets anda och syfte för befordrande af därmed afsedt ändamål kunna vara af behofvet påkallade; samt

l) att årligen före utgången af april månad till chefen för jordbruksdepartementet afgifva berättelse öfver föregående års premiering och hvad därmed äger sammanhang.

Denna författning träder genast i kraft; *dock att de uti § 7 punkt 3 här ofvan meddelade bestämmelser om härstamning skola inom hvarje underdistrikt tillämpas först från och med ingången af det år, vederbörligen fastställd stambok blifver inom underdistriktet införd; skolande inom annat underdistrikt med undantag för underdistrikt, som på grund af stadgandet i § 8 mom. 2 under tiden för stamboks uppläggande intager särställning beträffande härstamningsfordringarna, under tiden från och med detta reglementes trädande i kraft och intill dess stambok börjar därstädes uppläggas, gälla följande*

Öfvergångsstadganden:

a) beskällare, för första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder samt unghästar må blifva föremål för premiering, därest deras härstamning från sins emellan likartade föräldrar kan styrkas;

b) fölsto må, därest det till sin typ är så utprägladt, att det kan med bestämdhet

Föreslagen lydelse.

m) att tillse, att detta reglemente på ett för olika orters förhållanden afpassadt, systematiskt sätt tillämpas och därvid meddela de föreskrifter och utfärda de närmare bestämmelser, hvilka i öfverensstämmelse med reglementets anda och syfte för befordrande af därmed afsedt ändamål kunna vara af behofvet påkallade, *äfvensom att, då framställning inkommit från hushållningssällskap om annan tillfällig ändring i reglementets bestämmelser, än de, som under k) och l) härofvan omförmälas, öfverlämna sådan framställning jämte eget yttrande i ämnet till Kungl. Maj:t; samt*

n) att årligen före utgången af april månad till chefen för jordbruksdepartementet afgifva berättelse öfver föregående års premiering och hvad därmed äger sammanhang.

Denna författning träder genast i kraft.

Nuvarande lydelse.	*Föreslagen lydelse.*
hänföras till varmblodigt slag eller visst af de i § 7 punkt 1, 2:o) angifna kallblodiga slag, kunna premieras, äfven om härstamning från sins emellan likartade föräldrar icke kan styrkas.	

Litt. A.

Prisbelönt med .....

Anmälningssedel.

N:o .....

Värdebokstaf .....

Till besiktning uti ..... läns ..... underdistrikt

anmäles { hingsten ..... / stoet ..... } tillhörig undertecknad

från ..... i ..... socken

Kännetecken:

Färg .....

Tecken .....

Födelseår .....

Höjd [2]) ..... cm.

Härkomst { fader ..... / moder ..... / morfar ..... / mormors far ..... / mormors morfar ..... }

Förut { premierad åren ..... / tillåten » ..... }

Hingsten .....

har enligt bifogade bestyrkta språngrulla under betäckningsåret[1]) betäckt ..... ston.

Stoet .....

har ett hingst- / sto- } föl, som enligt bifogade språngsedel är fallet efter hingsten ..... är enligt bifogade språngsedel betäckt detta år af hingsten .....

..... den .....

.....

(Hästägarens namn).

.....

(Postadress).

---

[1]) Betäckningsåret räknas från afslutandet af den besiktningsförrättning, vid hvilken hingsten nästföregående år uppvisades.

[2]) Höjdmåttet tages öfver mankens högsta punkt.

Litt. G.

Protokoll,

hållet vid afslutandet af premieringen inom ..... underdistrikt.

Inom underdistriktet hafva premierats:

00	Beskällare à 250 kronor	00	
00	D:o à 150 »	00	
00	D:o à 100 »	00	
00	D:o med intyg om godkännande.		
00	Unghingstar med sk. penn. à kr.	00	000
00	Ston à 150 kronor	00	
00	D:o à 100 »	00	
00	D:o à 75 »	00	
00	D:o à 50 »	00	
00	D:o à 25 »	00	
00	Ungston med sk. penn. à kr	00	
00	D:o med sk. penn. à kr..... o. frisedel à kr.	00	000
		S:ma	000

Till bevaringspris hafva föreslagits:

00	ädla ston vid 5 års ålder à 50 kronor	00	
00	» » » 6—10 års ålder à 300 kronor	00	
00	» » » » » à 150 »	00	
00	» » » » » à 100 »	00	
00	» » » » » à 75 »	00	
00	» » » » » à 50 »	00	
00	» » » » » à 25 »	00	000
		S:ma	000

Dessutom hafva till bevaringspris föreslagits 00 4-åriga, för första gången betäckta ston af ädelt slag, under förutsättning att de nästkommande år uppvisas med föl vid sidan eller synbart dräktiga.

..... den .....

N. N.

Ordförande i ..... distr:ts premieringsnämnder.

N. N.

Ledamot af ..... distr:ts premieringsnämnder.

N. N.

Hush.-Sällskapets ledamot i premieringsnämnden.

Litt. D.

.....*Distriktet.*

Besiktningsrulla

öfver "betäckta ston" och "fölston", anmälda till premiering inom ..... underdistrikt år.....

N:o	Värde-bok-staf.	Ägarens namn och hemvist.	Stoets namn, färg och tecken.	Fö-delse-året.	Höjd öfver man-ken. cm.	Härkomst.		Fölets		Detta år be-täckta af hing-sten. (ras)	Förut pre-mie-rade åren.	Pre-mie-rade detta år med kro-nor.	*Föreslagna till bevarings-pris*		Anteckningar.
						Fader. (ras)	Moder. (ras)	Kön.	Fader. (ras)				*näst-kom-mande år.*	*inne-va-rande år.*	

RESERVATIONER.

Friherre F. Wrangels reservation mot förslaget om införande af rasstamböcker.

Då jag på nedan angifna grunder icke kan biträda vare sig det af sakkunniges flertal framställda förslaget ifråga om införande af s. k. rasstamböcker eller åtskilliga i sammanhang med detta förslag gjorda principuttalanden, måste jag mot denna del af betänkandet uttala min afvikande mening.

Med stamböcker åsyftas att åstadkomma en konstant afvel af vissa husdjur, och att därigenom möjliggöra och underlätta bildandet af stammar utaf såväl till härkomst som form likartadt slag.

Allmänt bekant torde vara, att typbildningen hos våra husdjur icke är uteslutande beroende på de åtgöranden, som vidtagas med afseende å utväljandet af afvelsdjur eller uppfödandet af afkomman. Inom vårt land, som till följd af sin geografiska utsträckning företer stora växlingar i afseende å såväl klimat som andra naturförhållanden, är det särskildt märkbart, huru individer af samma djurslag kunna te sig olika, beroende på de förhållanden, under hvilka de vuxit upp. Inga åtgärder förmå helt utjämna dessa olikheter — naturen tar ut sin rätt. Skall ett gynnsamt resultat vinnas inom afvelsarbetet, måste detta arbete anpassas efter lokala förhållanden, hvilket länge insetts och iakttagits inom afveln af nötkreatur, får och svin. Hästafveln bildar intet undantag från denna allmänna regel.

Införandet af stamböcker för hästar har visat sig vara ett kraftigt medel att stödja hästafvelsarbetet, men äfven denna åtgärd måste lämpas efter lokala förhållanden. Detta ligger i sakens natur och därom vittnar ock erfarenheten. I Preussen har man erkänt och tillgodogjort sig denna erfarenhet, i det man upplagt stamböcker för ädelt halfblod inom hvar och en af provinserna Ostpreussen, Västpreussen, Posen, Pommern, Oldenburg, Hannover, Schlesvig-Holstein och Westfalen. Det har nämligen ansetts nödvändigt att på sådant sätt hålla de olika afvelsriktningarna äfven inom den ädla halfblodsafveln fullständigt åtskilda. För den kallblodiga afveln har man inom Rhenprovinserna infört en ardennerstambok och i Sachsen en stambok för shires.

För den ädla hästafveln i vårt land, hvilken vunnit sin utveckling företrädesvis inom vissa områden, torde tydligtvis stamboksfrågan böra ordnas med hänsyn till detta förhållande. Stamböcker för mera begränsade områden kunna helt naturligt på ett kraftigare sätt verka ledande och sammanhållande uppfödare emellan, hvilka lefva under likartade förhållanden, arbeta mot samma mål och besjälas af gemensamma intressen, än hvad s. k. rasstamböcker, omfattande hela landet, förmå att göra.

Då dessutom en begränsning vid valet af afvelsmaterial inom den ädla hästafveln snart nog torde blifva en nödvändighet, för att denna afvel bättre må komma att motsvara de berättigade fordringar, som från militärt håll ställas på densamma, och dylika åtgärder ej kunna tänkas genomförbara öfver hela landet, utan företrädesvis inom områden (underdistrikt), hvarest förutsättning för en rationell remontafvels fortvaro förefinnes, ådagalägger ju detta än tydligare, att ett sådant område bör hafva sin stambok för sig.

Men ej blott för den ädla hästafveln har det sin stora betydelse, att stamboksfrågan ordnas efter lokala förhållanden; äfven för afveln af kallblodiga hästar är det af vikt att så sker.

Ett faktum är t. ex., att inom ardennerafveln på skilda orter produceras hästar af hvarandra fullständigt olika typer. Den stora tunga belgiska hästen, som är afsedd att fylla industriens och det intensivare jordbrukets behof och hvilken typ företrädesvis synes ägna sig för export, förekommer inom vissa områden, under det att den mindre, s. k. ardennern, hvilkens uppgift är att utföra lättare arbete, delvis i hastigare takt, uppfödes på andra orter. Liknande exempel kunna med stöd af ofta förekommande uttalanden i sakkunniges betänkande, i hvad det angår inhemska häststammar, anföras i fråga om afveln af nordsvenska hästar. Kan det under sådana förhållanden verkligen hafva skäl för sig, att nu för all framtid fastslå, att dessa hvarandra så olika hästtyper skola för hvarje ras sammanföras uti *en* s. k. rasstambok? För uppfödarne skulle detta verka förvillande och möjligen föranleda ett vacklande i afvelsarbetet, för afveln kunde man befara, att dessa olika typer sammanblandades, och för uppköparne skulle det försvåra uppsökandet af den vara, man önskade finna.

De tio sista årens stamboksarbete torde på ett tydligt sätt visa, att premieringsreglementets bestämmelser långt ifrån att hafva verkat hämmande tvärt om fört stamboksfrågan framåt. Under denna tid hafva nämligen Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Jönköpings och Skaraborgs läns hushållningssällskap erhållit fastställelse å stamböcker för resp. underdistrikt. Värmlands läns hushållningssällskaps förslag till stambok

är beroende på Stuteriöfverstyrelsens pröfning, och Svenska Ardennerföreningens stambok fastställdes år 1904. För såväl den nordsvenska stamboken som ock för en af Östergötlands läns hushållningssällskap föreslagen länsstambok har äfvenledes begärts fastställelse, ehuru dessa förslag sedermera återtagits. Då man besinnar, att detta åstadkommits på den jämförelsevis korta tiden af tio år, och att före nämnda tid härstamningens betydelse för den hästuppfödande allmänheten var nära nog okänd, synes mig detta resultat synnerligen storartadt.

Då sakkunnige, sökande efter orsakerna till att stamboksföring ej redan påbörjats inom alla underdistrikten, påstå, att detta i främsta rummet berott af ekonomiska skäl, så måste jag bestrida detta påstående. För den, som ägde kännedom om hästafvelns tillstånd i vårt land före ingången af detta sekel, kunde aldrig den möjligheten hägra, att vi efter tio års förlopp skulle kunna ha stamboksfrågan löst inom alla underdistrikt. De gångna årens erfarenhet visar fast hellre, att främsta orsaken till, att stamboksfrågan har behöft och fortfarande behöfver tid till att utveckla sig, är att söka uti de skärpta fordringar på känd, likartad härstamning, som uti premieringsreglementet ställts i samband med stamboksföringen, och detta förhållande ändras ju icke i någon mån genom införande af s. k. rasstamböcker. Ifrågavarande fordringar äro gifvetvis svårare att uppfylla ju lägre hästafveln står.

Ett målmedvetet afvelsarbete bör gå ut på att i främsta rummet åvägabringa ett för afvelns grundläggande kvalificeradt afvelsmaterial och först i andra rummet på att stamboksföra detta material. Ett omvändt tillvägagångssätt torde näppeligen vara att förorda. Inom hästafveln tar ett sådant grundläggande arbete lång tid och fordrar ett konsekvent genomförande för att kunna lyckas. Först när stamboksföringen ordnas efter afvelsområden, blifva stamböckerna hvad de böra vara, nämligen en verklig exponent för afveln, hvilket s. k. rasstamböcker, omfattande hela vårt olikartade land, ej kunna blifva, då de inrymma samtliga de olika typer, som därstädes förekomma inom samma ras.

Då det under de gångna tio åren dessutom visat sig, att stamboksfrågan *kan lösas* på ett tillfredsställande sätt med nu gällande bestämmelser, synes det ej vara skäl att öfvergå till ett nytt, opröfvadt system.

Den bestämmelse i premieringsreglementet, hvarigenom hushållningssällskapen ställts såsom initiativtagare i fråga om införande af stamböcker, har visat sig synnerligen välbetänkt. Dessa sällskaps sammansättning och organisation göra dem väl förtrogna med hästuppfödarnas önskningar, och genom sina ledamöter i premieringsnämnden erhålla de noggrann kännedom om länets hästafvelsförhållanden. De böra alltså bäst kunna bedöma, när

tiden är inne att upplägga stambok. Men ej nog härmed. Den ställning, hushållningssällskapen intaga, lämnar dessutom en borgen för att ett påbörjadt stamboksarbete blir oafbrutet fullföljdt — och detta är af den allra största betydelse. En sådan säkerhet kan ingen annan sammanslutning eller förening erbjuda. Tvärtom ligger det nära till hands att befara, att en nybildad förening, som måhända lyckats utverka statsunderstöd för sin påbörjade rasstambok, men som sedermera mötes af motgångar och svikna förhoppningar, snart nog upplöses och upphör att arbeta, och då är i och med detsamma det sålunda afbrutna stamboksarbetet värdelöst och de därtill använda medlen bortkastade.

Slutligen bör framhållas, att äfven om ifrågavarande förslag blefve antaget, likväl med all sannolikhet icke några hela landet omfattande rasstamböcker därigenom skulle kunna åstadkommas. Antagligt är nämligen, att representanterna för den ädla hästafveln i Malmöhus och Kristianstads samt möjligen äfven andra län icke komme att ansluta sig till den ifrågasatta rasstamboken för ädla hästar. I stamboken för ardennerrasen komme sannolikt icke att ingå det i betydlig tillväxt stadda afvelsområdet i Skåne, där denna ras särskildt stambokförts i 17 år, och för den nordsvenska rasstamboken torde man ej heller kunna påräkna medverkan från hela landet. Sålunda torde det vara tvifvelaktigt om Värmland, hvarest länsstambok är under uppläggande, komme att ansluta sig till denna rasstambok.

Skulle emellertid ett verkligen förtjänt stamboksarbete komma till stånd och visa sig påkalla statsunderstöd, erfordras inga reglementsändringar för att det må kunna erhålla sådant — därom torde exempelvis Svenska Ardennerföreningen kunna bära vittnesbörd.

Då jag sålunda finner det af sakkunniges flertal framställda förslaget om införande af s. k. rasstamböcker sakna förutsättningar att på ett bättre och säkrare sätt än hittills lösa stamboksfrågan, kan jag icke biträda detta förslag, utan anser nu gällande bestämmelser om stamböcker vara tillfyllest.

Stockholm den 11 december 1911.

FREDRIK WRANGEL.

Särskildt yttrande af friherre F. Wrangel.

Uti den vid sakkunniges betänkande såsom bilaga 5 fogade, af herr *O. H. Svensson* m. fl. den 22 april 1907 till Konungen ingifna underdåniga skrift anföres, bland annat (sid. 234), hurusom, gent emot åtskilliga i skriften åberopade uttalanden rörande förekomsten på skilda ställen i vårt land af inhemska häststammar, Stuteriöfverstyrelsen torde »ställa erfarenheter från sin egen chef, som förklarat sig icke kunna vid inspektioner i Uppsala län finna några djur, som berättiga antagandet af där befintliga rester af en urtyp af egenartad kultur och med anor från forntiden», hvarefter vidare yttras: »det förtjänar ock att framhållas, att chefen för Stuteriöfverstyrelsen år 1903, då den antydda inspektionsresan företogs, synes haft en väsentligt skiljaktig uppfattning från den af Stuteriöfverstyrelsen nu uttalade».

Sannolikt åsyftas med Stuteriöfverstyrelsens ifrågavarande uttalande följande del af styrelsens underdåniga utlåtande den 19 november 1906 (se bil. 3, sid. 196):

»I detta sammanhang torde vidare böra framhållas, att då, med anledning af nu förevarande ärende, chefen för Stuteriöfverstyrelsen hösten år 1903 besökte vissa trakter af Uppsala län, hufvudsakligen kring Husby och Haberga, hvarest förmenades finnas kvar rester af en landthästras med den ädla hästens karaktär, hvilka icke skulle vara ett uttryck för en importvara, utan tillhöra en egenartad kultur ända från forntiden, och därvid inför honom uppvisades ett hundratal hästar såsom exponenter för en sådan urtyp, kunde emellertid bemälde chef endast konstatera, hvad som i de flesta fall kunde utan svårighet påvisas, nämligen att flertalet af de uppvisade hästarne voro produkter antingen af norskt eller af ädelt blod, på samma gång de företedde de mest skilda former och endast i ett fall liknade hvarandra, nämligen däruti att de voro små och outvecklade samt användbara egentligen endast för lättare körslor. De återstående få något större eller gröfre individerna voro fallna efter endera af de i orten bekanta hingstarne »Kato» eller »Cæsar», hvilka emellertid själfva befunnos vara korsningsprodukter och på intet vis representanter för någon urgammal ras.»

Det torde vidare få antagas, att den i ofvannämnda skrift antydda, från Stuteriöfverstyrelsens nu anförda yttrande förment skiljaktiga mening, jag skulle hafva uttalat, anses innefattad uti mitt i samma skrift intagna, så lydande yttrande: »Vid de tvenne platserna Husby (Örsundsbro) och Hagberga framvisades ett stomaterial, hvilket, utvecklingsmöjligt men ännu utan någon ensartad typ, dock syntes kunna blifva till gagn och, genom användande af därtill lämpliga hingstar af s. k. nordsvenskt eller norskt slag, göras mera ensartadt».

För en hvar, som med uppmärksamhet genomläser dessa båda uttalanden, torde det blifva fullt klart, att någon motsägelse dem emellan icke förefinnes, utan att det förra endast utgör en motiverad utläggning af det senare.

Stockholm den 11 december 1911.

FREDRIK WRANGEL.

Arkitekten Hj. Törnqvists reservation.

Enär statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet torde hafva kallat mig till ledamot bland de sakkunnige hufvudsakligen på grund af mina föregående inlägg i frågan om våra inhemska häststammars tillvaratagande, har jag ansett mig icke böra underlåta att inför Herr statsrådet framlägga min från de öfriga sakkunniges afvikande uppfattning i vissa fall, där de sakkunniges uttalanden och förslag synas mig kunna komma att försvåra eller skymma arbetet för uppbyggande af en egen svensk hästlandtras.

I fråga om de *förslag*, sakkunnige framlagt, är det endast i två punkter min uppfattning skiljer sig från de öfrigas, nämligen beträffande vissa delar af de i betänkandet föreslagna bestämmelserna om *obligatorisk hingstbesiktning* samt om uppläggning af *rasstamböcker*.

De förslag, sakkunnige framlagt i den del af betänkandet, som angår *tillvaratagandet och utvecklingen af inhemska häststammar*, synas mig åter i stort sedt i sig innefatta alla de åtgärder, som i sådant syfte gärna kunna komma i fråga, och vara synnerligen väl afpassade för sitt ändamål.

I den del (sid. 34—37) af betänkandet, som innefattar sistnämnda förslag och de uttalanden sakkunnige i samband därmed gjort i hvad jag vill kalla själfva *hufvudämnesfrågorna* beträffande tillvaratagandet af inhemska häststammar, hafva sakkunnige klart erkänt befintligheten af dylika häststammar och möjligheten af deras tillvaratagande.

Nämnda del af betänkandet föregås emellertid af *en inledning* (sid. 14—33), som i hög grad synes inspirerad af den åsikten, att vi icke äga några inhemska häststammar af egentligt värde. Och den dualism, som sålunda tyvärr präglar betänkandet ifråga, kan förvisso komma att leda därhän, att de af sakkunnige föreslagna synnerligen gagnande reformerna i ämnet tilläfventyrs vid en kommande tillämpning undanskjutas och missförstås.

För att i min mån söka motverka en dylik högst beklaglig utsikt, har jag ansett mig skyldig att begagna det tillfälle, som här erbjuder sig, till att söka något utförligare belysa vissa frågor, som i inledningen erhållit en enligt min åsikt vilseledande behandling, äfvensom att söka klarare än i betänkandet skett, framlägga de grunder, på hvilka sakkunniges förslag i ämnet hvilar.

Mitt särskilda yttrande, i hvad det afser sakkunniges betänkande angående tillvaratagande och utveckling af inhemska häststammar, kommer sålunda att beröra *dels* följande delar af betänkandets inledning, hvilka synts mig erfordra *rättelse*, nämligen:

1) tolkningen af de i Riksdagens skrifvelse i ämnet använda uttrycken »urtyp», »varmblodig» och »kallblodig»;
2) relaterandet af mina arkeologiska forskningar;
3) kritiken mot mitt i broschyren »Vår inhemska häst» framlagda förslag till typuppdelning af nu lefvande landthästar; samt
4) Husby gårds hästafvel;

dels följande punkter, i hvilka en *grundligare motivering* synts mig vara af nöden, nämligen:

1) definitionen af innebörden i uttrycket »inhemska häststammar»;
2) krafvet på afvelns konsolidering på bestämda typer, beskrifningen af de olika af sakkunnige erkända typerna af inhemska häststammar samt värdet af kännedomen om våra olika landthästtyper;

och *dels* slutligen frågan om de af sakkunnige *föreslagna åtgärderna* för inhemska häststammars tillvaratagande.

Jag öfvergår härefter till de olika punkterna af mitt särskilda yttrande, därvid jag kommer att först behandla de frågor, som äga samband med betänkandet angående inhemska häststammars tillvaratagande och utveckling, samt därefter framlägga min särskilda mening i frågorna om obligatorisk hingstbesiktning och rasstamböckers uppläggande.

I. Angående inhemska häststammar.

Urtyp, varm- och kallblodig.

Urtyp. Det uttryck i riksdagsskrifvelsen, hvilket blifvit föremål för särskild kritik af de sakkunnige, innefattas i Riksdagens uttalande, att i vårt land skulle finnas, om också endast i sparsamt förekommande fall, »Nordens samtliga ursprungstyper representerade, såväl varmblodiga som kallblodiga».

Den hufvudsakligaste anledningen till, att frågan om våra fornhästar blifvit såväl i motionen som i riksdagsskrifvelsen någon gång berörd i sammanhang med ett ämne, som hufvudsakligast rör sig om uppskattningen af vår nutida häst, har, såsom i nämnda handlingar äfven framhålles, framför allt varit en önskan att få fram en reaktion mot den ganska allmänt gängse uppfattningen, att vi icke äga några egna häststammar af gammal

svensk kultur, en uppfattning, som särskildt synes vuxit fram ur de senare årtiondenas hippologiska litteratur i Sverige. Redan i midten af 1800-talet gör sig en sådan uppfattning gällande. Så säger Noring, oaktadt han flerstädes talar om befintligheten af en inhemsk häst, att det numera vore fåfängt att uppleta någon inhemsk ras, som kunde få namn af »ren svensk» (yttrandet äfven återgifvet i sakkunniges inledning). Detta uttalande blef tyvärr det bevingade ord, som gaf upphof till den åsikten, att vi icke skulle äga något verkligt svenskt hästslag. Så säger C. G. Wrangel 1887 i »Handbok för hästvänner», att våra inhemska hästslag, med undantag af skogsrussen, äro så uppblandade med främmande blod, att typen ej är förtjänt af den särskiljande rubriken »svensk».

Dessa uttalanden, som tillkommit för häfdande af importens gagn för svenska hästafveln, gåfvo ock upphofvet till den teori, hvilken härmed stod färdig och klar för hvar och en, som ville yttra sig om den svenska hästen.

Af professor Hallander understrykes äfven denna teori, dels i ett af honom år 1909 i Landtbruksakademien hållet föredrag, där det heter: »Taga vi uttrycket inhemsk hästras i dess mest inskränkta bemärkelse, så är det nog så, att, om vi undantaga skogsrussen, vi äro i saknad af verkligt inhemska hästraser», dels i inledningen till den af honom utgifna stamboken öfver nordsvenska hästen, där å sid. 32 anföres, att han icke i hälsinge- eller jämtlandshästen kan se en från östlandshästen (gudbrandsdalshästen) skild egenartad häst.

Misstämningen mot denna vilseledande uppfattning fick i mitt föredrag i Gäfle följande sammanfattade uttryck: »Af denna skissartade historiska utredning torde framgå, att vår svenska häst (den jämtländska inberäknad) ej leder sitt ursprung från den norska hästen, ej heller kan betraktas som korsningsprodukt med våra kulturraser, utan att den har sin egen utvecklingshistoria inom Sveriges gränser, samt att vi kunna följa dess utveckling ända från forntiden till den dag som är».

Några verkliga tecken till en mera genomgripande rubbning i uppfattningen, att vi icke skulle äga rent inhemska häststammar af praktiskt värde, torde dock näppeligen gjort sig gällande förr, än riksdagsskrifvelsen påpekat de nyvunna synlinjer, hvilka i motsats till det som nyss anförts, utmynna i, att vi äga inhemska typer och bland andra hälsingejämthästen, såsom en från den norska (gudbrandsdalska) hästen skild typ.

Anledningen åter till att Riksdagen i detta sammanhang användt de ifrågavarande uttrycken urtyp, ursprungstyp, varm- och kallblodig om landthästen torde tydligen vara den, att Riksdagen velat med dessa ord på ett åskådligt sätt och i möjligast få ord framställa skälen till en önskad ändring i premieringsreglementet. Då emellertid nämnda ut-

tryck, tagna efter orden, torde få anses mindre väl valda, och då desamma därjämte synas leda sitt ursprung från åtskilliga af mig gjorda uttalanden, har jag ansett mig böra här lämna en förklaring öfver uttryckens verkliga innebörd.

En dylik förklaring synes för öfrigt desto mer på sin plats med hänsyn till den ringa stadga, som, enligt hvad allmänt torde erkännas, terminologien inom den hippologiska litteraturen ännu hunnit vinna — en omständighet, som gör missgrepp med afseende å användningen af hippologiska termer ganska vanliga och synnerligen lätta att begå.

I mitt Gäfleföredrag, hvari framställningen gifvetvis måst klädas i en synnerligen hopträngd form, har jag till exempel på ett ställe talat om ett hästslag, härstammande från »vår forntida ädla häst». Vidare säger jag för att markera befintligheten af tvänne olika grundtyper, »att vi ända sedan forntiden haft tvänne från hvarandra vidt skilda urtyper». Slutligen har jag såsom en sammanfattning af de resultat, till hvilka jag i typfrågan kommit, yttrat, »att vi, teoretiskt sedt, äga så olika grundformer som varm- och kallblodiga». I det sagda äro återgifna de mera framträdande ställen, där uttrycken i fråga eller därmed liknande förekomma i mitt Gäfleföredrag.

I Riksdagens motivering förekommer emellertid rörande vår fornhäst äfven uttalanden af innebörd, att vår hästkultur kunde antagas hafva gifvit upphof åt Norges hos oss mest värderade häststam, och vidare, att det fanns flera olika typer af vår fornhäst. Dessa påståenden hafva uppenbarligen ej hämtats ur Gäfleföredraget, där hvarken det ena eller andra yttrandet förekommer, utan måste hafva framgått ur *mina fortsatta forskningar* rörande vår fornhäst, af hvilka forskningar Riksdagens vederbörande utskott säger sig hafva tagit del. Dessa forskningars resultat förelades i koncept utskottet och återfinnas sedan än mer kompletterade i mitt år 1904 hållna föredrag om »Vår inhemska häst».

Detta föredrag, där i hufvudsak dessa mina meddelanden ingingo, blir således utgångspunkten för uppfattningen af innebörden af riksdagsskrifvelsen i dessa hänseenden, och särskildt hvad angår uttrycken urtyp, varm- och kallblodig.

I denna senare utredning går jag djupare in i karaktäristiken öfver vår fornhäst och ger de i Gäfleföredraget omnämnda bägge olika typerna benämning af tvänne olika hufvudgrupper: *höglandshäst* (diluvialhäst) och *stepphäst* (arisk häst) med olika typer inom hvarje hufvudgrupp. Jag har därvid vanligast utbytt uttrycket »ädel häst» från Gäfleföredraget mot det mer zoologiskt betecknande uttrycket arier-(stepp-)häst, men för att klarare punktera innebörden i nämnda begrepp äfven användt

uttrycket »ädel häst af ariska slaget». Längre fram i föredraget, särskildt i motiveringen till stycket »Rasernas indelning», använder jag jämsides med uttrycken landthäst, inhemskt hästslag, naturras äfven uttrycket urtyp som beteckning för vissa nu lefvande landthästar. Men jag har icke allenast användt uttrycket utan äfven gifvit den mest grundliga förklaring af hvad jag därmed menar.

För klargörande af typuppdelningen tager jag nämligen till utgångspunkt ärftlighetsprincipen — ärftlighetsfenomenet (Darwin, de Vries) — och där jag hos våra landthästar finner ärftlighetsfenomenet så utprägladt, att den likartade nedärfningen (typen) framträder, trots olikartad kultur och upprepade genomkorsningar af främmande blod, där säger jag, *att jag står inför en urtyp,* en representant för gammal inhemsk kultur. Och vill jag i sammanhang härmed framhålla, att jag i fråga om tidsbegreppet i uttrycket gammal inhemsk kultur, då fråga är om våra husdjur, lämnar oafgjordt, huruvida denna kultur uppstått under stenåldern, bronsåldern eller järnåldern.

Det är ju möjligt, att den bestämning, som jag sålunda, efter studier särskildt af nämnde de Vries, uppställt för begreppet urtyp, icke återfinnes i gängse hippologiska verk. Att jag emellertid numera ej står ensam i utnyttjandet af ärftlighetsprincipen som utgångspunkt för karaktäriserandet af gammal inhemsk kultur, framgår af den år 1911 af finska statskonsulenten Alfthan utgifna redogörelsen öfver den finska hästen.

Det då och då framkomna påståendet, att jag genom begagnandet af orden urtyp eller ursprungstyp velat säga, att vi äga hästtyper, som aldrig varit påverkade af främmande raser, blef ock i »Vår inhemska häst» af mig vederlagdt, och jag ansåg mig därvid äfven kunna göra mig till riksdagsmotionärernas och riksdagsutskottets tolk. Anförandet hade följande lydelse: »Hvarken i O. H. Svenssons, Saläng m. fl. motion eller i utskottets utlåtande vid 1903 års riksdag öfver denna motion eller i min utredning påstås, att någon enda af våra landthästar är af 'ur-ren' ras. Någon ras, som icke under vissa tider mer eller mindre varit uppblandad, torde näppeligen kunna påvisas.»

Min ofvan anförda bestämning af begreppet urtyp torde i en riktning kunna åskådliggöras med följande exempel.

Å Ultuna landtbruksinstitut finnes en stam kor, ursprungligen af fjällras, således ren urtyp. Dessa hafva sedermera å Ultuna genomkorsats så många gånger med Ayrshireras, att de ur afvels- och premieringssynpunkt äro att anse som rena Ayrshires. Icke för ty äga dessa djur kvar vissa karaktäristiska typmärken från *urtypen* fjällras.

Och en företeelse, som fullt passar in i nämnda begrepp, föreligger i

den uppländska landthästen (Hagunda-typen), om hvilken jag i bil. 6. sid. 240 yttrat: »Stammarna hafva nämligen under de senaste årtiondena påverkats än af norskt, än af ädelt blod än af ardenner. Det lärer dock knappt kunna bestridas, att öfver den uppländska landthästen, (i detta fall Hagunda-typen), ligger en gemensam från de främmande kulturraserna afvikande prägel. För mig åtminstone synes det mest antagliga, att denna grundkaraktär är ett uttryck för en urgammal kultur». Detta mitt antagande, att en urgammal kultur här föreligger, grundar jag på den omständigheten, att samma nedärfningssätt, som den uppländska landthästen företer, konstaterats såväl på Öland som i Dalsland. Ett analogt förhållande föreligger till exempel beträffande den nordiska hästen af den större typen, af hvilken, såsom jag i mitt Gäfleföredrag erinrar, i Jämtland exemplar ännu finnas, hvilka visa alldeles samma typ som under forntiden.

Att uttrycket urtyp i fråga om stammar, som jämväl varit korsade med främmande raser, blifvit användt äfven inom annan hippologisk litteratur, torde vara kändt. Så säger C. G. Wrangel i »Landtmannens bok» om ardennern: »än kan man dock både i de stora handelsstallen och hos uppfödarna i bergsdistrikten träffa såväl hingstar som ston, hvilka troget återgifva urtypens karaktäristiska *'points'*», medan samme författare å andra sidan särskildt betonar, att ardennern blifvit många gånger genomkorsad med andra raser. Så yttrar vidare den kände tyske hippologiske författaren Schwarznecker om Pinzgauerhästen, att den bibehållit sin ursprungliga *urtyp*, oaktadt rasen under århundradens lopp blifvit upprepade gånger korsad med främmande raser. Vidare erinrar jag om den kände engelske forskaren professor Ewarts uttalanden om gudbrandsdalsrasen, att den är sammansatt af flera olika *urtyper*.

Mina nu framlagda, med exempel och citat belysta uttalanden om befintligheten af ursprungskaraktären (urtypen) hos raser, som faktiskt hafva blifvit korsade med andra raser, stå således i full konsekvens med mitt uttalande om urtyp hos våra nu lefvande landthästar och komma för öfrigt på intet vis i strid med hvad chefen för Stuteriöfverstyrelsen uttalat i sin officiella berättelse öfver besöket i Uppsala län, däri det nämligen heter, att där hufvudsakligen framvisades ej andra hästar än sådana, som voro produkter af antingen norskt eller ädelt blod.

Söker man däremot ur lösryckta yttranden vindicera fram, *att jag* i mina framställningar *påstått, att här funnes urtyper, som vore uttryck för egenartad kultur ända från forntiden*, är det tydligt, att man måste, såsom af det föregående lärer framgå, komma till oriktigt resultat.

Varm- och kallblodig.

En hvar, som något känner afvelsläran, vet väl, att uttrycken »varm- och kallblodig» uppstått för att därmed karaktärisera våra moderna kultur-

raser och sålunda ur afvelslärans synpunkt icke kunna tillämpas på våra fornhästar. Af skäl, som jag framlagt i mitt föredrag »Vår inhemska häst», torde de ej ens kunna tillämpas på våra nutida landthästar. I nämnda föredrag yttrar jag nämligen (sid. 15): »I det föregående har jag framhållit, hurusom den från tyskarna lånade och här vedertagna indelningen af hästsläktet i varm- och kallblodiga djur icke är tillämplig på naturraserna. Såsom grundläggande element för dessas indelning gälla fastmer de fysiologisk-anatomiska skiljaktigheter, som naturen nedlagt å ena sidan hos den äldre (diluvial-) tidens, å den andra hos det yngre (ariska-) tidskedets djur». Att jag därför ej närmelsevis kunnat tänka på, att våra fornhästar skulle kunna direkt indelas i varm- och kallblodiga, är uppenbart och framgår på det mest oförtydbara sätt äfven af samma föredrags fortsättning, så lydande: »Dessa utgjorde ursprungligen så att säga tvänne skilda 'hästvärldar' med sina bestämda konstanta inbördes skiljemärken. Med kraneologien såsom utgångspunkt och med iakttagande af kroppsformerna för öfrigt blir, såsom nämndt, diluvialhästen karaktäriserad som höglandsdjur, medan den ariska hästen blir att räkna som steppdjur, hvardera inom sin hufvudgrupp utvecklande varieteter, från de gröfsta (kallblodiga) till de elegantaste (varmblodiga) former». Och på ett annat ställe heter det: »Att de två senare numera så olika hästslagen bevisats härstamma från samma urras, visar hur intetsägande benämningarna varm- och kallblodiga i verkligheten äro, då det gäller naturraserna».

Enär jag sålunda formligen inlägger min protest mot att vår landt- (nordsvenska) häst, det må gälla den nu lefvande eller våra fornhästar, skulle kunna räknas vare sig som varm- eller kallblodig, är uppenbart att, då jag i mitt senare föredrag endast användt uttrycken i form af citat och blott i en parentes, i dessa uttryck från min sida ej kan ligga något tal om eller ens tanke på, att våra landthästar skulle kunna räknas som varm- och kallblodiga, och lika litet torde något stöd för en sådan uppfattning kunna hämtas ur det redan förut återgifna, i mitt Gäfleföredrag använda uttrycket »att vi, teoretiskt sedt, äga så olika grundformer som varm- och kallblodiga», hvilket uttryck fastmer vid genomläsandet ovillkorligen visar sig hafva tillkommit endast för att genom jämförelse med ett kändt begrepp kunna lättfattligt karaktärisera ett mindre kändt.

Jag har ofvan sökt visa, i hvilken betydelse jag i mina omförmälda uttalanden användt uttrycken »urtyp», »varm- och kallblodig».

Då nu emellertid, enligt hvad de sakkunnige i inledningen själfva konstaterat, riksdagsskrifvelsens framställning i saken ytterst hvilar på mina uttalanden, måste man ovillkorligen utgå från, att äfven om nämnda

uttryck af Riksdagen användts i en form, som, tagen efter orden, väl kan gifva anledning till missförstånd, Riksdagen med desamma likväl ej kunnat afse något annat, än hvad jag velat i dem inlägga.

Den rätta innebörden af uttrycken urtyp, varm- och kallblodig, sådana de af Riksdagen användts, torde därför kunna sammanfattas sålunda, att vi i forntiden ägt tvänne grundtyper, hvilka ännu kunna spåras inom vissa typer af vårt inhemska hästslag (inhemska häststammar) och att skillnaden mellan dessa bägge grundtyper är lika fattbar som skillnaden mellan varmblodiga och kallblodiga raser.

Om dessa Riksdagens uttryck gifvas denna sin rätta bemärkelse, torde man finna, att den kritik, som de sakkunnige byggt på nämnda uttryck — och hvilken framkommer exempelvis å sid. 16 i yttrandet, att de sakkunnige nödgas förhålla sig tvekande i fråga om antagandet, att i vårt land fortfarande skulle såsom Riksdagen framhållit finnas, om också endast i sparsamt förekommande fall, Nordens samtliga ursprungstyper representerade, såväl varmblodiga som kallblodiga — *förlorar sin udd, då ju de sakkunnige själfva, såsom framgår af deras uttalanden rörande hufvudämnesfrågorna,* genom sina undersökningar slutligen *kommit till det resultat, att vi äga själfständiga olika typer af vår s. k. landthäst.*

De arkeologiska forskningarna.

Jag vänder mig nu mot den i inledningen till sakkunniges utlåtande framställda kritiken af mina arkeologiska studier.

Då enligt afvelsläran, såsom i »Vår inhemska häst» betonats, det hästslag, den typ, som under tidernas lopp längst kunnat bibehålla sig kvar, om ock påverkad af ortsförhållandena, äger största förutsättningarna för framtida fortbestånd och vidare utveckling — ett principuttalande, som äfven de sakkunnige understrukit vid behandlingen af hufvudämnesfrågorna — blir uppenbarligen ett utrönande af de olika typernas ålder af stor vikt. För besvarande af frågan, hvilka typer äga den djupaste kulturen i vårt land, erfordras åter en ingående kunskap om våra fornhästars karaktär och former.

De sakkunnige hafva i inledningen till utlåtandet framhållit vikten af arkeologisk forskning och utredning för att jämnsides med andra källor erhålla en möjligast tillfredsställande utgångspunkt, då det som här gäller att framlägga förslag till åtgärder för tillvaratagandet af våra landthästar. Och de sakkunnige hafva jämväl uttalat sig för möjligheten på grund af senare tidens forskningar att kunna karaktärisera våra fornhästar.

Men hvad har man då gjort för att få ljus i denna sak? Det sägs visserligen å sid. 30, att sakkunnige hålla troligt, att såväl den nordsvenska som gudbrandsdalska hästen kunna härledas från en gröfre urtyp. Men då någon bevisföring med utgångspunkt från arkeologiska forskningsresultat ej af sakkunnige framlagts, torde några dylika näppeligen kunna förmodas ligga till grund för sakkunniges antagande om en gröfre typ i forntiden. I stället för att själfva försöka sig på någon karaktäristik öfver fornhästen synes sakkunniges flesta medlemmar hafva inskränkt sig till att kritisera hvad i sådan riktning af mig åtgjorts.

Mot de försök, jag för vårt lands vidkommande i nyssberörda afseende gjort, och hvilkas resultat jag framlagt i mitt föredrag å landtbruksmötet i Gäfle 1901, vända sig nämligen sakkunnige med en kritik, som utmynnar i, att de af mig då presterade bevisen ej äro öfvertygande.

Då sakkunnige emellertid i denna sin kritik riktat sig uteslutande mot min framställning i Gäfleföredraget, utan att taga hänsyn till mina senare uttalanden i frågan, sådana desamma på grundval af fortsatta forskningar framlagts i mitt föredrag af år 1904, hvilket föreligger i tryck i broschyren »Vår inhemska häst», torde det tillåtas mig att, på det att icke detta sakkunniges tillvägagångssätt måtte bibringa en oriktig föreställning om innebörden af mina uttalanden i sistnämnda broschyr och särskildt om dessas samband med mina uttalanden af år 1901, här i korthet återgifva de bidrag jag sökt lämna till utredning om vår fornhäst.

Jag ber då till en början få erinra, att jag med afseende på sättet för forskningarnas bedrifvande betjänat mig af det tidsenligaste och erkändt principiellt riktigaste, nämligen den jämförande forskningsmetoden.

Jag har i mitt första föredrag i Gäfle beskrifvit olika benfynd. Af dylika fynd hade jag sett ej ett utan flerfaldiga, men af dessa omnämnas endast vissa, hvilka jag till låns utbekommit från statens historiska museum och direkt kunnat jämföra med nutida hästskelett. Och vid omnämnandet af fornbilderna framhöll jag helt naturligt endast dem, som efter långvarigt sökande och famlande så att säga till sist öppnade mina ögon för tillvaron i forntiden af tvänne skilda hästtyper. Forskningarna fortsattes, och resultaten däraf förelades det utskott i riksdagen, som behandlade riksdagsmotionen om våra inhemska hästars tillvaratagande. Jag offentliggjorde dem därefter med en hel del ytterligare kompletteringar i mitt föredrag vid hästutställningen år 1904, sedan utgifvet i ofvannämnda broschyr.

Dessa senare resultat gåfvo upphof till åtskilliga korrigeringar af mina uttalanden å Gäflemötet. Det säges i sakkunniges inledning, att några som helst verkliga bevis icke föreligga för att en varmblodig större

ursprungstyp — den i det åberopade föredraget omförmälda hufvudgrupp, som benämnes »den nordiska hästen af karossiertyp», hvilken däri angifvits äga en höjd af 160 cm. — förekommit i vårt land. Att märka är emellertid, att jag redan i föredraget 1904 återtog detta påstående från Gäfleföredraget 1901. Mitt misstag berodde på, att dessa fornhästars skenben voro så långa, att de mycket väl motsvarade måttet på en 160 cm. hög häst, men vid en senare mera genomgående granskning af äfven öfriga skelettdelar af flera hästar, blef måttet reduceradt till 155 cm., hvilket reducerade mått tydligt är angifvet i föredraget 1904. *I och med denna korrigering förfaller äfven påståendet från min sida om forntidens karossier,* hvars tillvaro under järnåldern, hvarom jag talade i Gäfleföredraget 1901, ej på det minsta sätt antyddes i föredraget 1904. Vidare korrigerade jag i detta senare föredrag »Vår inhemska häst» mitt påstående i Gäfleföredraget, att Vendelfyndet skulle vara uttryck för tillvaron af en mindre för Skandinavien gemensam häst af klipparetypen, därhän att Vendelfyndet antydde befintligheten af en gröfre medelstor. häst (150 cm.) *såsom en specialitet för Sverige,* då hvarken Norge, Danmark eller Finland från den tiden kunnat prestera några slags bevis om befintligheten af Vendelfyndtypen. Då just detta Vendelfynd visar samma karaktär som den gudbrandsdalska hästens grundläggare, den numera såsom typ bortblandade Dölehästen, ansåg jag mig kunna såsom resultat af mina fortsatta forskningar i min P. M. meddela riksdagsutskottet, *att på goda grunder kunde antagas, att en svensk hästtyp grundlagt den typ vi skattade högst i Norge* ('Dölehästen'). Hvad åter angår den typ (Björköfynden), som till sin karaktär påminner om en ädel häst, har jag på grund af skelett beskrifvit typen i »Vår inhemska häst» såsom nästan en karrikatyr af en nu lefvande häst. Då jag, såsom i sakkunniges inledning angifvits, säger, att i Jämtland ännu i dag finnas hästar, som visa alldeles samma typ som i forntiden, är därför uppenbart, att jag i detta uttryck ej vill se annat än hvad t. ex. engelsmannen professor Ewart säger om sin 'skogshäst' eller att vissa grunddrag hos den moderna hästen återfinnas hos vår fornhäst.

Hvad slutligen angår kritiken öfver, att jag i Gäfleföredraget gjort gällande tillvaron af särskildt tvänne beskrifna fornhästtyper, har detta mitt uttalande från Gäfleföredraget blifvit i »Vår inhemska häst» så till vida rättadt, att jag i skelettjämförelsen funnit,

att under järnåldern funnits tvänne olika grundtyper: en höglandshäst (Vendelfynden) och en påminnande om en ädel häst, en arier eller stepphäst (Björköfynden);

att jag genom studierna af figurala och ornamentala framställningar kommit till det resultat, att fynden icke, såsom från visst håll anmärkts, skulle kunna härröra från en tillfällig import af inintresserade vikingar, utan måste vara uttryck för skilda typer, som redan då länge funnits här i norden;

att dessa antaganden vinna ytterligare stöd af, att forskaren Nehring redan konstaterat, att just hos germanerna i Nordtyskland, särskildt under vår bronsålder, existerade de tvänne ofvannämnda grundtyperna, en omständighet, som tydde på, att de största förutsättningar för tillvaron af de tvänne typerna borde förefinnas äfven här;

att i motsats till hvad man antagit, de klimatiska förhållandena — högre värme i förening med löfskog — särskildt under den tidigare bronsåldern varit gynnsammare än nu för utveckling och bibehållande af hästsläktet, äfven den om den ädla hästen påminnande mera känsliga typen;

och *till sist* att liknande uttalanden om tillvaron af tvänne typer ej kunnat framkomma hvarken från Norge eller Danmark, då intet af dessa länder hafva närmelsevis så bindande bevis i fråga om utseendet af sina fornhästar, som vi i Sverige äga.

Mitt slututtalande i »Vår inhemska häst» blef således, *att vi under forntiden ägt tvänne olika grundtyper, som hvar inom sig otvifvelaktigt ägde flera helt skilda typvarieteter.* Härmed har jag icke velat påstå mera eller annat än, att dessa bägge grundtyper verkligen existerade, utan att jag därmed velat förneka tillvaron möjligen af andra typer, eller att mellanformer äfven kunde förekomma.

Sakkunnige hafva nu, såsom ofvan nämndt, om mina uttalanden i föredraget af år 1901 fällt det omdöme, att de af mig då presterade bevisen ej äro öfvertygande.

Det är ju visserligen sant, att grefve C. G. Wrangel, en hippolog med europeiskt rykte, fällt ungefär samma omdöme om mitt ifrågavarande föredrag, som de sakkunnige sålunda gjort. Men denna grefve Wrangels kritik framlades dock, innan jag publicerat resultaten af mina fortsatta forskningar. Då nu dessa resultat förelegat för de sakkunnige i ofvannämnde broschyr — hvilken af statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet öfverlämnats till de sakkunnige och för öfrigt af dem i annat sammanhang i en speciell fråga omnämnts — *synes det mig att de sakkunnige bort, i sammanhang med kritiken öfver min första mera skissartade framställning, till granskning upptaga äfven mina senare uttalanden i ämnet.*

Af dem, som måste anses mera än andra kompetenta att afgöra, huruvida de forskningsresultat, jag framlagt i broschyren »Vår inhemska

häst», äro vederhäftiga eller ej, nämligen arkeologerna, har en af Sveriges förnämsta, docenten Almgren tagit del af innehållet i »Vår inhemska häst» och gifvit mig det bästa erkännande samt vitsordat, att resultaten af mina forskningar äro riktiga och så öfvertygande i bevisföring, att den, som har annan uppfattning, äfven är skyldig att prestera bevis för sina påståenden.

I detta sammanhang anser jag mig böra framhålla önskvärdheten af, att de i statens historiska museum förvarade rika fynden af ben från våra forntidshästar gjordes till föremål för ytterligare och ingående undersökningar på statens bekostnad. Veterinärinstitutet i Stockholm med dess nya och modärna anordningar torde väl lämpa sig för ett sådant uppdrag.

Typuppdelningen.

Jag anser mig vidare böra inlägga min gensaga mot, att de sakkunnige kritiserat mitt förslag till typuppdelning af nu lefvande landthästar och därvid antagit, att denna min uppdelning skulle hafva skett allenast på grundval af det i mitt Gäfleföredrag åberopade bevismaterialet, nämligen ett fåtal skelettdelar och afbildningar från forntiden (sid. 20—21). Vid undersökning af verkliga förhållandet skall man däremot finna, att det kritiserade förslaget till typuppdelning förekommer icke i Gäfleföredraget utan i mitt senare föredrag »Vår inhemska häst» under rubrik »Rasernas indelning», och att motiveringen till typuppdelningen ingalunda, såsom påståtts, var byggd på några skelettdelar utan på helt andra grunder, såsom med all tydlighet framgår af texten å sidorna 14—15 i sistnämnda föredrag. För dessa grunder är redan antydningsvis redogjordt (sid. 137.)

Anledningen till, att jag kom att vid mitt försök att ur virrvarret af korsningarna inom vår landthästafvel söka få fram någon karaktäristik öfver de olika typerna, utan att utgå från den vanliga metoden att binda uppfattningen vid den eventuellt kända härstamningen inom de närmaste generationerna, var den, att jag som hästuppfödare snart nog kom under fund med, att inom ramen för den nordsvenska hästafveln både bestämda och olika typer kunde, oafsedt den närmaste härstamningen, med en sällsynt konstans göra sig gällande. Dessa iakttagelser gåfvo mig uppslaget till att på grundval af ärftlighetsproblemet söka få fram en karaktäristik öfver landthästen, därvid särskildt den här förut omnämnda Nehrings studieresultat rörande den germanska hästens forntida karaktär lades till grund för min uppfattning och gaf upphof till följande uttalande i »Vår inhemska häst»:

»Slutligen har hippologien så att säga råkat in i en återvändsgränd genom uraktlåtenheten att tillgodogöra sig de rön, som gjorts under de senare 25 åren af framstående zoologer, hvilka sökt och äfven kunnat

påvisa de primitiva husdjursrasernas anatomiska skiljaktigheter. Just den vägen som zoologerna utstakat måste emellertid den svenska hipplogien följa, om den någonsin skall kunna nå fram till den slutliga lösningen af frågan om våra hästrasers karaktär och ursprung».

Enligt de Nehringska principerna måste man nämligen vid studiet af de olika landthästtyperna utgå från kraneologien. I och med detta är jag ock i min åskådning inne på ett det allra modernaste studieområdet inom biologien, nämligen ärftlighetsläran, med Darwins och de Vries' inlägg som utgångspunkt. Och det är på denna fasta grundval, typuppdelningen af våra olika landthästar vuxit fram och planlagts i det i inledningen så hårdt kritiserade försöket till uppdelning af de inhemska häststammarna i »Vår inhemska häst».

Principerna för en uppdelning på dessa grunder gestalta sig sålunda. I Hagunda, Uppsala län, finner jag till exempel vid mina afvelsiakttagelser, att afkomlingarna från Hagunda-typen, fallna efter ganska olikartade hingstar, med ovanlig seghet bibehålla den lilla koncentrerade typformen från mödernet. Genom denna synnerligen anmärkningsvärda konstans har afkomman i alla fall kunnat bibehålla hufvuddragen af karaktären hos stostammen. Jag blir häraf öfvertygad, att jag står inför en både stark och för orten karaktäristisk typ. Då en konstant typ kan uppstå till exempel enligt den Vries'ska mutationsteorien eller efter den s. k. »mendelismen» och därefter genom någon tillfällig afvelsriktning få en allmännare utbredning, så följer häraf, att en sådan typkonstans icke ovillkorligen behöfver vara beroende af någon uråldrig kultur. Men då jag återfinner alldeles samma grundtyp (klipparen), på så skilda platser som på Öland och i Dalsland, ligger det nära till hands att antaga, att denna typ-likhet icke kan bero på en ren tillfällighet, utan att den likartade typkaraktären måste bero på, att typen fordom haft en stor utbredning i landet.

Man är äfven i tillfälle att kontrollera denna typs tillvaro, t. o. m. i större utbredning under början af 1800-talet, då typiska afbildningar från denna tid visa, att den förekommit såväl i Halland som i Skåne (Färs härad) och Blekinge. Under 1500-talet beskrifves klippare-typen vidare af Olaus Magni, och från medeltiden återfinnes den i afbildning från Mälardalen. Slutligen finna vi en hel del bendelar från Björkö (svarta jorden), som angifva en typ af en mindre häst. Man kan således tryggt säga, såsom jag gjort i föredraget »Vår inhemska häst», att man kan följa klipparetypen från forntiden till den dag som är. Principen stod härmed klar för mig, och med stöd af den konstanta typkaraktären enligt ärftlighetsprincipen ansåg jag mig kunna såsom utgångspunkt vid karaktärise-

randet af våra olika landthästtyper uppställa den teori, som kommit till uttryck i det uttalande i »Vår inhemska häst», som anförts här förut å sid. 137 och utmynnade i att, där jag å olika orter finner likartad nedärfning (lika typer), är detta bevis för tillvaron af bestämda typkaraktärer af mycket gammal kultur.

De typer af våra nu lefvande landthästar, som på sådan grund af mig utpekats äro — med i vissa fall annan benämning än i »Vår inhemska häst» — följande:

Till *Höglandshästen* (diluvialgruppen) höra:

Den norska (gudbrandsdalska) typen (fig. 1).

Den svenska höglandstypen (pl. II, sid. 154) med dess mindre varietet (fig. 2), hvartill hör dalbohästen (fig. 10, sid. 158, och fig. 11, sid. 161).

Den svenska klipparen, (fig. 3) Ölandshästen med sina större varieteter.

Ett slag af skogsrussen.

Till *Stepphästen* (Ariergruppen) höra:

Hälsingehästen eller den större norrlandshästen (karossieren) (fig. 4, pl. III, sid. 156, pl. IV, sid. 162 samt pl. V, sid. 168).

Mellansvenska hästen (pl. I, sid. 150): bohuslänska fjordhästen, Västergötlands landthäst (Levenehästen), Upplands landthäst, den norrländska hästen (den mindre Umeåhästen).

Ett slag af skogsrussen.

Såsom närmare förklaring må till en början erinras, att benämningen norsk typ icke får uppfattas såsom afseende en typ, som endast förekommer i Norge, utan att den norska typen är att finna äfven i Sverige, särskildt i Norrland, hvarest den numera är den allmännaste.

Likaså får man ej heller tolka benämningen hälsingehäst såsom afseende en typ, som skulle vara karaktäristisk för hästar i Hälsingland, utan har därmed åsyftats hvarje större och gröfre norrlandshäst i allmänhet, oafsedt individens grundtyp. Det gäller således, att hippologiskt karaktärisera den eller de typer, som sammanfattas i hälsingehästbenämningen.

En närmare hippologisk karaktäristik kräfves likaledes öfver de i Älfsborgs läns södra hushållningssällskaps skrifvelse till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet den 3 december 1904 (bil. 2, sid. 190) omnämnda västgötahästarna. Det visade sig nämligen vid de sakkunniges granskning af de landthästar, som af länets intressenter sammanförts vid Ljung, att dessa landthästar, förutom att de voro mer eller mindre på-

verkade af främmande blod, representerade olika typer, nämligen västgöta-landthästen (Levenehästen), dalbohästen och bohuslänska fjordhästen. I västgötarnas uppfattning torde med andra ord, i likhet med hvad i Norrland för dess vidkommande är fallet, ingå, att alla typvariationer af landthäst från Sveriges sydvästra del, hvarmed västgöten handlar eller hvilka han brukar till uppfödning, räknas som västgöta-landthäst; en uppfattning, som ju äfven belyses af ofvan nämnda skrifvelse, där just dalbohästen angifves som västgötahäst.

Benämningarna höglandshäst och stepphäst härflyta, som redan nämndt, från Nehrings uppdelning och karaktäristik af våra europeiska fornhästar, särskildt germanernas förhistoriska hästar, men då jag funnit samma grundtyper vara tillstädes såväl hos våra nu lefvande landthästar som hos våra fornhästar från järnåldern, har jag ansett mig kunna äfven på dessa tillämpa Nehrings terminologi.

Inom hvar och en af dessa hufvudgrupper förekomma åter ofvan angifna olika typerr, epresenterande de mest skilda storlekar från karossieren, 165 cm., till den lilla ponnyn. Denna uppdelning af landthästen i tvenne skilda hufvudgrupper får ej tolkas så, som om de olika typerna i hvarje hufvudgrupp skulle vara blott varieteter, som utgått från en grundtyp, utan torde det, såsom äfven de relaterade forskningarna synas hafva visat, vara konstateradt, att åtminstone flera af de nämnda typerna inom hvardera hufvudgruppen hvar för sig har sin självständiga utveckling ur sin respektive urtyp.

Då jag nu går att i få ord karaktärisera ofvan uppräknade typer af våra nu lefvande landthästar, följer jag den ordning, hvari de å föregående sida upptagits, och hänvisar för öfversiktens skull till den därstädes gjorda indelningen.

De till *höglandshästen* hörande typerna, särskildt våra egna svenska (i motsats till de norska), utmärka sig för sina slutna former och jämförelsevis låga mått, hufvudet med hög och bred panna, breda ganascher, kort hals, lågbenthet o. s. v.

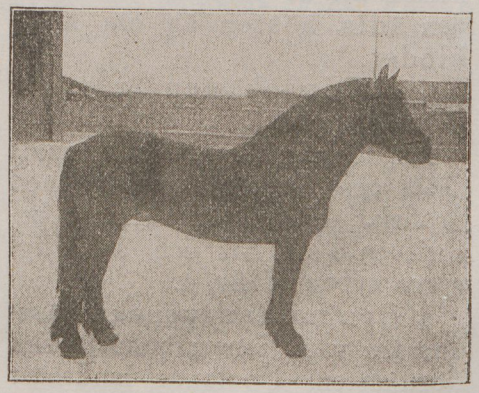

Fig. 1. Norsk typ. 152 cm.

Den norska typen, i hvad den skiljer sig från den svenska, kännetecknas af det typiska lilla hufvudet, den utvecklade muskulaturen å halsens öfre del, den uttryckslösa manken, den ofta långa och veka ryggen, fram- och

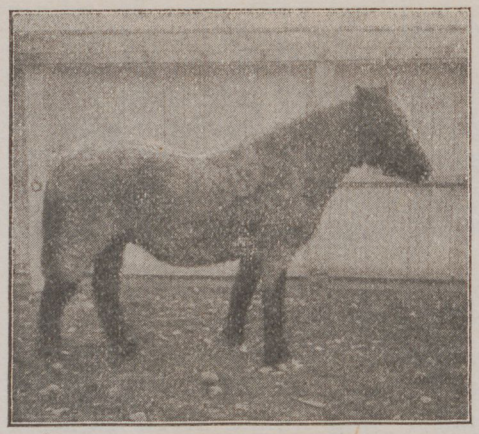

Fig. 2. Mindre höglandstyp från mellersta Sverige. 142 cm.

bakdelens afrundade former med svagt markerad muskulatur (fig. 1).

I karaktäristiken af den svenska höglandstypen ingår hvad som här ofvan är angifvet såsom i allmänhet utmärkande för höglandshästen. Oftast har denna typ jämförelsevis större hufvud med kort och rak hals. Vidare lägger man märke till den korta ryggen med markerad manke och slutligen den synnerligen breda bogen och de djupa, väl utvecklade lårpartierna. Storleken växlar mellan 150—158 cm. (pl. II).

Hos den mindre varieteten (fig. 2) finna vi, förutom det lägre höjdmåttet (140—150 cm.), samma allmänna karaktärsdrag, dock stundom med den skillnad, att hufvudet är litet med en svällande hals, hvilket ofta är fallet med dalbohästen (fig. 10 och 11).

Klipparens allmänna drag återgifvas å sid. 159, hvarjämte särskildt Ölandshästen (fig. 3) är omförmäld i »Vår inhemska häst».

Skogsrussen är noggrannt karaktäriserad i sistnämnda föredrag.

De till *stepphästen* hörande typerna utmärka sig åter för sina långa linjer, långt hufvud, relativt smal panna, smalare ganascher, längre och tunnare hals samt långa underarmar. Äfvenså är karaktäristiskt för våra stepphästar, att de påminna mera om den ädla hästen än om kallblodet.

Hälsingehästen är en extrem stepphästtyp, särskildt utmärkande sig för sina stora mått (160 cm.), ofta i förening med groflek. Hästen är närmare beskrifven å sid. 157 och åskådliggöres typen af fig. 4.

Den mellansvenska hästens tre variationer: bohuslänska fjordhästen, Upplands landthäst

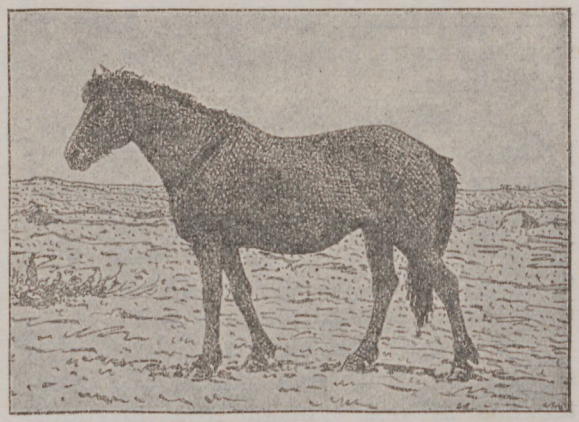

Fig. 3. Ölandshästen. 145 cm.

och Umeåhästen, återgifna i de tre afbildningarna å plansch I vid sid. 150, stå hvarandra i typ synnerligen nära, och hos samtliga återfinnes det karaktäristiska hos stepphästen. Framträdande är vidare en viss spinkighet samt den till i allmänhet 150—155 cm. begränsade höjden. Såsom utmärkande för öfrigt må nämnas den höga konstansen i nedärfningen men ringa förmågan att inom sig själf utveckla någon större storlek eller groflek.

Bohuslänska fjordhästen är nu mera så reducerad i sin numerär, och ortsintresset för dess tillvaratagande så ringa utprägladt, att denna typ tyvärr synes gå sin undergång till mötes.

I Uppsala län bedrifves afveln å vissa orter med ganska godt resultat medelst en sammansmältning af länets landthäst med hälsingehästen.

I Umeåtrakten är den rena typen bäst bevarad och borde för de norrländska kustorterna kunna vara af en stor betydelse.

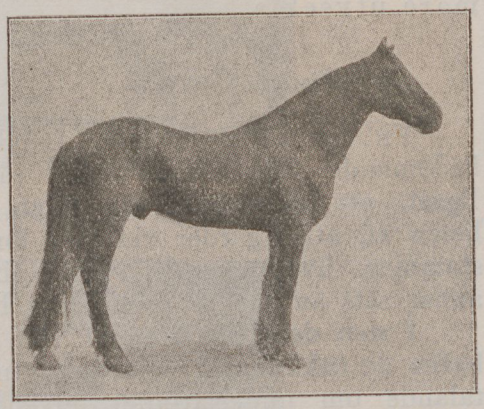

Fig. 4. Trafvarhingst från Västernorrland. 165 cm.

I den mån fotografier kunna tjäna som bevismaterial, anser jag mig hafva med här återgifna fotografiska afbildningarna — hvilka samtliga visa individer, som enligt allmän uppfattning representera verkligt erkänd gammal landthäst — påvisat, att den af mig påstådda typlikheten existerar, och med stöd af den moderna uppfattningen af afvelsläran torde jag äfven hafva rätt att draga den slutsatsen, att dessa här ofvan beskrifna landthästtyper hvar för sig representera en gammal svensk kultur.

Som stöd för riktigheten af de principer, som ligga till grund för denna typuppdelning, åberopar jag äfven ett uttalande af fil. doktor Sven G:son Blomqvist, hvilken tagit del af broschyren »Vår inhemska häst». Han säger nämligen, särskildt hvad angår principerna för typuppdelningen, att de på praktisk och teoretisk erfarenhet grundade teorierna, som af mig uppställts, äro i vetenskapligt hänseende af stort intresse i synnerhet därför, att de stå i öfverensstämmelse med moderna forskares rön angående ärftlighetsproblemet (Mendel, de Vries).

Liknande principer synas äfven hafva tillämpats i Finland för karaktäriserandet af dess landthästtyper (se »Den finska hästen» af Axel Alfthan 1911).

Sakkunniges kritik öfver principerna för min typuppdelning anser jag

mig därför kunna med fullt fog tillbakavisa, och jag påstår mig fortfarande kunna häfda, att min uppdelning af våra nu lefvande landthästtyper hvilar på fullt reell grund, sedt från såväl praktisk som vetenskaplig synpunkt. Att kunskapen om åtminstone grunddragen af våra olika landthästtyper är af ett oafvisligt behof påkallad vid realiserandet af åtgärderna för de inhemska häststammarnas tillvaratagande, vill jag längre fram söka närmare utveckla.

Definitionsfrågan.

Vid granskningen af de handlingar, som öfverlämnats till sakkunniges bedömande, hafva sakkunnige såsom utgångspunkt antecknat hufvudsakligast, att Riksdagen i sin ofvan berörda skrifvelse framhållit nödvändigheten af, att åtgärder vidtoges för tillvaratagande af våra inhemska häststammar, hvarjämte Riksdagen ifrågasatt, huruvida icke staten äfven på annat sätt än genom premiering borde underlätta sådana åtgärder.

I den del af utlåtandet, som behandlar själfva hufvudämnesfrågorna, hafva de sakkunnige med anknytning dels till Riksdagens omförmälda uttalande om underlättande, äfven på annat sätt än genom premiering, af arbetet för tillvaratagande af de inhemska häststammarna och dels till hvad O. H. Svensson m. fl. i sin underdåniga skrift anfört om »möjligheten af ett framgångsrikt arbete på återuppbyggandet af vår egen landtras», förklarat sig dela den uppfattning, att möjlighet ingalunda saknas för rekonstruerandet af en svensk landthästras, samt att särskilda åtgärder från det allmännas sida utöfver premieringen härför äro behöfliga och önskvärda.

Detta sakkunniges uttalande får sin närmare utveckling genom den af de sakkunnige enhälligt antagna definitionen å innebörden i begreppet »inhemska häststammar», hvarmed enligt nämnda definition förstås olika typer af vår landthäst med nordiskt underlag, hvilka dock få i viss grad vara påverkade af främmande afvelsmaterial.

Frågan om fastställandet af innebörden i begreppet »inhemska häststammar» synes mig bilda den centrala punkten i de sakkunniges utlåtande. Häraf torde emellertid följa ett kraf på en något mera ingående motivering än den, som i utlåtandet kommit definitionen till del. Jag tillåter mig därför att här söka lämna en dylik.

En sådan utredning för undvikandet af definitionens misstolkning torde vara så mycket mer behöflig, som en af de sakkunnige, professor Hallander, i det förut berörda offentliga föredraget i Landtbruksakademien år 1909,

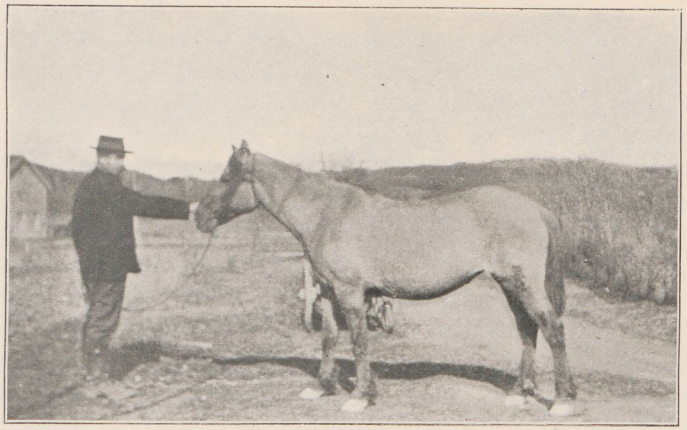

Fig. 5. **Bohusländska fjordhästen.** Sto, 151 cm.

Fig. 6. **Uppländska landthästen.** Hingst, 154 cm.

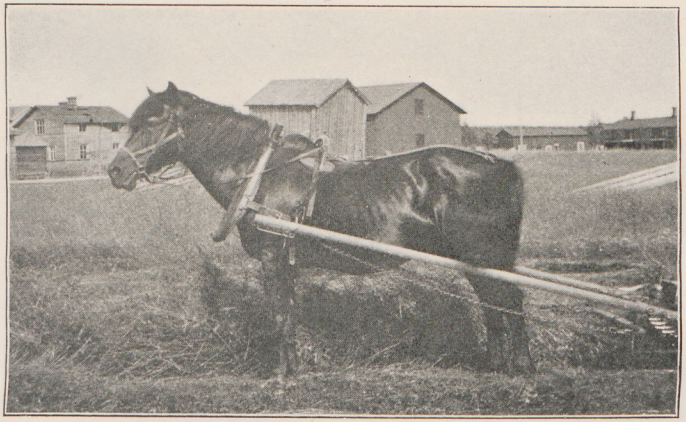

Fig. 7. **Norrländska landthästen (Umeå).** Hingst, 150 cm.

hvilket föredrag just afsåg att inför Landtbruksakademien klargöra innebörden i den af Riksdagen framställda begäran om tillvaratagandet af våra inhemska häststammar, framställt sådana förslag till tolkning af uttrycket inhemska hästraser (hvilket uppenbart i detta fall är analogt med det af Riksdagen och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet begagnade uttrycket inhemska häststammar), att desamma enligt min åsikt fullständigt kunde förvrida hela innebörden af den de sakkunnige af Kungl. Maj:t förelagda uppgiften att undersöka befintligheten af inhemska häststammar och möjligheten för deras tillvaratagande.

Hallander hade nämligen i sitt omförmälda föredrag yttrat, att uttrycket inhemsk i detta sammanhang stundom användts såsom betecknande häststammar i vårt land, hvilka kunde anses hafva från en mycket tidig forntid intill våra dagar hållit sig opåverkade af importeradt hästmaterial. Vidare skulle därmed stundom hafva afsetts sådana hästar i vårt land, hvilka sedan lång tid tillbaka här vore acklimatiserade, tagit märkbart intryck af de lokala förhållandena och endast i jämförelsevis ringa grad påverkats af främmande, olikartadt afvelsmaterial. Slutligen kunde man finna ordet i sammanhang med hästafvelsfrågan användt synonymt med begreppet »inom landet född» såsom motsats till direkt importerad — i sistnämnda bemärkelse sålunda i uttrycket »inhemsk hingstuppfödning».

Vidkommande det först angifna alternativet, torde det, såsom Hallander äfven underströk, vara tydligt, att några häststammar, som uppfylla den däri angifna förutsättningen, icke finnas, med undantag af skogsrussen, hvilken emellertid i förevarande afseende saknar praktiskt värde. En dylik definition på begreppet »inhemska häststammar» skulle därför tydligen endast blifva ett stöd för dem, som påstå, att vi här i landet icke äga några verkligt »inhemska häststammar».

De sakkunnige hafva äfven, såsom framgår af motiveringen till den af dem antagna definitionen, uttalat, att de icke kunna utgå från en sådan ensidig uppfattning af nämnda uttrycks innebörd. Att ej heller Riksdagen velat i uttrycket inlägga en dylik tolkning, torde vara uppenbart.

Den uppfattningen åter, att med uttrycket inhemsk i detta sammanhang skulle förstås den andra af Hallander angifna ytterligheten, nämligen inom landet födda hästar i motsats till direkt importerade, har Riksdagen uppenbarligen ej heller kunnat vilja göra till sin. Äfven de sakkunnige hafva tagit afstånd från en sådan uppfattning.

Återstår således den af Hallander angifna medelvägen, nämligen att tolka uttrycket såsom afseende hästar i vårt land, hvilka sedan lång tid

tillbaka här äro acklimatiserade, tagit märkbart intryck af de lokala förhållandena och endast i jämförelsevis ringa grad påverkats af främmande, olikartadt afvelsmaterial. För denna tolkning synes Hallander själf vara mest böjd. Vid granskning af de exempel, Hallander lämnat på ett tillvaratagande af inhemska häststammar enligt sistnämnda definition finner man, att enligt hans åsikt dit skulle kunna räknas bland annat den s. k. Levenehästen i Skaraborgs län, äfvensom ardennern, sedan den här kultiverats. Mot det förstnämnda exemplet vore intet att anmärka, om därmed afsåges Levenehästen, sådan den med sin ganska utpräglade landtrastyp tedde sig före tillvaron af den förening, som af Hallander startats med syfte att bevara nämnda häst. Men att Hallander här afser just den af honom sålunda iscensatta afvelsverksamheten, är desto tydligare som sakkunniges besök i Skaraborgs län just gällde att se denna Hallanders s. k. Levenehästafvel. Då denna emellertid snarast tyckes resultera i de gamla levenehästarnas absorberande i en Clydesdaleafvel (se ordförandens i 3:dje distriktets premieringsnämnd sist afgifna berättelse) kan uppenbart denna verksamhet icke med fog räknas såsom afvelsarbete, fallande inom ramen för de inhemska häststammarnas tillvaratagande. Uppenbarligen kan dit ej heller räknas den af Hallander framhäfda afveln af kulturrasen ardenner, äfven sedan den, såsom Hallander förutsatt, någon tid här kultiverats.

Häraf torde vara tydligt, att ej heller detta alternativ med den utläggning, Hallander däråt gifvit, kan anses utgöra ett tillfredsställande uttryck för, hvad innebörden i begreppet inhemska häststammar i egentlig mening bör anses vara. Detta alternativ kan ej heller vara det, som föresväfvat Riksdagen vid användningen af ifrågavarande begrepp. Emellertid hafva de sakkunnige omnämnt detta alternativ på sådant sätt, att man däraf skulle kunna draga den slutsatsen, att de genom den antagna definitionen godkänt den tydning af uttrycket inhemska häststammar, för hvilken Hallander sålunda gjort sig till tolk, och att sålunda nämnda Hallanderska tolkning, jämte allt hvad Hallander i samband därmed i föredraget anfört, komme att få gälla som den verkliga positiva grundvalen för den af sakkunnige antagna definitionen.

Jag vill emellertid påstå, att de sakkunniges definition på begreppet inhemska häststammar i självfva verket, rätt fattad, står i en oförenlig motsats äfven till sist omnämnda, af Hallander framburna förslag till tolkning af detta begrepp.

Vid bedömandet af det hästmaterial, som under sakkunniges besiktningsresor för dem framvisats, torde de sakkunnige kunna sägas hafva i stort sedt utgått från, att inom begreppet inhemsk häst skulle in-

rymmas endast vår egen landthäst, och att därifrån skulle vara utesluten hvarje stam af kulturras eller dess typ, äfven om densamma här acklimatiserats. Den uppfattning, hvilken de sakkunnige sålunda synts tillämpa, har därefter fått sitt uttryck i den i definitionen uppställda fordran på en s. k. landthäst. Och de sakkunnige hafva därmed i själfva verket anslutit sig till den tanke, som uppenbarligen låg till grund för Riksdagens uppfattning om innebörden i uttrycket inhemska häststammar. Genom uppställandet af denna fordran hafva de sakkunnnige äfven i själfva verket tagit bestämdt afstånd från den ofvan omförmälda tolkning af uttrycket inhemska häststammar, som Hallander i ofvannämnda föredrag velat framhäfva såsom den rätta.

Då emellertid sakkunnige genom benämningen »*s. k.* landthäst» synas vilja antyda, att i begreppet landthäst ligger något visst obestämdt, torde en förklaring af hvad som därmed menas vara af nöden.

Man torde därvid till en början i allmänna drag efter de svenska förhållandena och med stöd af ärftlighetsläran kunna fastslå, att med s. k. landthästar menas stammar, som utan att vara uppbyggda på våra moderna kulturraser, å vissa orter — i detta fall olika orter inom Sverige — utvecklat sig till en konstant mer eller mindre från andra typer skild typkaraktär. Vidare att typen ifråga ägt så länge bestånd, att den visat sig äga anpassningsförmåga efter den ortens förhållanden. (Från uttrycket svensk landthäst undantages således hvarje kulturras, äfven om densamma skulle hafva här acklimatiserats). Med hänsyn till hvad i detta ämne här redan är framhållet om möjlighet för typkaraktärens bildande, exempelvis efter mutationsteorien eller efter mendelismen (korsningsproblemet), torde icke såsom obligatoriskt villkor böra uppställas, att en landthästtyp skall behöfva hafva existerat i Sverige så långt tillbaka som från vår forntid, utan kan i begreppet landthäst efter våra förhållanden möjligen äfven innefattas stammar, som med en själfständig karaktär bildats å en viss ort till och med så nära vår tid, som närmast innan de moderna kulturraserna började göra sig gällande därstädes. Men när denna import började inverka på de olika landthäststammarna, eller om några stammar finnas, som helt och hållet därifrån äro frilagda, därom hafva hvarken riksdagsskrifvelsen eller de densamma efterföljande framställningarna till Kungl. Maj:t eller de sakkunnige vågat uttala sig. De sakkunnige hafva ock därför enligt principerna för den moderna ärftlighetsläran medgifvit landthästens uppblandning i viss grad med de moderna kulturraserna, detta i medvetenheten om naturrasens erkända förmåga att kunna bort-

eliminera främmande element eller att kunna till en viss grad tillgodogöra sig ett olikartadt blod (bloduppfriskning).

Ofvan giorda utredning torde således gifva full förklaring af hvad som bör ligga i definitionens uttryck »s. k. landthäst» äfvensom i medgifvandet, att landthästen må i viss grad vara uppblandad med olikartadt afvelsmaterial.

Förklaringen att landthästen äfven skulle kunna bildats under de senare århundradena, skulle ju strängt taget kunna anses upphäfva definitionsuttrycket »nordiskt underlag», ett uttryck, som gifvet betonar landthästens ursprung här i norden ända från vår forntid. Men då uppenbart någon mekaniskt bindande bevisning om så djupgående ursprung ej kan erhållas, måste man i uttrycket i fråga blott se ett betonande af, att man som positiv fordran uppställer krafvet på stammar, som här i norden fått sin karaktär oberoende af de moderna kulturraserna. Då man näppeligen känner, att någon mer utpräglad husdjursafvel fanns här i norden före bronsåldern, torde tidrymden, inom hvilken en landthästtyp härstädes skulle kunna uppstått, således infalla inom en så vidsträckt variationsbas som ända från bronsåldern till 1800-talets början.

Våra s. k. landthästar skulle således kunna i ett par ord karaktäriseras som stammar, hvilka oafsedt det historiska ursprunget fått sin karaktär i Sverige och så föga påverkats af de moderna kulturraserna, att de i alla fall bibehållit sin självständiga karaktär.

Vid tillämpningen af denna definition är emellertid uppenbart, såsom ock i inledningen anmärkts, att huru väl en definition än i förevarande fall uppställes, så kunna likväl icke alla fall rymmas inom densamma. Därvid erinras till en början, att inom landthästbegreppet, sådant det här fastställts, utan gensägelse faller äfven den norska hästen, så snart densamma hunnit rotfästa sig å en viss ort och därstädes acklimatiserats. På senare tid hafva emellertid tyvärr hit till landet och särskildt till de norrländska kustlandskapen införts en stor mängd afvelsdjur af norska rasen, hvilka därstädes användts till korsning med ortens landthästar. En sådan afvel skulle strängt taget ej kunna falla inom ramen af den bestämda definitionen. Meningen torde emellertid nog vara, att i praktiken en liknande afvel, där landthästtypen i allt fall gör sig gällande, äfven skulle kunna rymmas inom det i definitionen angifna begreppet inhemska häststammar.

Konsekvensen blir då, att definitionen icke får fattas som något positivt bindande utan gälla allenast som en vägledning för hvad som bör innefattas inom nämnda begrepp.

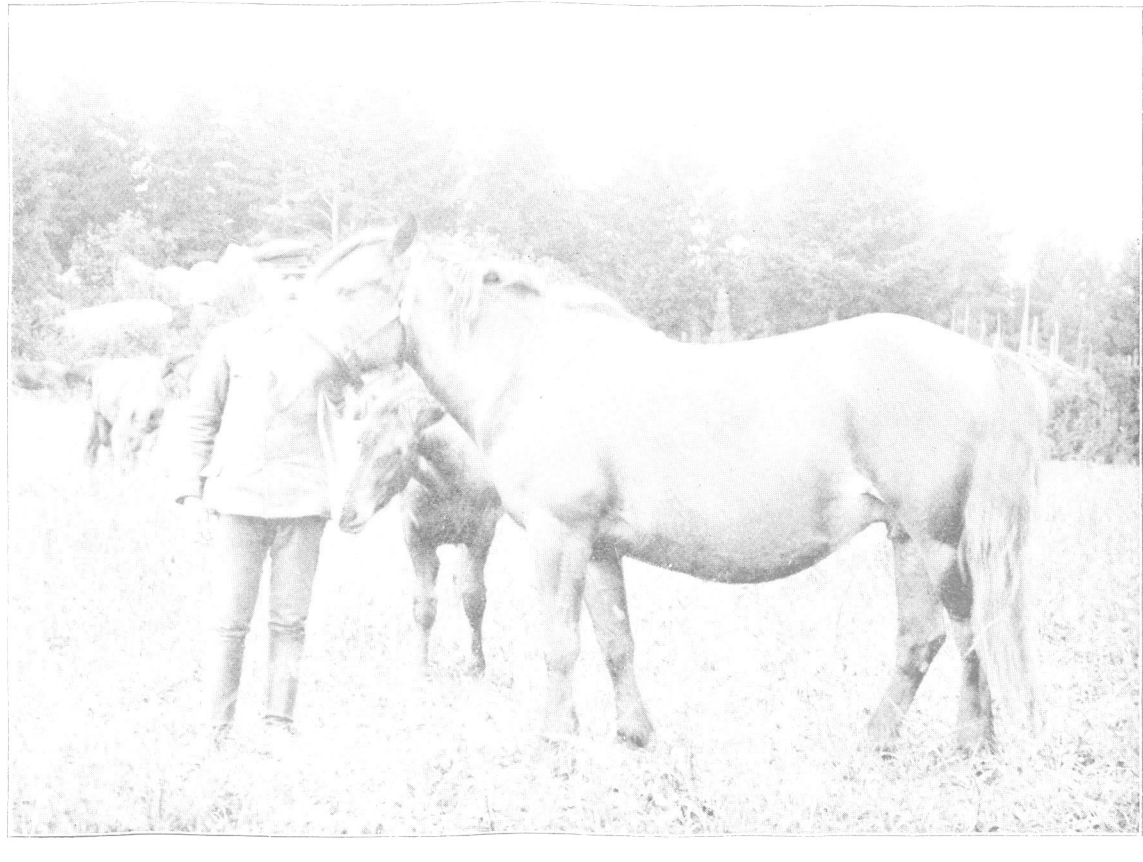

Fig. 8. Den sv. höglandshästen. Sto fr. jämtl. fjällbygden, 152 cm.
Tillh. Husby gård.

Om olika typer.

Premieringsreglementet stadgar i § 7 punkt 3, att vid bedömande af hästars värde ur premieringssynpunkt skall i främsta rummet fästas vikt vid *känd härstamning af likartad beskaffenhet.* Enligt sakkunniges förslag skall nu i reglementet intagas det förklarande stadgandet, att såsom likartade anses de hästar, hvilka med bestämdhet kunna hänföras till en och samma ras eller slag och hvilka dessutom i afseende å typ och egenskaper stå hvarandra nära. Då häri erkännande gifvits åt den grundsatsen, att de mest likartade individerna skola till afveln sammanföras för bildandet af konstanta självständiga typer, torde denna reglementsändring vara en af de viktigaste åtgärderna vid realiserandet af idén om de inhemska hästtammarnas tillvaratagande. *Motiv för typkonsolideringen.*

De sakkunniges ofvannämnda förslag till ändring i premieringsreglementet fick ock sin upprinnelse under diskussionerna om hufvudämnesfrågorna. Vid dessa diskussioner framhölls, att första villkoret för att få någon reda i den nordsvenska hästafveln vore ett konsoliderande af hästafveln inom vissa fixa typer, hvarigenom enda möjligheten vunnes för att erhålla den nödvändiga konstansen i nedärfningen. Detta framginge däraf, att just den så eftersträfvade konstansen för närvarande funnes bäst och kanske endast inom de norrländska familjer af våra landthästar, som hittills varit minst berörda af de nu existerande afvelsprinciperna inom de norrländska premieringsdistrikten. Denna konstans berodde åter på, att afveln bedrifvits inom ganska begränsade afvelsområden. Om man kunde erhålla stamtaflor för individer, tillhörande sådana familjer, skulle man tvifvelsutan kunna konstatera, att de företedde en ganska likartad typ, återkommande generation efter generation. Och på så sätt hade af sig självt uppstått den konsoliderade, konstanta typen hos dessa hästfamiljer.

I och med att hästafveln lades under den direkta ledningen af staten genom premieringsnämnderna, uppkom krafvet på en gemensam typ — ras — inom möjligast stora afvelsområden. Detta kraf sökte man förverkliga genom att till afvel sammanföra äfven typer, som enligt gammal åskådning förr varit skilda. Härigenom uppkom emellertid den fara, att man, under proklamation om bedrifvande af renafvel, i verkligheten frampressade en afvel, som inom sig bar fröet till och opåtaldt kunde komma att framlocka korsningsafvel. Så har ock afveln under de gångna 10 åren i stort sedt bedrifvits i Norrland.

Varningar mot den nordsvenska hästafvelns inriktande efter dylikt system höjdes redan från början, icke minst från Stuteriöfverstyrelsens sida. Redan i Gäfleföredraget 1901 sökte äfven jag häfda nödvändigheten af

typskiljandet, särskildt skiljandet af hälsingehästen från den norska. Jag erinrade under diskussionen om den redogörelse, jag i »Vår inhemska häst» lämnat för mina egna afvelsförsök med koncentrering af afvelsarbetet på den s. k. hälsingetypen, och vidare om mina senare erfarenheter, för hvilka jag redogjort i uppsatsen »Raskaraktärer och korsningar inom den nordsvenska hästafveln», hvilka redogörelser just resulterade i ett framhållande af nödvändigheten, att *afveln konsoliderades på en fix typ, äfven om blodrenheten vid typurvalen ej alltid kunde göra sig gällande.*

Jag påpekade äfven den rikliga litteratur i ämnet, som utgått från professor Nyström, hvilken bestämdt uttalat sig för, att hälsingehästen i afveln måste skiljas från den ganska olikartade norska typen, och kraftigt opponerat sig mot den sammanblandning mellan dessa typer, som enligt en af honom lämnad redogörelse på ett missriktande sätt gjort sig gällande framför allt inom 6:te hästpremieringsdistriktet, bland annat, genom användning af den lilla och obetydliga norska hingsten *Fix* till ortens många stora och kraftiga ston (se »Landtmannen» 1910).

Slutligen hänvände jag mig under en resa till Direktören för »Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft» i Berlin, för att om möjligt i Tyskland kunna få stöd för dessa afvelsteorier. Till mig rekommenderades därvid doktor de Chapeaurouge i Hamburg, som är en af Tysklands förnämsta yngre auktoriteter. Efter att hafva tagit del af en från mig till honom öfversänd P. M. i frågan, lämnade han såsom svar bland annat det smickrande uttalandet, att det gladde honom att kunna stödja en person, som kämpade just för de idéer, han i Tyskland under en längre tid arbetat på, och som där äfven principiellt fått fotfäste. (Hans svar finnes intaget å sid. 179 o. f.)

Vikten af den afvelsprincip, för hvilken jag ofvan redogjort, blef af de sakkunnige erkänd, och detta icke allenast för den nordsvenska hästafveln, utan — genom införande i reglementet af den allmänna bestämmelsen om typens konsolidering — jämväl för öfriga raser.

För att i praktiken kunna realisera afvelns konsolidering å fixa typer fordras att hafva en fast grundval. En möjlighet är att grunda sådant afvelsarbete på så att säga uppbyggda typer enligt till exempel den Chapeaurougeska teorien, och detta är kanske den enda möjliga utvägen å kontinenten. Men vi här i norden kunna med fog påstå oss äga landthästtyper af den mest djupgående kultur, hvilka utan någon direktare bloduppfriskning med främmande raser böra genom sin egen inneboende utvecklingsmöjlighet kunna framalstra typer af åtminstone i många fall fullt praktiskt värde. Och uppenbart är, att dessa typer, som således i

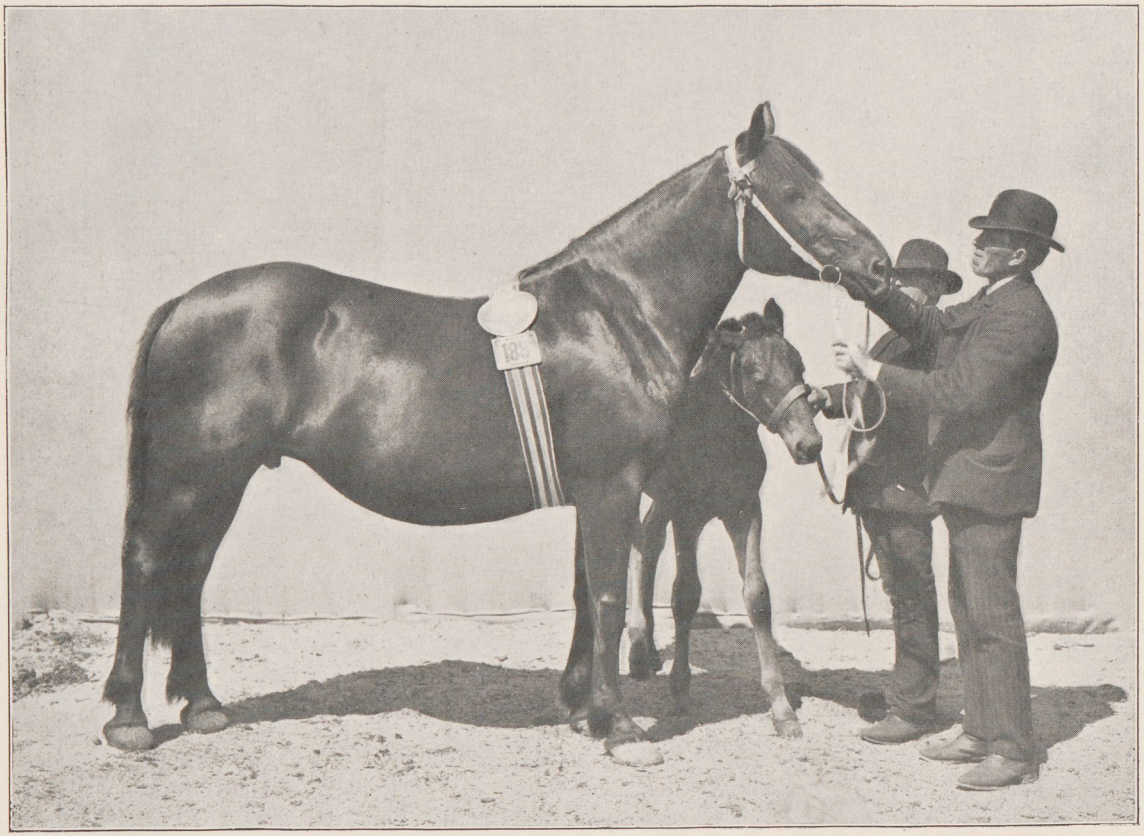

Fig. 9. **Hälsingehästen.** Sto fr. Umeåtrakten, 157 cm.

århundraden, ja i årtusenden kunnat äga bestånd, också äga det högsta afvelsvärdet.

Vår uppmärksamhet riktas därvid i första hand på den norska typen, som ju ända sedan 1500-talet varit känd och nyttjad inom Sverige. Emellertid veta vi, att typen ingalunda öfverallt låter sig här så acklimatiseras, att den kunnat bibehålla sig kvar som typ. Den rena norska hästtypen torde därför näppeligen hos oss, åtminstone mer allmänt, böra uppställas som någon grundtyp, hvarpå vi skulle uppbygga en landthäst söder om de norrländska skogsbygderna.

De af sakkunnige beaktade landhästtyperna.

Nu säges visserligen i betänkandet, att de sakkunnige, efter att hafva på det mest noggranna sätt tagit del af 1800-talets hippologiska litteratur, kommit till det resultat, att vi icke äga några stammar eller individer, som kunna anses vara egenartade för Sverige.

Det visar sig emellertid, att de sakkunnige icke låtit sig bindas vid 1800-talets ytliga och vacklande karaktäristik öfver våra landthästar utan vid frågans närmare utredning utgått från de nya grunderna för typuppfattning i öfverensstämmelse med de moderna afvelsprinciperna, hvilka i det föregående beskrifvits.

På sätt i den del af de sakkunniges utlåtande, som behandlar hufvudämnesfrågorna, uttalats, hafva de sakkunnige nämligen under sina resor ägnat en särskild uppmärksamhet åt att söka utröna förefintligheten af inhemska häststammar och äfven lyckats konstatera tillvaron, särskildt i Norrland, af individer af en typ, som, särskildt kraftig men samtidigt rörlig och sålunda passande för det tyngre jordbruket, i en del af de till sakkunnige öfverlämnade handlingar framhållits såsom särskildt värd beaktande.

Hälsingehästen.

I berörda handlingar återfinnes äfven en mer bestämd karaktäristik af den af de sakkunnige sålunda framhållna typen. Så är t. ex. förhållandet i ofvannämnda motion och riksdagsskrifvelse, hvarest ock åberopas de källor, som legat till grund för framställningen i fråga, hvilka åter, enligt hvad de sakkunnige själfva konstaterat, äro undertecknads uttalanden i saken. Dessa mina uttalanden återfinnas i mina bägge omnämnda åren 1901 och 1904 hållna föredrag. I båda dessa föredrag karaktäriseras nämnda typ dels som en från den norska hästen afvikande och dels såsom den allra förnämsta af våra egna stammar, under benämning den större norrlandshästen (karossieren — jämthästen), utmärkande sig för sin groflek och storlek med möjlighet för dessa egenskapers vidare utveckling. I förut omförmälda, af O. H. Svensson m. fl. afgifna under-

dåniga skrift (bil. 5) heter det, med syftning på den sålunda af mig beskrifna större norrländska typen, att den största vinsten af densamma torde ligga i, att landets jordbruksnäring finge ett hästslag, afpassadt efter dess behof. Vidare kan erinras om den i punkt 7:o) å sid. 2 omförmälda, af landshöfding Holmquist m. fl. undertecknade framställningen, byggd på ett i april år 1908 utfärdadt upprop om tillvaratagandet af våra karaktäristiska landthästtyper, i hvilket upprop särskildt framhålles den gamla norrlandshästen af den större typen, som visat sig kunna prestera

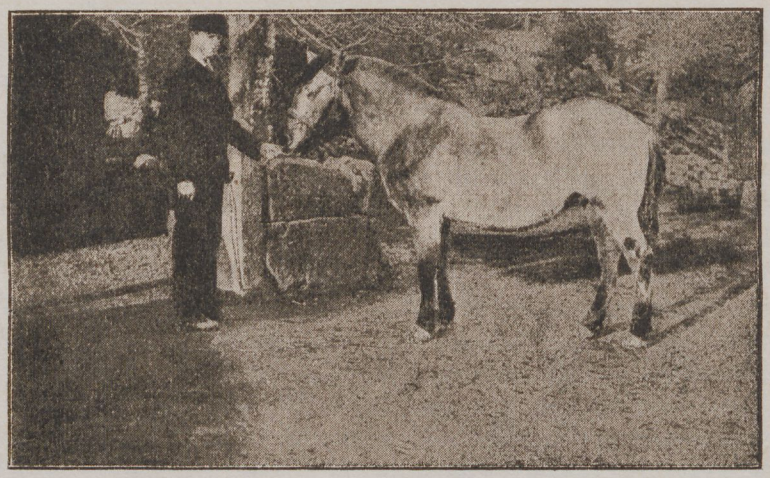

Fig 10. Dalbohäst. 148 cm.

den groflek och storlek, som äro nödvändiga för det moderna jordbruket och industriens behof. Slutligen erinras om de i sakkunniges betänkande omnämnda af baron N. Trolle och O. Nylander väckta riksdagsmotionerna, i hvilkas motivering särskildt betonats tillvaron af den större norrlandshästen (hälsingehästen), och dess högre kulturella värde för det tyngre jordbrukets kraf. Eller med andra ord: genom alla de många aktstycken, som uttala sig om inhemska häststammars tillvaratagande, går som en röd tråd tanken på bevarandet af den från den norska hästen i typ afvikande större norrlandshästen, såsom varande den, som har största utsikt för att kunna blifva af ett mer allmänt intresseför hela landets hästkultur.

Dalbohästen. Förutom att sakkunnige konstaterat, att hälsingehästen utgör en särskild från den norska hästen skild typ, hafva de sakkunnige

äfven funnit dalbohästen (fig. 10 och 11) vara en självständig för Dalsland karaktäristisk typ, samt diskussionsvis förklarat sig icke vilja bestrida tillvaron af äfven andra typer, värda att särskiljas och bevaras.

Värdet af den historiska kännedomen om våra olika landthästtyper.

I sammanhang med kritiken öfver min föreslagna typuppdelning (sid. 21) synes man äfven ställa sig tveksam om den praktiska nytta, kännedomen om typernas åtskillnad kan äga för realiserandet af idén om tillvaratagandet af de nu lefvande inhemska häststammarna, på samma gång man omedelbart förut (sid. 16) betonar värdet af kunskapen om vår fornhäst såsom en god ledning vid uppfattningen af de nu lefvande landthästarna. Med anledning af denna motsägelse i utlåtandet, anser jag mig böra något utförligare yttra mig i ämnet.

Klipparen.

I det föregående har jag sökt visa, att ännu här och hvar i Sverige finnas rester kvar af en klipparetyp, som med största sannolikhet äfven funnits under forntiden och haft särskildt stor utbredning i landet. Undersöka vi förhållandena, finna vi, att denna svenska klipparetyp representerar samma grundtyp som den finska klipparen, hvilken äfven är den i Finland mest spridda hästen. Den finska hippologen doktor Fabritius yttrar, att denna klippare skulle vara Finlands äldsta häst, och att hästen kom med de invandrande finnarne från Svarta hafvets trakter. Nu mera synes man emellertid hafva ställt sig något tviflande mot påståendet, att klipparetypens ursprungliga hemort skulle vara Svarta hafs-området, då man kommit till visshet om, att Finland befolkades först från Sverige, och att denna klipparetyp synes hafva sin hufvudsakliga rot i de mot Sverige vettande kustlandskapen.

I Norge åter återfinna vi typen i fjordhästen å Norges västkust inom det jämförelsevis isolerade området i fjorddistrikten inom Bergensområdet, och äfven dess något större frände, i betänkandet omnämnd som en särskild typ, återfinnes på gränsen mellan Östlands- och Västlandsdistrikten i Norge. Hippologiskt sedt är denna typ emellertid intet annat än en något större varietet af den norska »fjordingen».

Det spörsmålet framträder nu osökt: hur har denna i hela norden befintliga klipparetyp ursprungligen kommit hit upp? Nehring ger oss uppslaget äfven därtill. Han beskrifver sin fornklippare som den lilla spinkiga, eleganta hästen, som återfinnes här och hvar å hela kontinenten. Det ligger då nära till hands att antaga, att klipparen nått fram till norden öfver skilda vägar. Sverige har fått sin med de invandrande förfäderna (arierna); Finland eventuellt både från de till Finland först invandrande svenskarne och sedan med det finska folkslaget från Svarta hafvet, och

äfven den Bergenska befolkningen, med sin från den svenska folktypen ganska skilda rastyp, har haft sin klippare med sig direkt och icke fått den öfver Sverige. Sistnämnda klippare företer en grundtyp, som exempelvis genom sina svängda linier ej oväsentligt skiljer sig från den svenska. Med detta tror jag mig hafva framställt en ganska antaglig bild af klipparetypens tillkomst i Norden och dess ännu befintliga utbredning. Och jag vågar äfven på nedan närmare angifna grunder förmena, att kunskapen härom är till gagn i den praktiska tillämpningen vid realiserandet af planerna på våra inhemska häststammars tillvaratagande.

Dalbohästen enligt betänkandet.

I betänkandet säges, att de sakkunnige funnit dalbohästen representerande en typ värd att bevaras. Af berättelserna från de sakkunniges resor framgår äfven, att vi på olika platser sett samlingar af dalslandshästen såväl i Dalsland som i Bohuslän, och synas sakkunnige särskildt fäst sig vid denna jämförelsevis väl formade lilla häst, som ansetts ganska väl sammanfalla med den ofvan beskrifna klipparetypen. I betänkandet angifves emellertid dalbohästen såsom en typ, hvilken skulle äga sitt ursprung från det förut angifna området intill Västlandsdistriktet. Man gör sig gifvet då den frågan: hur är det möjligt, att en svensk landthästtyp skulle kunna räkna sin upprinnelse från en hästtyp från Bergen-området, som till och med i Norge betraktas som ganska isoleradt? Då nu af min utredning synes, att *denna* dalbotyp ännu finnes kvar i Sverige, och af den historiska utredningen framgår, att typen i fråga äfven varit tillfinnandes i mycket stor utsträckning, och att den svenska klipparen möjligen äfven varit ursprunget till den finska, synes det såsom något högst onaturligt, att denna dalsbohästtyp skulle kunna hafva sitt ursprung från områden intill norska Västlandet. Mig synes, att denna utredning måste gifva det resultat, att dalbotypen är en kvarlefva från vår egen hästkultur och äger urgamla rötter i vårt land.

Här vill jag således se ett sätt, hvarpå kunskapen om våra egna äldre hästtyper kan vara till gagn, men jag vill äfven framdraga en annan synpunkt, som jag anser ådagalägga vikten af kunskapen om äldre hästtyper.

Den af mig förut skildrade afvelsriktningen, stödd på nedärfningsprincipen — en princip, som de sakkunnige i flera hänseenden betonat, och åt hvilken äfven gifvit uttryck vid behandlingen af hufvudämnesfrågorna — lär oss nämligen att hästsläktets utvecklingsmöjlighet är beroende af de speciella, hos de olika grundtyperna inneboende ursprungliga egenskaperna.

Därvid hafva vi lärt oss, att hos klipparetypen är litenhet och spinkighet i viss grad i förening med den ädla hästens elegans ett bindande karaktärsdrag. Vi skulle därför näppeligen hafva något riksintresse af att söka utveckla en typ, som redan på förhand är så starkt fastlåst vid de nämnda egenskaperna spinkighet och litenhet. I kunskapen om denna speciella egenskap hos denna landthästtyp hafva vi uppenbarligen en vida säkrare utgångspunkt för våra göranden och låtanden, om vi skulle någonstädes vilja inrikta vårt afvelsarbete på restaurerandet af den lilla klipparetypen. Kunskapen om våra forna landthästar måste alltså äfven på denna grund anses vara värd att äga. *Klipparens egenskaper.*

Fig. 11. Dalbohäst. 149 cm.

Jag vill emellertid i detta sammanhang nämna, att jag kanske just på grund af mina studier rörande de olika typerna från våra resor medfört en helt annan uppfattning om dalslandshästen, särskildt hvad angår dess förmenta likhet med den klipparetyp, som återfinnes på gränsen mellan Östlands- och Västlandsdistrikten i Norge, än den i betänkandet uttalade. Ingalunda så, att jag på något sätt vill förneka, att äfven den ofvan beskrifna klipparetypen ganska allmänt förekommer i Dalsland ock genom sina ganska rena former äfven väckte intresse. Men däremot anser jag, att den häst, som jag vill kalla *den verkliga dalbohästen*, den som äger det mesta praktiska värdet, anger en helt annan typkaraktär, äfven den hörande till höglandshästtypen, men med en ganska afvikande grundkaraktär och med vidt skilda egenskaper. För *Dalbohästen enl. Törnqvist.*

att klargöra detta spörsmål vill jag erinra om följande. Nehring beskrifver äfven en grof, simpel häst, den germanska equus robustus med urhem i Mellaneuropa. I »Vår inhemska häst» har jag äfven omnämnt denna typ och beskrifvit den som en tunghufvad, grof häst, och jag har ansett mig kunna skönja densamma i vissa ännu lefvande stammar i öfre Norrland. Nu senare framför äfven engelsmannen professor Ewart samma grundtyp, såsom varande en af de urtyper, som bildat den moderna gudbrandsdalshästen. Både Ewart och jag peka i sammanhang härmed på en viss Islandshäst. Jag har äfven i »Vår inhemska häst» angifvit denna grundtyp i sammanhang med en mer speciell typ (pl. II), en häst med mera slutna former och med en kort stark rygg, och jag vill åter se grundtypen till denna speciellt svenska typ i Vendelfynden från järnåldern. Jag anser vidare, att den dalbotyp, som representerar den verkligt historiska dalbohästen i mindre form (fig. 10 och 11), *just anger denna speciellt svenska höglandstyp från forntiden* och att denna grundtyp under gångna tider här i landet allmänt varit så att säga vår arbetsslaf (fig. 2). (Se professor Nyströms uttalanden i frågan.) Det är till exempel den redan omnämnda typen, som representeras af den gamla västgöta-skjutshästen, och som omnämnes i Älfsborgs läns södra distrikts utlåtande i sammanhang med västgötahästen.

Dalbohästens egenskaper.

Vi återkomma i sammanhang härmed till frågan om typens inneboende egenskaper. Denna urtyp är af Nehring i motsats till den förut beskrifna klipparen angifven som representerande groflek. I de nämnda Vendelfynden återfinner jag just grofleken särskildt representerad och därjämte den jämförelsevis stora höjden af 150 cm. Min speciella uppfattning som hästuppfödare är ock, att hos de nu lefvande hästarna af denna grundtyp egenskapen groflek och äfven förmågan af utveckling till viss grad af storlek är en inneboende egenskap. Jag drager häraf den slutsatsen, att utnyttjandet af denna speciella dalbotyp enligt mina afvelsteorier skall lämna den största utsikt att däraf kunna få fram en mindre och äfven en medelstor arbetshäst, passande för det mindre jordbruket, hvilken just på grund af sin forna tillvaro så godt som öfver hela landet äfven skall äga förmåga till fortbestånd på de flesta orter inom Sverige. Det är sålunda denna lilla grofva häst, låt vara mindre skön, som vi böra tillvarataga bland dalbohäststammarna, och på hvilken vi böra koncentrera vår uppmärksamhet framför den spinkiga klipparen.

Hälsingehästens historik.

Hos hälsingehästen hafva sakkunnige konstaterat en bestämd typkaraktär på olika platser och därjämte tillvaron af en särskildt utpräglad nedärfningsförmåga, iakttagelser hvilka således enligt ärftlighetsprincipen

Fig. 12. Hingsten Mador, 162 cm. (fr. Boden). Tillh. Husby gård 1909—1911.

Fig. 13. Stoet Laula, 165 cm. (fr. Umeåtrakten). Tillh. Husby gård.

klart ådagalägga, att hälsingehästen icke kan vara en produkt af korsning med varmblodig häst, utan en representant för en gammal kultur här i landet.

Ett par af de mest instruktiva bevisen därför torde varit de i Uppsala från Husby gård uppvisade hingsten Mador (pl. IV, fig. 12) från Bodentrakten och stoet Laula från Umeåtrakten, med härstamning så djup, att en del blodlinjer når bakom den tid, då i trakten funnits någon individ med varmblodig kulturras (pl. IV, fig. 13), samt slutligen de i år på Svenska Allmänna Landtbruksmötet i Örebro uppvisade så typiska stona från Umeåtrakten (pl. V, fig. 15).

Som uppfödare af just denna speciella typ har jag gifvetvis vida djupare kunnat blicka in i karaktären af dessa hälsingehästar, och därvid har jag kommit till det positiva resultat, att grundtypen äger sällsynt konstans och finnes icke allenast i Norrland utan äfven, låt vara spontant och genom korsning starkt reducerad, ännu kan spåras i olika orter inom landet. Ytterligare bevis för typens utbredning äro, att doktor Fabritius i Finland uttalat, att han anser, att den där numera visserligen sällsynt förekommande liknande större hästtypen har sitt ursprung från Sverige, äfvensom att typen sporadiskt förekommer jämväl i Norge. Man skall således enligt af mig redan angifna grunder kunna sluta till, att typen representerar en för Sverige karaktäristisk urgammal kultur. Om möjligheterna härför vittnar äfven den af mig gjorda arkeologiska utredningen öfver Björköfynden från vår järnålder.

Men jag har icke stannat vid denna bevisföring, som skulle leda till, att hälsingehästen borde kunna karaktäriseras som representant för en urgammal svensk kultur, utan jag har sökt genom en ny, låt vara förut ej inom djurafveln utnyttjad beviskälla, vinna stöd för, att hälsingehästen skulle kunna som sådan erkännas, nämligen genom blodundersökning enligt den kända tyska vetenskapsmannen Brucks metod.

Blodundersökning för utrönande af rasrenhet.

För möjligheten att på denna väg kunna karaktärisera våra hästraser uttalade sig docenten I. Jundell, som äfven igångsatte blodundersökningen. Undersökningarna blefvo sedan på grund af Jundells utlandsresa öfvertagna af föreståndaren för sjukhuset S:t Göran doktor J. Almkvist jämte apotekare I. G:son Blomqvist. Undersökningarna hafva gifvit det märkliga resultatet, att de undersökta hästarna, utgörande tvänne af hälsingetypen och en af höglandstypen, jämförda med en häst af ädel ras och en ardenner, i blodet på ett betecknande sätt skilja sig från de nämnda kulturraserna, och att blodet dessutom hos förstnämnda hästar visade en utpräglad stark karaktär, samt så långt man kan döma af de gjorda experimenten ägde

större styrka än kulturrasernas. I sammanhang härmed torde påpekas, att de gjorda arbetena på grund af de få experimenten ej kunna tillmätas någon afgörande vetenskaplig betydelse, men de vunna resultaten visa tydligt möjligheten att på denna väg konstatera likheter och olikheter mellan olika raser.

Således ytterligare ett konstaterande nytt bevis, som stöder uppfattningen, om att hälsingehästen är af gammal svensk kultur.

Genom att jämföra med hvarandra dessa många olika bevisningsmetoder, som alla utmynna däri, att hälsingehästen är af gammal svensk kultur, skall man uppenbarligen komma till det resultat, att det i inledningen till sakkunniges betänkande gjorda påståendet, att hälsingehästen såsom sådan icke existerar, ej öfverensstämmer med verkliga förhållandet, och att man med säkerhet tvärtom kan påstå, att *den större norrlandshästen, hälsingehästen, både existerar såsom särskild stam och representerar en mycket gammal svensk kultur.*

Möjliggörandet af afvelns inriktande på groflek.

I inledningen heter det å sid. 30, att vi vid benyttjandet af den nordsvenska afvelsriktningen böra söka sträfva efter frambringandet af jämförelsevis tunga hästar — danade mer efter kallblodets former än efter »den varmblodiga hästens gestalt». Detta önskningsmål eftersträfvas nog af en hvar, men hur uppfylles det i verkligheten? Undersöka vi särskildt Vångens yngre årsklasser, finna vi, att ungdomarna där äga föga af de tunga formerna, och så tedde sig förhållandena äfven vid årets allmänna landtbruksutställning i Örebro, hvad stona angick. Hvar ligger orsaken, att afveln synes gå i motsatt riktning mot hvad vi uttryckt som önskemål? Svaret ligger nära till hands: man tyckes icke hafva någon ingående kännedom om och kan därför ej heller taga vara på och särskilja de typer, som äga förmågan af utveckling i den önskade riktningen, groflek, hvilket af följande torde framgå.

Vid Vångens hingstuppfödningsanstalt hade Kopparbergs läns hushållningssällskap en hingst, Excellens (fig. 14), enligt mitt förmenande ett verkligt fynd såsom representant för just den typ, som borde äga förmågan att äfven å afkomman nedärfva sina så framstående tunga och mäktiga former, om härstamningen höll, hvad exteriören lofvade, men hingsten sändes icke till Örebromötet, emedan han lärer ansetts icke hafva haft den rätta typen. Jämte Excellens vill jag i detta sammanhang såsom representant för sådan typ framhålla äfven hingsten Eros.

Enligt inhämtad uppgift har professor Hallander om jämtlandsstoet Flora (plansch V) fällt det omdömet, att hon på grund af sin exteriör måste vara uppblandad med ardenner. Stoet ägde dock enligt den kände jämt-

länningen Anders Hansson den mest djupgående härstamning från en tid, långt innan någon ardenner nått dit upp. Dess blodrenhet är för öfrigt sedermera bevisad genom blodsundersökning. Enligt mitt förmenande äro såväl Excellens som Flora de mest typiska representanter för vår svenska höglandshäst med dess karaktäristiska groflek.

Jag har anfört dessa tvenne exempel, emedan de åtminstone för mig stå som bevis, att man icke synes lägga tillräckligt vikt vid de karak-

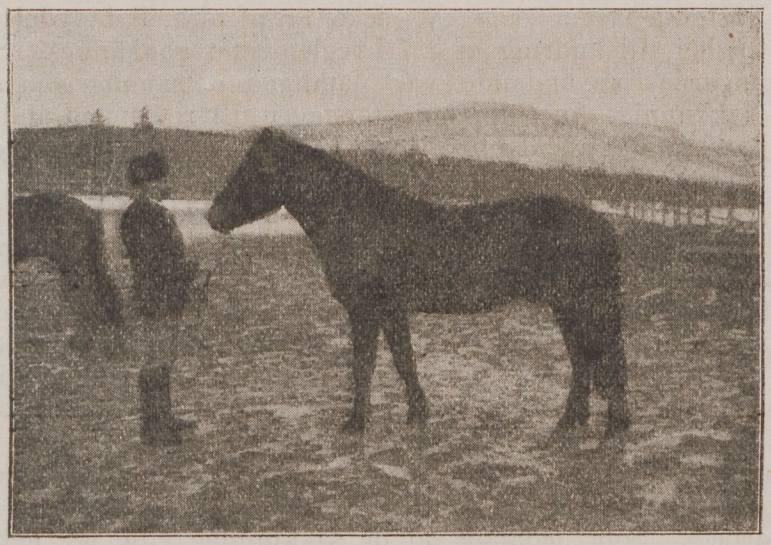

Fig. 14. Den större höglandstypen från jämtländska fjällbygden. 158 cm.

tärsdrag, som äro utmärkande för de svenska typer, hvilka äga förmåga att utveckla sig i tunga och mäktiga former, och att man måste vinna denna kunskap för möjligheten att kunna få fram sådana former.

Med denna kanske vidlyftiga framställning har jag i min mån sökt skingra tviflen, att kunskapen om våra olika landthästtyper spelar någon roll vid försöket att lösa problemet om inhemska häststammars tillvaratagande, och jag hoppas härmed hafva ådagalagt, att *kunskapen därom är ett oafvisligt villkor för möjligheten att realisera Riksdagens äfven af de sakkunnige understrukna önskemål om återuppbyggandet af våra inhemska häststammar.*

Ändringar i premieringsreglementet.

Sakkunnige hafva vid behandlingen af frågan om förekomsten af det slag af våra inhemska häststammar, som benämnes Upplands landtras (sid. 31), funnit anledning att ingå i kritik af den vid Husby gård bedrifna hästafveln.

Till en början vill jag då i detta sammanhang framhålla, att den i O. H. Svenssons m. fl:s skrift väckta frågan om rätt för underdistrikten att använda benämningarna å de olika orternas häststammar (Upplands landtras, västgöta-hästen o. s. v.) icke är af aktuell betydelse, om sakkunniges förslag till ändring af § 7 i reglementet godkännes. Syftet med ortbeteckningarnas användande var nämligen detsamma som syftet med det af de sakkunnige nu framlagda förslaget till reglementsändring, nämligen möjliggörande af afvelns konsolidering å vissa typer, och vinnes naturligtvis bäst på sistnämnda sätt.

Jag öfvergår härefter till att bemöta de anmärkningar, som framställts mot Husbyafveln, och vill därvid först framhålla, att det däri förekommande påståendet, att jag i min redogörelse för nämnda afvel (bil. 6) skulle hafva utgifvit ifrågavarande afvel såsom grundad på material af rester från järnåldern, icke är riktigt. Af såväl nämnda redogörelse som ock den i kritkien åberopade uppsatsen »Raskaraktärer och korsningar inom den nordsvenska hästafveln» framgår med all tydlighet, att afveln i fråga är byggd på afvelsmaterial från Norrland — hälsingehästen.

Därjämte ber jag få erinra, att det icke var på min begäran de sakkunnige besökte Husby gård den 7 oktober 1909, för att taga del af dess hästafvelsarbete. Som ledamot af de sakkunnige ville jag helt naturligt icke indraga mitt personliga görande och låtande i sakkunniges diskussioner. Men då omständigheterna nu i alla fall framtvingade diskussionen om Husby gårds hästafvelsarbete, anser jag mig ej böra underlåta att här något taga till orda i denna sak, dock icke för att få fram något slags sympatistämning för min hästafvel gent emot den i inledningen uttalade kritiken, utan uteslutande för att söka klargöra en enligt min åsikt ganska djupgående principfråga, stående i intimt samband med frågan om möjligheten att återuppbygga vår egen landtras.

Villkoret för raskonstansen är afvelns konsolidering inom en viss typ.

Sakkunniges kritik torde kunna sammanfattas sålunda, att de anse det vara ett experiment att vid sådan afvels iscensättande i första hand taga hänsyn till grundtypen och endast i andra hand till blodrenheten samt att sedermera vid afvelns fortsättande söka genom utgallring så småningom få fram typen fix och konstant. Jag däremot är böjd för att påstå, att någon annan afvelsprincip näppeligen kan uppställas eller ens har användts,

då det gällt, som här är fallet, att ur mer eller mindre uppblandade stammar söka tillgodogöra sig en förut gifven och erkänd grundtyp, i detta fall hälsingehästtypen, äfvensom att denna typ är den bäst passande för det tyngre jordbrukets behof.

Som auktoriteter för godkännandet af den afvelsprincip jag sålunda följt, åberopar jag professor Nyström, byråchefen, fältveterinär P. L. Smitt, samt regementsveterinär A. G. Florén, hvilka på Husby tagit del af mitt afvelsarbete och däröfver afgifvit utlåtande, i detta afseende utmynnande i, att den enda möjligheten och äfven den rätta metoden vid försöket att för de uppländska förhållandena rekonstruera hälsingetypen är, att *i främsta rummet taga hänsyn till typen.* Jag åberopar vidare den redogörelse öfver den finska hästafveln, som afgifvits af statskonsulenten Alfthan, hvilken i sin beskrifning öfver gången af restaureringsarbetet af den finska hästen just uttalat, att man vid planläggandet af restaureringsarbetet af den finska landthästen i främsta rummet tagit hänsyn till typen och *till den absoluta blodrenheten först i andra hand.*

Jag åberopar vidare de Chapeaurouge, som uttalar sig i samma anda i sitt min reservation bilagda uttalande. Jag vågar äfven framhålla, att de flesta af de många nu på kontinenten existerande föreningarna med uppgift att söka rekonstruera en viss typ, just följt en väg liknande den af mig bestämda arbetsplanen för Husby hästafvel.

I definitionsprogrammet är ju för öfrigt blodblandning med främmande ras i viss grad tillåten, men i fallet Husby skulle, säger man, det främmande blodet vara för närstående. Hur många antal led skulle fordras för att det främmande blodet skulle anses vara borteliminerad och ej verka skadligt på raskonstansen, är emellertid icke bestämbart genom generationsantalet, då så många olika faktorer därvid göra sig gällande. Visserligen börja vi att få en aning om, när raskonstansen inträdt, genom den Mendelska teorien om bastarderingsproblemet (mendelismen), hvilken gifvetvis äfven bör vara tillämplig på husdjursafveln. Och en fas i detta problem angifves äfven af de Chapeaurouge, då det gäller att snabbt borteliminera det främmande blodet. Det angifna medlet är att para den typindivid, som är påverkad af det främmande blodet, med en nära anförvandt med rent blod.

Just efter den de Chapeaurougeska teorien, såsom äfven i min redogörelse »Raskaraktärer och korsningar inom den nordsvenska hästafveln» framgår, har det främmande blodet borteliminerats från stoet »Brunan», moder till hingsten »Modig af Husby», som påståtts vara för närbesläktad med pinzgauer och jute. Stoet i fråga är nämligen en produkt af hingsten »Dover» (med sitt främmande blod från fadern »Bruno»), parad med sin

egen mor, hvilken sistnämnda åter tillhörde en af Jämtlands mest berömda och typrena stammar. Då nu näppeligen ett enda bakslag i afveln, antydande några för den nordsvenska afvelsgruppen främmande blodlinjer, visat sig hos någon af afkomlingarna efter den nämnde Husbyhingsten, »Modig af Husby», synes att den Chapeaurougeska teorien håller streck.

Som exempel på en sådan konsoliderad hästafvel må framhållas hingsten Kax (pl. V, fig. 14) med blodlinjer, utgångna från så väl den stora höglandstypen som hälsingehästen. Hingsten är känd för sin konstanta nedärfningsförmåga och har på sista åren tillhört Husby gård. Ett annat exempel är det afvelssto från Husby gård, hvilket är afbildadt å pl. V, fig. 15, och hvilket äger hufvudsakligen samma blodlinjer som Kax. Det främmande blodet är här bortelimineradt.

Ett afvelsarbetes uppgift är uppenbart ett uppnående af konstans i nedärfning inom den fastslagna typbegränsningen; är den uppnådd, har de kända generationernas antal intet att betyda. I detta faktum ligger ärftlighetslärans a och o.

Den framställda kritiken ger mig osökt anledning att uppställa följande parallel som jämförande bevis för, att en afvel med olika typer, äfven inom samma rasgrupp, kan verka mera hämmande och skadligt än den omständigheten, att äfven något främmande blod tilläfventyrs ingår i någon blodlinje i en afvel, som för öfrigt är byggd på en viss typ. Vi känna väl till den å Gäflemötet 1901 så uppmärksammade samlingen af hästar från södra Dalarne. Denna samling utpekades där såsom idealet för nordsvensk hästafvel. Inför Kopparbergs läns hushållningssällskap 1908 möttes åter södra Dalarnes hästar af en synnerligen nedgörande kritik, som utmynnar i, att hästarna blifva för små och spinkiga. Resultatet syntes så nedslående, att det nära nog rubbade förtroendet till hela den nordsvenska hästafveln. Som botemedel riktades då uppmärksamheten på den större norrlandshästen (hälsingehästen) och det afvelsarbete, som därmed drefs å Husby gård.

Hur har nu detta af professor Hallander startade, från början så lofvande afvelsarbete, kunnat så gått bakut? Jag säger, att det i första rummet måste bero på, att afveln var grundlagd på så olika typkaraktärer, att någon konstant typ därur ej kunde uppstå. De små norska hingstarna (klipparetypen), som där i regel användes, och de med dem ganska olikartade, jämförelsevis stora och äfven grofva stona, ofta från Jämtland, gåfvo den ganska jämna afkomman i första generationen. I nästa generation framträda däremot mera märkbart de inneboende egenskaperna hos de olikartade typerna, visande sig i det spinkiga skelettet från klipparen och den alltför mäktiga bålen från mödernet. Och därmed är do-

men fälld öfver ett sammanförande i afveln af olika typer, äfven om de tillhöra samma rasgrupp. Man utgallrade det främmande blodet med den mest ingående konsekvens, men glömde icke allenast det allra viktigaste för en rasbildning, afvelns konsolidering inom en viss typbegränsning, utan äfven nödvändigheten af, att betjäna sig af den typkaraktär, som just å den orten hade sina förutsättningar att äga fortbestånd.

Min Husbyafvel åter startades, såsom äfven är redovisadt i den af de sakkunnige i detta sammanhang åberopade uppsatsen om »Raskaraktärer och korsningar inom den nordsvenska hästafveln», på så sätt, att jag uteslutande utgick från hälsingetypen. I ett fall, där faderns stamtafla saknades, — detta gällde Cato — fick typen blifva den afgörande faktorn, hvars tillförlitlighet emellertid nu senare konstaterats genom blodundersökning enligt de grunder, för hvilka ofvan redogjorts. Vid denna afvel iakttogs, att hvarje individ, som uppställdes såsom afvelsdjur, skulle hålla sig inom den fixerade typbegränsningen. Afvelsmaterialet i denna stam togs ock ända till sista tiden från Jämtland. Vid startandet af afveln fanns emellertid ej möjlighet att erhålla individer, som kunde uppfylla de båda förutsättningarna, den gifna typkaraktären och blodrenheten. Jag föredrog då afvelsdjur, som ägde den bestämda typkaraktären framför blodrena djur med afvikande typ. Följden häraf blef, att ett sto med $^1/_4$ ardenner och ett annat med den nämnda pinzgauerblandningen ($^1/_8$) kommo med som grundläggare af Husbyafveln. Sedan har undan för undan inympats rent blod i stammen genom de mest uppmärksammade hingstar af gammal inhemsk ras från Norrland, nämligen Modig, Gastop, Kax (pl. V) och slutligen Mador, (pl. IV fig. 12) med det resultat, att ardennerblodet nu mera förekommer, för åskådlighetens skull angifvet i siffror, till $^1/_{16}$, och detta endast hos ett sto, samt till $^1/_{24}$ hos tvänne andra ston samt det, som nämndt, borteliminerade pinzgauerjuteblodet åter blott hos tvänne afvelsdjur med $^1/_{16}$.

I fråga om det praktiska resultatet till gagn för länet af den vid Husby gård bedrifna afveln vädjas till det i bil. 4 intagna uttalandet af Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och till professor Nyströms m. fl. utlåtanden äfven öfver afveln i angränsande trakter på stöd af Husby gårds hingstmaterial, hvilken afvel blifvit till kvaliteten betydligt förbättrad och resulterat i en afkomma med nämnvärd god exteriör. Med stöd af dessa uttalanden, hvari min afvel således af länet och afvelsintresserade utpekas som en lyckad framtidslofvande start med betingelser att vara till gagn för länets afvel, vågar jag hemställa, huruvida icke min afvel står målet — uppbyggandet af en fix och för orten passande typ — vida närmare än den afvel, som på sätt ofvan nämnts, bedrifvits i södra Dalarna efter professor Hallanders program, och jag

vågar äfven hemställa, huruvida min afvel i princip, oaktadt den påbörjats med icke fullt blodrena djur, sådan den gestaltar sig, i vida högre grad än berörda afvel i södra Dalarna uppfyller de nya af de sakkunnige föreslagna bestämmelserna *i afseende på kraftvet om hästafvelns konsolidering å en viss typ;* och då slutligen, såsom ju redan är visadt, min afvel är byggd just på den typ, hälsingehästens, som de sakkunnige godkänt såsom den allra förnämsta bland våra inhemska hststammar, samt sakkunnige tillika själfva medgifvit, att i en sådan afvel får till en viss grad ingå främmande blod, torde näppeligen Husby afvel kunna anses såsom en afvel endast grundad på experiment.

Af sakkunnige föreslagna åtgärder.

Vidkommande slutligen de af sakkunnige föreslagna åtgärderna för inhemska hststammars tillvaratagande, så torde jag ifråga om anslaget till Vången få anföra följande.

Anslaget till Vången.

Bland de af de sakkunnige föreslagna olika åtgärder för tillvaratagande af inhemska hststammar märkes först och främst understödjandet af hingstuppfödningsanstalten vid Vången, hvilken skulle komma i åtnjutande af icke mindre än halfva det föreslagna anslaget till inhemska hststammar. Uppenbart är, att den så synnerligen väl planlagda Vångenanstalten i första hand har de största förutsättningar för att blifva det medel, hvarigenom en löftesrik inhemsk hästkultur skulle kunna komma till stånd och utveckla sig, och det torde därför vara ett statsligt intresse att äfven i första hand omhulda denna afvelsanstalt.

Som af hufvudämnesfrågorna framgår, ha de sakkunnige beslutat föreslå en hel del principförändringar inom hästafveln, hvilkas stora betydelse särskildt i min reservation betonats, och hvilka förändringar måste beaktas äfven vid den hästafvel, för hvilken Vångens hingstuppfödning är ett uttryck.

Nu kan det ju invändas, att anstalten vid Vången endast har till uppgift att söka väl utveckla de hingstämnen, som ditsändas från de i anstalten intresserade länen, men i verkligheten intet har att skaffa med själfva afvelsprinciperna. Men konsekvensen däraf skulle ju blifva, att från Vången kunde komma att utgå afvelshingstar, hvilka, oaktadt en aldrig så god utveckling, likväl saknade de inneboende egenskaper, särskildt i afseende å nedärfningsförmågan, hvilka äro oundgängliga betingelser, för att hingstarne skola kunna blifva till något gagn för afveln, och häraf följde åter, att den uppoffring, som staten och hushållningssällskap nedlade på anstalten, kunde blifva till väsentlig del bortkastad.

Fig. 14. Kax fr. Jämtland, 158 cm. Foto vid 22 år. (Husby gård 1907—1911).

Fig. 15. Typiskt sto fr. Husby gård, 158 cm.

Af sakkunnige har äfven föreslagits, att Vångenanstalten skulle ställa vissa garantier för statslånets erhållande, och som en första sådan har föreslagits anstaltens utvidgning för intagandet af flera föl. Jag tror, att i det afseendet behöfva inga garantier uppställas; däri ligger ett rent affärsintresse som reglerar sig själft. Men hvad staten bör söka garantier för, är att de utgående hingstarna i afseende på sin karaktär motsvara betingelserna för att blifva till gagn för vår hästkultur, och hvilka dessa betingelser böra vara, därför torde på det mest genomgående sätt förut vara redogjordt i min reservation.

Jag skulle därför vilja ifrågasätta, att vid statsunderstöds beviljande till Vångenanstalten uppställes såsom villkor, att de föl, som där intagas uppfylla premieringsreglementets fordran på härstamning från en konsoliderad typ — härstamning från föräldrar, som till sin typ äro mest likartade.

Vidare anser jag, att då Vångenanstaltens styrelse åtagit sig äfven den uppgiften att upplägga stambok, som just med fog kan anses i första hand vara ett verksamt medel vid afvelsarbetets inriktande efter nu antagna afvelsprinciper, såsom villkor för anslagets beviljande bör uppställas jämväl, att de olika typerna i stamboksföringen skiljas från hvarandra. I motsatt fall torde stamboksföringen kunna komma att, tvärtemot hvad ämnadt varit, blifva en hämsko på afvelns utveckling i öfverensstämmelse med de principer, hvilka sakkunnige funnit vara de enda, som låta sig förena med en rationellt bedrifven afvel.

Mig synes därför, att Vångenanstaltens styrelse, för bekommande af det föreslagna statsunderstödet, skulle hafva att beakta:

att de vid Vången intagna hingstämnena härstamma från sådana föräldrar, som i typen äro möjligast likartade, och

att stamboken upplägges efter den grundsatsen, att typerna skola skiljas från hvarandra.

Af sakkunnige har förordats den åtgärden, att af anslaget å 20,000 kronor skulle, sedan 10,000 kronor däraf utgått till Vångens anstalt, öfriga 10,000 kronor användas till att understödja sådan afvelsverksamhet, som bygges på afvelsdjur, hvilka i typ äro mest likartade.

Då man härvid måste förutsätta, att dylik afvelsverksamhet kommer att söka arbeta sig fram å flera *olika* platser i landet, icke minst i mellersta Sverige, och då kändt är, att stammar af likartade djur icke finnas samlade, utan att individerna äro spridda här och hvar, är det uppenbart, att igångsättandet af denna afvelsverksamhet kommer att draga så stora kostnader, att man härvid kan sätta i fråga, huruvida ett belopp af 10,000 kronor skulle vara för ändamålet tillfyllest.

Sammanfattning af innehållet.

Såsom en sammanfattning af innehållet i mitt särskilda yttrande i hvad det afser sakkunniges betänkande om inhemska häststammar, ber jag att få anföra följande.

Jag har ofvan sökt lämna en riktig framställning af det sätt, hvarpå de af Riksdagen begagnade uttrycken »urtyp», »varmblodig» och »kallblodig» rätteligen böra i detta sammanhang förstås. Jag har vidare sökt framlägga de rätta utgångspunkterna för bedömande af mina arkeologiska forkningar, äfvensom af mitt förslag till typuppdelning af våra nu lefvande landthästar. Jag hoppas i dessa punkter hafva undanröjt de anledningar till missförstånd, som beträffande innebörden i sakkunniges reformförslag tilläfventyrs kunnat uppstå ur sakkunniges inledande uttalanden i dessa punkter. Och jag tror mig äfven kunna påstå, att sakkunniges inledning med de af mig sålunda antydda modifikationerna skulle komma att stå i full harmoni med sakkunniges i hufvudämnesfrågorna fattade beslut.

Beträffande härefter de punkter, i hvilka sakkunniges uttalanden i hufvudämnesfrågorna synts mig påkalla en något grundligare motivering, tror jag mig till en början hafva i min framställning af frågan om definitionen af begreppet inhemska häststammar visat, att sakkunniges uttalanden i samband med nämnda definition kunnat gifva anledning till misstolkning af definitionens innebörd, och jag har därför sökt gifva definitionen den belysning, som enligt min mening erfordras för att dess innebörd må framstå klar.

Härefter har jag behandlat den princip, hvilken framträder som ett hufvudmoment i frågan om de inhemska häststammarnas tillvaratagande och fått sitt uttryck i förslaget till ändringar i premieringsreglementet, nämligen kraftet på afvelns konsolidering på bestämda typer. För att närmare belysa denna punkt har jag sökt visa, att kunskapen om våra olika landthästtyper är nödvändig för realiserande af ifrågavarande afvelsprincip. Vidare har jag här närmare beskrifvit de landthäst-typer, som sakkunnige ansett äga det största värdet. Därefter har jag genom exempel (Husby och södra Dalarnas hästafvel) sökt åskådliggöra den praktiska nyttan af denna afvelsprincips tillämpning.

Slutligen har jag, beträffande de åtgärder sakkunnige föreslagit för inhemska häststammars tillvaratagande, dels påpekat vissa garantier, som från synpunkten af omförmälda kraf på afvelns konsolidering synts mig böra uppställas för åtnjutande af det anslag, sakkunnige föreslagit böra tilldelas Vångens hingstuppfödningsanstalt, dels ock ifråga-

satt, huruvida det belopp, som enligt sakkunniges förslag borde beviljas för genomförandet af alla de olika åtgärder, sakkunnige föreslagit för tillvaratagande af våra inhemska häststammar, kan anses vara för ändamålet tillräckligt.

II. Angående obligatorisk hingstbesiktning.

Då jag anmält min reservation i frågan om obligatorisk hingstbesiktning, är det icke för att på något sätt inlägga min protest mot den föreslagna lagens berättigande, utan fastmer för att på det kraftigaste understryka nödvändigheten af ett direkt ingripande genom lagbestämmelser, för att på ett effektivt sätt kunna afvända de skadliga följderna af användandet af otjänliga beskällare. Ja, jag vågar påstå att vikten af denna frågas reglerande är så stor, att de stora anslag, som staten medger till hästafvelns utveckling, komma att blifva föga effektiva, om några lagbestämmelser ej komma till stånd.

Min kritik är därför icke riktad mot lagen såsom sådan utan mot bestämmelserna eller kanske mot *en* bestämmelse i den föreslagna lagen.

Och den bestämmelse, mot hvilken min anmärkning är riktad är tyvärr *själfva lagens grundbestämmelse*, nämligen stadgandet i § 4, fjärde stycket, om de grunder, på hvilka ytterst kommer att bero, huruvida en hingsts användande i afvel skall anses straffbart eller icke.

Denna bestämmelse är affattad i de mest positiva ordalag, som icke lämna något spelrum för den individuella uppfattningen. Paragrafen innehåller, att tillståndsbevis må icke *under något förhållande* utfärdas för hingst, som ej med hänsyn till ras och härstamning uppfyller de enligt premieringsreglementet uppställda fordringar. Den fordran på variation efter de lokala förhållandena, som sakkunnige i ett särskildt fall (sid. 65) synts vilja tillerkänna ett visst berättigande, synas sakkunnige alltså i fråga om härstamningsvillkoren anse vara tillräckligt tillgodosedd genom de bestämmelser, som därom influtit i gällande hästpremieringsreglemente.

Huruvida reglementet i detta afseende är så väl afpassadt, att det i sin praktiska tillämpning fungerar på ett tillfredsställande sätt, torde emellertid tåla en närmare undersökning, och är denna reglementsbestämmelse ej fullt effektiv, då hänger ock hela lagen i luften, hur väl den för öfrigt må vara genomarbetad.

Ifrågavarande reglementsbestämmelse lyder: »För att hingst skall kunna blifva föremål för premiering fordras härstamning af likartad beskaffenhet i minst 3 generationer på såväl fäderne som möderne», hvarjämte

möjlighet beredts att i vissa fall tillämpa lägre fordringar i afseende å härkomsten.

Denna grundbestämmelse antogs för 10 år sedan vid det då nyomdanade premieringsreglementets uppställning och torde vara hämtad från gällande liknande stadganden speciellt i Tyskland. I berörda bestämmelse ligger egentligen intet anmärkningsvärdt från synpunkten af de vid den tiden gällande afvelsprinciperna. Men till bestämmelserna om de fordringar, som ställas på härstamningen hos ett djur, för att detsamma må anses premieringsbart, äro för öfverskådlighetens skull fogade belysande exempel. Äfven dessa äro otvifvelaktigt väl valda. Såsom varande endast exempel kunna desamma dock gifvetvis icke anses bindande, utan måste den tanken ligga bakom, att de bestämmelser, som exemplen i fråga åskådliggöra, äfven kunna uttryckas i andra former. Emellertid vill det synas som om premieringsnämndsordförandena, som under dessa 10 år haft att göra med reglementets tillämpning, så fastlåst sig vid de i reglementet anförda exemplen, att för dem exemplen i fråga representera den enda möjliga tolkningen af begreppet härstamning i det antal generationer, exemplen afse. Följden häraf har blifvit, att fadersblodet blifvit det dominerande, medan åter möderneblodet ansetts vara i vida mindre grad förtjänt af uppmärksamhet.

Nu hafva dessa exempel visserligen i sakkunniges förslag undergått den förändringen, att härstamningen fordrats något djupare, men därvid har man endast fullföljt den tankegång, som legat till grund för de äldre exemplen, och alldeles samma kritik gäller därför de nu föreslagna exemplen, som de föregående från det nu gällande premieringsreglementet hämtade.

Granskar jag nu exemplet »Motala» efter det nya förslaget, så finner jag, att i 3 generationer äro namn gifna i alla kolumner, äfven i tredje ledet med undantag af kolumnen längst till vänster, där mormors mor får vara okänd. För att namnen i sista ledet skola, enligt de principer, som nu tillämpas och äro afsedda att jämväl framdeles komma i tillämpning, få upptagas i stamtaflan, fordras emellertid, att fadern skall kunna antecknas i fjärde ledet. Skulle åter fadern där ej kunna antecknas som erkändt typren, förfaller hela stamtaflans värde och resultatet blir ett kasserbart djur, äfven om modern skulle vara typren. Vi återkomma således till det egendomliga förhållandet, att det är blodlinjerna från fädernesidan, som skola vara de afgörande, och möderne-linjerna hafva intet att betyda.

Nu förhåller det sig emellertid, såsom genom flera exempel åskådliggjorts i betänkandet om de inhemska häststammarna och särskildt i min

reservation, sålunda, att den eftersträfvade konstanta nedärfningen, hvilken uppenbarligen är det mål, som man, genom att fordra härstamning från likartade förfäder, velat uppnå, är beroende af flera olika faktorer, hvilkas inverkan ingalunda i högre grad gör sig gällande på fädernet än på mödernet. En af dessa är den konsoliderade härstamningen, hvilken närmare belysts å sid. 167 i min reservation, och hvars betydelse äfven af de sakkunnige erkänts.

Ett uttryck för en sådan raskonstans inom en konsoliderad hästafvel är just det faktiska förhållandet, att landtrasens typkaraktär är bäst om ej endast bevarad hos våra stolinjer. Ston med sådan konstant nedärfning skulle därför särskildt respekteras vid bedömandet af afkomlingarne efter dem, men såsom nämndt tolkas härstamningen så, att det endast är fadersblodet, som i de följande leden får göra sig gällande. Följden kan häraf blifva, att tillämpningen af den föreslagna hingstbesiktningslagen icke allenast skulle kunna, utan otvifvelaktigt äfven komme att utmynna i, att de blodlinjer, som kanske bäst representerade vår landthäst, blefve förbjudna att användas i afvel och kanske blefve utträngda af mindre värdefulla hästar, låt vara med i flera generationer kända blodlinjer.

Den omförmälda underskattningen af möderneblodets betydelse har i nu ifrågavarande exempel fått ett särdeles betecknande uttryck i den ofvan anförda omständigheten, att mormors mor (kolumnen längst till vänster) får vara af okänd härstamning. Men hvad inträffar om härstamningen i den kolumnen är känd, men skulle i stället vara okänd i någon annan motsvarande kolumn? Jo, att djuret blir kasseradt som afvelsdjur.

Det onaturliga i att på den nordsvenska hästafveln tillämpa en dylik bestämmelse framstår ännu tydligare vid beaktande af att, såsom jag nyss framhållit, just nedärfningen hos landthästen ofta är bäst representerad i stolinjerna.

Man frågar sig ovillkorligen: antag att kolumnen för mormors mor är besatt med en representant för kändt, rent blod, hvarför skulle då icke en motsvarande procent okändt blod kunna få finnas i en annan kolumn i samma led? Man spelar krona och klafve om, hvilka hingstars begagnande i afveln skall vara tillåtet och hvilkas användande skall beläggas med straff! En sådan ensidig uppfattning af härstamningsbegreppet har ej sin grund i afvelsläran.

För att vid tillämpningen af den föreslagna lagen undgå de oegentligheter, jag nu berört, kräfves enligt min mening, att fordringarne på kvalifikation i afseende å härstamning, hvad lagen beträffar, så tillämpas, att stoets blodlinjer värdesättas lika med hingstarnes blodlinjer. En dylik

princip skulle tydligen kunna tillämpas äfven vid premieringen, utan att premieringsreglementets lydelse därför behöfde undergå någon förändring.

Jag erinrade ofvan, att ifrågavarande bestämmelse i premieringsreglementet härleder sig från tysk uppfattning. Under senare åren har emellertid uppfattningen af härstamningsfrågan i Tyskland undergått en ganska betydande omdaning. Som ett led däri ingår den de Chapeaurougeska utredningen, hvars teori är återgifven i bilagan å sid. 179.

Vidare erinras om Dr. Med. Lydtins och Dr. Hermes' utredning med officiell karaktär om »Der Reinzuchtbegriff», hvilken utredning utmynnar i, att rasrenheten icke kan fixeras efter på förhand bestämdt antal generationer, utan att jämväl många andra faktorer göra sig gallande, hvilka alla kunna bidraga till eller motverka rasenhetens uppnående.

Ett nytt, troligen mycket värdefullt hjälpmedel för afgörandet af hithörande, ofta svårlösta frågor är den af mig ofvan omförmälda metoden med blodundersökning, hvarmed på mitt föranstaltande här gjorts experiment. Önskligt vore, att denna metod kunde genom någon statens institution göras till föremål för den vidare utredning och systematisering, som erfordras för att göra densamma mera allmänt användbar för besvarande af uppkommande spörsmål om rasrenhet.

Af det nu sagda torde framgå, att hingstmaterialets bedömande efter det af sakkunnige föreslagna formella schemat lätteligen kunde leda till orättvisor och misstag, då det exempelvis på ofvan anförda grunder stundom måste inträffa, att hingstar med endast två generationers likartad härstamning äga vida större afvelsvärde än hingstar med dylik härstamning i trenne led.

Med beaktande af dessa omständigheter har ock den tyska hippologien i dess nyaste tillämpning från hingstbesiktningstvång undantagit dels statens eget afvelsarbete och dels det afvelsarbete, som man förutsätter skola bedrifvas efter tillfredsställande grunder — det statsunderstödda föreningsväsendet.

Något dylikt undantag beträffande föreningsväsendet, torde näppeligen lämpa sig härstädes. Men en annan väg till undvikande, att genom de missgrepp, som sakkunniges förslag oundvikligen skulle medföra, en stor del värdefulla hingstar tilläfventyrs komme att uteslutas från afveln, vore, att icke, som nu är föreslaget, ställa härstamningsfordringarne för i afveln tillåtna hingstar på samma plan som för premieringsbara hingstar, utan att mellan dessa båda kategorier af hingstar lämna en ganska lång variationsbas.

Ett ytterligare skäl att, åtminstone under den nya lagens första år, ställa dess tillämpning på en ganska bred basis, är det, att många län,

som nu ej kunna våga sig på de föreslagna stränga bestämmelserna om härstamningskvalifikation — och dessa län torde vara de allra flesta i landet — i annat fall skulle beröfvas möjligheten att draga nytta af den nya lagen.

Härigenom ökades äfven utsikterna att ernå en önskvärd likformighet i afseende å lagens verkningar öfver hela landet, i stället för att, såsom nu måste inträffa, vissa län komma att fordra tre, andra två och åter möjligen andra endast en generation af likartad härstamning, för att hingstens ägare må erhålla rättighet att använda honom i afvel.

För vinnande af dessa önskemål synes fordringen på härstamning böra sättas så lågt som till endast *en generation* likartad härstamning, detta uttryck gifvetvis taget i samma bemärkelse som i de sakkunniges förslag till ändringar i premieringsreglementet, dock med iakttagande af mitt här ofvan uppställda kraf på möderne- och fäderneblodets likaberättigande (eller uttryckt i siffror: okändt blod må till $^1/_4$ förefinnas i stamtaflan).

Jag tillåter mig således hemställa, att för bedömandet af hingstars rätt att erhålla tillståndsbevis enligt 4 § i den föreslagna lagen angående obligatorisk hingstbesiktning, följande principer måtte fastslås, nämligen

att vid stamtaflornas pröfning blodlinjerna från mödernet värdesättas lika med blodlinjerna från fädernet, samt

att tillståndsbevis må kunna utfärdas för hingst med likartad härstamning i minst en generation.

III. Angående rasstamböcker.

Såväl de sakkunniges pluralitet som Herr Ordföranden i sin reservation hafva i frågan om stamböcker tagit till utgångspunkt, att med stamböcker åsyftas i första hand ett medel för bildandet af stammar, som såväl till härkomst som form äro af likartadt slag. För sådan afvelsprincips genomförande inom den nordsvenska afvelsgruppen, har äfven jag särskildt i min reservation rörande den inhemska hästen tagit till orda. Men jag har därjämte i reservationen påpekat, att kunskapen om de olika typerna af våra landthästar är så ringa, att den måste väsentligt fördjupas. Detta torde kunna ske endast genom ett ingående studium inom de särskilda afvelsområdena, hvarför åter kräfves en *lokal stamboksföring.*

Som ett uttryck för detta kraf åberopar jag påpekandet i min reservation, att den stamboksföring, Vångenanstalten utöfvar, bör i sin principuppställning ändras i öfverensstämmelse med nu af sakkunnige föreslagna normer för afgörande af hvad som innefattas i begreppet likartadt slag.

Jag ansluter mig därför till Herr Ordförandens uttalande om nödvändigheten af, att stamboksuppläggningen ordnas i öfverensstämmelse med de lokala förhållandena inom de olika afvelsområdena.

Och då nu det af sakkunniges flertal framställda förslaget icke tager hänsyn till detta kraf, anser jag mig *i likhet med Herr Ordföranden icke kunna instämma i sakkunniges förslag rörande införande af s. k. rasstamböcker.*

I sammanhang härmed vill jag dock hafva uttalat den uppfattningen, att rasstamböcker, såsom sakkunniges pluralitet äfven klart visat, i flera afseenden hafva ett stort företräde framför samlandet af olika raser i samma stambok. Jag önskar därför få betona, att när rasstamboksföringen blir så ordnad, att de afvelsprinciper, Herr Ordföranden uttalat, därvid läggas som grundval, rasstamböckerna, enligt min öfvertygelse, skola kunna blifva till gagn såväl för den nordsvenska som för hvarje annan afvelsgren i landet.

Stockholm den 11 december 1911.

HJALMAR TÖRNQVIST.

Öfversättning. *Bilaga.*

Blankenese a. d. Elbe den 25 augusti 1910.

H. Herr Hj. Törnqvist.

Med största intresse har jag tagit del af Edra utredningar och åtgöranden beträffande hästafveln liksom af de frågor i ämnet Ni till mig framställt.

Det är anmärkningsvärdt, huru man under de sista decennierna i denna sak börjat öfver allt mer och mer röra på sig, och synnerligen intressant är det för en fackman att se, hur man jämt och ständigt haft samma svårigheter att bekämpa gent emot inrotade fördomar. Det är också med särskild tillfredsställelse jag ser mig satt i tillfälle att erbjuda mitt bistånd åt en man, som i allt väsentligt sträfvar mot samma mål som jag själf och gent emot den hittills nästan öfverallt rådande tanklösa blandningen af visserligen i någon mån likartade hästraser och grupper af hästar ifrar för den välbetänkta renafveln af delvis redan tidigare beprövade speciella typer.

Huru intressanta Edra historiska och arkeologiska studier i ämnet än äro, finner jag likväl ändamålsenligast att vid dryftandet af nutidens hästafvelsfråga till en början bortse från desamma. Ni framställer för öfrigt själf i slutet af Eder skrifvelse till mig följande fråga: »Är icke den mening riktig, att då det gäller att praktiskt fastställa den för en landsdel säregna hästrasens karaktäristik, det därvid icke erfordras bindande historiska bevis för dess urgamla existens utan endast ett fastslående, att den omhandlade typen har en självständig karakter med konstant nedärfning?» Om jag kan besvara denna fråga med ett obetingadt ja, så bortfaller gifvetvis nödvändigheten för oss att beträffande de historiska studierna, bildmaterialet etc. vara fullt ense med hvarandra, något som säkerligen skulle erbjuda svårigheter i och för sig och det ännu mera vid en enbar skriftväxling. Det torde vara tillräckligt med min försäkran, att jag i allt väsentligt är öfverens med Eder, och om jag i vissa detaljer icke kan biträda Eder mening, är detta hvarken mitt fel eller Edert utan ligger i sakens natur, beroende på det — trots den på alla håll rådande samlings-

ifvern — ännu mycket ofullständiga materialet samt på olika sammanställning och uppfattning af detsamma. I åtskilligt skulle vi förvisso härutinnan kunna komma till större klarhet, om vi hade möjlighet att tillsammans skärskåda företeelserna, och jag hade tillfälle att se enskilda lefvande individer af de åberopade djuren. Det skulle i själfva verket vara mig ett nöje att vid tillfälle med Eder eller någon af Edra meningsfränder muntligt få närmare afhandla en del detaljfrågor. Skriftligt torde det vara bättre att låta saken boro. Om det må tillåtas mig att i detta sammanhang gifva ett råd, ville jag varna för att inför vedersakare lägga alltför stor vikt på materialets beviskraft. Man kan nämligen lika litet tvista härom som i fråga om likheter hos människor, eller med andra ord: vid olika åskådning är det *alldeles omöjligt* att på så sätt öfvertyga eller framtvinga öfverensstämmelse. Men, som sagdt, oss emellan äro bevisen obehöfliga. Ni har fullkomligt öfvertygat mig därom, att Ni har på hand något verkligt typiskt, något — minst sagdt — mer än brukbart och därmed också praktiskt värdefullt. Jag behöfver nu endast närmare utveckla för Eder min ståndpunkt i frågan, för att Ni skall erhålla teoretiska bevis, med hvilka Ni, som jag hoppas, skall inför Edra motståndare med någon framgång kunna häfda riktigheten af Edert tillvägagående.

Såsom bekant har under de senaste årtiondena snart sagdt öfverallt såväl i teori som i praktik en afgjord obenägenhet för hvarje form af inafvel varit rådande. Man gick och gällde för en kättare, om man också endast med förbehåll anbefallde den, och lät någon den komma till praktisk användning, fann han sig merendels till följd häraf föranlåten att hålla saken tyst. Därtill kunde han möjligen också ha andra skäl.

Under mina teoretiska arbeten, hvilkas början går nära 15 år tillbaka i tiden, lärde jag mig mycket snart inse, att hvarje godtyckligt framplockande af enstaka exempel omöjligt kunde leda till klara resultat utan att fastmer endast systematiskt genomförda undersökningar beträffande afvelsdjuren, såväl hingstar som ston, generation efter generation enligt stamtaflor kunde lämna ett verkligt förstående af de enskilda djurens uppbyggnad.

Det visade sig därvid snart, att — i motsats till den då bland auktoriteterna allmänt rådande åsikten — en häststams blomstring och verkliga framåtskridande städse voro bundna vid en viss kombination, vid ett genom inafvel föranledt urval af det bästa, resp. det bäst passande blodet.

Själffallet erbjödo de enskilda afvelsdjuren i vissa afseenden ytterst olika bilder. Hufvudresultatet var dock städse detsamma. Vi kunde t. o. m. påvisa, att i landsdelar, där det gällde som en orygglig afvels-

princip att undvika allt, som blott på något sätt hade utseende af inafvel, endast de hingststammar kunde framgångsrikt bestå, hos hvilka trots allt och tack vare de allmänt mycket bristfälliga kunskaperna om stamtaflorna de nödiga konsolidationerna hade inträdt. Utan dessa förlorade stammarna snart sin karakter och sin nedärfningsförmåga, och i kampen med bättre konsoliderade gingo de af sig själft afgjordt tillbaka och slutligen helt och hållet om intet. Så kunde det bevisligen inträffa, att högt uppskattadt blod småningom försvann ur landet, under det att ursprungligen mindre uppskattadt genom lycklig uppbyggnad — naturligtvis förbunden med ett ofrivilligt urval — uppsteg till en alldeles oförutsedd betydelse, en betydelse, som visserligen till en början ofta på det ifrigaste förnekades, men hvars förefintlighet vi mycket lätt med stamtaflorna voro i stånd att ovederläggligt bevisa. Jag kan här icke inlåta mig närmare på de enskilda utvecklingsstadierna och vill blott påpeka, att i allmänhet såsom gräns för en verksam inafvel — om icke starkare anhopningar af samma blod understödja en aflägsen verkan — måste anses parning af en hingst i tredje led å ena sidan med ett sto i tredje led å andra sidan.

Infördes främmande blod i en afvel eller i en landsdel, så uppträdde öfverallt samma företeelse. Det kunde allenast få fotfäste antingen 1) om det förband sig med ett konsolideradt sto eller med en i trakten synnerligen utbredd ras i den beståndande riktningen eller 2) om vederbörande djur i afvelshänseende var så självständigt, att det kunde bibehålla sig, till dess vid inafvel på djuret själft en ny konsolidation eller stam uppstod. Äfven det engelska fullblodets mest berömda, städse åter citerade stamfäder bilda intet undantag från denna regel utan bekräfta den tvärtom absolut. — De mera vidtomfattande undersökningarna under senare tid på andra afvelsområden hafva blott lämnat ytterligare bekräftelse på mina åsikter.

Jag ber Eder icke missförstå mig. Vi hafva fått vänja oss att gent emot motståndarnes misstydningar ständigt återupprepa och betona: vi predika ingalunda nu igen, såsom skedde förr, inafveln *såsom princip*. Vi varna tvärtom för den i dess ytterligheter utan nödigt iakttagande af den vid dess tillämning absolut oundgängliga försiktigheten i urvalet af materiel och undvikande af fel i afseende å hållning och påläggning. Vi äro i stället angelägna att efter reaktionstiden visa på de tidigare dåliga resultaten och så vidare hän på nödvändigheten af inafveln såsom *afvelsfaktor*. Endast genom denna garanteras nämligen det ovillkorligt nödvändiga, välbetänkta urvalet inom det eljest oaktsamt såsom likvärdigt behandlade afvelsmaterialet, och detta urval är det, som möjliggör en typisk utveckling.

Undersökningarna hafva emellertid icke blott ledt till min personliga öfvertygelse om nödvändigheten af en viss koncentration i afvelsarbetet och städse ånyo befästadt denna öfvertygelse, utan resultaten hafva sedan många gånger äfven praktiskt visat sig riktiga. Specielt i det holsteinska marsklandets afvelsgebit har under de sista 25—30 åren i självfva verket alldeles detsamma tilldragit sig, som Ni nu eftersträfvar i Sverige och som försiggår inför Edra ögon. Ni kan också alltid, om Ni genom ett flertal enskilda fall behöfver ytterligare bekräftelse på mina utsagor, förskaffa Eder sådan af afvelsledarna därstädes liksom äfven t. ex. i Hannover.

För bättre förståelse vill jag ännu något närmare ingå åtminstone på exemplet från Holstein.

Genom utsträckt användning af en rad lyckligt och väl valda hingstar af Yorkshire Coach-Horse — självfklart var den gamla engelska Coach-Horse en bättre häst än den nu mödosamt uppfödda, som egentligen blott skyltar med namnet — hade vid midten af förra århundradet hästafveln i Holsteins marskland för en tid kommit i hög blomstring och inbragte landet mycket pengar.

Ett sorglöst handhafvande af dessa fördelar, särskildt ett lättsinnigt och kortsynt försäljande af visserligen välbetaldt men för afveln oersättligt material, vidare landthushållningsförhållanden och jämväl politiska orsaker hade redan på 60-talet småningom medfört en tillbakagång i kvalitén. När sedan Preussen, efter att ha tagit den nya provinsen i besittning, där icke fann mycket, som enligt dess militäriska måttstock för uppskattandet af hästafveln syntes den värdefullt, dröjde det icke länge, innan man började att i enlighet med den efter då gängse uppfattning förment riktiga metoden göra försök att genom allehanda »blodrikare» hingstar af olika härkomst »förbättra» det befintliga hästmaterialet. Resultatet blef naturligtvis redan efter jämförelsevis kort tid ett utplånande af den tidigare bekanta, enhetliga typen och därmed också en betydlig sänkning i handelsvärdet. Jämväl försvunno olika värdefulla egenskaper hos den gamla »rasen», såsom skön gång, lugnt, sedesamt temperament, okänslighet för landets klimatiska egendomligheter o. s. v. Lyckligtvis fanns det i Holstein män, som till slut icke blott insågo, att man i afvelsarbetet befann sig på ett sluttande plan, utan äfven ägde tillräcklig insikt och energi att målmedvetet åvägabringa en förändring härutinnan. I början af 80-talet sattes rörelsen i gång. Man började med ledning af exteriören samla material och upplade afvelsregister öfver det material, som man aktade dugligt till rekonstruktion af den gamla typen. Bemö-

dandena kröntes inom icke alltför lång tid af påtagligt lyckliga resultat, om man än till en början icke helt undgick besvikningar, hvilkas orsak man då ännu icke förstod att nöjaktigt förklara. Man hade att börja med ännu ingen aning om att afvelsarbetena sträfvade efter återställandet af värdefulla egenskaper, som väsentligen berodde på inflytande af den tidigare Coach-horse, och trodde sig fastmer med sitt arbete åsyfta framställandet af en gammal, inhemsk holsteinsk häst. I synnerhet den utomordentligt driftiga ledaren af rörelsen hade — alldeles såsom Ni om än icke så vidtgående — gifvit sig mycken möda med den historiska bevisningen för sina åsikter. Äfven därvid har mycket intressant och äfven värdefullt framkommit men också åtskilligt angripligt och för motståndarne alls icke öfvertygande, och han drefs att slutligen inse, att det mera närliggande vore det väsentliga.

Sedan 1898 har jag genom förmedling af en opartisk, för saken intresserad person trädt i förbindelse med de holsteinska hästuppfödarne. Genom våra noggranna undersökningar påvisades först betydelsen af Coach-horse såsom basis för det holsteinska marsklandets dåvarande hästafvel och ådagalades vidare genom kritisk granskning af dittills uppnådda resultat följande: Urvalet, som de holsteinska uppfödarna dittills väsentligen gjort blott med hjälp af ögat, var visserligen i principen riktigt men icke nog tillförlitligt, så att t. o. m. vid parning mellan likartade djur det kunde inträffa, att omedvetet en inafvel på »icke typiskt» gjordes, hvarpå naturligtvis följde ett misslyckande. Vi anbefallde därför större noggrannhet vid urvalet, så att detta blefve beroende icke endast af exteriören utan äfven på den pröfning, som man med stamtaflorna i hand, gående från fall till fall, verkställde för att öfvertyga sig därom, att vid parningarna också verkligen det riktiga på önskadt sätt samarbetade, under det att det främmande och oönskade mera trängdes tillbaka. Man har sedan visserligen mer eller mindre motsträfvigt rättat sig efter dessa föreskrifter, och angående resultatet råder icke längre något tvifvel: öfverallt har större säkerhet i afvelsarbetet ernåtts på denna väg. Det har också sedermera i följd häraf för Ost-Holstein på ministeriell väg förordnats, att icke längre, såsom dittills, ett öfverflöd af blandningsblod finge komma till användning, utan att afveln där väsentligen skulle omläggas efter mönster af den hannoverska.

Måhända skall följande exempel tjäna till ytterligare förståelse af det redan sagda; jag är nämligen angelägen att i möjligaste mån söka fullt klargöra för Eder min ståndpunkt i afvelsfrågan. Har Ni en gång väl förstått den ledande tankegången härvidlag, en gång väl fått tag i tråden, så skall Ni näppeligen finna några svårigheter att sedan tillämpa idéerna

på Edra egna förhållanden och framgångsrikt spinna vidare. Exemplet har redan flera gånger användts men förblir, pedagogiskt sedt, ett af de allra bästa. Holsteinarna hafva dessutom i själfva verket därmed rest sig ett minnesmärke för öfvertygelsetrohet i hästafvelsfrågan.

Hingsten Achill 1265 hade till följd af misskötsel och dålig behandling råkat i missaktning och slutligen skickats i landsförvisning till en mycket dålig trakt. Under mitt arbete vid Pult kom jag händelsevis att få reda på hans mycket anmärkningsvärda stamtafla. Som blodets värde just för det dåvarande afvelsläget var uppenbart, försummade jag naturligtvis icke att lämna meddelande härom. Hingsten — då 20-årig — blef också i förtroende till dess blod och på grund af några tidigare prestationer för några hundra mark inköpt af en intelligent hästuppfödare och sedan under ett par år jämförelsevis starkt utnyttjad. Så betäckte han ännu 25-årig 70 ston, af hvilka 50 blefvo dräktiga. Ni ser mycket tydligt inflytandet af det blod, hvars bärare han är, om Ni jämför de medföljande bilderna af stoen. I Rente 1904 har Ni ett exempel, som visar, hur inafveln på den renstammiga Achill 1265 är i stånd att framhäfva den klara gamla typen ur inblandningen med främmande blod. Ni ser tydligt af stamtaflan, hvad som försiggått, och skall med stamtaflan i hand, äfven genast förstå skillnaden i exteriören mellan Pamela och Rente. Jag skulle för öfrigt härvid vilja anmärka, att bilden af Rente återger stoet såsom det 4-årigt kom från betet, alltså utan hafre och utan arbete. Pamela var vid tiden för sin bild något mognare. Hon stod ännu afgjordt öfver det vanliga genomsnittet, visade sig såsom en mycket god hunter under en känd ryttare och vann äfven 6-årig en löpning i Frankfurt a. M. Jag tror emellertid, att Ni af hennes bild kan få en föreställning af, huru den äfven här starkt förhandenvarande bakgrunden af Burl. Turk etc. genom uppblandning med hannoveranskt och preussiskt blod t. o. m. hos de bästa exemplaren blef »förorenad» — eller omvändt, huru man vid afvelsarbetet måste förfara och hvad man åsyftar, om man från »Pamela» åter vill komma till »Rente». Själfklart afses här det speciella *afvels*-värdet; *brukning*svärdet af korsningsprodukten kan individuellt vara högre.

Jag nödgas tyvärr bedja Eder snart återsända mig fotografierna, enär jag blott äger dessa exemplar och svårligen kan undvara dem. Men alldenstund ett exempel oftast gagnar mycket mer och bringar större klarhet än sidtals skrifverier, vill jag ogärna undanhålla Eder dem, så mycket mer som jag står i förbindelse hos Eder för Edra vackra fotografier. Om Ni därför skulle önska taga en kopia t. ex. af det härliga vidundret Achill, så står det Eder fritt.

Man får naturligtvis icke vänta, att företeelserna alltid skola ligga så

uppenbara som i det anförda exemplet. Men så väl som jag förstår Edra fotografier, skall Ni förvisso också förstå mina bilder, och stamtaflorna skola därvid berätta Eder, hvad som försiggått. Ni skall, äfven frånsedt exteriören, icke ett ögonblick kunna komma i tvifvelsmål angående det olika afvelsvärdet af Rente och Pamela. Det kommer icke alltid, då man beslutar sig att slå in i en viss riktning, närmast an därpå, att man väljer det vackraste och skenbart bästa utan det brukbaraste, det mest beprövade och det dessutom mest typiska.

I fortsättningen kommer så framgången af afvelsarbetet att betingas af ett vetenskapligt och målmedvetet urval och en riktig koncentrering. Skulle framgången icke motsvara förväntningarna, så *kan* man, då ju utvecklingsgången ligger klar och man noga känner dess egendomligheter, såväl fel som goda sidor, lätt nog vidtaga nödiga rättelser utan det hittillsvarande trefvandet och famlandet, i det att man tager främmande blod till hjälp och, allt efter behofvet, låter »ingifta» det i det bestående. Teoretiskt sett borde den hingst, medels hvilken man inför det åstundade i det bestående, alltid eller möjligast ofta vara produkten af en hingst af det nya blodet och en »Rente». Då vore man säker för oangenäma öfverraskningar. Ni finner i stamtaflorna flera exempel på liknande parningar, af hvilka den mellan St. Fagaus (fullblod) och Ethelbert's (1197) moder är det mest bekanta. Ni ser vidare af stamtaflan för den berömda Fregatte, huru hon danats och huru förbindelsen med henne återigen gjorde det möjligt för den hannoveranska Julius att i Cicero ge upphof till en framstående hingst, hvars framgångar visserligen sedan ej oväsentligt berodde på riktig parning i synnerhet med Ethelbert-blod. Men särskildt *en* egenskap öfverförde äfven Cicero på nästan alla sina afkomlingar af fullblodstillskottet: Faugh-a Ballagh's, resp. Sir Hercules' blodets springfärdighet (något som emellertid för Holstein har *blott försäljningsvärde* men *inom landet* gör hästarna omöjliga).

Ni kan af det hittills sagda förstå, att jag i fråga om den svenska hästafveln i enlighet med hela gången af mina studier och därvid gjorda erfarenheter icke kan uttala annan åsikt än följande: Sverige skulle i denna angelägenhet ovillkorligen handla riktigt endast för så vidt det först fullständigt frigjorde sig från Norge, framför allt i landsdelar, där Edra vidkommande försök redan till fullo visat, att en smula uppmärksamhet och ett målmedvetet urval snart nog medföra ansenliga förbättringar. *Skulle* senare den eller den blodtillförseln blifva af nöden, så skall, då grunden sålunda säkert lagts, valet härvid och afvelsarbetet i öfrigt mycket säkrare föra till målet. Endast *ett* litet exempel, som just är till hands. Antaga vi, att Rente uppvisar en viss formation, t. ex. Widerists, som *icke* före-

kommer i Achill-, resp. B. T-blodet, utan hvarför hon — såsom bekant — har att tacka Malcolm-gruppen (gammalt beprövfvadt ivenacker-blod), så skulle Ni med långt större säkerhet och utan det tidigare famlandet kunna genom tillbakagripande på Malcolm-blod stödja denna point, om tecken till försämring härvidlag skulle visa sig. Äfven om Sverige i sin hästafvel skulle på olika sätt stå i blodsförbindelse med Norge, gör detta alls intet till saken. Sådana förbindelser förefinnas äfven i Tyskland mellan flera landsdelar. Man har likväl efter de nyare erfarenheterna erkänt det vara riktigare att hålla de olika grupperna mer åtskilda och att endast vid behof företaga korsning. Äfven Eder förfrågan i denna sak kan jag följaktligen icke besvara annorlunda än fullt instämmande i Eder egen mening. Det är riktigt att vid afveln hålla i sär de olika landsdelarnas hästtyper från hvarandra och att använda de särskilda typerna i öfverensstämmelse med landsdelarnes egenartade kultur och däraf föranledda olika önskemål.

Om min utredning icke i allt följt de riktlinier, Ni angifvit, eller utförts på det sätt, som Ni kanske önskat, så hoppas jag dock, att Ni däri funnit en så vidtgående bekräftelse på Edra egna åsikter, att Ni skall kunna betjäna Eder af den såsom stöd för dessa. Detta skulle glädja mig mycket, då jag varmt intresserar mig för Edra bemödanden. Jag ber Eder framför allt öppet säga ifrån, huruvida jag lyckats göra mig tillräckligt förstådd.

Mycket tacksam skulle jag slutligen blifva Eder, om Ni vid tillfälle ville sända mig några stamtaflor för Edra bästa och mest typiska hästar, särskildt den vackra, förspända hingsten. Jag skulle då kunna bilda mig en ungefärlig föreställning om, hur långt Ni redan hunnit.

Med utmärkt högaktning och vänskap

Dr. de Chapeaurouge.

BILAGOR.

Bil. 1.

Utdrag af protokoll, hållet vid Upsala läns landtbruksklubbs sammanträde i Upsala den 14 december 1903.

Uppsala läns landtbruks-klubb.

— —

§ 7.

Sedan diskussionen förklarats afslutad, uttalade klubben enhälligt, under hänvisning till det kända faktum, att inom Upland finnes ännu i behåll olika typer af ett inhemskt, svenskt hästslag, som är både kraftigt och utvecklingsmöjligt och som tillvarataget torde kunna blifva till stort gagn för landets hästafvel, sin anslutning till den skrifvelse, som af sistförflutna Riksdag afläts till Konungen med underdånig anhållan om vidtagande af särskilda åtgärder för befrämjandet af den inhemska landthästafvelns utveckling.

§ 8.

Beslöts att förestående uttalande genom utdrag af protokollet skulle bringas till Herr Statsrådets och Chefens för Kungl. Jordbruksdepartementet kännedom.

— —

Efter uppdrag
HERMAN FUNKQUIST.

Justeradt
Karl W. Åderman.

Rätt utdraget betygar:
Herman Funkquist,
Klubbens sekreterare.

Bil. 2.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

Alfsborgs läns södra hushållnings-sällskaps skrifvelse 3/12 1904.

Det intresse för hästkultur, som sedan gamla tider varit rådande inom Västergötland och icke minst inom detta hushållningssällskaps område, där det isynnerhet allt jämt vidmakthållits af den för denna ort egendomliga gårdfarihandeln, som på sin tid kräfde lätta och goda hästar, har under senare årtiondena blifvit synnerligen lifligt. Härtill hafva de s. k. hästpremieringarne i icke ringa mån bidragit, på samma gång som de emellertid gifvit åt hästafveln en så att säga ny riktning. I stället för att, såsom förut, hästafveln bedrifvits hufvudsakligast med tillskott från Bohuslän och Dalsland (de ryktbara Västgöta- och Dalslandshästarne) blef snart här, liksom annorstädes, den s. k. ardennerhästen en häst på modet, hvilken skulle genom korsning med den gamla landthästen öka dennes värde och brukbarhet. Åt denna nya riktning inom hästafveln gaf ledningen för premieringarne sitt kraftiga stöd; (vid granskning af premieringsrullorna för senaste åren finner man, att de hästar, som ansetts premieringsbara, snart sagdt utan undantag varit af s. k. »ardenner- och dessas typ»). Detta har ock haft till följd, att inom vissa härader af hushållningssällskapets område, såsom Redväg, Ås och Gäsened ardennerhästen blifvit så godt som allenarådande och alla andra goda hästslag undanträngts.

Inom sällskapets område finnes således en rik och grundlig erfarenhet af ardennerhästen, en erfarenhet, som hushållningssällskapet i anledning af den på dagordningen stående frågan om landets hästafvel anser sig böra närmare gifva tillkänna för Herr Statsrådet.

Det torde visserligen icke kunna förnekas, att de här uppfödda ardennerhästarna vid försäljning såsom unghästar betingat ett ganska högt pris och rönt stor efterfrågan i marknaden, men å andra sidan är det en numera allmänt utbredd åsikt bland ortens jordbrukare, att dessa ardennerhästar *dels* äro för tunga för ortens behof af vare sig jordbruks- eller vagnshästar, *dels* tidigt eller åtminstone tidigare än ortens förut brukliga hästar blifva behäftade med fel och åkommor och *dels* att de kräfva ett väsentligt dyrbarare underhåll än dessa, som visserligen vore till växten mindre men fullt ut lika starka och framför allt mera rörliga, härdiga, lättfödda och uthålliga.

På samma gång det förvisso kan vara glädjande att vår orts hästkultur gått framåt och nått en betydande utveckling, måste det dock beklagas, att detta skett på bekostnad af en förut befintlig *frisk*, *kraftig* och

härdig landthäst, som under gårdfarihandelns och skjutsväsendets mödosamma dagar väl utdanats för en mängd olika uppgifter och därför blifvit en häst med sådan mångsidig användning som denna, af hufvudsakligen småjordbrukare bestående, befolkning just behöfver. Om ock denna landthästs exteriör kanske ej i alla delar fullt öfverensstämmer med ytterlärans stränga fordringar, så kunna dock hans i öfrigt obestridda särdeles goda egenskaper ej förnekas. Det lider väl dock ej något tvifvel, att en omsorgsfull kultur skulle äfven kunna å denna landthäst åstadkomma en tillfredsställande exteriör.

Hushållningssällskapet vill därför på det allra kraftigaste framhålla önskvärdheten däraf, att de rester, som möjligen ännu finnas kvar af ortens gamla landthäst, måtte snarast möjligt räddas, tillvaratagas och restaureras, samt anser nödigt, att den starka ström af ardennerblod, som nu väller fram inom vår hästafvel, i någon mån hejdas. Visserligen har flerestädes i våra bygder den gamla landthästen blifvit nästan helt och hållet undanträngd, men inom vissa orter, där hästafveln betraktas såsom mera efterblifven, torde det främmande blodet ännu icke så hafva tagit öfverhanden, att icke genom en planmässigt ledd afvel inblandningen skulle kunna bortarbetas och en typ med de önskade egenskaperna återvinnas.

På grund af hvad som sålunda anförts beder hushållningssällskapet vördsamt få bringa till Herr Statsrådets kännedom,

att sällskapet på det lifligaste instämmer uti Riksdagens skrifvelse till Konungen af den 6 maj 1903 med underdånig anhållan om vidtagandet af särskilda åtgärder för befrämjandet af den inhemska hästafvelns utveckling.

Borås den 3 december 1904.

På hushållningssällskapets vägnar:

L. W. LOTHIGIUS.
Ordförande.

Otto Mannerfelt.

Till Konungen.

Stuteriöfverstyrelsens und. utlåtande 19/11 1906 i anl. af Riksdagens skrifvelse ang. åtgärder för tillvaratagande af de inhemska häststammarne.

Uti underdånig skrifvelse den 6 maj 1903 har Riksdagen hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anfört, att, sedan den inhemska hästafveln vid början af 1870-talet begynt ingifva allvarliga farhågor för en tillbakagång eller försämring, man tillgripit den redan förut, ehuru i ringa utsträckning, anlitade utvägen att från utlandet importera afvelsdjur af främmande kulturraser för att därmed upphjälpa och förbättra den befintliga häststockens beskaffenhet. Genom de goda ekonomiska resultat, som ofta uppnåddes af hästuppfödare, hvilka använde det importerade korsningsmaterialet, hade intresset för de inhemska häststammarne och insikten om deras värde minskats, och detta äfven på de trakter, där behofvet af förstärkningsafvel alldeles icke kunde sägas vara för handen. Efter ett par decenniers förlopp hade man omsider kommit därhän, att i regeln endast importerade hästar af antingen främmande kulturraser eller norsk ras användes för afvelsändamål.

Äfven om detta förhållande inom vissa delar af landet visat sig vara till obestridlig nytta för hästafveln, hade dock importen icke allestädes varit till densammas fördel; och den uppfattningen hade på månget håll alltmera stadgats, att man icke i allo vunnit det goda resultat, som man genom importen sökt ernå. Med anledning däraf hade ock flerstädes bildats föreningar för att tillvarataga och utveckla de kvarvarande resterna af de inhemska häststammarne. Sedan jämväl genom noggranna forskningar ådagalagts, att landet besutte ett dugligt och utvecklingsmöjligt inhemskt hästafvelsmaterial, hade småningom den åsikt stadgat sig, att det vore ej allenast möjligt utan äfven ekonomiskt fördelaktigt att vid hästafveln minska användningen af de främmande kulturraserna.

För att främja detta ändamål hade i en inom Riksdagen väckt motion ifrågasatts vidtagande af sådana åtgärder, som kunde vara erforderliga för att på bästa sätt tillvarataga våra inhemska häststammar.

Bland de åtgärder, som därvid i främsta rummet af motionären åsyftats, vore en ändring i det nu gällande premieringsreglementet af den 23 november 1900, enligt hvilket reglemente endast sådana afvelsdjur af inhemskt ursprung vore föremål för premiering, som vore kallblodiga och hänförliga till »den norska eller nordsvenska typen».

På sätt af motionären erinrats syntes emellertid de senare årens undersökningar hafva gifvit vid handen, att vår hästkultur ingalunda ledde sitt ursprung från Norge. Snarare hade densamma gifvit upphof åt detta lands hos

oss mest värderade häststam. Det torde till och med kunna sägas, att, medan i Norge endast ett par af de ursprungliga typerna kunde spåras i nutidens hästar, funnes i vårt land, om också endast i sparsamt förekommande fall, nordens samtliga ursprungstyper representerade, såväl varmblodiga som kallblodiga. Därför vore det icke riktigt att sammanställa samtliga våra inhemska stammar med den norska rasen och därmed hänföra dem till den kallblodiga gruppen, äfven om en stor del af de inhemska stammarne på senare tid blifvit uppblandad med nyssnämnda ras.

Under sådana förhållanden och då den nordsvenska typen i det allmänna föreställningssättet blifvit identisk med endast de delar af vår häststock, som vore nära besläktade med den norska rasen, ansåg Riksdagen, i likhet med motionären, att de nuvarande bestämmelserna i reglementet kunde blifva vilseledande och i månget fall hinderliga för ett rätt tillvaratagande af det värdefulla material, som våra inhemska häststammar erbjöde, och att det på grund däraf syntes vara nödvändigt, att ett tillägg gjordes i premieringsreglementet, hvarigenom äfven sådana inhemska hästar, hvilkas typ icke vore identisk med den norska, finge blifva föremål för premiering.

Det hade jämväl synts Riksdagen kunna ifrågasättas, huruvida icke staten äfven på annat sätt än genom premiering borde underlätta arbetet för tillvaratagande af de inhemska häststammarne, likasom staten, hvad nötkreatursafveln beträffade, lämnade understöd icke allenast genom premiering utan äfven genom särskildt anslag för att uppmuntra till bildande af så kallade afvelscentra, hvarifrån till landets olika delar framstående afvelsdjur kunde spridas.

På grund af hvad sålunda anförts finge Riksdagen anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning vidtaga de åtgärder, som från statens sida kunde anses erforderliga för befrämjandet af vår inhemska hästafvel.

Genom nådig remiss den 15 maj 1903 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt Stuteriöfverstyrelsen att, i anledning af hvad Riksdagen sålunda anfört, afgifva underdånigt utlåtande.

Vidare har uti en till statsrådet och chefen för Eders Kungl. Maj:ts Jordbruksdepartement ställd skrift »föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ» — —
— —
(den uteslutna delen af skrifvelsen berör frågan om obligatorisk hingstbesiktning och finnes införd uti bil. 33 å sid. 304 o. f.) — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — *i premieringsnämnden.*

Med öfverlämnde den 12 augusti 1903 af förberörda skrift jämte därtill hörande handlingar, har dåvarande t. f. chefen för Eders Kungl.

Maj:ts Jordbruksdepartement anmodat Stuteriöfverstyrelsen att taga hvad däruti anförts i öfvervägande vid afgifvande af det genom förberörda nådiga remiss den 15 maj 1903 infordrade underdåniga utlåtande;

hvarjämte Eders Kungl. Maj:t sedermera låtit för samma ändamål ytterligare öfverlämna två till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet inkomna handlingar, nämligen *dels* genom nådig remiss den 3 maj 1904 ett utdrag af protokoll, hållet vid Uppsala läns landtbruksklubbs sammanträde i Uppsala den 14 december 1903, utvisande att klubben, under påstående att inom Uppland ännu funnes i behåll olika typer af ett inhemskt, svenskt hästslag, som vore både kraftigt och utvecklingsmöjligt och som tillvarataget kunde blifva till stort gagn för landets hästafvel, enhälligt uttalat sin anslutning till den skrifvelse, som af Riksdagen aflåtits till Eders Kungl. Maj:t med underdånig anhållan om vidtagande af särskilda åtgärder för befrämjande af den inhemska landthästafvelns utveckling, och *dels* genom nådig remiss den 8 december 1904 en skrift, däruti Älfsborgs läns södra hushållningssällskap — under anförande, bland annat, att den numera inom sällskapets område allmänt förekommande ardennerhästen visserligen rönte god efterfrågan och betingade ganska högt pris, men att densamma enligt bland ortens jordbrukare allmänt utbredd åsikt *dels* vore för tung för ortens behof, *dels* jämförelsevis tidigt blefve behäftad med fel och åkommor och *dels* kräfde väsentligt dyrare underhåll än förut därstädes brukade hästar — framhållit, att ardennerhästens utbredning beklagligtvis skett på bekostnad af en förut inom underdistriktet befintlig frisk, kraftig och härdig landthäst, som under gårdfarihandelns och skjutsväsendets mödosamma dagar väl utdanats till en mängd olika uppgifter och därför blifvit en häst med sådan mångsidig användning, som ortens, hufvudsakligen af småbrukare bestående befolkning behöfde; att, äfven om denna landthäst, af hvilken exemplar ännu vore att finna, numera till sin exteriör icke öfverensstämde med ytterlärans stränga fordringar, sällskapet likväl vore förvissadt om att en omsorgsfull kultur skulle kunna, med bevarande af denna hästs obestridda goda egenskaper, återskänka densamma dess ursprungliga exteriör; samt att sällskapet på grund häraf på det lifligaste instämde uti Riksdagens ofvanberörda underdåniga skrifvelse om vidtagande af särskilda åtgärder för främjande af den inhemska hästafvelns utveckling.

Till åtlydnad af sålunda gifna nådiga föreskrifter får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Då uti Riksdagens förberörda underdåniga skrifvelse anföres, hurusom, sedan den inhemska hästafveln vid *början af 1870-talet* begynnt ingifva allvarliga farhågor för tillbakagång eller försämring, man tillgripit

den redan förut, ehuru i ringa utsträckning, anlitade utvägen att från utlandet importera afvelsdjur af främmande kulturraser för att därmed upphjälpa och förbättra den befintliga häststockens beskaffenhet, har Stuteriöfverstyrelsen funnit denna uppgift icke öfverensstämma med de resultat, forskningen rörande hästafveln i vårt land med bestämdhet gifvit vid handen, nämligen att redan under 1500-talet från utlandet hit införts hästar för afvelsbruk och det i ganska stor utsträckning.

Sålunda är det kändt, att under Gustaf I:s regeringstid flere för den tidens smak och behof passande afvelsdjur inköptes från Friesland samt att då på de nybildade kungsgårdarna inrättades s. k. »stogångar»; och synes intresset för sådana hafva varit lifligt äfven efter nämnde konungs död, ity att enligt en inventarieförteckning från år 1581 funnos stogångar på ej mindre än 15 kungsgårdar med tillsammans 29 hingstar, 205 gamla och 130 unga ston samt 128 hingstfålar och föl.

Hurusom äfven efter denna tid ständigt hit införts afvelsdjur af främmande blod, hvilka blifvit spridda öfver snart sagdt hela vårt land, kan utan svårighet genom den hippologiska litteraturen påvisas.

Sålunda känner man med visshet att under åren 1673—1789 hit införts hingstar från Danmark, Tyskland, Ryssland, Frankrike och Spanien med flera länder.

Vid sådant förhållande torde påståendet, att vårt land skulle besitta ett dugligt och utvecklingsmöjligt hästafvelsmaterial af inhemskt ursprung få anses synnerligen tvifvelaktigt, för att icke säga ohållbart.

Också har forskningen för mer än 60 år tillbaka gifvit vid handen, att, till följd af den ständiga införseln af afvelsdjur, de förut måhända befintliga s. k. inhemska raserna voro försvunna.

Sålunda anför dåvarande sekreteraren vid Stuteriöfverstyrelsen, phil. mag. Alexis Noring uti sin år 1842 utgifna handbok i husdjursskötsel bland annat: »Under de senare 200 åren känner man bestämt att tid efter annan en mängd utländska ädlare hästar inkommit i landet, hvilka säkerligen haft inflytande på de förut inhemska hästracernas omstöpande — — — Af föregående synes huru fåfängligt det skulle vara att uppleta någon inhemsk race, som kunde få namn af ren svensk — — — Från Ryssland har mycket Österländskt blod inkommit till Sverige, senast genom de flera hingstar af blandad orientalisk och engelsk race, som i Ryssland inköptes 1813; men dessa racer äro numera sinsemellan så sammanblandade och uppblandade med andra förut redan inhemska, att det är omöjligt uppdraga någon gränslinea mellan racerna — — — Den norska hästen är temmeligen allmänt utbredd öfver norra och medlersta Sverige

— — — Hurudan forntidens nordiska häst varit är svårt att bestämma — — — Det tjenar numera icke till något, att utreda detta».

Professorn vid Kungl. Veterinärinrättningen i Stockholm J. S. Billing skrifver år 1836 uti »Grundlinier till hippologi» angående »Svenska hästar» följande: »De som förekomma i södra och medlersta provincerna äro af samma ras, som de på danska öarna. Norra landskapen äga hästar, som närma sig de norrska — — — Ett klippareslag (ponie, en liten, lätt och vig häst) finnes på Öland och en del af Skåne (Färs härad)».

I detta sammanhang torde vidare böra framhållas att då, med anledning af nu förevarande ärende, chefen för Stuteriöfverstyrelsen hösten år 1903 besökte vissa trakter af Uppsala län, hufvudsakligen kring Husby och Haberga, hvarest förmenades finnas kvar rester af en landthästras med den ädla hästens karaktär, hvilka icke skulle vara ett uttryck för en importvara, utan tillhöra en egenartad kultur ända från forntiden, och därvid inför honom uppvisades ett hundratal hästar såsom exponenter för en sådan urtyp, kunde emellertid bemälde chef endast konstatera, hvad som i de flesta fall kunde utan svårighet påvisas, nämligen att flertalet af de uppvisade hästarne voro produkter antingen af norskt eller af ädelt blod, på samma gång de företedde de mest skilda former och endast i ett fall liknade hvarandra, nämligen däruti att de voro små och outvecklade samt användbara egentligen endast för lättare körslor. De återstående få något större eller gröfre individerna voro fallna efter endera af de i orten bekanta hingstarne »Kato» eller »Cæsar», hvilka emellertid själfva befunnos vara korsningsprodukter och på intet vis representanter för någon urgammal ras.

Hvilka fakta, som därför kunnat föranleda till det af Riksdagen uti ifrågavarande underdåniga skrifvelse gjorda påståendet att, sedan jämväl genom noggranna forskningar ådagalagts att landet besitter ett dugligt och utvecklingsmöjligt inhemskt hästafvelsmaterial, småningom den åsikt stadgat sig, att det vore ej allenast möjligt utan äfven ekonomiskt fördelaktigt att vid hästafveln minska användningen af de främmande kulturraserna, därom kan på anförda skäl Stuteriöfverstyrelsen ej vinna klarhet och ej heller lämnar den underdåniga skrifvelsen därom någon som helst upplysning.

Förvisso torde det emellertid ej hafva varit Riksdagens mening att inom den s. k. inhemska afveln af kallblodigt slag eller, med andra ord, inom afveln af den nordsvenska hästen, vilja utesluta användningen af den enda därvid enligt gällande premieringsreglemente tillåtna kulturras eller den norska hästen, ty denna hästs behöflighet tills vidare i afveln af den s. k. nordsvenska hästen torde väl få anses obestridd.

Alltså måste Riksdagen hafva afsett det vara beträffande den såsom befintlig påstådda varmblodiga s. k. ursprungshästtypen som det skulle blifva särskildt fördelaktigt att minska användningen af de främmande kulturraserna. Men härutinnan måste Stuteriöfverstyrelsen inlägga sin kraftigaste gensaga. Ty hela världens ädla hästkultur har obestridligt, i mer eller mindre grad, det orientaliska eller engelska fullblodet att tacka för sin tillvaro, och såväl form som öfriga egenskaper äro ett arf därifrån. Att det sålunda skulle vara möjligt att i vårt land, och endast där, skulle förefinnas, låt vara endast i sparsamt förekommande fall, en ädel urras, som, utan någon som helst inympning med annat ädelt blod, skulle kunna utvecklas inom sig själf att tillfredsställa nutidens fordringar, synes därför Stuteriöfverstyrelsen otänkbart.

Hvad åter angår antagandet att vår hästkultur — hvarmed i detta fall lärer få afses den nordsvenska hästen — ingalunda leder sitt ursprung från Norge, utan att densamma snarare gifvit upphof till detta lands hos oss mest värderade häststam, får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet åberopa den utredning, styrelsen uti sitt den 2 juni 1903 afgifna underdåniga utlåtande, rörande en af Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjord underdånig framställning om premiering af korsningsprodukter efter hästar af s. k. ardenner och deras typ samt af den norska eller nordsvenska typen, förebragt rörande såväl den norska som den nordsvenska hästens ursprung och härstamning samt angående orsaken till att dessa hästtyper, ehuru stående den ädla hästen ganska nära, i nu gällande premieringsreglemente hänförts till kallblodigt slag, hvilken utredning, refererad i Eders Kungl. Maj:ts jordbruksdepartements år 1904 utgifna meddelanden X, angående den med statsmedel understödda hästpremieringen, Stuteriöfverstyrelsen får allt fortfarande till alla delar vidhålla.

Om man emellertid likväl, i trots af hvad ofvan andragits, vill antaga, att inom vårt land finnes ett hästslag af oblandadt inhemskt ursprung, hvars typ icke är identisk med den norska hästens utan i stället har den ädla hästens raskaraktär, så framställer sig — särskildt med anledning af hvad Riksdagen anfört om nödvändigheten af sådan ändring eller tillägg i nu gällande hästpremieringsreglemente, att äfven detta inhemska hästslag måtte blifva föremål för premiering — den frågan, huruvida ett sådant hästslag under nuvarande förhållanden, i anseende till användbarhet, form ock öfriga egenskaper, kan genom renafvel utvecklas och blifva af sådan nytta, att detsamma kan förtjäna särskild uppmuntran och understöd af staten. Vid besvarandet af denna fråga måste först och främst tagas i betraktande, att, då staten sedan långa tider tillbaka så

särskildt tagit den varmblodiga hästafveln om händer, detta till hufvudsaklig del skett för att därigenom kunna tillförsäkra armén om ett tillräckligt antal för densamma lämpliga hästar af ädelt slag. Det sätt, hvarpå den ädla hästafveln bedrifves inom vårt land, har emellertid väl motsvarat förväntningarna å densamma, i det att de remonter, densamma hittills förmått i tillräckligt antal lämna, visat sig till såväl typ som öfriga egenskaper fullt motsvara vår armés behof.

Men vid uppfödandet af remonter är det nödvändigt, att hästmaterialet ständigt håller jämna steg med de ökade fordringarna å rörlighet och uthållighet, som, betingade af den moderna taktiken och utrustningen, alltjämt ställas ej endast på kavalleriet utan äfven på artilleriet, i hvilket hänseende må anföras, att en ryttare, som med full fältutrustning väger omkring 120 kilogram och därutöfver, skall beriden kunna tillryggalägga långa distanser uti hastiga takter och sålunda behöfver en häst med styrka och uthållighet för sådana ansträngningar, hvilka egenskaper erfarenheten lärt oss äro att finna endast hos hästar med harmonisk kroppsbyggnad och ädel härkomst.

Kunna nu sådana oeftergifliga egenskaper frambringas hos de inhemska ädla stammar, hvilka förmenas vara tillfinnandes i vårt land, så äro hästar af dessa stammar berättigade att, såsom varande af ädelt, varmblodigt slag, blifva föremål för premiering med stöd af bestämmelsen i § 7 af gällande hästpremieringsreglemente, utan att någon förändring eller tillägg däri behöfver göras.

Äro sådana egenskaper åter ej till finnandes hos dessa stammar och materialet dessutom är i så underhaltigt skick, att detsamma ej genom renafvel kan frambringa ett fullgodt, till rid- eller körbruk nyttigt, ädelt hästslag, då böra dessa stammar, i likhet med öfriga underhaltiga sådana, ej uppmuntras genom premiering.

Vidare har Riksdagen ifrågasatt, huruvida icke staten äfven på annat sätt än genom premiering borde underlätta arbetet för tillvaratagande af de inhemska häststammarne, likasom staten, hvad nötkreatursafveln beträffade, lämnade understöd icke allenast genom premiering utan äfven genom särskildt anslag för att uppmuntra till bildande af så kallade afvelscentra, hvarifrån till landets olika delar framstående afvelsdjur kunde spridas.

Stuteriöfverstyrelsen, som visserligen håller före, att de genom nådiga förordningen den 13 mars 1903 lämnade föreskrifter, i fråga om bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap, komma att blifva till stor nytta för och konsolidera nötboskapsstammarna, kan däremot icke inse, huru dylika, för nötboskapsafveln lämpade former för afvelsarbetet, skulle kunna anpassas för hästafveln.

Bildandet af afvelscentra och uppmuntrandet till deltagande i täflan för utseende af sådana afser nämligen det i boskapsafveln speciella syftet, att åstadkomma värdefulla stammar, hvilka, med konstant härstamning, förena förmågan att lämna riklig mjölkmängd med hög fetthalt; och systemets största betydelse ligger därför som bekant uti den erfarenhet, som genom detsammas föreskrifter om kontroll vinnes och på ett fullt tillförlitligt sätt för all framtid fastslås rörande de olika stammarnes värde i förberörda hänseende.

Beträffande hästafveln torde det emellertid vara förenadt med allt för stora praktiska svårigheter att söka genomföra dylika idéer, och detta så mycket mera som mångenstädes i vårt land hästarnas härstamning är nästan okänd eller, om den möjligen skulle vara i närmaste led bekant, ännu oftast vittnar om olämplig korsning, samtidigt med att djurens exteriör vanligtvis lämnar åtskilligt öfrigt att önska.

Den stora apparat, som komme att erfordras för att någorlunda effektivt kunna leda, följa och kontrollera inom landets olika delar upprättade s. k. afvelscentra för hästar, skulle dessutom — om sådana öfver hufvud taget skulle kunna förverkligas — komma att ådraga staten stora, enligt Stuteriöfverstyrelsens åsikt utan nämnvärd nytta nedlagda kostnader.

På grund af hvad sålunda anförts rörande Riksdagens ifrågavarande underdåniga framställningar med däri gjorda instämmanden, får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet anhålla, att framställningarna i fråga ej må till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Under åberopande — *(den uteslutna delen af skrifvelsen berör frågan om obligatorisk hingstbesiktning och finnes införd uti bil. 33 å sid. 306 o. f.)* — *effektiva verkställande.*

Med anmälan slutligen att stuterikommissionen blifvit öfver samtliga nu ifrågavarande underdåniga framställningar hörd, får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet framhålla, att kommissionen enhälligt tillstyrkt afgifvandet af ofvanintagna underdåniga utlåtande.

Samtliga till ärendet hörande remissakter återställas härjämte.

Stockholm den 19 november 1906.

Underdånigst

FREDRIK WRANGEL.

Mart. Nyborg.

Bil. 4.

Från hushållningssällskapens förvaltningsutskott inkomna svar å Sakkunniges förfrågan om förefintligheten af sådant inhemskt hästmaterial, som afses i Riksdagens skrifvelse den $^{6}/_{5}$ 1903.

(Intagna i den ordning, de till Sakkunnige inkommit.)

Till Sakkunnige för hästafvelns befrämjande.

Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

I anledning af Eder skrifvelse till Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott den 15 innevarande oktober med anhållan om uppgifter beträffande tilläfventyrs inom länet förekommande sådant hästmaterial, som afses i Riksdagens underdåniga skrifvelse till Konungen den 6 maj 1903, får hushållningssällskapets förvaltningsutskott härmed äran meddela, att dylikt hästmaterial enligt förvaltningsutskottets förmenande icke finnes inom Stockholms län.

Stockholm den 21 oktober 1909.

På förvaltningsutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Olof Stjernquist.

Till Sakkunnige för hästafvelns främjande.

Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott får härmed meddela, att något sådant hästmaterial, som i Eder skrifvelse den 15 sistlidna oktober afses, icke finnes inom Jönköpings län.

Jönköping den 6 november 1909.

På förvaltningsutskottets vägnar:

JAMES HAMILTON.

G. Lindman.

Utdrag af protokoll, fördt vid förvaltningsutskottets sammanträde i Luleå den 1 nov. 1909.

Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

— —

§ 10.

Med anledning af en ifrån sakkunniga för hästafvelns befrämjande den 15 oktober 1909 gjord förfrågan, om sådant inhemskt hästmaterial förefinnes inom Norrbottens län, som omförmäles i Riksdagens skrifvelse till Konungen den 6 maj 1903 angående åtgärder för tillvaratagande af de inhemska häststammarne, och om detta material anses kunna genom renafvel utvecklas, så att det kan blifva till sådan praktisk betydelse för hästafveln inom länet, att härför bör ifrågasättas statsunderstöd att utgå på annat sätt eller utöfver hvad som enligt gällande hästpremieringsreglemente nu sker, beslöt förvaltningsutskottet, på förslag af de båda närvarande ledamöterna i länets hästpremieringsnämnd, att meddela, att inom Norrbottens läns hushållningssällskaps verksamhetsområde funnits och ännu finnes ett och annat sto af en gammal svensk häststam, som ej är besläktad med den norska typen, men att detta hästmaterial genom den under senare år bedrifna importen af norska hästar numera blifvit till större delen med denna sistnämnda typ korsad, samt att de värdefullare individerna af detta ursprungliga afvelsmaterial numera tillvaratagas för afveln genom de med statsmedel understödda hästpremieringarne, hvarföre några ytterligare åtgärder i detta afseende, hvad Norrbottens län beträffar, icke ansågos vara af behofvet påkallade.

— —

In fidem

Paul Hellström.

Just.

Karl J. Bergström.

Rätt utdraget betygar:

Emil Wickström.
t. f. Sekr.

Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Utdrag af protokoll hållet vid Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts sammanträde i Östersund den 13 november 1909.

§ 4.

Vid föredragning af kommitterades förslag till yttrande angående åtgärder till främjandet af landets hästafvel, med särskildt fästadt afseende vid tillvaratagandet af inhemska häststammar, beslöt förvaltningsutskottet upptaga detta kommitterades förslag såsom eget yttrande i frågan.

Ex protocollo

J. F. Broman.

Bilaga.

Till Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Östersund.

I enlighet med oss lämnadt uppdrag få undertecknade afgifva följande förslag till yttrande i fråga om åtgärders vidtagande för hästafvelns befrämjande inom riket, med särskildt fäst afseende vid tillvaratagande af inhemska häststammar.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande, Kungl. Stuteriöfverstyrelsen, Stockholm.

I anledning af Eder skrifvelse den 15:de sistl. oktober får undertecknade hushållningssällskaps förvaltningsutskott härmed lämna följande uppgifter rörande det hästmaterial af inhemsk ras, som inom Jämtlands län är till finnandes:

Den inhemska, eller med norskt blod uppblandade s. k. Jämtlandsrasen, som sedan urminnes tider inom länet förefunnits och hvars representanter långt utom länets gränser varit beryktade för sina goda egenskaper som bruksdjur, synes oss vara värd all uppmärksamhet.

Hästar af denna ras äro härdiga, förnöjsamma, rörliga och i förhållande till sin storlek mycket starka.

Ingen af de härstädes under senaste decennierna försökta främmande

kulturraserna äger samma lämplighet för allehanda behof, ej heller samma hårdhet och oömhet mot klimatiska inflytelser, som den gamla inhemska rasen. Därför bör ock denna ras, som härstädes fostrats och acklimatiserats under århundraden, utan gensägelse få anses vara den för Jämtlands län, liksom ock för hela det öfriga Norrland mest lämpliga, som kan erhållas, hvarför den på allt sätt bör skyddas och omhuldas.

Af hänsyn till vårt fosterlands försvar i krigstid skulle den nordsvenska hästen otvifvelaktigt hafva den allra största betydelse tillfölje af sina utmärkta egenskaper som transport- och artillerihäst, hvilket förhållande äfven kunnat vitsordas af officerarna vid det härstädes förlagda Norrlands artilleriregemente, där dessa hästar under många år varit använda som spannhästar för artilleriet.

Att denna inhemska ras äger stora utvecklingsmöjligheter har den fordomdags ofta visat, oaktadt uppfödningen varit allt annat än mönstergill.

Men då Jämtland under ett 20-tal år fått vara ett experimentalfält för korsningar med främmande kallblodiga raser af flera slag, som ej alls varit lämpade för ortens naturförhållanden, har den inhemska stammen därigenom gått betydligt tillbaka.

Dessa korsningar med ardenner-, clydesdale- och pinzgauerraser hafva dock lyckligtvis icke öfverallt varit så genomgripande och så allmänna att den inhemska rasens existens blifvit äfventyrad. Det är endast i socknarna omkring Storsjön som den inhemska rasen blifvit så uppblandad att allenast ett fåtal exemplar af den gamla stammen finnes kvar. Men i andra delar af länet, särskildt inom de norra socknarna, finnes ännu en rätt talrik stam oblandade inhemska hästar af jämtländskt eller norskt ursprung, som kunna utgöra underlag för fortsatt renafvel.

Dessa rester af den inhemska hästen äger väl i allmänhet icke samma storlek och massa, som fordomdags, enär bristen på hingstar af gamla stammen förorsakat en betydande import af småväxta norska hingstar, hvilka i stor utsträckning varit använda inom afveln och ofta vållat att stammens individer blifvit mera småväxta. Det är dock ett sedan gammalt kändt förhållande här i länet, att afkomman efter sådana hästar af blandad jämtlands och norsk ras, som här i Jämtland uppfödas, i regel få större dimensioner och tyngd än den norska hästen i allmänhet, hvarföre man vid fortsatt renafvel med det afvelsmateriel, som här finnes, inom kort skall kunna vinna erforderlig storlek och tyngd utan att förlora något af rasens inneboende goda egenskaper.

Förvaltningsutskottet anser därför, att detta inhemska hästmaterial, som finnes kvar inom Jämtlands län, är väl värdt all uppmärksamhet från

statens sida, hvarföre ock statsunderstöd bör ifrågasättas, ej allenast för hästpremieringarna på sätt nu gällande reglemente föreskrifver, utan äfven på annat sätt, t. ex. genom särskilda anslag af statsmedel för understöd till sådana anstalter, som den här i Jämtland befintliga hingstuppfödningsanstalten Wången, där hingstar af nordsvensk ras uppfödas; äfvensom för bildande och underhåll af s. k. afvelscentra, där framstående afvelsdjur kunna uppfödas och spridas till landets olika delar; samt jämväl till frisedlar åt sådana premieringsbara fölston af ren ras, som ej eljest komma i åtnjutande af penningpris vid premieringarna. Åldersgränsen för dylika fölston synes lämpligen böra utsträckas till 12 à 14 års ålder, enär ston i denna ålder oftast äro de bästa afvelsdjuren.

För sammanförande af exponenter för det hästafvelsmateriel, som här finnes, torde Östersund och Wången i Alsen vara lämpligaste platserna, där afvelsdjur kunna uppvisas efter framställning från »sakkunniga för hästafvelns befrämjande».

Östersund den 6:te november 1909.

För Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott

A. J. HANSSON.
Bringåsen.

OLOF PERSSON.
Landsom.

enl. uppdrag.

Till »Sakkunnige för hästafvelns befrämjande», Kungl. Stuteriöfverstyrelsen.

Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Sedan sakkunnige för hästafvelns befrämjande i skrifvelse den 15 sistl. oktober anmodat Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott att inkomma med uppgift därom, huruvida inom länet finnes ett dugligt och utvecklingsmöjligt inhemskt hästmaterial, som anses kunna genom renafvel utvecklas och blifva till sådan praktisk betydelse för hästafveln inom hushållningssällskapets område, att härför bör ifrågasättas statsunderstöd, att utgå på annat sätt eller utöfver hvad som enligt gällande hästpremieringsreglemente nu sker, får förvaltningsutskottet med åberopande af sin till Kungl. Stuteriöfverstyrelsen ställda skrifvelse den 29 augusti 1908 angående statsunderstöd till de hushållningssällskap, hvilka i likhet med hushållningssällskapen inom femte hästpremieringsdistriktet vidtaga effektiva åtgärder för tillvaratagande och utveckling af inhemskt

hästmaterial och med hänvisning till den af de norrländska hushållningssällskapen bekostade stamboken öfver nordsvenska hästar i femte och sjätte hästpremieringsdistrikten vördsamt meddela, att den af de sakkunniga ifrågasatta mönstring af norrländskt hästmaterial lämpligast borde kunna äga rum å hingstuppfödningsanstalten å Wången, där ett rätt stort antal representanter af den nordsvenska hästrasen finnes sammanfördt.

Gäfle den 15 november 1909.

På Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts vägnar:

HUGO HAMILTON.

Agathon Westman.

Bilaga.

Kungl. Stuteriöfverstyrelsen.

Sedan Kungl. Maj:t med anledning af underdånig framställning från styrelsen för hingstuppfödningsanstalten å Wången att hos Riksdagen utverka anslag att utgå till hushållningssällskapen för att af dem, efter för handen varande lokala förhållanden, användas såsom bidrag till effektiva åtgärder för uppfödning af hingstar af de inom respektive län premieringsbara raser och typer anbefallt Kungl. Stuteriöfverstyrelsen att efter inhämtande af yttranden af hushållningssällskapens förvaltningsutskott till Kungl. Maj:t inkomma med underdånigt utlåtande, och Kungl. Stuteriöfverstyrelsen i skrifvelse den 22 sistl. juli anmodat Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott att afgifva yttrande öfver framställningen ifråga, får förvaltningsutskottet vördsamt anföra följande:

År 1902 beslöt Gäfleborgs läns hushållningssällskap att gemensamt med hushållningssällskapen i Kopparbergs, Västernorrlands och Jämtlands län anordna en uppfödningsanstalt för afvelshingstar af nordsvensk ras i enlighet med närslutna, samtidigt antagna reglemente.

Anstalten började sin verksamhet redan hösten 1903.

Gäfleborgs läns hushållningssällskaps kostnader för anstaltens anordnande och upprätthållande hafva hittills uppgått till det afsevärda beloppet af 46,673 kronor 42 öre eller i medeltal 8,000 kronor per år. Dessa kostnader komma emellertid hädanefter att ej oväsentligt ökas, sedan det på af anstaltens styrelse anförda, tungt vägande skäl beslutats att hingstarna skola kvarstanna vid anstalten ett år längre än förut eller lämna anstalten först vid inemot fyra års ålder.

Ehuru förvaltningsutskottet med stöd af den erfarenhet, som redan vunnits med afseende på de sålunda vidtagna åtgärdernas goda inflytande på det nordsvenska hästmaterialet, icke anser de gjorda uppoffringarne för stora, kan utskottet å andra sidan ej undertrycka den farhågan, att hushållningssällskapets tillgångar, som tagas i anspråk jämväl för en mångfald andra viktiga ändamål, komma att för hårdt anlitas ifall de äfven för framtiden skola tillgodose hästafvelns främjande i samma utsträckning som under de senare åren. Utskottet finner det alltså i hög grad önskvärdt och, för att öfriga hushållningssällskapets verksamhetsgrenar fortfarande må kunna nog kraftigt stödjas, äfven nödvändigt, att staten lämnar ekonomisk hjälp. Denna tanke har ej heller varit främmande för den kommitté, som af hushållningssällskapen inom femte hästpremieringsdistriktet år 1902 tillsattes för att till sällskapen inkomma med förslag till gemensamma åtgärder för främjandet af uppfödandet af hingstar af nordsvensk ras och dessas tillgodogörande för hästafveln inom länet. I sitt samma år afgifna betänkande framhålla nämligen kommitterade, att det vore uppenbart, att den fråga, kommitterade haft att utreda, måste anses vara af så stor och allmän betydelse, att hushållningssällskapen med allt fog borde kunna påräkna statens medverkan. Och yttra kommitterade vidare: »staten har här ock obestridligen ett direkt och ej oviktigt intresse att främja genom sitt behof af kraftiga, jämförelsevis lätta och i öfrigt för de norrländska förhållandena fullt lämpade träng- och artillerihästar, hvilket behof en ökad och förbättrad stam af nordsvenska hästar utan tvifvel bäst är i stånd att fylla».

Det är visserligen sannt, att staten underlättat tillkomsten af ifrågavarande hingstuppfödningsanstalt genom att på billiga villkor upplåta kronoegendomen Wången i Jämtland till plats för anstalten, och att statshjälp för ändamålet sålunda i viss mån redan erhållits, men i betraktande af företagets nationella betydelse och de ansenliga kostnader ett dylikt planmässigt och i stor stil anordnadt förädlingsarbete inom hästafvelns område åsamkar hushållningssällskapen, synes det förvaltningsutskottet kunna med fog ifrågasättas, huruvida icke jämväl årliga bidrag af statsmedel böra komma de hushållningssällskap till del, hvilka vidtaga dylika effektiva åtgärder till denna afvels förbättrande.

I sammanhang härmed tillåter sig utskottet framhålla, att enligt gällande bestämmelser statens anslag till hästpremieringarna fördelas de olika hushållningssällskapen emellan i proportion till deras egna bidrag för ändamålet, så att de sällskap, som hafva förmåga att till premieringarna bidraga med stora belopp, därigenom erhålla större del af statsanslaget och vice versa. Enligt Kungl. Landtbruksstyrelsens underdåniga berättelse för

år 1906 fördelades mellan rikets 26 hushållningssällskap något öfver 80,000 kronor statsmedel för hästpremieringen. Däraf kom på Gäfleborgs läns hushållningssällskap allenast 1,377 kronor 20 öre och i medeltal på hvart och ett af de i hingstuppfödningsanstalten delägande sällskapen 1,962 kronor 70 öre, under det att vissa andra sällskap uppburo öfver 6,000 kronor.

De hushållningssällskap, hvilka i likhet med Gäfleborgs läns slagit in på en ny väg för främjande af hästafveln och i följd af de dryga kostnader detta medfört ej kunnat anvisa erforderliga bidrag till hästpremieringarna, hafva därför nödgats finna sig uti att se premieringsnämnden arbeta med otillräckliga medel, hvarigenom premieringarna ej kunnat med vederbörlig kraft stödja och uppmuntra det vid sidan af dem bedrifna afvelsarbetet. Utskottet har häri velat finna ett nytt skäl för statsmakterna att komma nämnda sällskap till hjälp genom under annan form lämnadt understöd till hästafvelns främjande.

På grund af hvad förvaltningsutskottet sålunda haft äran anföra får utskottet vördsamt tillstyrka bifall till styrelsens för hingstuppfödningsanstalten underdåniga framställning.

Gäfle den 29 augusti 1908.

På Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts vägnar:

ERIK LINDSTRÖM.

Agathon Westman.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Sedan Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott behandlat herrar Sakkunnigas skrifvelse af 15 sistlidne oktober angående tillvaratagandet af inhemska häststammar, får jag härigenom äran meddela, att förvaltningsutskottet ansett att tillgång till sådant hästmaterial, som i skrifvelsen afses, knappast i nämnvärd grad är till finnandes inom Kronobergs län och att på grund däraf utskottet icke funnit skäl vidtaga särskilda åtgärder för att till mönstring sammanföra dylikt materiel.

Enligt uppdrag:

Karl Meijer,

Hush.-sällskapets sekreterare.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Med anledning af Eder skrifvelse den 15 sistlidne oktober får förvaltningsutskottet meddela, att något sådant inhemskt hästmaterial, som i Eder skrifvelse omförmäles, ej är till finnandes inom Örebro län, så vidt utskottet har sig bekant.

Örebro den 10 november 1909.

För Örebro läns Kungl. hushållningssällskaps förvaltningsutskott:

A. ANDERSON.

B. Lindblad.

Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Utdrag ur protokoll, hållet vid Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts sammanträde; Karlstad den 30 oktober 1909.

— —

§ 33.

Från »sakkunniga för hästafvelns befrämjande» hade inkommit följande skrifvelse (Bil. 26) jämte Riksdagens i ofvan angifna fråga afgifna, till Konungen ställda, skrifvelse (Bil. 27). Efter tagen del häraf och med hänsyn till det förhållande att inom Värmland *ej*, så vidt kändt är, finnes någon annan inhemsk hästras än den nordsvenska eller norska och sålunda inga särskilda åtgärder äro behöfliga för tillvaratagande af sådant inhemskt hästmateriel, som afses i Riksdagens skrifvelse, så beslöt utskottet

att nyss angifna förhållanden skulle de »sakkunnige för hästafvelns befrämjande» meddelas.

In fidem:

Axel Låftman.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Sedan I uti skrifvelse den 15 oktober 1909 anmodat Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott att — om sådant inhemskt hästmaterial vore till finnandes inom länet, som afsåges i Riksdagens skrifvelse den 6 maj 1903, och utskottet ansåge möjligt att detsamma kunde genom renafvel utvecklas och blifva till sådan praktisk betydelse för hästafveln inom hushållningssällskapets område att härför borde ifrågasättas statsunderstöd att utgå på annat sätt eller utöfver hvad som enligt gällande hästpremieringsreglemente nu skedde — snarast möjligt inkomma med uppgift härom, har förvaltningsutskottet tagit denna fråga i öfvervägande och från hushållningssällskapets hästkommitté infordradt yttrande i ämnet, hvilket yttrande förvaltningsutskottet härmed får i afskrift öfverlämna såsom eget utlåtande i frågan. *Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.*

Uppsala den 22 november 1909.

För Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott:

HJ. L. HAMMARSKJÖLD.

Carl Björk.

Bilagd afskrift.

Till Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Undertecknade, som tagit del af »Sakkunniges för hästafvelns befrämjande» skrifvelse af $^{15}/_{10}$ 1909, få härmed enligt uppdrag afgifva följande förslag till yttrande.

Nämnda skrifvelse, som hänvisar till riksdagsskrifvelsen af $^{6}/_{5}$ 1903, med hemställan att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning vidtaga de åtgärder, som från statens sida må anses erforderliga för befrämjandet af vår inhemska hästafvel, kan för Uppsala län endast beröra den s. k. uppländska landthästen. Som bekant har genom ett långvarigt och energiskt arbete af arkitekten Hj. Törnqvist uppkommit denna för Uppland säregna typ, som genom chefens för Stuteriöfverstyrelsen välvilliga tillmötesgående redan kort efter det nya premieringsreglementets införande trots bristande uppfyllelse af härstamningsvillkor hos vissa hingstar godkänts

och premierats. Med öppen blick för de stora förutsättningar dessa hästar uppfylla såsom jordbruks-, industri- och åkhästar, i förening med tilltalande exteriör, storlek och relativt högt saluvärde, har landtbefolkningen omfattat denna afvel med intresse, och har densamma vunnit en hastig utbredning inom länet, där f. n. omkring ett tiotal hingstar verka med större stoantal än såväl de norska som ardennerhingstarna. Kommitterade, som samtliga med största intresse följt denna afvel, såväl under premieringsresorna som under hand, tveka ej att lämna densamma sitt obetingade erkännande, om ock ännu ej tillräckligt antal unghästar och yngre moderston uppvisats för ett absolut afgörande omdöme om dess värde och konstans. Emellertid synes oss som om för Upplands landthästs framtida bestånd och vidare utveckling tiden vore inne att i högre grad än hvad »Nya aktiebolaget Upplands landthäst» till följd af starkt begränsade tillgångar förmår uträtta, betrygga denna hästtyps framtid. Det är ju också en självklar sak, att huru mycket penningar och tid grundläggaren af Husby stuteri kan vara villig att i fortsättningen offra, ansvaret måste hos arkitekt Törnqvist kännas alltför tungt att i egen person infria risken att för framtiden hingstmaterialet skulle brista och landthästen uppgå i någon närstående ras.

Vi finna på grund häraf i hög grad önskvärdt,

att Upplands landthästafvel må af staten komma i särskild åtanke vid eventuella anslag för befrämjandet af vår inhemska hästafvel, och hemställa vi vördsamt, att förvaltningsutskottet må afgifva sitt svar i enlighet härmed.

Beträffande omskrifna mönstring af exponenter för dylik hästafvelsmaterial hänvisas till arkitekt Törnqvists stuteri vid Husby.

Remisshandlingarna bifogas.

Uppsala i november 1909.

FR. v. ESSEN.

A. G. FLOREN. SIGFRID RÅLAMB.

Vidimeras ex officio:

Carl Björk.

Protokoll vid Kristianstads läns Kungl. hushållningssällskaps förvaltningsutskotts sammanträde i Kristianstad den 17 november 1909.

Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

— —

§ 48.

»Sakkunniges för hästafvelns befrämjande» skrifvelse med begäran om yttrande angående häststammar att tillvarataga inom detta län öfverlämnades till hästpremieringsnämndens inom länet ledamot, agronomen S. Ribbing, för afgifvande af utlåtande.

— —

In fidem:

V. Ekerot.

Justeradt:

Louis De Geer.

Rätt afskrifvet betygar:

V. Ekerot.

Bilaga.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Sedan undertecknad af Kristianstads läns Kungl. hushållningssällskaps förvaltningsutskott erhållit i uppdrag att besvara en till förvaltningsutskottet från sakkunniga för hästafvelns befrämjande ställd skrifvelse angående tillvaratagande af inhemska häststammar får jag härmed anföra, att fast ej någon stam af sedan urminnes tider oblandad skånsk hästras, som i Riksdagens skrifvelse finnes omnämnd, kan inom länet uppsökas, det vore önskvärdt om större möjlighet kunde beredas till försäljning af på ett för uppfödarne vinstgifvande pris af afvelsdjur utaf den visserligen till största delen från utlandet härstammande men dock nu inhemska skånska halfblodshästen.

Ö. Glimminge den 18 nov. 1909.

SIGFRID RIBBING.

Halmstad den 1 december 1909.

Till »Sakkunniga för hästafvelns befrämjande».

Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Såsom svar å skrifvelsen till förvaltningsutskottet den 15 oktober innevarande år öfversändes utdrag ur utskottets protokoll för den 26 i samma månad, § 15.

Enligt uppdrag:

E. Grundberg.

Bilaga.

Utdrag af protokoll hållet vid Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts sammanträde den 26 oktober 1909.

§ 15.

»Sakkunniga för hästafvelns befrämjande» hade anmodat utskottet att — om sådant inhemskt hästmaterial vore till finnandes inom länet, som afsåges i Riksdagens skrifvelse den 6 maj 1903, och utskottet ansåge möjligt att detsamma kunde genom renafvel utvecklas och blifva till sådan praktisk betydelse för hästafveln inom sällskapets område, att härför borde ifrågasättas statsunderstöd, att utgå på annat sätt eller utöfver hvad som enligt gällande hästpremieringsreglemente nu skedde — snarast möjligt inkomma till de sakkunnige med uppgift därom.

Sedan för sällskapet tjänstgörande ombudet i länets hästpremieringsnämnd, godsägaren C. F. Güntzel, till hvilken förberörda skrifvelse remitterats för yttrande, med anledning däraf skriftligen anfört, att till följd af under flera år bedrifven ardennerkorsning numera icke inom sällskapets område funnes något till afvel lämpligt inhemskt hästmaterial, och att han på grund däraf icke hade några åtgärder att föreslå i den inhemska afvelns intresse, beslutade utskottet att såsom svar å de sakkunnigas skrifvelse åberopa Güntzels ofvananmärkta yttrande.

Som ofvan.

Justeradt:

S. B. Bruhn.

In fidem:

E. Grundberg.

Rätt utdraget, bestyrkes ex officio:

E. Grundberg.

Till Sakkunnige för hästafvelns befrämjande.

Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Med anledning af skrifvelsen den 15:de nästlidna oktober får förvaltningsutskottet härmed äran meddela.

Sedan den nordsvenska hästtypen, med stöd af reglementet för den med statsmedel understödda hästpremieringen i riket, blifvit likställd med andra rena raser af icke ädelt eller varmblodigt slag och sålunda kan blifva föremål för allt det understöd och uppmuntran, som premieringsinstitutionen afser att lämna, finnes inom Kopparbergs läns område intet öfrigt hästmateriel af beskaffenhet, att några särskilda åtgärder för dess tillvaratagande och vidare utveckling böra vidtagas.

Som emellertid tillhandahållandet af hingstar utaf den inom länet inhemska nordsvenska rasen kräfver, såsom herrar sakkunnige hafva sig bekant, af hushållningssällskapet icke ringa uppoffringar, får förvaltningsutskottet i öfverensstämmelse med sitt uttalande i skrifvelse till Kungl. Stuteriöfverstyrelsen af 4 september 1908 med anledning af Öfverstyrelsens remiss af 22 juli samma år angående af styrelsen för hingstuppfödningsanstalten å Vången gjord underdånig framställning, att hushållningssällskapen måtte beredas anslag af statsmedel för att af dem, efter för handen varande lokala förhållanden, användas som bidrag till effektiva åtgärder för uppfödning af hingstar utaf inom respektive län premieringsbara raser och typer,

framhålla önskvärdheten af, att detta hushållningssällskap måtte komma i åtnjutande af statsunderstöd för sina åtgärder med afseende på uppfödning af nordsvenska hingstar.

Falun den 2 december 1909.

På Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts vägnar:

F. HOLMQUIST.

Bengt Torssell.

Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Utdrag ur protokollet, hållet vid Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts sammanträde den 24 november 1909.

§ 5.

Inom K. jordbruksdepartementet tillkallade sakkunnige för utredning och utarbetande af förslag till åtgärder för främjandet af landets hästafvel hade med bifogande i afskrift af Riksdagens skrifvelse till Konungen den 6 maj 1903 angående åtgärder för tillvaratagande af de inhemska hästtammarna begärt uppgift, huruvida sådant hästmaterial, som afses i bemälda riksdagsskrifvelse, vore tillfinnandes inom länet; och beslöt utskottet efter de upplysningar, som lämnades i saken af utskottets ledamot herr E. Abramson, att som svar meddela, att så vidt kändt vore det åsyftade hästmaterialet icke funnes inom sällskapets område.

— —

Rätt utdraget betygar

e. o.

J. O. Bergstrand.

Till Herrar Sakkunnige för hästafvelns befrämjande.

Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Till svar å Herrar Sakkunniges skrifvelse till Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott den 15 oktober 1909 får undertecknad, enligt uppdrag, äran meddela, att inga sådana hästar, som i skrifvelsen afses, kunnat spåras i detta län.

Nyköping den 13 december 1909.

K. A. HÖGSTRÖM.

Hushållningssällskapets sekreterare.

Herr Grefve Fr. Wrangel.

Med anledning af skrifvelse den 15 oktober 1909 har Kalmars läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott remitterat denna skrifvelse till dess hästafvelskommitté och beslutat att närslutna remiss i afskrift skulle utgöra svar på framställningen från sakkunnige för hästafvelns befrämjande.

Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Kalmar den 11 dec. 1909.

A. A. FALK,
t. f. Sekreterare.

Bilagd afskrift.

Till Kalmar Läns Södra Kungl. Hushållningssällskaps Förvaltningsutskott.

Med återställande af »Sakkunniges för hästafvelns befrämjande» cirkulär af den 15 oktober 1909, däri begäres uppgift huruvida inom länet finnes några inhemska häststammar förtjänta af att tillvaratagas, eller genom renafvel möjliga att utvecklas till praktisk betydelse för hästafvel, får kommittén härmed äran afgifva däröfver benäget yttrande.

I afseende å hästafveln inom sällskapets område torde man, likasom med nästan alla förhållanden därstädes, böra skilja på den å fastlandsdelen och den å Öland. Naturen själf har uppdragit skarpa gränser dem emellan.

Rörande förekomsten af inhemska häststammar kan, beträffande fastlandsdelen, sägas att någon typisk sådan veterligen ej funnits eller nu finnes. För de större jordbruken har anlitats hästar af mångfaldiga slag, och de mindre jordbrukarna merendels hemtat sitt behof af dragare från Öland.

På Öland däremot har sedan äldre tider bedrifvits hästafvel, då hela öns natur är därför särdeles lämplig, samt funnits en typisk häststam den s. k. Ölandshästen. Genom inverkan från Ottenby stuteri, och på senare tiden experiment med hingstar af olika slag har Ölandshästen så uppblandats att föga eller intet däraf återstår, man kan således säga att ej heller på Öland finnes numera någon inhemsk häststam värd att tillvarataga, åtminstone i den form och med den ringa storlek den nu förefinnes.

Däremot anser kommittén att genom renafvel skulle kunna utvecklas häststammar inom sällskapets område, som kunde blifva till betydelse för hästafveln därstädes. På Öland träffar man ännu exemplar af dessa lågbenta hästar, med fyllig bål, vackra former, hårda torra extremi-

teter, goda lungor, energi och liflighet, hvilka betecknas såsom varande af »det gamla slaget». De äro dock för små för att motsvara de allt jämt ökade fordringar på tyngd och massa hos jordbrukshästen.

Därest intresse för saken förefinnes, skulle genom anskaffande af passande beskällare och en kraftigare utfodring af fölen under uppväxten, af dylika ston kunna uppdragas en för Öland säregen och god häststam.

Arbetet härför måste bedrifvas af för saken lifligt intresserade föreningar, dock ställda under statens premieringsnämnds och hushållningssällskapets kontroll. Utväljande och registrering af stostammen kan ske genom en af föreningen utsedd nämnd, biträdd af veterinär, och torde vid första uppsättningen ej kunna hållas allt för strängt på stonas härstamning från likartade föräldrar, utan mest på deras egenskaper som afvelsdjur. Att finna lämplig beskällare passande just för en dylik stostam för att grunda en framtida, såväl för orten som för föreningen lämplig hästtyp, torde blifva det svåraste, och borde ej öfverlämnas åt föreningens godtycke utan uppdragas åt fullt sakkunniga kommitterade, ty därpå beror ju framgången. Föreningarna kunde sedermera vid behof byta hingstar till dess nya måste anskaffas.

Först när styrkt blifvit att dylik förening grundat en inregistrerad och godkänd stostam af minst 50? ston samt eger en af statens premieringsnämnd godkänd beskällare, bör den samma komma i åtnjutande af statsbidrag till frisedlar eller premier så länge den enligt bestämmelserna verkar för häststammens utveckling och stambokföring.

Dylika föreningar kunde bildas en på norra och en på mellersta Öland. På södra delen bör den nu kraftigt utvecklade remontafveln blifva föremål för statens kraftiga och väl behöfliga understöd.

Äfven på fastlandet finnes ett område där en god inhemsk häststam genom renafveln kan bildas. Inom Madesjö socken finnes godt om kraftiga ston, lagom stora för det mindre jordbruket, visserligen härstammande från Norsk eller med Norskt blod blandade hingstar som sedan länge verkat inom orten, men också efter från Öland inköpta ston. Med anlitande af nordsvenska hästar till en dylik stostam bör en synnerligen för skogsbygden passande hästtyp kunna utvecklas.

Kalmar den 2 dec. 1909.

FRITS von ESSEN.

Ph. von Tell.

Rätt afskrifvet betygar
ex officio

A. A. Falk.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Uti skrifvelse den 15 sistlidne oktober hafva sakkunniga för hästafvelns befrämjande anmodat Förvaltningsutskottet att inkomma med uppgift, huruvida sådant inhemskt hästmateriel är till finnandes inom länet, att detsamma kan genom renafvel utvecklas till praktisk betydelse för hästafveln inom hushållningssällskapets område, och får Förvaltningsutskottet med anledning häraf, efter inhämtande af länets ledamöters i hästpremieringsnämnden i ärendet gjorda uttalande, hvilket här i afskrift bifogas, äran meddela, att sådan inhemsk häststam, hvarom ifrågavarande skrifvelse handlar, icke är till finnandes inom Skaraborgs län.

Hjälmsäter, Blomberg den 11 december 1909.

På hushållningssällskapets vägnar:

GILBERT HAMILTON.
Ordförande.

Fr. Mannerfelt.

Bilagd afskrift.

Till Hushållningssällskapets förvaltningsutskott.

Med återställande af till länets hästpremieringsnämnd för utlåtande remitterade handlingar rörande från sakkunniga för hästafvelns befrämjande infordradt yttrande, huruvida sådant inhemskt hästmateriel är till finnandes inom länet, att detsamma kan genom renafvel utvecklas till praktisk betydelse för hästafveln inom hushållningssällskapets område få vi äran framhålla.

I början af förra århundradet var det stora flertalet af västgötahästen en liten torr och seg häst, hvilken småningom genom uppblandning med ädelt och möjligen norrländskt afvelsmateriel, af de förra erhöllo större ädelhet och från de senare mera massa. Fram mot medio af 1800-talet hade det ädla blodet börjat allt mera taga öfverhand och var på väg att vinna godt rykte som armé- och lättare körhäst, men med mera utveckladt jordbruk kräfdes mera massa och för att nå detta importerades hingstar af olika kallblodiga raser, hvilka mer eller mindre förstörde den befintliga stammen, utan att frambringa, hvad man önskade för landtbruket. Af de

till länet inköpta percheronshästarne lämnades föga varaktiga spår och detsamma kan sägas om de hit inkomna norska och norrländska hästarne.

Clydesdale voro de första kallblodiga hästar, hvilka syntes kunna slå sig igenom, detta dock egentligen i sydvästra delen af länet, dit en infödd Clydesdalehingst blef inköpt och där, parad med ortens hästar, verkligen bildade en stam, som nu i 50 år bibehållit en viss typ af lättare »halfblodsclydesdalehäst», hvilken går under namnet »Levenhästen».

Numera synes dock levenehästen endast genom importeradt blod kunna uppehållas, ty oss veterligen finnes icke någon premieringsbar hingst, där icke minst den ena af föräldrarna är direkt afkomma efter clydesdalehingst. Den siste premierade s. k. levenehingsten Sultan, härstammade visserligen på fädernet i rak nedstigande led från den förste »Levenehingsten» »Levene-Milton», men på mödernet från en blandning, där mycket ringa leveneblod förefanns; efter nu fastställda premieringsreglementet skulle hingsten icke kunna upptagas.

Vid 1874 års landtbruksmöte för vestra Sverige i Mariestad, anmälde och uppvisade ägaren af Levenegård sin hingst Fritz, född i Levene och son af Milton, samt sedan under många år stoens hufvudbeskällare, under benämning »Clevelandsras» och under samma rubrik voro anmälda 5 andra hingstar — fallna efter Levene-Milton — däraf en med moder af Strömsholmsras.

Om nuvarande Levenehästen sålunda är af mycket blandad härkomst, så är det dock en af många hästvänner ännu högt värderad hästtyp och man får hoppas att »Levenehästens vänner» må kunna föra den framåt.

Det var vid ofvannämnda landtbruksmöte i Mariestad som ardennerhästen första gången förekom vid någon allmän uppvisning och täflan inom länet.

De första representanterna voro Mouton från Kaflås och stona Lamén och Rigolette från Blomberg, alla tre vackra exemplar af bergsardennerhästen, hvilka vunno stort erkännande och kommo att spela en ingripande roll i länets hästafvel.

Denna hästras har sedermera årligen gjort terrängvinning och småningom så godt som undanträngt öfriga kallblodiga raser, hvarföre med fullt fog kan sägas, att denna ras nu är länets egentliga landthäst.

Importen af hingstar har varit mycket liflig, men desto värre har kvalitén icke alltid varit den bästa, ja mången gång ganska underhaltig. Oaktadt dessa missgrepp torde dock Skaraborgs län i afseende å ardennerhästafvel väl kunna taga upp täflan med öfriga län.

Hingstarna, d. v. s. de premierade, äro öfvervägande helblod, hvaremot stostammarne till största delen utgöras af halfblod, hvari ingå mer

eller mindre blandning af de raser, hvilka inom länet förekomma, då de första ardennerhingstarne gjorde sitt inträde i länet. Å några orter är ardennerhästen mycket uppblandad med Clydesdale-Levene-blod, hvilken parning ofta lämnat goda bruksdjur.

På Kållandsö lär intill senaste tid funnits en liten hästras, hvilken antagligen kunde hänföras till »inhemsk» häststam, men denna är nu utdöd.

Då de båda här ofvan relaterade raserna clydesdale och ardenner, samt en och annan norsk häst, äro de enda kallblodiga raser, hvilka numera förekomma inom länet, och i länets varmblodiga hästras väl föga blod från fordna inhemska stammar återstå, så få vi såsom vår åsikt uttala: att inom Skaraborgs län icke är till finnandes någon sådan inhemsk häststam, hvarom de sakkunniga för hästafvelns befrämjande i sin skrifvelse af den 15 oktober detta år tala.

Mariestad den 10 november 1909.

A. O. E. HEDENSTIERNA. GILBERT HAMILTON.

Vidimeras:

Fr. Mannerfelt.
Sekreterare.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Med anledning af Eder skrifvelse af den 15 oktober detta år får Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott meddela att intet sådant inhemskt hästmaterial finnes inom länet som afses i Riksdagens den 6 maj 1903 aflåtna underdåniga skrifvelse.

Linköping den 18 december 1909.

Å Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts vägnar:

L. DOUGLAS.

Wilh. Heyman.

Till »Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.»

Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Sedan Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, på sätt af bifogade utdrag af dess protokoll framgår, uppdragit åt undertecknade att besvara de sakkunnigas skrifvelse af den 15 nästlidne oktober till utskottet rörande åtgärder för främjande af hästafveln, få vi till fullgörande häraf vördsamt anföra:

att inom Västernorrlands län finnes ett afsevärdt godt afvelsmaterial af den inhemska s. k. nordsvenska hästrasen;

att vid hingstuppfödningsanstalten å Vången finnas sammanförda 20 unghingstar i olika åldrar från länet;

att, angående stostammen, exponenter för densamma och för de inom länets särskilda hästpremieringsdistrikt stationerade beskällarne ej lämpligen kunna på grund af de stora afstånden sammanföras på annan tid eller plats än vid de årligen förekommande premieringsmötena, som tills vidare hållas å följande platser, nämligen: Fränsta, Sundsvall, Indals-Liden, Hernösand, Gudmundrå, Skog, Sollefteå, Backe, Junsele, Resele och Örnsköldsvik, samt

att, rörande statsunderstöd, utöfver hvad som enligt gällande hästpremieringsreglemente nu lämnas, vi anse oss böra åberopa och instämma i den underdåniga framställning af Styrelsen för hingstuppfödningsanstalten å Vången, som finnes omförmäld i härvid i afskrift fogade handlingar.

Hernösand den 11 december 1909.

ERNST MALMSTRÖM. A. WIKSTRÖM. J. MODIN.

Bilaga.

Utdrag af protokollet vid Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskottsafdelnings sammanträde i Hernösand lördagen den 30 oktober 1909.

§. 5.

Sakkunniga för hästafvelns befrämjande hade i skrifvelse af den 15 innevarande månad, hvarvid i afskrift fogats Riksdagens underdåniga skrif-

velse till Konungen angående åtgärder för tillvaratagande af de inhemska häststammarna, anhållit om uppgift rörande vissa i skrifvelsen närmare angifna spörsmål.

Förvaltningsutskottet beslöt att uppdraga åt hrr disponenten E. Malmström, länsveterinären A. Wikström och sekreteraren J. Modin att till de sakkunniga besvara ifrågavarande skrifvelse.

Rätt utdraget, betygar
ex officio:
J. Modin.

Bilagd afskrift.

Till Konungen.

År 1902 beslöto hushållningssällskapen inom 5:e hästpremieringsdistriktet, omfattande Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, att med hänsyn till dåvarande brist på inom länen födda hingstar af nordsvensk ras, vidtaga gemensamma åtgärder för hingstuppfödning och stambokföring.

Resultatet blef anläggandet af en för hushållningssällskapen gemensam hingstuppfödningsanstalt i Jämtland, till hvilken Eders Kungl. Maj:t upplåtit militärbostället Vången i Alsens socken, hvarjämte, och sedan jämväl Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap anslutit sig till stambokföringen, en de sex länen omfattande stambok för den nordsvenska hästen upplagts, hvilken inom kort utkommer af trycket.

Hingstuppfödningsanstalten har nu varit i full verksamhet under fem år med ett hingstantal af cirka 60 stycken pr år och från anstalten har redan utgått ett ganska afsevärdt antal godkända hingstar. Emellertid har, hvilket sällskapen visserligen från början förutsett, kostnaderna för sällskapen, särskildt för byggnader och andra organisationskostnader samt för stambokföringen varit rätt betydande. Härtill kommer att ännu alltjämt hos vårt lands hästuppfödare förefinnes en viss benägenhet att underskatta inhemskt hingstmaterial eller åtminstone en viss motvilja att betala svenskfödda hingstar med samma priser som importerade, hvarjämte inom länen de godkända hingstarna fortfarande, så länge besiktningstvång saknas, verka under särdeles ogynsam konkurrens med de billigare s. k. okynneshingstar, som af ägarna kringföras till stoägarna.

Hittills hafva hingstarna utgått från anstalten vid 3 års ålder. På grund af vunnen erfarenhet hafva sällskapen emellertid nu enats om att hingstarna böra lämna anstalten först vid 4 års ålder, hvilket ytterligare kommer att afsevärdt öka sällskapens kostnader.

På grund häraf och med hänsyn till den stora nationella betydelse, som ett rationellt uppfödande af inhemska hingstar obestridligen äger, har styrelsen för Vången vågat anse, att dess verksamhet väl är förtjänt att af staten i vidsträcktare mån understödjas.

Enligt Styrelsens förmenande bör emellertid denna fråga betraktas ur vidsträcktare synpunkt.

Hingstuppfödningsfrågan står för närvarande på dagordningen i hela landet och är också alltjämt otvifvelaktigt vår hästafvels svagaste punkt. Styrelsen har därför vågat tro, att statsmyndigheterna böra vidtaga särskilda åtgärder för denna frågas lösning, och har styrelsen tänkt sig, att detta lämpligen borde ske på så sätt, att de hushållningssällskap, som vidtaga tjänliga åtgärder för främjande af inhemsk hingstuppfödning, såsom anordnande af hingstuppfödningsanstalter, fria unghingstbeten m. m., tillerkännas visst årligt understöd af statsmedel.

Styrelsen anser sig ej för närvarande böra framställa något förslag rörande formerna och villkoren för detta understöd, utan hemställer endast i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen utverka anslag att utgå till hushållningssällskapen för att af dem, efter för handen varande lokala förhållanden användas såsom bidrag till effektiva åtgärder för uppfödning af hingstar af de inom respektive län premieringsbara raser och typer.

Underdånigst

Styrelsen för hingstuppfödningsanstalten å Vången

F. HOLMQUIST. ERNST MALMSTRÖM. AND. J. HANSSON.

Vången den 20 juni 1908.

Zachr. Nordin.

Bilagd afskrift.

Till Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Under hänvisning till remisspåskriften å den i styrkt afskrift härhos fogade underdåniga framställning anmodar Kungl. Stuteriöfverstyrelsen

härigenom Eder att före den 1 nästkommande september till styrelsen inkomma med yttrande öfver framställningen ifråga.

Stockholm den 22 juli 1908.

På befallning

SETH KARLSON

t. f. sekreterare i Kungl. Stuteriöfverstyrelsen.

Bilagd afskrift.

Till Kungl. Stuteriöfverstyrelsen.

Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som anmodats afgifva yttrande i anledning af Styrelsens för hingstuppfödningsanstalten å Vången underdåniga framställning i skrifvelse af den 20 nästlidne juni, får härmed till fullgörande häraf anföra följande.

Hushållningssällskapets bidrag till betäckande af kostnaderna för hingstuppfödningsanstaltens å Vången verksamhet och till stambokföringen har utgjort för tiden 1902—1907 tillhopa kronor 33,967: 41, hvarjämte för inköp af hingstföl till Vången under samma tid utbetalts kronor 7,288: 02; och har för innevarande år beviljats till Vången ett anslag af tillhopa kronor 12,239: 50, hvaraf till inköp af hingstföl kronor 2,250: —

Försäljningsbeloppet för intill 1907 års utgång för sällskapets räkning från Vången försålda hingstar och icke godkända ungdjur har uppgått till kronor 15,531: 81. Hingstarna utlämnas tills vidare till köpare inom länet på 5 års räntefri afbetalningstid.

I anseende till dessa för hushållningssällskapet synnerligen betungande utgifter vill sällskapets förvaltningsutskott, med vitsordande af den stora nytta för den norrländska hästafvelns ledande i rätt riktning, hingstuppfödningsanstaltens å Vången verksamhet medför, på det lifligaste framhålla behofvet och önskvärdheten af att styrelsens för hingstuppfödningsanstalten ifråga varande underdåniga framställning må vinna nådigt beaktande.

Hernösand den 31 augusti 1908.

Å förvaltningsutskottets vägnar:

G. RUDEBECK.

J. Modin.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

J. Modin.

Till Sakkunnige för hästafvelns befrämjande.

Malmöhus läns hushållningssällskapsförvaltningsutskott.

I anledning af Eder skrifvelse den 15 sistlidne oktober får Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, efter inhämtande af hästpremieringsnämndens i länets underdistrikt yttrande, härigenom meddela, att sådant inhemskt hästmaterial, som omförmäles i Riksdagens underdåniga skrifvelse den 6 maj 1903 icke är till finnandes inom länet.

Malmö den 15 december 1909.

Å förvaltningsutskottets vägnar:

G. TORNERHJELM.

G. Leufvén.

Till Sakkunnige för hästafvelns befrämjande.

Kungl. Stuteriöfverstyrelsen. Stockholm.

Blekinge läns hushållningssällskapsförvaltningsutskott.

Med anledning af skrifvelse af den 15:e sistlidne oktober har Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott härmed äran meddela, att något sådant inhemskt hästmaterial, som afses i Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 6 maj 1903 angående tillvaratagande af inhemska häststammar, ej är till finnandes inom Blekinge län i den utsträckning, att det kan blifva till någon praktisk betydelse för länets hästafvel.

På samma gång tillåter sig utskottet härjämte i afskrift bifoga ett af föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ afgifvet yttrande i ärendet.

Karlskrona den 13 januari 1910.

För förvaltningsutskottet:

A. WACHTMEISTER.

Paul Arnoldsson.

Bilagd afskrift.

Till Blekinge läns hushållningssällskap.

Härmed får undertecknade förening vördsamt afgifva i sällskapets skrifvelse nr 13 af den 7 dennes begärdt yttrande i anledning af skrifvelsen bilagda remisshandlingar, hvilka härjämte återgå.

De nämnda handlingarne har föreningen icke kunnat taga del af utan att tänka på hästafveln ute på öarne i Karlskrona skärgård, Hasslö, Aspö, Tjurkö, Sturkö och Senoren, om också meningarne kunna vara delade, huruvida de små hästar, som där uppfödas, ha någon framtid för sig. Dessa hästar ha ända till de sista åren varit s. k. utgångsök, d. v. s. hästar som fått vistas ute så godt som året om och göra det till stor del ännu. Fastän afveln blifvit till ytterlighet vanvårdad, ha dessa hästar, som lämpligen torde betecknas som ett slags större ponnys, rönt ganska god afsättning. Det är endast ett par år sedan, som ett par hästhandlare från Skåne därstädes köpte en flock på 13 à 14 st., och för ett tiotal år sedan, då afveln bedrefs mera vildt, stona betäcktes ute på bete af 2- à 3-åriga unghingstar, och då således flera hästar än nu uppföddes, besöktes öarne regelbundet hvart annat och tredje år af hästhandlare.

Då det torde vara ytterst få ställen i landet, där det kan blifva fråga om att uppföda dylika små hästar och det således torde kunna påräknas god afsättning af dem såsom barn-, trädgårds- och mjölkhästar, så kan det möjligen vara af praktisk betydelse att de tillvaratagas och förbättras. Och om det skulle bli fråga därom (att i någon mån omhulda detta hästslag), så vore det säkerligen af ett visst intresse, om vid sällskapets 100-års jubileum eller den utställning, som i sammanhang därmed kommer att äga rum, äfven några af detta slags hästar kunde uppvisas.

Enskilda personer, som ifrat mycket för de s. k. öarehästarne eller hästafveln i skärgården, ha varit starkt betänkta på att därstädes stationera en norsk fjordhingst.

Utan större svårighet torde det låta sig göra att här i Karlskrona få sammanfördt ett tiotal ston af ifrågavarande afvelsmaterial; 4 à 5 st. finnas här i närheten af Karlskrona.

Någon annan inhemsk häststam inom länet, som det skulle kunna ifrågakomma att tillvarataga, torde icke vara känd.

Karlskrona den 10 januari 1910.

Föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ.

Utan personlig ansvarighet.

K. M. NELSSON. PER ENGLESSON.

Bestyrkes:

Paul Arnoldsson.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande, Stockholm.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Med anledning af Eder skrifvelse af 15 oktober 1909 får förvaltningsutskottet som svar därå lämna närslutna afskrift af distriktsveterinären N. Tiréns i Nordmaling i saken afgifna yttrande, hvaruti utskottet till alla delar instämmer.

Umeå den 13 januari 1910.

På Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts vägnar:

LARS KJELLÉN.

O. E. Sundin.

Bilagd afskrift.

Riksdagens underdåniga skrifvelse synes afse sådana inhemska hststammar, som sedan urminnes tid hållit sig opåverkade af allt importeradt hästmaterial, äfven af Gudbrandsdalshästen. Någon sådan inhemsk hststam finnes ej i Västerbottens län.

Till slutet af 1880-talet var hststammen inom länet i stort sedt ej uppblandad med olikartadt kallblodigt hästmaterial, men däremot öfverallt inom länet, så långt tillbaka som någon kännedom om länets hästafvel finnes, starkt påverkad af Gudbrandsdalshästen, dels importerade direkt från Norge dels införda från Jämtland.

Någon hststam, som ehuru påverkad af Gudbrandsdalshästen, bibehållit en fornsvensk ursprungstyp, i all synnerhet då därmed menas en typ, som utmärker sig för sin storlek, finnes ej inom länet, där visserligen storleken och typen något vexlat, men där just i de trakter där Gudbrandsdalshästen måhända minst påverkat hststammen (såsom i lappmarkssocknarna Sorsele, Stensele, Tärna och Malå) hästarna äro genomgående små (med omkring 140 cms mankmått).

I dessa trakter torde hästarnas litenhet bero förutom af för tidig parning, svagt foder o. d., af påverkan af norska fjordhästen. Någon premiering af hästar har ej heller ännu ägt rum i dessa trakter af länet.

Med anledning af Riksdagens ofvannämnda underdåniga skrifvelse bör för öfrigt påpekas, att nu gällande hästpremieringsreglemente ingalunda lägger hinder i vägen för premiering af nordsvenska hästar med annan typ än den Gudbrandsdalska och att hästpremieringsnämnden inom länet

gjort så mycket som rimligtvis kan begäras för att uppsöka möjligen befintliga exemplar af länets äldsta hästfamiljer, därvid nämnden till och med på egen bekostnad besökt platser, där premiering ej varit utsatt samt med egna medel betalt ersättning till ägare af hingstar, som uppgifvits vara af gammal oblandad stam, för att de på nämndens begäran uppvisat dessa djur.

Nordmaling den 3 januari 1910.

V. TIRÉN.

Rätt afskrifvit betygar
ex officio:

O. E. Sundin.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande, Kungl. Stuteriöfverstyrelsen, Stockholm.

Kalmar läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

I anledning af Eder skrifvelse den 15 oktober 1909 får Kalmar läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott härmed öfverlämna protokollsutdrag från dess sammanträde den 30 oktober 1909 med beslut i ärendet.

Västervik den 15 januari 1910.

Enligt uppdrag:

CARL NILSSON.

Bilaga.

Utdrag af protokoll, hållet vid Kalmar läns Norra Hushållningssällskaps Förvaltningsutskotts sammanträde i Västervik den 30 oktober 1909.

— —

§ 12.

En från sakkunniga för hästafvelns befrämjande inkommen skrifvelse rörande åtgärders vidtagande för tillvaratagande af sådant inhemskt häst-

material, som afses i en bilagd af de sakkunniga åberopad riksdagsskrifvelse af den 6 maj 1903, beslöts på förslag af herr C. de Maré skola besvaras sålunda, att utskottet anser något dylikt hästmateriel inom orten icke förefinnas.

Vid protokollet:

Carl Nilsson.

Justeradt:

Gust. Borell.

Rätt utdraget betygar
ex officio:

Carl Nilsson.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

I anledning af remiss den 15 sistlidne oktober med anmodan om uppgift rörande behofvet af extra åtgärder inom hushållningssällskapets område för skyddande af någon där befintlig inhemsk häststam får Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott härigenom lämna följande upplysningar.

Inom området torde näppeligen något exemplar af de i Riksdagens underdåniga skrifvelse angående åtgärder för tillvaratagande af de inhemska häststammarne den 6 maj 1903 omnämnda häststammarne kunna framvisas. Alla de hästar, som vid de årliga premieringarna inom området uppvisas, låta hänföra sig till något af de hästslag, som enligt reglementet äro föremål för premiering inom underdistriktet, eller också äro de korsningsprodukter af nämnda slag.

Under en följd af år hafva till området i ganska stor utsträckning importerats hingstar af ardenner och norsk ras. Först under sista tiden har en s. k. nordsvensk hingst införts. Att i dessa trakter genom renafvel försöka utveckla något slags inhemskt hästmaterial, i öfverensstämmelse med hvad i ofvannämnda riksdagsskrifvelse beröres, torde ej kunna blifva tal om. Premieringsreglementet anses i denna punkt tillräckligt strängt för att skydda hvarje ras eller typ.

Förvaltningsutskottet vill dock omnämna, att det på vissa trakter i Dalsland finnes en tilltalande häst, som af många kallas »Dalbohästen». Detta hästslag är dock sedan långt tillbaka påverkadt af norska hingstar

och hänföras därför vid premieringarna till den norska rasen, hvadan ett där bedrifvet planmässigt afvelsarbete torde kunna påräkna uppmuntran af nu gällande reglemente. Utskottet ställer sig därför tveksamt, huruvida det är behöfligt eller ens önskligt att genom extra åtgärder särskildt stödja dessa hästar.

Slutligen vill utskottet som sin åsikt framhålla, att, om man vill främja uppfödandet af inhemska hingstar, lämpliga och billiga gemensamhetsbeten böra genom vederbörandes försorg ordnas, dit unghingstar kunna skickas under betestiden.

Vänersborg den 18 januari 1910.

På förvaltningsutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

K. A. von Sydow.

Till Sakkunniga för hästafvelns befrämjande.

Gottlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Med anledning af skrifvelsen den 15 oktober 1909, hvari Gottlands läns hushållningssällskaps Förvaltningsutskott anmodas att inkomma med vissa uppgifter i fråga om befintligheten af sådant inhemskt hästmaterial, som afses i Riksdagens skrifvelse till Konungen den 6 maj 1903, får förvaltningsutskottet, efter att hafva mottagit yttrande i frågan af utskottets hästafvelskommitté, härmed anföra följande.

Förvaltningsutskottet finner i likhet med hästafvelskommittén det icke vara möjligt att bland det hästmaterial, som förekommer på Gotland, kunna påvisa något af den beskaffenhet, som afses i Riksdagens ofvannämnda skrifvelse.

Men äfven om ett eller annat exemplar af det i nyssnämnda skrifvelse afsedda inhemska hästslaget skulle kunna uppbringas inom länet, komme med all säkerhet det underlägsna hingstmaterialet att omöjliggöra dess vidare utveckling i den riktning, som af Sakkunniga angifves.

Den enda inhemska hästrasen på Gotland är »skogsrussen». Från denna härstammar alla de halfstora hästar, som ännu finnas på ön. Dessa halfstora hästar hafva erhållits därigenom, att man intagit och under vintern stallfodrat skogsruss, och besitta dessa samma goda egenskaper som skogsrussen, nämligen en för sin storlek ovanlig styrka, en okuflig energi samt stor torrhet och förnöjsamhet.

Genom att under två à tre generationer uppföda skogsrussen inne kommer med säkerhet att erhållas en stark, tät, energisk och förnöjsam

häst, hvilken otvifvelaktigt skulle blifva utmärkt lämplig för småbrukare med lättare jord.

I öfrigt har den afvel, som under de senare åren bedrifvits med hit importerade hingstar — där dessa varit af fullgod beskaffenhet — visat hvilken väg man bör gå fram ifråga om hästafvelns förbättrande på Gottland, och tillvaratagande af något annat inhemskt hästmaterial än skogsrussen anser förvaltningsutskottet ej böra ifrågakomma.

Utom vid A.-B. Gottlands Ponystuteri, som för närvarande äger närmare 100 skogsruss och som endast bildats för att tillvarataga och upparbeta denna lilla häst, finnes på ön kvar endast ett fåtal. Då skogsrussens antal allt mera minskas på grund af att skogsmarkerna uppodlas och att kronan inköpt stora sträckor af Lojsta hed — deras egentliga hemtrakt — samt kronan säkert kommer att köpa mera af denna skogstrakt, anser utskottet det synnerligen behjärtansvärdt, ja nödvändigt, att staten träder hjälpande emellan för att förhindra denna säregna och i förhållande till dess storlek starka häst att dö ut.

Visby den 11 mars 1910.

För förvaltningsutskottet.

KARL RYDIN.

G. af Wetterstedt.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Utdrag af protokoll, hållet vid sammanträde i Göteborg den 9 april 1910 med Afdelningen af Göteborgs och Bohus läns K. Hushållningssällskaps Förvaltningsutskott.

— —

§ 12.

I skrifvelse af 26 sistlidne februari hade »Sakkunnige för hästafvelns befrämjande» anhållit om uttalande huruvida något hästmateriel af gamla hästtypen finnes i länet i och för eventuel renodling däraf.

Afdelningen ansåg ej att några verkliga exponenter för den gamla hästtypen vore tillfinnandes inom länet, åtminstone ej af den betydelse att några åtgärder med anledning däraf kunde anses behöfliga.

Rätt utdraget intygas
ex officio:

Erik M. Koch.

Till Konungen.

Sedan Riksdagen i skrifvelse af den 6 maj 1903 anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning vidtaga de åtgärder, som från statens sida kunde anses erforderliga för befrämjande af vår inhemska hästafvel, och Stuteriöfverstyrelsen däröfver den 19 november 1906 afgifvit utlåtande, anhålla undertecknade, motionärer i ärendet inom Riksdagen, att med anledning af Stuteriöfverstyrelsens utlåtande få framkomma med följande underdåniga anmärkningar. *O. H. Svenssons m. fl. skrift 22/4 1907.*

Premieringsreglementets tillämpning:

Vid tillämpningen af det år 1900 antagna reglementet för hästpremieringen förspordes från flere håll inom landet klagomål öfver, att hästar, som sedan gammalt voro kännetecknande för och högt skattade inom olika orter, blefvo åsidosatta och till och med uteslutna vid premieringarna såsom icke ägande premieringsbar typ. Reglementet omtalar icke någon annan inhemsk hästtyp än den nordsvenska och denna på det sätt, att man synes vilja likställa nordsvensk och norsk häst (»den norska eller nordsvenska typen»). Också lyckades man på allmänna svenska landtbruksmötet i Gäfle 1901 på yrkande från fackmannahåll, i princip genomdrifva, att endast sådana svenska hästar där finge prisbelönas, som voro af norsk — eller, hvad som är ungefär liktydigt — af den s. k. Dalhästens typ. Äfven gjordes hos chefen för stuteriöfverstyrelsen framställning om, att endast hästar af norsk eller därmed likartad typ skulle få föras under benämningen nordsvensk häst. Klart är att, om sådana principer tillämpas, de hästar, som bevisligen äro af svensk härstamning men hafva en annan typ än den norska, komme att vid premieringarna fullständigt negligeras.

Skälen för riksdagsmotionens tillkomst:

Emellertid har flere för saken intresserade, särskildt arkitekten Hj. Törnqvist, påvisat, att ej en utan flere typer af inhemska hästar finnas, hvilka hvarken äro likartade med eller kunna anses härstamma från den vanliga norska hästen och icke heller kunna betraktas som afkomlingar af under senare tider importerade varmblodiga hästar. Denna mening, som stödes på vetenskapliga bevis och på nyare historiska forskningar (se bilagda broschyr), ansluter sig fullständigt till en lika åldrig som allmän uppfattning. Så finna vi, att i södra Västergötland hyses den vissa upp-

fattning att där ännu, om ock sparsamt, finnes i behåll den kraftiga och härdiga västgötahästen, för hvars bevarande vederbörande hushållningssällskap uttalat sig.

Dessa och liknande uttalanden om önskvärdheten af att genom omsorgsfull kultur söka bevara de ännu återstående spillrorna af våra inhemska, en gång så högt skattade häststammar, gåfvo oss anledning att i Riksdagen väcka motion i ämnet, och motionen vann äfven Riksdagens bifall.

Äldre auktoriteters uttalande:

För den uppfattningen att icke ens återstod finnes af någon häststam, som kunde göra anspråk på namnet svensk, anför man uttalanden af auktoriteter såväl af äldre som af nyare datum. Stuteriöfverstyrelsen citerar den för sin tid framstående hippologen Alexis Norings uttalande. Liksom senare flere andra var han en ifrig förkämpe för importen af främmande afvelsblod, särskildt det engelska fullblodet. Noring talar dock flerstädes i sina skrifter om en inhemsk svensk häst och uttalar bland annat den meningen, att den norska hästen har den norrländska att tacka för sin groflek och storlek, och han förmenar att Clydesdalehästen kan hafva sitt ursprung från vår norrländska häst. Gör sålunda till och med Noring vissa medgifvanden åt den svenska hästens existens och förtjänster, finner man hos andra med honom ungefär samtida författare långt mindre förbehållsamma medgifvanden. Så torde man få tillerkänna en ganska stor betydelse åt generalen, sedermera chefen för Stuteriöfverstyrelsen Magnus Fredr. Ferd. Björnstjernas omdömen, alldenstund han med teoretiska insikter förenade ingående praktisk kännedom om den svenska hästens duglighet som kavallerihäst, från de många fälttåg han bevistat. Han prisar den svenska hästen som kavallerihäst och understryker särskildt hans företräde framför den danska i detta hänseende. En annan hippologisk författare från midten af 1800-talet M. Leyon, omtalar i berömmande ordalag Helsingehästen o. s. v.

Nyare forskningar:

I allmänhet torde dock större afseende böra fästas vid hvad den moderna forskningen har att säga i denna fråga, och man får icke tillerkänna för liten betydelse åt de nya uppslag, de solidare underlag för omdömena som den senare tidens vetenskapliga, strängt metodiska forskningar och undersökningar lämnat för afgörandet äfven af denna fråga. Öfver djurvärldens anatomi och fysiologi har sålunda spridts ett annat ljus än förut, den arkeologiska forskningen har lämnat oss dels benfynd som noga be-

skrifvits, dels framställningar i bild — delvis med betydande konstvärde och påtagligen präglade af sträfvan efter realism och exakthet i framställningen — hvilka jämförda med hvarandra gifva oss en god föreställning om, huru våra hästars utseende och storlek var under förhistoriska tider. Historieforskningen har uppdragit vägarna för folkvandringarna, med hvilka husdjurens vandringar självfsagdt haft sitt naturliga sammanhang, som ju ock måst hafva sitt inflytande på de olika hästrasernas utbredning och förekomst. Detta och annat mer har spridt ett ännu i midten af förra seklet oanadt ljus öfver hithörande frågor och nödvändiggjort uppställandet af nya teorier eller korrigerande i väsentliga stycken af de gamla, hvilka dock ännu synas af vår Stuteriöfverstyrelse tillmätas ett öfverlägset för att icke säga uteslutande värde.

Senare auktoriteters uttalanden:

Samtidigt härmed hafva ock många af hästafvelns praktiska utöfvare kommit till slutsatser, som nära öfverensstämma med den vetenskapliga forskningen. Så förekom vid landtbruksmötet i Trondhjem 1902 en tvist, liknande den ofvan omtalade i Gäfle, om hvad vid prisbedömningen borde betraktas som typiskt eller icke. Statskonsulenten yrkade där ifrigt på, att en grupp Dölehingstar skulle från prisbedömning uteslutas, emedan de till sin typ påminde om den varmblodiga hästen, men ordföranden i prisnämnden gjorde delvis med hänvisning till ett föredrag vid Gäflemötet gällande, att denna typ vore att betrakta som en gammal inhemsk, hvilken mening också vann majoriteten för sig. Det kan i förbigående nämnas, att dessa norska hingstar, påminnande om varmblodig typ, i många fall visat sig kunna göra vår hästafvel större nytta än hingstar af den vanliga norska lågbenta typen. Som förklaring på dessa hästars frändskap med liknande svenska torde kunna anföras det, äfven af norska arkeologer och historici, erkända faktum, att en del af Norge befolkats genom invandring från Jämtland.

Af uttalanden från fackmän inom veterinärvetenskapen vilja vi särskildt framhålla dem, som gjorts af läraren i husdjurslära vid veterinärinstitutet professor E. Nyström. Vi tillåta oss bilägga hans broschyr: »Hvart har den s. k. Helsingehästen tagit vägen», där af understrukna ställen framgår, att han beträffande den norrländska hästen hyser samma åsikter som af herr Hj. Törnqvist vid flere tillfällen i tal och skrift förfäktats. Länsveterinären G. E. Nordenson beskrifver i en till medicinalstyrelsen i fjol ingifven berättelse, åtföljd af en serie mycket intressanta fotografier, de inhemska hästar, som finnas i Bohuslän och Dalsland, hvarvid han uppvisat förekomsten af två högst skiljaktiga typer — en i orten

benämnd »gammalsvensk», påminnande om den ädla hästen, en annan erinrande om den norska — och kommer sålunda till samma resultat beträffande dessa hästar som herr Törnqvist i sin här bilagda broschyr. Distriktsveterinär R. Ekvall i Ångermanland har äfven i sitt distrikt iakttagit att ortens landtras skiljer sig från den norska typen, och af enskilda norrländska hästuppfödare hafva vi sett och hört uttalas åsikter i alldeles samma riktning.

Stuterichefens medgifvanden i fråga om premieringen:

Gent emot detta torde Stuteriöfverstyrelsen ställa erfarenheter från sin egen chef, som förklarat sig icke kunna vid inspektioner i Uppsala län finna några djur, som berättiga antagandet af där befintliga rester af en urtyp af egenartad kultur och med anor från forntiden. Mot detta må erinras, att vi aldrig påstått det en ren sådan urtyp där finnes och därmed må sammanställas Uppsala läns landtbruksklubbs uttalande i skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 14 december 1903, där det heter, att det där i länet finnes i behåll »olika typer af ett inhemskt hästslag». Benämningen typ måste väl fattas så, att dessa hästar visserligen delvis blifvit påverkade från andra raser, men dock framte något för orten egenartadt. Herr Törnqvist har ock, enligt egen uppgift, på förhand i bref till Stuteriöfverstyrelsens chef sagt, att stona i allmänhet skulle komma att förete påverkan af norskt- eller ardennerblod.

Det förtjänar ock att framhållas att chefen för Stuteriöfverstyrelsen år 1903, då den antydda inspektionsresan företogs, synes haft en väsentligt skiljaktig uppfattning från den af Stuteriöfverstyrelsen nu uttalade.

Det hufvudsakliga önskemålet inom orten i här pågällande fråga var då, att få afgjord normen för landthästarnas premiering. Premieringsnämnden fordrade i allmänhet, att de ston af ortens landtras, som visade likhet med varmblodiga hästar, efter hand skulle absorberas af varmblodig kulturras, d. v. s. att de skulle föras till statens utstationerade varmblodiga hingstar, medan stoägarne önskade fortfarande få föra sina ston till de i länet uppfödda premierade inhemska hingstarna eller norska. Chefen för Stuteriöfverstyrelsen gjorde då följande uttalande, hvars publicerande han medgaf:

— — — »Vid de tvenne platserna Husby (Örsundsbro) och Hagberga framvisades ett stomaterial, hvilket, utvecklingsmöjligt men ännu utan någon ensartad typ, dock syntes kunna blifva till gagn och, genom användande af därtill lämpliga hingstar af s. k. nordsvenskt eller norskt slag, göras mera ensartade».

Genom detta fördomsfria och för ortsbefolkningen välkomna uttalande

synes oss chefen själf gifvit ett erkännande af, att i omhandlade län finnes ett, om ock genom planlös afvel mindre likformigt, inhemskt hästmaterial, som kunde vara värdt att tillvaratagas, och sedan den tiden har ock premieringsnämnden frångått sitt föregående sätt att bedöma ortens landtras och i stället vid bedömandet upptagit jämväl de hästar, som äro mer ädla och icke identiska med den norska typen som »norska eller nordsvenska».

Premieringsreglementet:

Riksdagens skrifvelse afser ju icke något fastslående af de inhemska häststammarnas ursprung, ej heller om de skola hänföras vare sig till varm- eller kallblodiga raser. Den uttrycker endast en önskan om att de inhemska hästslag, som finnas och som ej sammanfalla med den norska eller nordsvenska typen måtte få komma under premieringssystemets skydd och åtnjuta dess förmåner. Genom premieringsnämndens i Uppsala län ofvan anförda ändrade åtgöranden har visserligen en friare praxis därstädes uppstått, men mer allmänt genomförda bestämmelser i denna riktning äro dock nödvändiga.

Af det här förut sagda framgår att sakkunnige rätt allmänt hysa den uppfattning att ett inhemskt hästslag, som icke är af norskt ursprung, verkligen förefinnes och att Stuteriöfverstyrelsen vidtagit sådana undantagsåtgärder, som afse premiering af dylikt hästslag, såsom i Uppsala län och å Gottland för skogsrussen.

Att inregistrera verkligt inhemska hästar, som ej äro besläktade med de norska, som en afart af norsk ras är — andra starka och talande skäl här lämnade å sido — en förödmjukelse och vittnar om en brist på kännedom om värdet af det, som är vårt eget, hvilken hittills dess värre ofta framträdt äfven på andra och betydelsefullare områden än det hippologiska. Otvifvelaktigt torde därför en ändring i reglementet vara af behofvet påkallad.

I samband härmed våga vi yttra några ord rörande det i vår motion intagna förslaget till ändrad bestämmelse i reglementet.

Som synes äro såväl svenska som norska hippologer af olika åsikter huruvida nordens hästar skola anses som varm- eller kallblodiga. Skiljaktighet tyckes äfven råda hos Stuteriöfverstyrelsen, hvilken uppställer den norska eller nordsvenska hästen som kallblodig men skogsrussen däremot som varmblodig.

Förslag till ändring i premieringsreglementet:

Att dessa slitningar i uppfattningen vålla olägenheter vid prisbedömningen och vid afvelns utöfvande, har erfarenheten visat och för att före-

bygga detta föreslogo vi, att de svenska och norska hästarna skulle tilldelas en särskild klass med uteslutning af benämningarna varmblodiga och kallblodiga. Och för att den Nordsvenska, Upplands landtras, Västgötahästen, Ölandshästen och Skogsrussen etc. skulle kunna få behålla sina ortnamn kvar, hade vi tänkt oss att i reglementet upptages en för de svenska hästarna gemensam benämning jämsides de norska, med rätt för de särskilda underdistrikten att använda hästens ortsbenämning. Benämningen i reglementet »norska eller nordsvenska typen» föreslå vi således att utbytas mot »svensk och norsk typ» och att denna grupp tilldelas en särskild klass eller afdelning, där benämningarna varmblodig och kallblodig icke ingå.

Särskilda åtgärder för bevarande af inhemska hästslag:

Äfven torde den frågan snart och allvarligt böra tagas under ompröfning huruvida staten icke bör vidtaga särskilda åtgärder — exempelvis inrättande af afvelscentra — för tillvaratagande af det värdefulla inhemska hästmaterialet. Visserligen ställer sig Stuteriöfverstyrelsen fullständigt afvisande gent emot en sådan åtgärd, men vi tillstå, att de skäl, som varit för öfverstyrelsen bestämmande, icke kunnat öfvertyga oss om åtgärdens obehöflighet än mindre om dess olämplighet.

Stuteriöfverstyrelsen åberopar såsom skäl för sitt afstyrkande dels bristen på rasrena och lämpliga afvelsdjur dels de kostnader upprättandet af afvelscentra för inhemska hästar skulle medföra för staten.

En likartad misstro och brist på förståelse gjorde sig i midten på 1850-talet gällande från de höga auktoriteternas sida både i Danmark och Norge, när i dessa länder kraf höjdes på den inhemska hästrasens tillvaratagande. Icke desto mindre står nu både den jutska rasen och den norska (Dölö) som erkända raser af stor betydelse och bägge utgöra nationella inkomstkällor, som icke äro att förakta. Resultatet har åvägabragts genom energisk och planmässig renafvel och gallring och har vunnits, trots det att man i bägge grannländerna vid arbetets början ansåg sig äga fullständig brist på rasrena oeh passande afvelsdjur.

Det torde i detta sammanhang vara berättigadt erinra om huru den inhemska afvelsfrågan gestaltade sig i Norrland för blott 10—15 år sedan. Man fick då af vederbörande premieringsnämnd och äfven af länsombuden det besked, att den inhemska hästen endast vore en saga och att där numera existerade blott ardenner- och clydesdale. Den allmänna folkmeningen höll dock på den inhemska hästen, men förmådde intet förrän en ny premieringsnämnd kom och understödde den. Och därvid blef reaktionen

så hastig att numera användes där knappt en enda ardenner eller clydesdalehingst för afvel.

Tillämpningen af tanken på afvelscentra för inhemska hästar är oss numera ej heller helt och hållet främmande. Vid fjolårets allm. landtbruksmöte uppvisades från den af de norrländska länen bildade Vångens hästuppfödningsanstalt en grupp harmoniskt byggda och i öfrigt fullgoda hingstar. De voro emellertid, om ock ej direkt fallna efter norska afvelsdjur, dock af norsk typ och deras ringa storlek (150 cm.) synes tyda på, att en liknande afvel för oss näppeligen kan få något större praktiskt värde annat än i skogsbygden. Då det dessutom visat sig att den vanliga norska rasen hastigt försämras på slättbygden, har man i Uppsala län tagit steget fullt ut och ställt sig som mål att genom renafvel restaurera och utveckla den där befintliga landthästen. Ett afvelscentrum har äfven för länet efter hand uppstått vid Husby gård, och då detta af hittills gjorda försök synes vara det mest passande för vår inhemska hästafvel i mellersta och södra Sverige, hafva vi anmodat arkitekten Hj. Törnqvist att meddela en kort redogörelse för, huru detta hans afvelscentrum uppstått och hvilka resultat hittills vunnits.

Redan vunna resultat:

Redogörelse härom bilägges (se sid. 240).

För oss synes af herr Törnqvists redogörelse, sammanställd med förut anförda uttalanden af representanter för veterinärvetenskapen och praktiska hästuppfödare, framgå möjligheten af ett framgångsrikt arbete på återuppbyggandet af vår egen landtras vara bevisad.

Vår mening har nu ingalunda varit, att här i landet afveln af varmblodiga, ardenner eller ens norska hästar skulle upphöra eller motarbetas, men med den stora geografiska utveckling landet har, med den stora olikheten i fråga om jordmån, terräng och möjligheterna att utfodra de anspråksfullare raserna, som råder i olika landsändar och orter, anse vi det lyckligt, om flere hästslag finnas att tillgå. Gifvetvis är för hvarje ort den häst värdefullast, som har de flesta betingelserna för att motsvara den ortens praktiska behof, och har hästen därjämte öfver århundraden förmått att fullständigt anpassa sig efter den ifrågavarande ortens beskaffenhet, kultur etc., så är detta förvisso en faktor af så utomordentlig betydelse att den måste beaktas.

Afvelscentrum i Älfsborgs län:

Att Älfsborgs läns hushållningssällskap just omfattar denna åskådning, synes bäst däraf att sällskapet den 8 december 1904 ingick till

Kungl. Maj:t med skrifvelse, innehållande anmälan om att länets sedan gammalt högt värderade häst ännu vore där till finnandes och att sällskapet på det lifligaste instämmer i Riksdagens underdåniga skrifvelse om särskilda åtgärders vidtagande för befrämjandet af den inhemska hästafveln.

Detta län, hemorten för den öfver hela landet så högt skattade Västgötahästen, borde just vara lämpligt för bildandet af ett afvelscentrum.

Ett sådant centrum skulle gifvetvis få en helt annan uppgift än dylikt för nötboskapen, där det gäller att pröfva det allra bästa inom de raser, som stå på höjden af kultur. Hästafvelscentrumet i fråga skulle åter i stället söka samla de möjligast bästa och mest typiska stona af de ännu kvarvarande resterna och utplacera dem hos skilda landtmän inom ett ej allt för vidsträckt område. Därvid skulle med dem möjligast likartade hingstar användas och därefter öfvervakas att genom en rationell uppfödningsmetod unghästarna erhölle möjligast fulländad exteriör och särskild vinning läggas på hingstmaterialet.

Stuteriöfverstyrelsen anser att denna idés genomförande skulle möta praktiska svårigheter, enär sådana hästar, hvarom här är fråga, hvarken äga känd härstamning eller den erforderliga exteriören. Man skulle ju äfven kunna tänka sig att uppfödarne af varmblodiga och ardennerhästar kunde komma med samma fordran på bildandet af afvelscentra.

Det är emellertid just med hänsyn till de ofvan nämnda bristerna hos landtrasen, som vi begära statens speciella mellankomst och understöd, så att vår landtras må komma upp i nivå med de andra raserna och därför i behof af statsunderstöd före öfriga raser.

Stuteriöfverstyrelsen håller vidare före, att staten icke bör göra några pekuniära uppoffringar för detta ändamål, utan hänvisar på afvel af den varmblodiga hästen, särskildt åberopande dennes oumbärlighet för krigsändamål.

Landtrasens tillvaratagande för militära ändamål:

Hvad nu särskildt behofvet af hästar för försvaret angår, hafva vi ingalunda förbisett denna viktiga sida af saken. Det hör gifvetvis till krigsstyrelsens förnämsta uppgifter att tillse, det nödig material i alla riktningar finnes, men på samma gång ock sörja för, att detta material, bland hvilket hästmaterialet torde vara bland det dyrbaraste, är på samma gång effektivt och för staten i minsta måtto ekonomiskt betungande.

Beträffande anskaffningen af kavallerihästar, torde den varmblodiga afveln redan nu hos oss drifvas i sådan omfattning, att remonteringen icke bör möta någon svårighet. Annorlunda torde frågan ställa sig då det

gäller öfriga vapenslag, särskildt vid tillfällen af mobilisering, då förr eller senare Sveriges hela hästbesättning kan behöfva tagas i anspråk. Mobiliseringen kräfver nämligen i första hand hvar åttonde häst af landets hela hästbesättning och af totalbehofvet sluka artilleri och träng icke mindre än $^4/_5$. Trots det ifriga försvaret för den varmblodiga hästen, våga vi påstå att landtrasen, konsekvent och förnuftigt utvecklad, skulle lämna det ypperligaste material för trängen och sannolikt skulle i framtiden äfven af denna ras erhållas en fullgod artillerihäst, som äfven kan gå i galopp, hvilket icke är fallet med ardenner eller norsk häst. Då den inhemska hästen skulle i inköp ställa sig 20 à 30 procent billigare än den svåruppfödda varmblodiga, är det klart, att staten, därest tillgång finnes på goda hästar af landtras, skulle med användande af sådana göra en betydlig besparing. Därjämte vore det för försvarets väktare särdeles tryggt att veta det landtmännen äga ett hästmaterial, som vid utomordentliga tillfällen skulle kunna användas i reserv vida förmånligare än underhaltiga varmblodiga samt kallblodiga raser.

Den största vinsten, om ock indirekt, torde dock ligga däri, att landets jordbruksnäring finge ett hästslag, afpassadt efter dess behof och vida billigare än de varmblodiga djuren, som alltid för många orter skola ställa sig ruinerande dyra. Det hämnar sig för öfrigt alltid att med konstlade medel söka pressa fram afvel af en viss ras — det må gälla hästar eller nötkreatur — i orter, som icke äga naturliga förutsättningar för rasens i fråga acklimatisering och fulla användbarhet.

På grund af hvad vi sålunda i denna skrifvelse i underdånighet anfört, drista vi hoppas att Eders Kungl. Maj:t behagade besluta att den utredning, som af Riksdagen begärts, måtte föranleda vidtagandet af de åtgärder, som här äro framställda.

Stockholm den 22 april 1907.

Underdånigst

O. H. SVENSSON. J. JOHANSON. OSKAR NYLANDER.

ELOF NILSSON.

I syftet med ofvanstående inlaga instämmer

P. Pehrson, Törneryd.

Bil. 6.

Hj. Törnqvists redogörelse.

Historik:

Osteologiska fynd visa, att i Uppland ända från järnåldern existerat två skilda hästslag, den ena en medelstor (cirka 155 cm.), långskallig och synnerligt finlemmad häst till karaktär erinrande om den varmblodiga, den andra något mindre (cirka 150 cm.) särdeles groflemmad och närmande sig den norska typen. Att dessa bägge hästtyper varit allmänt förekommande därom ger oss de i Uppland funna afbildningarna i sten och brons från järnåldern ett bevis så säkert som något öfver hufvud från en så aflägsen forntid härrörande kan vara. Samtidiga lämningar af hästskelett från Danmark visa på en häst nästan af ponyns litenhet med mycket svag benbyggnad, medan bronsafbildningar från den yngre järnåldern i detta land tillika visa oss en större och gröfre hästtyp. Jordanus omtalar redan Svealandshästarnas öfverlägsenhet, och Olaus Magni omtalar flere svenska hästslag, som i motsats till den norska lämpade sig för ridbruk, och nämner särskildt en stor, värdefull svensk häst, jämförlig med dåtida förnämsta europeiska.

Den import af frisiska hästar, som ägde rum på Gustaf Wasas föranstaltande, torde knappast haft något omdanande inflytande på då befintlig ras, emedan dessa frisiska hästar voro ursprunget till den nuvarande holländska rasen, som mer än andra sammanfaller med vår nuvarande större norrlandstyp. Det inflytande dessa liksom senare följande importer haft på vår inhemska stora häst torde, på grund af skäl som här skulle blifva för omständligt anföra, få anses inskränka sig till förbättring af vissa detaljer och utvecklandet af mera harmoniska former. Afkomlingarna från den gamla Strömsholmsrasen visa ända in i midten af 1800-talet i fråga om raskännemärken föga afvikelse från den större norrländska hästen. Man har med ett ord goda skäl för den meningen, att hästafveln drifvits i samma riktning, i hufvudsak allenast påverkad af stigande eller fallande intresse för saken.

Helt annorlunda blef förhållandet, när man började importera fullblod och ardenner. Numera är det tyvärr ganska sällsynt att i Uppland finna en någorlunda väl hopkommen häst af landtras, som man kan antaga vara fullt rasren. Stammarna hafva nämligen under de senaste årtiondena påverkats än af norskt, än af ädelt blod, än af ardenner. Det lärer dock knappt kunna bestridas att öfver den uppländska landthästen ligger en gemensam från de främmande kulturraserna afvikande prägel och, för mig

åtminstone, synes det mest antagligt, att denna grundkaraktär är ett uttryck för en urgammal kultur.

Huru Husby afvelscentrum uppstod:

Af en ren tillfällighet kom jag att använda ett nordsvenskt sto, uppfödt inom länet, till afvel med en ganska obetydlig hingst, äfven från Uppland och fallen efter ett sto af landtras, som lämnade mig en hingst och två ston (Cæsarfamiljen), synnerligen utmärkta både som afvels- och bruksdjur. På inrådan af premieringsnämnden betjänade jag mig som fortsättningsafvel under en tid af tre år af anglonormander och andra statens varmblodiga hingstar, men med det mest nedslående resultat — en tarflig korsningsprodukt. Jag öfvergick då i stället till norrländska afvelsdjur för afvelns fortsättande, hvilka i typ och inneboende egenskaper sammanföllo med mina egna hästar och voro vidt skilda från de utländska. I tio år har jag nu arbetat i den riktningen med mål att successivt genom gallring bland de yngre generationerna och genom inympning af ytterligare nytt rent blod söka ernå rasrenhet och vidmakthålla den grof- och storlek (160 cm.), som det tunga jordbruket på upplandsslätten kräfver. Resultatet är fem premierade hingstar. Dessutom finnas 15 premierade ston, som ingå i hästbesättningen på Husby och Ora gårdar. Som uppmuntrande erinring har jag ett trettiotal skådepenningar och ett tiotal silfver- och bronsmedaljer. Alltså: så länge jag i öfverensstämmelse med de ledande hippologernas åsikter och råd betjänade mig af statens varmblodiga hingstar kunde jag ej uppföda en enda fullgod häst, men med användande af den inhemska hästen, såsom den nu ter sig, har jag uppnått ofvan angifna resultat, som torde för under handen varande omständigheter få anses synnerligen vackert. Om någonsin erfarenhetsrön få gälla som bevis, torde detta vara ett klart bevis på den inhemska hästens höga värde och stora utvecklingsmöjligheter.

Jag har också haft tillfredsställelsen mottaga muntliga erkännanden från fullt omdömesgille män. Själfva chefen för Stuteriöfverstyrelsen, som gjort mig äran besöka mitt stall, uttalade sig komplimenterande och tillade, att mången skånsk godsägare skulle önska sig äga ett stall med sådana arbetshästar. Vid de tyska agrarernas besök i fjol uppvisade jag några af mina hingstar, som de genast ville köpa under försäkran, att det i Tyskland skulle finnas god marknad för dylika afvelsdjur.

Under tiden pågick en hård strid mellan Uppsala läns hästafvelsförening och ett flertal af länets öfriga hästuppfödare. Afvelsföreningen, som i länets mer bördiga trakter bedrifver en lyckad varmblodig hästafvel, syntes äfven vilja omvandla länets häststock för öfrigt, med undantag för

ardennern, till varmblodig. Grofva hannoveranska hingstar uppställdles där och hvar. Upplands natur synes emellertid ej lämpa sig för sådana hingstar. De visade antagligen föga nedärfningsförmåga då man nu åter inom föreningen pröfvar anglonormand. Dessa många experimenter med de varmblodiga hingstarna, som för många tedde sig så misslyckade, gjorde att en hel del uppfödare togo starkt intryck af det erkännande den nordsvenska hästen vunnit. Medlet härför skulle ju åter vara användandet af norsk eller ock dalahäst, och man inköpte därför en mängd afvelshingstar från Norge och äfven från södra Dalarne. Men äfven dessa för den fattiga jordbrukaren så kännbara utgifter synas blott komma att lämna en ringa valuta för länets framtida afvel, om man möjligen undantager ett par norska hingstar, som hvardera kostat ägaren i inköp den lilla nätta summan af 7,500 kronor.

Aktiebolaget Upplands landthäst. Anslag från Hushållningssällskapet:

Afkomman efter i länet födda hingstar börjar efter dessa trefvande försök göra sig alltmer gällande och lämnar vida bättre afvelsresultat än de norska, då dessa hingstar mer än de varmblodiga och norska äro likartade med länets landtras. Då slutligen hästafvelsföreningens motstånd mot afveln, sådan den af mig bedrifves, blifvit brutet genom chefens för Stuteriöfverstyrelsen ingripande 1903, samlades man alltmer kring den afvelsriktning, som bedrefs vid Husby. Aktiebolaget Upplands landthäst stiftades med ett aktiekapital af 10,000 kronor, och från och med ingången af detta år åtnjuter detta bolag årsanslag af länets hushållningssällskap.

Och det torde ej vara för mycket sagdt, att om vi ännu en tio års period ostördt få fortgå i samma riktning, skall man på de orter, hvarest landtrasafveln systematiskt bedrifves, återfinna uppländska landthästen i den varmblodiga hästens gestalt, men med den outslitbarhet och oömhet, som endast existerar hos den inhemska rasen. Och medlet blir icke afvelsdjur af utländsk ras utan uteslutande af inhemska med någon utspädning med norskt blod.

Bil. 7.

Till Konungen.

Styrelsens för hingstuppfödningsanstalten å Vången skrift 20/6 1908.

År 1902 beslöto hushållningssällskapen inom femte hästpremieringsdistriktet, omfattande Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, att, med hänsyn till dåvarande brist på inom länen födda hingstar af nordsvensk ras, vidtaga gemensamma åtgärder för hingstuppfödning och stamboksföring. Resultatet blef anläggandet af en för hushållningssällskapen gemensam hingstuppfödningsanstalt i Jämtland, till hvilken Eders Kungl. Maj:t upplåtit militiebostället Vången i Alsens socken, hvarjämte, och sedan jämväl Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap anslutit sig till stamboksföringen, en de sex länen omfattande stambok för den nordsvenska hästen upplagts, hvilken inom kort utkommer af trycket.

Hingstuppfödningsanstalten har nu varit i full verksamhet under fem år med ett hingstantal af cirka 60 stycken per år och från anstalten har redan utgått ett ganska afsevärdt antal godkända hingstar. Emellertid har, hvilket sällskapen visserligen från början förutsett, kostnaderna för sällskapen, särskildt för byggnader och andra organisationskostnader samt för stamboksföringen varit rätt betydande. Härtill kommer att ännu alltjämt hos vårt lands hästuppfödare förefinnes en viss benägenhet att underskatta inhemskt hingstmaterial eller åtminstone en viss motvilja att betala svenskfödda hingstar med samma priser som importerade, hvarjämte inom länen de godkända hingstarna fortfarande, så länge besiktningstvång saknas, verka under särdeles ogynnsam konkurrens med de billigare s. k. okynneshingstar, som af ägarne kringföras till stoägarne.

Hittills hafva hingstarna utgått från anstalten vid tre års ålder. På grund af vunnen erfarenhet hafva sällskapen emellertid nu enats om, att hingstarna böra lämna anstalten först vid fyra års ålder, hvilket ytterligare kommer att afsevärdt öka sällskapens kostnader.

På grund häraf och med hänsyn till den stora nationella betydelse, som ett rationellt uppfödande af inhemska hingstar obestridligen äger, har styrelsen för Vången vågat anse, att dess verksamhet väl är förtjänt att af staten i vidsträcktare mån understödjas.

Enligt styrelsens förmenande bör emellertid denna fråga betraktas ur vidsträcktare synpunkt. Hingstuppfödningsfrågan står för närvarande på dagordningen i hela landet och är också alltjämt otvifvelaktigt vår hästafvels svagaste punkt. Styrelsen har därföre vågat tro, att statsmyndigheterna böra vidtaga särskilda åtgärder för denna frågas lösning, och har styrelsen tänkt sig, att detta lämpligen borde ske på så sätt, att de hus-

hållningssällskap, som vidtaga tjänliga åtgärder för främjande af inhemsk hingstuppfödning, såsom anordnande af hingstuppfödningsanstalter, fria unghingstbeten m. m., tillerkännas visst årligt understöd af statsmedel.

Styrelsen anser sig ej för närvarande böra framställa något förslag rörande formerna och villkoren för detta understöd, utan hemställer endast i underdånighet,

att Eders Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen utverka anslag att utgå till hushållningssällskapen för att af dem, efter förhanden varande lokala förhållanden användas såsom bidrag till effektiva åtgärder för uppfödning af hingstar af de inom respektive län premieringsbara raser och typer.

Underdånigst

Styrelsen för hingstuppfödningsanstalten å Vången:

F. HOLMQUIST. ERNST MALMSTRÖM. AND. J. HANSSON.

Zachr. Nordin.

Vången den 20 juni 1908.

Bil. 8.

Till Konungen.

Stuteriöfverstyrelsens utlåtande 13/10 1908.

Uti en till Eders Kungl. Maj:t den 20 sistlidna juni aflåten skrift har styrelsen för hingstuppfödningsanstalten å Vången i Jämtlands län på anförda skäl i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen utverka anslag att utgå till hushållningssällskapen för att af dem, efter för handen varande lokala förhållanden användas såsom bidrag till effektiva åtgärder för uppfödning af hingstar utaf de inom respektive län premieringsbara raser och typer.

Genom nådig remiss den 26 i samma månad har Eders Kungl. Maj:t anbefallt Stuteriöfverstyrelsen att, efter inhämtande af yttranden utaf hushållningssällskapens förvaltningsutskott, före den 15 innevarande oktober inkomma med dessa yttranden och eget underdånigt utlåtande i ärendet.

Med öfverlämnande af sålunda från rikets samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott infordrade yttranden, hvilka alla utmynna i ett förordande af bifall till framställningen ifråga, får Stuteriöfverstyrelsen, på tillstyrkan af stuterikommissionen, som blifvit i ärendet hörd, i under-

dånighet anföra, att äfven Stuteriöfverstyrelsen finner sig böra tillstyrka bifall till den gjorda framställningen, som, åsyftande uppfödning uteslutande af hingstar utaf de enligt gällande reglemente premieringsbara hästslagen, otvifvelaktigt angifver ett beaktansvärdt sätt för sträfvandena att inom landet kunna fylla behofvet af godkända beskällare.

Enär emellertid hvarken den föreliggande underdåniga framställningen eller de från från förvaltningsutskotten inkomna yttrandena däröfver lämna någon ledning för beräknandet af storleken utaf det belopp, som skulle för ifrågavarande ändamål erfordras, ser Styrelsen sig urståndsatt att hos Eders Kungl. Maj:t föreslå något visst anslagsbelopp och, vid sådant förhållande, tydligtvis äfven att afgifva något yttrande rörande sätt och villkor för ett blifvande anslags användande i angifna syftet.

Den remitterade akten återställes härjämte. Stockholm den 13 oktober 1908.

Underdånigst

FREDRIK WRANGEL.

Mart. Nyborg.

Bil. 9.

Till Konungen.

Stuteriöfverstyrelsens skrifvelse 29/9 1908.

Det af Eders Kungl. Maj:t den 23 november 1900 utfärdade förnyade nådiga reglementet för den med statsmedel understödda hästpremieringen, hvilket med innevarande års utgång varit i tillämpning i 8 år, har därunder i hufvudsak visat sig motsvara de förväntningar, man ställt å detsamma, i det att det förmått på ett kraftigt sätt föra hästafveln framåt och leda afvelsarbetet in under bestämda former.

Också står riktigheten af detta reglementes hufvudprinciper allt fortfarande oemotsagd.

Det oaktadt hafva under årens lopp frågor efter hand uppstått om vidtagande af åtskilliga ändringar uti nämnda reglemente. De ändringar, som sålunda ifrågasatts, hafva emellertid ständigt afsett att åstadkomma tidsenligare föreskrifter än hittills beträffande den ordning, i hvilken tillgängliga prisbelöningsmedel skola utgå, i de fall då dessa ej äro tillräckliga för utdelande af penningpris för alla till dylika premier godkända

hästar, och har behofvet af dessa ändringar således innerst varit beroende på anslagens otillräcklighet för reglementets afsedda tillämpande.

Att missförhållandena i detta hänseende verkligen varit afsevärda inses lätt däraf att, ehuru det under reservationsanslaget till »hästafvelns förbättrande» uppförda särskilda anslaget till prisbelöningar för hästar från och med år 1900 höjdes från 50,000 kronor till 100,000 kronor, likväl redan år 1901, med hvilket år nuvarande premieringsreglementet trädde i tillämpning, 791 betäckta ston eller fölston på grund af brist på medel måst uteslutas från penningpris, ehuru de af vederbörande premieringsnämnder förklarats af sådana pris förtjänta, och har antalet af samma anledning tillbakasatta ston därefter för hvarje år ökats, så att det år 1907 uppgick till 1,352 stycken.

Dessa omständigheter hafva för visso ej lämnats opåaktade af Stuteriöfverstyrelsen, som tid efter annan haft anledning att yttra sig öfver framställningar från hushållningssällskap eller sammanslutningar för hästafvelns förbättrande rörande åtgärders vidtagande för afhjälpande af missförhållandena ifråga; och har styrelsen vid sammanträden med stuterikommissionen och vederbörande premieringsnämndsordförande haft denna fråga före.

Den 30 november 1906 ingick Stuteriöfverstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t med underdånig framställning om aflåtande af nådig proposition till Riksdagen om höjning af anslaget till prisbelöningar för hästar från 100,000 kronor till 200,000 kronor, därvid styrelsen särskildt framhöll, att nämnda ökning af anslaget vore nödvändig, om någon bestående bot skulle kunna rådas å berörda missförhållanden.

Emellertid fann Eders Kungl. Maj:t skäligt att hos Riksdagen föreslå en anslagsökning med endast 60,000 kronor och, då Riksdagen lämnade sitt bifall därtill, utgår alltså anslaget till prisbelöningar för hästar från och med innevarande år med 160,000 kronor.

Det sålunda för premieringarna anslagna beloppet har emellertid, såsom redan vid uppgörande af förslaget till detsammas fördelning innevarande år å de olika underdistrikten kunde förutses, genast visat sig otillräckligt för häfvandet af missförhållandena ifråga, i det att, enligt från vederbörande premieringsnämndsordförande inkomna uppgifter, uti icke mindre än 13 af de 26 underdistrikt, hvari hela riket uppdelats, ston måst till ett antal af 667 stycken i år uteslutas från premiering med penningpris till följd af brist på medel.

Att detta förhållande skall komma att inverka menligt å intresset för hästafveln i allmänhet och afveln af den varmblodiga hästen i synnerhet torde med skäl kunna befaras. Ty då hästuppfödarne, som haft anledning förvänta att, sedan anslaget till prisbelöningar blifvit höjdt, några

hästar ej skulle under de närmaste åren behöfva af förberörda anledning uteslutas från penningpris, funnit sina förväntningar härutinnan besvikna, är fara värdt att åtskilliga af dessa, särskildt de, hvilka ägna sig åt afveln af varmblodiga hästar, hvilken, på sätt nedan skall framhållas, bedrifves under afsevärdt mindre gynnsamma förhållanden än uppfödandet af s. k. kallblodiga hästar, skola finna sig manade att ägna sig åt mera lönande verksamhet än hästafvel.

Föremål för premiering äro för närvarande, enligt § 7 i gällande hästpremieringsreglemente, afvelsdjur af ädelt, varmblodigt slag, såväl fullblod som halfblod, samt af följande kallblodiga slag, nämligen: s. k. Ardenner och dessas typ, Clydesdale och dessas typ samt den norska eller nordsvenska typen.

Hvad angår afveln af de s. k. *kallblodiga hästraserna*, hvilken hufvudsakligen afser att fylla jordbrukets och industriens behof af lämpliga arbetshästar, torde denna afvel för närvarande vara jämförelsevis tryggad och, lämpad efter förhållandena, ägnad att, äfven ekonomiskt sedt, försvara sin plats i den tidsenliga husdjursskötselns led.

Så har faktiskt visat sig vara förhållandet beträffande afveln af ardennerhästen, åtminstone inom de län, hvarest denna afvel bedrifves fullt planmässigt, och så torde fortfarande blifva fallet, så länge behofvet af ett tyngre dragdjur finnes i vårt land. Särskildt har hingsthållningen, hvad denna afvel vidkommer, visat sig vara en rätt god affär.

Hvad åter angår afveln af Clydesdalehästen, hvilken afvel i vårt land bedrifves i mycket ringa utsträckning och tenderar att än ytterligare inskränkas, anser Stuteriöfverstyrelsen densammas fortbestånd ej vara af den betydelse, att några ytterligare åtgärder böra vidtagas för dess uppmuntrande, men torde rasen ifråga dock fortfarande böra vara premieringsbar.

Afveln af den s. k. nordsvenska hästen, som, utgörande mer eller mindre en blandningsprodukt af den norska, städse häfdat sitt anseende såsom en nyttig häst, ehuru uppfödning och vård förut vanligtvis lämnat mycket öfrigt att önska, har sedan några år tillbaka, efter det denna afvel omhändertagits af för dess befrämjande och rationella utveckling intresserade personer, gått raskt framåt och ingifver för närvarande goda förhoppningar om än ytterligare utveckling. Denna afvel kan sålunda med sannolikhet antagas i framtiden komma att väl betala uppfödarens möda och omtanke, synnerligast som ifrågavarande hästslag väl lämpar sig inom de vidsträckta områden af vårt land, där skogsskötsel eller bergshandtering bedrifves och hvarest samfärdseln till stor del förmedlas genom körslor efter häst på långa sträckor och i god fart.

För afveln af *den varmblodiga hästen* synes framtiden däremot för närvarande ganska oviss, såvida icke med det snaraste från statens sida lämnas densamma det ytterligare understöd, på hvilket den med hänsyn till sin stora, sedan flera århundraden tillbaka erkända betydelse för staten kan anses hafva berättigade anspråk.

Redan i början af 1600-talet, då det svenska rytteriet hvad angår hästmaterialet var underlägset och därför ofta måste remonteras utom Sveriges landamären, var det hufvudsakligen för att fylla detta behof som »stodgångar», »stallstater» och mindre stuterier anlades i landet. Först sedermera, år 1694, anlade konung Carl XI för att förbättra landets hästafvel till oberoende af utlandet Kungsörs och Strömsholms stuterier, hvilkas inrättande han omfattade med »kraft, intresse och uppmärksamhet» och hvarest han med stora kostnader lät insätta sådana hästar, som den tiden ansågos såsom de förnämsta för krigsbruk och till afvel mest passande. Redan dessförinnan hade emellertid ditförts ett ganska stort antal afvelsdjur, af konungens stallmästare och andra utskickade inköpta i Spanien, Tyskland och Danmark.

Hingsthållning inrättades på förslag af generalguvernören öfver Skåne, fältmarskalken von Ascheberg, och stadfästades föreskrifterna därom den 12 novemver 1680 af Konung Carl XI.

Därefter följde en tid, då på grund af krig och penningknapphet statens åtgöranden för den ädla hästafveln hämmades.

År 1732 öfverlämnades emellertid Flyinge kungsgård på arrende till generalmajorerna Lewenhaupt och von Dyring. Vid arrendet fästades, bland annat, de villkor, att på Flyinge skulle underhållas ett visst antal goda hingstar för Skånska kavalleriregementenas räkning, samt att dessa hingstar skulle bibehållas till sitt fulla antal och på bestämdt sätt tillhandahållas, så att rusthållarne kunde få sina ston betäckta.

Redan år 1747 upphörde utarrenderingen af Flyinge kungsgård, i det kungsgården, med Rikets Ständers bifall, nämnda år öfverlämnades till disposition af dåvarande kronprinsen Adolf Fredrik, som med egna hästar återupprättade det då förfallna stuteriet. År 1809 beslöto emellertid Ständerna dess indragande. Länge dröjde det likväl icke förrän å Flyinge ånyo upprättades stuteri. Bristen på hästar inom landet för kavalleriet och utförselförbud inom andra länder hade nämligen till följd att Kungl. Maj:t ansåg det vara »ett viktigt föremål för nådig omvårdnad att söka befordra en förbättrad hästafvel i riket». En Kungl. proposition om Dalby och Flyinge kungsgårdars användande till stuteri afläts därför till 1812 års riksdag och bifölls af denna.

Redan förut, år 1776, hade den s. k. skvadronshingsthållningen in-

rättats för att i första rummet och kostnadsfritt betjäna skvadronernas nummerston och sedan mot en bestämd språngafgift enskildes ston.

Af denna återblick framgår, hurusom staten sedan lång tid tillbaka alltjämt funnit med sitt intresse förenadt att främja afveln af den ädla hästen och särskildt omhändertagit denna afvel, då den varit i stillastående eller tillbakagång, för att därigenom fortfarande kunna påräkna en säker tillgång inom landet på lämpliga hästar för arméns behof.

Och nu synes åter en sådan tidpunkt vara för handen, då staten måste särskildt stödja denna afvel, om icke dess fortbestånd skall äfventyras.

Afveln af den varmblodiga hästen bedrifves nämligen, liksom afveln af den kallblodiga hästen, nästan uteslutande vid det s. k. mindre jordbruket, därvid hästens vård och skötsel oftast omhänderhafves af ägaren själf eller hans familj, hvilket i nuvarande tid torde vara en hufvudbetingelse för att denna afvel utan allt för stor risk skall vara möjlig. Men likväl ställer sig risken oproportionerligt stor och uppfödningen allt för dyrbar i förhållande till den ersättning, som uppfödaren har utsikt att erhålla. Ty uppfödaren har så godt som endast en afsättningsmöjlighet för sina treåriga varmblodiga hästar, nämligen att erbjuda dem åt remonteringsstyrelsen till inköp för arméns behof, och de pris, denna styrelse för närvarande kan betala, utgöra högst 900 till 1,000 kronor stycket för de bästa exemplaren, under det att för de öfriga betalas betydligt lägre pris, ända ned till 650 kronor stycket.

En nedslående omständighet är jämväl den, att den svenske kavalleriofficeren numera sällan köper sina tjänstehästar direkt från uppfödarne inom landet, utan plägar oftast vara beriden på importerade eller från regementet eller remontdepå uttagna hästar.

De treåriga hästar, som icke godtagas af Remonteringsstyrelsen, få uppfödarne sålunda i allmänhet själfva behålla. Någon så stor olägenhet blefve detta ej, därest fordringarna på ädelhet hos hästen ej vore så högt ställda som nu. Men då det numera från militärt håll ständigt fordras »mera blod» hos remonterna samt till och med den önskan uttalas, att dessa helst borde vara fallna direkt efter fullblodshingst, då kunna tydligtvis de hästar, som numera uppfödas för försäljning till remonteringsstyrelsen, därest de af denna kasseras, icke vara lämpliga för jordbruksarbete.

Utsikterna ställa sig sålunda ganska mörka för uppfödarne af ädla hästar, men först vid en jämförelse mellan denna afvel och andra grenar af husdjursafveln, exempelvis nötboskapsafveln, framstår fullt tydligt, huru föga lönande den ädla hästafveln numera är.

Nötboskapsafveln, som sedan premieringssystemet införts, tagit ett be-

tydligt uppsving, har nämligen efter tillkomsten af kontroll- och afvelsföreningar nått en förut ej anad utveckling. Närmaste följden har visat sig däruti att afvelsdjur af värdefulla nötboskapsstammar redan från och med $^1/_2$ års ålder betingat särdeles höga pris, bredvid hvilka de pris, som betalats för värdefulla treåriga ädla hästar, måste anses synnerligen låga. Och däri ligger en stor fara för den ädla hästafvelns bestånd, i det att uppfödarne utsättas för allt större lockelse att öfvergå till bedrifvande af den mera lönande och mindre riskabla nötboskapsafveln. Tydliga tecken därpå hafva redan visat sig, och det torde därför vara angeläget att, medan tid är, söka bot därför. Ty sedan hästuppfödarne afhändt sig det med möda och omtanke anskaffade afvelsmaterialet, torde med visshet äfven de mest lockande anbud icke kunna förmå dem att att återupptaga den nedlagda hästafvelsverksamheten.

På grund af hvad sålunda anförts har Stuteriöfverstyrelsen ansett sig böra i underdånighet föreslå vissa ändringar uti §§ 16 och 17 af gällande hästpremieringsreglemente, afseende först och främst att trygga den ädla hästafvelns framtida utveckling och bestånd, men därjämte äfven att, beträffande jämväl de premieringsbara kallblodiga hästraserna, åstadkomma en tidsenligare ordning för penningpremiernas utgående än hittills kunnat ske.

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

Hvad åter angår föreskrifterna uti *§ 16 Afd. II Ston*, anser Stuteriöfverstyrelsen synnerligen angeläget att bland dessa inryckas särskilda bestämmelser, afseende att åt afveln bevara varmblodiga ston af klass I. Det inträffar nämligen af ofvan angifna anledningar numera allt oftare att uppfödarne finna med sin fördel mera förenadt att försälja äfven de mest lofvande ungston framför att behålla dem till afvelsbruk. Hvilken beklaglig följd detta i framtiden kommer att medföra för den ädla hästafveln torde ej här behöfva särskildt påvisas. Förmågan att inom landets egna gränser kunna fylla arméns behof af till krigsbruk lämpliga hästar är emellertid af den betydelse för nationen, att den måste vara värd ytterligare ekonomiskt understöd från statens sida. Och sådant erfordras nu. Styrelsen anser nämligen enda sättet för bevarandet åt afveln utaf tillräckligt antal för remontuppfödning lämpliga ston vara att genom särskilda s. k. *bevaringspremier* ställa stoägaren i utsikt, att han genom att behålla sitt ungsto i afvelsbruk skall, så snart det blifver 4 år och därefter årligen så länge det är premieringsbart, kunna erhålla så värdefulla premier, att den sammanlagda ekonomiska vinsten på så sätt kan blifva större än genom att försälja hästen redan såsom ungsto. Dessa »bevaringspremier»

skulle emellertid endast utgå för »A-ston» af ädelt slag; och får styrelsen för införande af dylika premier i underdånighet föreslå, att § 16. II, Ston. erhåller den förändrade lydelse, som framgår af nedanintagna transsumt:

»II. Ston.

A. *För första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder.*

Klass 1. *Ston*, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas hvartdera ett penningpris af 100 kronor. Sådana ston af ädelt slag vid 4 års ålder tillerkännas dessutom hvartdera ett bevaringspris af 50 kronor, hvilket pris dock utbetalas först påföljande år, under förutsättning att stoet då uppvisas med föl vid sidan,

Klass 2. — — — — — — — — — — — — — —

Klass 3. — — — — — — — — — — — — — —

Villkor etc. — — — — — — — — — — —

B. *Fölston vid 4, 5 och 6 års ålder.*

Klass 1. *Fölston*, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas hvartdera ett penningpris af 100 kronor. Sådana ston af ädelt slag vid 6 års ålder tilldelas dessutom hvartdera ett bevaringspris af 300 kronor.

Klass 2. — — — — — — — — — — — — — —

Fölston i dessa två klasser — — — — — — — —

Klass 3. — — — — — — — — — — — — — —

C. *Fölston vid 7, 8, 9 och 10 års ålder.*

Klass 1. *Fölston*, hvilka funnits *främst* förtjänta att premieras (värdebokstaf a), tillerkännas hvartdera ett penningpris af 75 kronor. Sådana ston af ädelt slag vid 7 års ålder tilldelas dessutom hvartdera ett bevaringspris af 150 kronor.

Klass 2. — — — — — — — — — — — — — —

Klass 3. — — — — — — — — — — — — — —

Villkor etc. — — — — — — — — — — hingst.»

— — — — — — — — — — — — — —

Enligt de beräkningar, Stuteriöfverstyrelsen med ledning af föregående års premieringsrullor kunnat göra, har styrelsen kommit till det resultat, att införandet af de ofvan ifrågasatta »bevaringspremierna» skulle kräfva en höjning för de närmaste årens behof af nuvarande anslag till prisbelöningar för hästar med omkring 40,000 kronor; och anser Styrelsen

att, då dessa premier äro afsedda speciellt för remonteringens upprätthållande genom inhemsk uppfödning, desamma böra bekostas uteslutande af statsmedel, utan afseende å underdistriktens bidrag till premieringarna. Denna princip är icke ny, enär, enligt det förut gällande premieringsreglementet af den 7 mars 1890, de för fullblodshingstar bestämda prisbelöningarna af samma anledning bekostades uteslutande af statsmedel. Därest man betraktar det nu ifrågasatta ytterligare anslagsbeloppet såsom utgående uteslutande för arméns remontering och tänker sig beloppet fördeladt å det antal remonter, som numera årligen erfordras för arméns behof, eller cirka 1,100 stycken, blifver hvarje remont icke mera än omkring 36 kronor dyrare för staten än för närvarande, trots den högre kvalitet, som i medeltal säkerligen kommer att vinnas genom bevaringspremiernas införande.

Någon förhöjning af nuvarande remontpris anser Stuteriöfverstyrelsen sig vid sådant förhållande icke böra föreslå, men finner styrelsen däremot anledning framhålla önskvärdheten däraf att de till Remonteringsstyrelsen utbjudna hästarne ovillkorligen måtte betalas efter kvalitet, äfven om medelpriset för remonterna därigenom skulle stiga.

För påvisande slutligen hvilken betydelse från militär synpunkt sedt fackmän tillmäta vidmakthållandet af möjligheten att allt framgent kunna inom landet remontera armén, anser sig Stuteriöfverstyrelsen böra bifoga från vederbörande militärmyndigheter införskaffade yttranden i nämnda hänseende (se nästföljande bilaga).

Med stöd af hvad ofvan andragits får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täckes förslå Riksdagen

att höja det under reservationsanslaget till »hästafvelns förbättrande» uppförda särskilda anslag till prisbelöningar för hästar från nu utgående 160,000 kronor med 40,000 kronor till 200,000 kronor.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Slutligen får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet anmäla, att Stuterikommissionen vid sammanträde den 25 och 26 innevarande september enhälligt tillstyrkt aflåtandet af föreliggande framställning.

Stockholm den 29 september 1908.

Underdånigst

FREDRIK WRANGEL.

Mart. Nyborg.

Bil. 10.

Vederbörande militärmyndigheters yttranden rörande landets förmåga att remontera armén och betydelsen däraf.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Med anledning af Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpeditions skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, får jag härmed vördsamt afgifva följande svar å i densamma framställda frågor. *Inspektören för kavalleriet.*

1. Kan den nuvarande remonteringen anses motsvara de beridna truppslagens berättigade fordringar beträffande hästarnas spänstighet och uthållighet samt lämplighet såsom militärhästar?

De beridna truppslagens fordringar beträffande hästarnas spänstighet och uthållighet samt lämplighet såsom militärhästar motsvaras endast delvis af den nuvarande remonteringen. För att dessa till fullo skola uppnås, fordras jämnare typer på remonterna, särskildt i vissa delar af vårt land. Härför behöfves större tillgång till fullblods- och förädlade halfblodshingstar samt icke minst den varmblodiga stostammens förbättrande.

2. Kan, om så är förhållandet, möjligheten af en fortsatt remontering inom landet af lämpliga hästar för arméns behof anses vara af den betydelse i militärt hänseende, att densamma bör af staten vidmakthållas äfven om härför skulle kräfvas större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande?

Möjligheten af att en fullt tillfredsställande remontering kan uppnås inom landet, oberoende af andra länder, måste utan tvifvel anses i militärt hänseende vara af så stor vikt, att den från statens sida bör vidmakthållas äfven med större ekonomiska uppoffringar än hittills för afvelsmaterielets anskaffande och belönande.

Stockholm den 10 april 1907.

CARL.
Inspektör för kavalleriet.

Carl Fr:son Wachtmeister.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Inspektören för artilleriet.

Till svar å Kungl. Landtförsvardepartementets kommandoexpeditions skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, får jag härmed vördsamt anföra,

att jag anser den nuvarande remonteringen motsvara artilleriets berättigade fordringar beträffande hästarnas spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt såsom militärhästar, samt

att, därest svårigheter skulle yppa sig för anskaffande af ett tillräckligt antal remonter af samma klass som hittills, jag anser möjligheten af en fortsatt remontering inom landet af lämpliga hästar för arméns behof vara af den betydelse i militärt hänseende, att densamma bör af staten vidmakthållas, äfven om härför skulle kräfvas större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande.

Stockholm den 13 april 1907.

FR. LETH.

Generalfälttygmästare och inspektör för artilleriet.

Karl Osv. Toll.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Chefen för fortifikationen.

Med anledning af i skrifvelse från Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition den 25 sistlidna mars, nr 323, därom gjord framställning får jag härmed vördsamt anföra:

1. Den nuvarande remonteringen anses inom ingenjörtruppförbanden ännu icke fullt motsvara berättigade fordringar beträffande hästarnes spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt, ehuru förbättring i remonteringen visserligen inträdt. De remonter, som skola vara uteslutande ridhästar, — utgörande, enligt Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående remontering vid värfvade armén den 9 juli 1896, $^2/_3$ af antalet — skola vid mobilisering tilldelas ingenjörofficerare vid arméfördelningarnas ingenjörtruppformationer och staber samt under fredsutbildningen användas vid ridundervisningen för ingenjörtruppernas officerare, underofficerare och manskap. De torde därföre med hänsyn till den förslitande behandling,

för hvilken de under en så olikartad användning äro utsatta, böra vara utmärkta för särskild seghet och uthållighet.

2. En fortsatt remontering inom landet, hvarigenom oberoende af utlandet i detta afseende kunde vinnas, synes mig otvifvelaktigt i militärt hänseende äga den betydelse, att den bör af staten vidmakthållas äfven med stöd af större ekonomisk uppoffring från dess sida än för närvarande.

Stockholm den 19 april 1907.

G. C:son BERGMAN.
Chef för kungl. fortifikationen.

Axel Lindbæck.

Till Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition.

Lifgardet till häst.

Till svar å Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpeditions skrifvelse den 25 sistlidna mars månad, nr 323, angående remonteringen, får jag äran härmed anföra:

att den nuvarande remonteringen, sådan den kommit till uttryck såväl i Kungl. Lifgardets till häst nuvarande stamhästbestånd som särskildt i 1906 års remontklass är fullt tillfredsställande och jämförlig med de stora militärstaternas remontering;

att fortsatt remontering inom landet bör eftersträfvas, enär densamma i militäriskt afseende gör oss oberoende af utlandet samt i allmänhet utgör en källa till välstånd för det svenska jordbruket, hvilken säkerligen med fördel kan utvecklas till afsevärd export af unga hästar; samt

att medlen till vinnande af sagda ändamål äro höjande af remontpriset och inköp från utlandet af så många och så dugliga fullblodshingstar som möjligt.

Stockholm den 5 april 1907.

E. OXENSTIERNA.
Sekundchef.

Gregor Aminoff.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Lifregementets dragoner.

Härmed får jag vördsamt afgifva svar på i skrifvelse nr 323 framställda frågor angående remonteringen.

1. Den nuvarande remonteringen måste anses fullt tillfredsställande för kavalleriet. Remonterna äro kraftiga, lätta och uthålliga men förete stor ojämnhet i typ och storlek.

Genom mera målmedveten planmässighet i ledningen af landets hästafvel skulle ock tvifvelsutan större enhetlighet i typ kunna uppnås.

2. Betydelsen af att kunna fylla arméns behof af hästar inom landet är ur militär synpunkt så stor, att staten bör lämna hästafveln allt det ekonomiska stöd, som till vinnande af detta mål kan kräfvas.

Vår hästafvels stora utveckling under senare år gifver vid handen, att landet har stora möjligheter på detta område, som gör det till en tacksam uppgift för staten att träda hjälpande emellan i långt högre grad än hittills, ej blott ur militär- utan äfven ur nationalekonomisk synpunkt.

Stockholm den 6 april 1907.

C. ROSENBLAD.
Sekundchef.

T. Bielke.

Till Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Lifregementets husarer.

Med anledning af Kungl. Landtförsvarsdepartementets skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, får jag härmed vördsamt afgifva följande yttrande:

1. De första årgångarne af kronoremonter voro ojämna och funnos bland dem ganska många hästar med olämplig typ och bristande hårdhet och uthållighet såsom militärhästar. De sista årgångarne äro däremot jämnare, ehuru en del olämpliga hästar ännu förekomma.

2. En fortsatt remontering inom landet af hästar lämpliga för arméns behof är af den allra största betydelse för landets försvar isynnerhet med

tanke på landets hafsomflutna läge, hvilket möjliggör för en öfverlägsen fientlig flotta att förhindra all import af militärhästar. Att i händelse af krig vara oberoende af utlandet vid anskaffandet af militärhästar innebär utan tvifvel en stor styrka för landet och bör staten således icke sky ekonomisk uppoffring i större grad än hittills för att försäkra sig om detta oberoende.

Sköfde den 18 april 1907.

GUSTAF A. NYBLÆUS.
Sekundchef.

R. Bäckström.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Smålands husar-regemente.

Jämlikt expeditionsskrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, får jag till svar å däri framställda frågor vördsamt anföra följande:

De sista årsklasserna af regementet tilldelade remonter hafva i allmänhet motsvarat fordringarna på spänstighet, uthållighet och lämplighet såsom militärhästar, om än önskligt hade varit, att de i genomsnitt varit af ädlare härkomst.

På andra frågan kan obetingadt svaras ja. —

Eksjö den 2 april 1907.

TH. DE MARÉ.
Regementschef.

S. Ribbing.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Skånska husar-regementet.

Till åtlydnad af kommandoexpeditionens skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, får jag å i densamma framställda frågor afgifva följande svar:

1. Den nuvarande remonteringen kan näppeligen i sin helhet anses motsvara kavalleriets berättigade fordringar, beträffande hästarnas spän-

stighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt såsom militärhästar; därtill fordras, att mera ädelhet — mera blod — tillföres remontklasserna i sin helhet, hvilket för kavalleriet är af den allra största betydelse.

2. Remontering inom landet för arméns behof anser jag åter i militäriskt hänseende vara af så stor betydelse, att den äfven med högst väsentligt större ekonomiska uppoffringar från statens sida bör vidmakthållas. Endast därigenom kan en fortsatt höjning af remontklasserna ur synpunkt af kvalité och lämplighet för militärbruk efterhand ernås och oberoende af den utländska marknaden bibehållas, hvilka båda saker synas mig vara af den största betydelse. På samma gång som häststammen inom landet i sin helhet härigenom ur militär synpunkt höjes, har man dessutom grundad anledning antaga, att de utskrifna hästar, som vid mobiliseringstillfälle och under ett fälttåg måste tagas i anspråk, komma att till militärbruk blifva mera användbara och till sitt ändamål dugliga än eljes, hvilket torde vara af beaktansvärd betydelse.

För att remonteringen inom landet skall blifva fullt tillfredsställande, måste emellertid genom statens försorg ett väsentligt större antal lämpliga fullblodsbeskällare anskaffas och finnas tillgängliga på lämpliga stationer. Detta skulle enligt min mening, i samband med stostammens höjande, för remonteringen inom landet blifva af den allra största betydelse.

Helsingborg den 6 april 1907.

AXEL RIBBING.
T. f. regementschef.

Fritz P:son Rantzien.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Skånska dragonregementet.

Härmed får jag vördsamt afgifva svar å de i skrifvelsen den 25 mars 1907, nr 323, framställda frågorna:

1. I afseende å remonteringen af de beridna truppslagen har under de senare åren en påtaglig förbättring ägt rum, men ännu kan densamma icke, åtminstone hvad kavalleriet beträffar, anses fullt tillfredsställande, enär ett stort antal remonter äro fallna efter alltför oädla hingstar och derför i saknad af den spänstighet och uthållighet, som måste fordras af kavallerihästen, hvarjemte de äfven i öfrigt äro olämpliga som sådana på grund af otillfredsställande exteriör — långa ryggar, stupande bogar m. m.

2. En remontering af de beridna truppslagen inom landet af lämpliga hästar måste anses vara af så stor betydelse i militärt hänseende, att densamma bör af staten vidmakthållas, äfven om härför skulle kräfvas afsevärdt större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande, enär endast härigenom dessa truppslag i händelse af mobilisering kunna med säkerhet beräknas kunna utrycka med full fältstyrka. Dessutom torde det i längden ställa sig ekonomiskt fördelaktigare för staten att söka uppdrifva inom landet uppfödandet af lämpliga remonter i stället för att nödgas inköpa dem från utlandet.

Ystad den 27 mars 1907.

G. M. BJÖRNSTJERNA.
Regementschef.

E. af Sandeberg.

Till Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Kronprinsens husarregemente.

Med anledning af kommandoexpeditionens skrifvelse nr 323 får jag såsom svar å deri framställda tvenne frågor vördsamt såsom min åsikt yttra:

Fråga nr 1 — Ja, i hvad regementet angår.
Fråga nr 2 — Ja.

Malmö den 3 april 1907.

CH. VON PLATEN.
Regementschef.

Holger Rosencrantz.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Norrlands dragonregemente.

Med anledning af departementsskrifvelsen nr 323 af den 25 sistlidna mars ang. arméns remontering, får jag härmed vördsamt afgifva svar å frågorna 1 och 2.

1. Tager man hänsyn till den ringa motståndskraft våra remonter äga under utbildningstiden, huru försiktigt de måste handteras och brukas; vidare huru stor procent sjuka hästar, som den minsta ansträngning utöfver det hvardagliga framkallar inom skvadronerna, och det stora antalet mindre fältdugliga, som bland medelåldern af hästar tvifvelsutan förekommer inom alla våra kavalleriregementen och slutligen huru kort tjänstetiden för en kavallerihäst i medeltal nu är mot förr hos oss och alltjämt inom t. ex. tyska kavalleriet, så måste man tvifvelsutan få det bestämda intrycket, att vår nuvarande hästmateriel icke synes motsvara på långt när de anspråk, som numera måste ställas derpå, om vapnet i någon mån skall för längre tid kunna fylla sina synnerligen kräfvande krigsuppgifter.

Anledningen till detta allvarliga förhållande torde emellertid icke ligga uti, att vårt land icke skall kunna frambringa fullgoda trupphästar, än mindre uti det urval, som årligen skett för arméns behof, sedan remonteringsstyrelsen började sin verksamhet. Fastmera måste man säga, att den kolossala ökning uti remontanskaffningen som ägt rum på senare åren — år 1900 — 370 remonter, 1903 — 850 remonter och 1906 — 1,051 remonter, ett tal, som äfven med den fullbordade arméorganisationen ej torde blifva öfverskridet — och den i gemonsnitt öfver hela kavalleriet kvalitativt förbättrade remonteringen under de senaste åren vittna så väl om hittills ej anade utvecklingsmöjligheter för den ädlare hästafveln, som om i sanning högst aktningsbjudande arbetsintensitet hos remonteringsstyrelsen.

Att vårt kavalleri i detta nu ej kan sägas vara väl beridet, beror däremot:

dels på att vi ännu i alla våra organisationsförhållanden äro uti ett öfvergångsstadium, och detta i berörda fall i så måtto, att vi sakna tillräckligt antal dugande ledare för remontdressyren och framför allt dugande remontryttare, hvartill kommer att vid f. d. indelta regementen tillsvidare finnes ett stort antal rusthållshästar, som både på grund af anskaffningssättet, deras utbildning och utstationering m. m. måste betraktas som underhaltiga kavallerihästar;

dels och framförallt därpå, att hästafveln i vårt land under de senare 40 åren icke alltid handledts med den sakkunskap och målmedvetenhet, som varit önskligt, åtminstone med hänsyn till det militära intresset.

Behofvet af mera massa hos våra afvelsston och brist på medel för att förvärfva afvelsdjur med både groflek och ädelhet har ledt därhän, att antingen få vi remonter, som äro ädla, men då ofta för små och spensliga för att kunna anses nog viktbärande eller oädla sådana med massa, men ej nog spänstighet eller hållbarhet under tjänstens allvarligare på-

känningar. Och huru skall man kunna påräkna ett bättre resultat, då, enligt senast tillgängliga officiella uppgifter öfver för statens räkning uppköpta remonter under 1905, af 943 st. endast 229 voro fallna efter fullblod. Af samma handling framgår äfven att af premierade hingstar år 1906 voro endast 45 st. fullblod och 89 st. halfblod, på samma gång statens importerade remontprodusörer från Hannover voro icke mindre än 108 st. och från Mecklenburg samt Ostpreussen 26 st.

2. Mig veterligen är Belgien det enda land, som införskrifver från England-Irland snart sagdt hela sitt behof af ridhästar, och beror detta egendomliga förhållande därpå, att landets hästuppfödare egna sig så uteslutande och med enastående framgång och ekonomisk vinst åt den gröfre hästafveln, ardenner och flamländare, hvilket gör, att man anser, att en rubbning eller intrång uti dessa förhållanden skulle medföra en oberäknelig skada och förlust för landet. Hos oss ligger tvifvelsutan, från alla sidor sedt, frågan så, att vi måste ordna oss så, att vi inom landet kunna uppföda arméns behof af hästar, ty frånsedt den nationalekonomiska sidan af saken, som ensamt den icke kan medgifva någon annan väg, så måste det militäriskt taget anses ohållbart att göra sig beroende af utlandet, där hästar säkerligen ej skulle kunna uppbringas och ännu mindre hittransporteras under orostider, på samma gång som den inhemska ädlare hästafveln genom ett dylikt förfarande under fredens dagar helt måste råka i lägervall.

Dessutom torde det nog äfven vara mer än sannolikt, att de hästar, som uppfödas inom landet böra, under i öfrigt lika förhållanden med afseende på härkomst, uppfödning och dressyr, kunna påräknas göra ett bättre arbete, som trupphästar i svensk terräng och med svenskt klimat än de hästar, som utvecklats på Ungarns heder eller Irlands gräsmattor.

Med de stora förutsättningar vårt land äger att uppdraga en härdig, kraftig och ädel häststam anser jag alltså, att remonteringen inom landet för arméns behof är af sådan betydelse uti militärt afseende, att den bör och *måste* af staten vidmakthållas, äfven om afsevärdt större anslag härför skulle kräfvas. Staten är härvid att betrakta såsom förlagsman, penningarne komma igen med ränta, förutsatt: *att* man tager steget fullt ut, så att våra s. k. landtbeskällare, som genom statens försorg utstationeras landet rundt, mera företräda det ädlare engelska halfblodet och mindre det tunga hannoveranska eller högbenta, ledsvaga ostpreussiska, vidare *att* hästuppfödaren mera uppmuntras genom högre premieringar och högre remontpris, slutligen *att* kapplöpningarne, hvarförutan den ädlare hästafveln måste föra ett tynande lif, helt beroende af utlandet, mera kraftigt stödes och uppmuntras, än som hitintills varit fallet.

Sammanfattande hvad jag här ofvan ansett mig böra yttra, får jag vördsamt framhålla:

att jag icke anser vår nuvarande trupphäst besitta den spänstighet, uthållighet och bärighet, som måste fordras;

att då det från såväl militär, som framförallt nationalekonomisk synpunkt, måste anses otänkbart, att till någon större del fylla landets behof af remonter från utlandet, allt måste göras för att snarast möjligt förbättra den inhemska ädlare häststocken.

Umeå den 17 april 1907.

W. ASCHAN.
Regementschef.

Eric v. Boisman.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Svea artilleri-regemente.

Med anledning af skrifvelse från Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition den 25 nästlidne mars, nr 323, får jag som svar å nedanstående i nämnda skrifvelse framställda frågor vördsamt anföra följande:

1. Kan den nuvarande remonteringen anses motsvara de beridna truppslagens berättigade fordringar beträffande hästarnas spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt som militärhästar?

Beträffande denna fråga anser jag följande synpunkter böra beaktas.

Alla hästar, som tilldelas fältartilleriet, böra vara af god ridhästtyp, då samtliga komma att användas till ridbruk, under det att endast en del och detta blott under en kortare tid af året behöfva tagas i anspråk för körning. Man har nämligen funnit, att hos alltför många af regementets hästar ridhästtypen ej är tillräckligt tillgodosedd, i det att de vanligaste felen hvad exteriören beträffar äro långa ryggar och smala skenben.

Af det antal remonter, som årligen tilldelas hvarje fältartilleriregemente, böra minst 25 % vara fallna efter fullblodshingstar samt därjämte besitta en korrekt typ. För ett modernt fältartilleri är det nämligen af synnerligen stor vikt att äga en stam goda och något så när ädla ridhästar, ty med den nya fältkanonens införande hafva alltjämt ökade fordringar ställts på artilleriets spanings- och rekognoseringstjänst, och för

att kunna fylla krafven i denna riktning behöfves framför allt ett godt och ädelt hästmaterial. Att ädelhästen för närvarande knappast är tillräckligt tillgodosedd framgår däraf, att af de 1901—1906 regementet tilldelade hästarna endast 19 % äro fallna efter fullblodshingstar. Dessutom äro dessa ädlare hästar allt för ofta behäftade med ett eller båda af förut påpekade exteriörfel.

Då i den moderna artilleritaktiken allt större betydelse fästes vid artilleriofficerspatrullen, och då där särskildt befälhafvaren har behof af en god, uthållig och snabb häst för att kunna rätt fylla sitt värf, så torde kunna tagas i öfvervägande, huruvida ej årligen en viss procent fullblodshästar borde tilldelas fältartilleriet.

Dock bör här tilläggas att bland regementet under senare år tilldelade remonter årsklasserna af 1905 och 1906 varit af bättre beskaffenhet.

2. *Kan, om så är förhållandet, möjligheten af en fortsatt remontering inom landet af lämpliga hästar för arméns behof anses vara af den betydelse i militärt hänseende, att densamma bör af staten vidmakthållas äfven om härför skulle kräfvas större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande?*

Frågan om betydelsen af »möjligheten af en fortsatt remontering inom landet» etc. tyder på tillvaron af en tanke att remontbehofvet för armén skulle helt eller delvis kunna böra täckas genom import. Upptagandet af en sådan tanke synes för närvarande ej hafva fog för sig. Med all säkerhet äro i närvarande stund hvarken uppfödnings- eller remonteringsmöjligheterna inom landet utnyttjade. En inom den närmaste tiden ökad import af högädla afvelsdjur för statens och hushållningssällskapens räkning, understöd i form af ökade premieringspengar åt svenska uppfödare, höjda inköpspris för särskildt ädla och korrekta remonter, flera och större pris till täflingar för inhemska hästar m. m. äro medel, som först torde pröfvas för den ädla hästafvelns och den därmed sammanhängande remonteringens upphjälpande, innan tankar på import i större skala omsättas i praktiken. Den stora ökning af hästar för arméns behof, som i följd af den nya arméorganisationens genomförande kräfves, måste helt naturligt föranleda ett större ekonomiskt stöd från statens sida.

Det torde i detta sammanhang kunna ifrågasättas, huruvida ej tanken på ett kronostuteris återupptagande vore mogen för en ingående pröfning.

Stockholm den 23 april 1907.

OTTO VIRGIN.
Regementschef.

E. Christerson.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Göta artilleri-regemente.

I enlighet med Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpeditions skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, får jag vördsamt afgifva nedanstående svar å i skrifvelsen uppställda frågor.

Fråga 1. *Ja.* I stort sedt, enär man ej kan anse, att ett bättre och lämpligare hästmateriel torde finnas att för närvarande tillgå inom landet.

Fråga 2. *Ja.* Icke blott vidmakthållas, utan allt vidare utvecklas, ej blott genom ökad hingsthållning, utan äfven genom anskaffande af moderston, om ock staten därigenom skulle kunna komma att vidkännas större ekonomiska uppoffringar än hittills, för att i sinom tid erhålla en särskild för fältartilleriet lämplig inhemsk hästtyp i form af en tyngre medelgod jakthäst.

Göteborg den 12 april 1907.

AXEL BERGENZAUN.
Regementschef.

Fr. Wachtmeister.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Wendes artilleri-regemente.

Till svar å kommandoexpeditionens skrifvelse 323/1907 får jag härmed vördsamt anmäla:

1:o) att den nuvarande remonteringen kan anses motsvara de beridna truppslagens berättigade fordringar beträffande hästarnes spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt såsom militärhästar så snart desamma haft en höjd bakom sadeln icke öfverstigande 155 cm. och vore det därför önskligt att liksom det finnes ett minimimått för remonter äfven ett maximimått bestämdes; samt

2:o) att en fortsatt remontering inom landet af lämpliga hästar för arméns behof är af den betydelse i militärt hänseende att densamma måste af staten vidmakthållas äfven om härför skulle kräfvas större ekonomiskt stöd från statens sida och är detta nödvändigt särskildt med afseende

fästadt vid artilleriet, som vid mobilisering är i hufvudsak hänvisadt till inom landet utskrifna hästar.

Kristianstad den 30 april 1907.

TH. DYRSSEN.
Regementschef.

Thorleif Wessel.

Till Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Norrlands artilleri-regemente.

Härmed får jag vördsamt afgifva följande svar å i skrifvelse af den 25 sistlidna mars, nr 323, framställda frågor.

1. Kan den nuvarande remonteringen anses motsvara de beridna truppslagens berättigade fordringar beträffande hästarnas spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt såsom militärhästar?

Det, så godt som utan undantag, förträffliga hästmateriel, som under de senare åren tillförts regementet är ett det bästa bevis för, att den nuvarande remonteringen fyller alla anspråk, man kan ställa på densamma i afseende på hästarnas lämplighet för de ändamål, hvartill de äro afsedda.

Såsom ett önskemål torde kunna framhållas, att ett större antal halfblodshästar af högre kvalitet tilldelades artilleriet för att användas såsom officershästar, särskildt med tanke på de ökade fordringar, som genom det senaste förslaget till exercisreglemente, ställas på officerspatruller vid artilleriet.

Regementet har emellertid under den pågående ökningen af hästantalet hvarje år fått sig tilldelade ett 30-tal treåriga hästar, hvilka under det första året endast kunna tagas i lätt dressyr, för att hösten efter sedan de blifvit regementet tilldelade, sättas i slutlig dressyr. Dessa hästar få visserligen en god och fullständig utbildning, men de erhålla den på bekostnad af regementets öfriga samtidigt inkomna remonter. Dessa måste i brist på personal m. m. redan andra året öfverlämnas till skolor, där *hästens utbildning* står i andra rummet, ehuru de ofta kunna behöfva ännu en vinters dressyr för att utbildas till fullgoda ridhästar.

2. Kan, om så är förhållandet, möjligheten af en fortsatt remontering inom landet af lämpliga hästar för arméns behof anses vara af den be-

tydelse i militärt hänseende, att densamma bör af staten vidmakthållas, äfven om härför skulle kräfvas större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande?

Då de beridna vapenslagen äro fullkomligt beroende af det hästmateriel de ha att förfoga öfver, måste möjligheten af en fortsatt remontering inom landet af hästar för arméns behof anses vara af den militära betydelse att staten bör lämna densamma det största möjliga ekonomiska stöd.

Östersund den 28 april 1907.

HUGO KIHLSTEDT.
Regementsbefälhafvare.

Sune Kleingardth.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Upplands artilleri-regemente.

Med anledning af skrifvelse den 25 mars 1907, nr 323, får jag härmed vördsamt afgifva följande svar å däri framställda frågor.

Fråga 1. Ja. Dock vore önskligt, om vid remonteringen af fältartilleriet mera hänsyn toges till behofvet att göra officerarne beridna å ädlare och kraftigare hästar, än hvad nu kan blifva fallet.

Fråga 2. Ja.

Uppsala den 24 april 1907.

HUGO EKSTRÖM.
Regementschef.

Carl Heijkenskjöld.

Till Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Smålands artilleri-regemente.

Anmodad genom skrifvelsen från Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition den 25 nästlidna mars, nr 323, att inkomma med

yttrande beträffande några i sagda skrifvelse formulerade frågor, får jag härmed särskildt för hvarje fråga vördsamt afgifva nedanstående svar.

1. Kan den nuvarande remonteringen anses motsvara de beridna truppslagens berättigade fordringar beträffande hästarnes spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt som militärhästar?

Som ridhästar för underofficerare och manskap torde kunna sägas att särskildt de båda sista årens remonteringar vid regementet tillfredsställa berättigade fordringar enligt ofvanstående, ehuruväl hästarne ej i allmänhet torde kunna jämföras med dem, som öfverlämnas till trupphästar vid kavalleriet. Beträffande åter hästar af något ädlare typ, lämpliga som officershästar, har under senare tiden tillgången vid remonteringen till fältartilleriet varit otillräcklig. Artilleriofficeren vid fältartilleriet åligger numera allt mer och mer fordrande rekognoseringar i all slags terräng, hvadan på honom och hans häst böra kunna ställas fordringar, nästan jämförliga med dem, som gälla för kavalleriofficeren och hans häst. Artilleriofficeren bör därför vara beriden på en verkligt god häst, hvilket också medverkar att hos den unge officeren från början ingifva och sedermera vidmakthålla håg och intresse för ridning. Fältartilleriets stamhästar användas under fredstid hufvudsakligen som ridhästar och vid mobilisering uteslutande i denna egenskap, hvadan vid remontering den önskvärda kvaliteten af hästarne torde kunna betecknas på följande sätt i procenttal af hela antalet, hvilket procenttal då äfven lämpligen borde iakttagas vid årliga remonteringarna, nämligen

Officershästar af ädlare typ	5 %
Ridhästar för underofficerare och manskap, lättare	45 »
» » » » » något tyngre	50 »

2. Kan, om så är förhållandet, möjligheten af en fortsatt remontering inom landet af lämpliga hästar för arméns behof anses vara af den betydelse i militärt hänseende, att densamma bör af staten vidmakthållas äfven om härför skulle kräfvas större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande?

Denna fråga torde obetingadt kunna jakande besvaras. Skulle remonteringen inom landet på grund af bristande ekonomiskt stöd från statens sida försvåras, eller äfven ej vidare erhålla önskvärd utveckling, blifver följden den, att den ädla hästafveln inom landet motsvarande skulle gå tillbaka eller alltför långsamt utvecklas, hvilket i militärt hänseende gifvetvis såväl under fredstid som särdeles vid mobilisering vore att betrakta som en stor olägenhet, och äfven i öfrigt vara för landet skadligt. Inom

alla utländska stater har äfven under senare årtionden nödvändigheten af ej obetydliga ekonomiska uppoffringar från statens sida för frambringande inom landet själft af en duglig arméhäst, allt mer och mer erkänts.

Jönköping den 18 april 1907.

D. HEDENGREN.
T. f. regementschef.

Abr. Jerling.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Gottlands artillerikår.

Med anledning af skrifvelsen af den 25 mars, nr 325, får jag härmed vördsamt anföra följande svar å däri framställda frågor.

1. I allmänhet motsvara de senare årens remontering fordringarne på lämpliga militärhästar. Dock äro remonter fallna efter importerade tyska hingstar, så vida dessa ej hafva fullblod till fäder, i allmänhet underlägsna remonter, fallna efter fullblodshingstar eller inhemska halfblodshingstar med afseende icke blott på utveckling utan äfven duglighet och lätthet att dressera.

2. För vårt land med dess afskilda läge måste möjlighet till inhemsk remontering anses vara af yttersta vikt och bör därför densamma på det lifligaste understödjas, äfven om härför skulle från statens sida erfordras större ekonomiskt stöd än förut.

Visby den 17 april 1907.

GABRIEL TORÉN.
Kårchef.

E. E. Malmgren.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Positions-artilleri-regementet.

Med anledning af skrifvelse från Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition, nr 323, den 25 sistlidna mars får jag på de i denna skrifvelse framställda frågor vördsamt afgifva följande svar:

1. Såvidt jag kan bedöma synes den nuvarande remonteringen i stort sedt kunna anses motsvara artilleriets fordringar.

2. Denna fråga torde obetingadt böra besvaras med ja.

Stockholm den 1 maj 1907.

J. MOBERG.
Regementschef.

Carl Jegerhjelm.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Anbefalld genom skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, att direkt till chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet afgifva svar å däri framställda frågor rörande arméns remontering, får jag vördsamt anföra följande: *Svea ingenjörkår.*

1. Hvad första frågan beträffar, så är denna alltför omfattande och berör ett mycket vidare område än det, inom hvilket min erfarenhet sträcker sig, hvarför jag icke anser mig kunna yttra mig om frågan i dess helhet.

Med afseende å remontmaterialet vid de mig underställda kårerna vågar jag däremot uttala, att detsamma varit synnerligen ojämnt och att i detsamma under årens lopp — om ock under senaste tiden en märkbar förbättring kan iakttagas — i allt för stor utsträckning ingått högbenta, tunna, »svårstillade» hästar, hvaribland äfven förekommit tunga, svampiga, flegmatiska sådana utan energi och förmåga att tåla strapatser. Då dock ett flertal af remonterna varit fallna efter kända, goda hingstar synes det, som om stomaterialet varit af typer, som mindre väl lämpa sig till frambringandet af militärhästar.

Remonteringen vid Kungl. Svea ingenjörkår och Kungl. Fälttelegrafkåren kan sålunda ännu icke anses tillfredsställa berättigade fordringar i afseende å hästarnes spänstighet, uthållighet och lämplighet för militärbruk.

2. Med afseende å andra frågan vill jag såsom min mening uttala, att om än, såsom ofvan framhållits, remonteringen ännu lämnar mycket öfrigt att önska, så torde dock, då en fortgående förbättring i densamma är påtaglig, och då af stor vikt synes vara, att ett fullgodt, för arméns

behof lämpadt hästmaterial finnes inom landet att tillgå, allt, som kan, böra från statens sida göras för att öka intresset för uppfödandet af en kraftig remonttyp, lämplig för detta behof och detta äfven om de större fordringarna å remontmaterialet skulle nödga till ökadt ekonomiskt stöd från statens sida.

Stockholm den 13 april 1907.

G. JUHLIN-DANNFELT.
Kårchef.

C. G. Thimgren.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Göta ingenjörkår.

Till svar å skrifvelsen af den 25 mars 1907, nr 323, får jag vördsamt anföra:

1. Hvad remonteringen vid Kungl. Göta ingenjörkår beträffar, har kåren hittills blifvit försedd med remonter, som i medeltal varit billigare än arméns remonter i allmänhet. Medelinköpspriset för kårens hästar är omkring 690 kronor.

Visserligen skola enligt gällande bestämmelser fortifikationens remonter till ett antal af omkring en tredjedel vara så byggda, att, fastän de äro afsedda för ridbruk, de äfven lämpligen kunna användas som draghästar, men böra då ock de öfriga två tredjedelarna vara af jämförelsevis mycket god beskaffenhet, då de vid mobilisering äro afsedda att utgå som ridhästar för ingenjörofficerare vid arméfördelningarnas ingenjörformationer och staber, hvarest stora kraf ställas på deras spänstighet och uthållighet.

Af under de senaste fyra åren (1903—1906) erhållna 27 remonter kunna 13 i dessa afseenden ej anses lämpliga till ridhästar för ingenjörofficerare i fält. Bristen på godt hästmateriel har gjort sig kännbar, såväl vid utbildningen i ridning, som särskildt under fälttjänstöfningar. Den nuvarande remonteringen vid Kungl. Göta ingenjörkår kan därför *ej* anses till fullo motsvara berättigade fordringar med afseende på hästarnas spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt som militärhästar.

2. En fortsatt remontering inom landet torde vara af den betydelse i militärt hänseende, att den bör af staten vidmakthållas, ty ett större antal ädla och för krigsbruk lämpliga hästar komma då att inom landet uppfödas och vid mobilisering stå till buds, hvarjämte dessa från början

äro acklimatiserade och mera förtrogna med landets terrängförhållanden än de som erhållas genom uppköp från utlandet.

Karlsborg den 15 april 1907.

AUG. THORSSELL.
Kårchef.

Sten Strömman.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Till svar å i skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323 framställda frågor, får jag härmed vördsamt anföra: *Svea trängkår.*

1. En stor del af de remonter, hvilka tilldelats trängen, hafva icke varit till fullo tillfredsställande; ofta hafva de varit små och, särskildt när sådana af ädlare härkomst någon gång tilldelats trängen, visat sig svaga samt individuellt af sämre beskaffenhet. Dessa förhållanden gifva möjligtvis stöd för den åsikten, att den nuvarande remonteringen icke kan anses fullt motsvara berättigade fordringar. Fordringarna å remonter för trängen synas hafva satts jämförelsevis lägre än å remonter för andra truppslag, hvilket skulle gifva vid handen, att tillgången å fullt lämpliga remonter för samtliga beridna truppslag icke är tillräcklig under nuvarande förhållande.

2. Afven om större ekonomiskt stöd från statens sida skulle kräfvas, torde i alla hänseenden vara af nöden, att allt göres för möjligheten af remontering inom landet af hästar lämpliga för arméns behof.

Marieberg den 11 april 1907.

N. G. HALLSTRÖM.
Kårchef.

Carl Möller.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Till åtlydnad af Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpeditions skrifvelse den 25 dennes, nr 323, får jag vördsamt besvara de i *Göta trängkår.*

sagda skrifvelse framställda frågor, med särskildt afseende fästadt vid kårens behof.

1. Den nuvarande remonteringen anser jag motsvara kårens behof med hänsyn till truppslagets fordringar beträffande hästarnes spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt såsom militärhästar, under förutsättning att såsom hittills tillräcklig lång tid kan anslås till remonternas utbildning, och att befälet, genom att fortfarande beredas tillfälle till deltagande i dressyren af oridna hästar, äger möjlighet att utbilda och skola sitt omdöme beträffande de fordringar, som kunna och böra ställas på hästar under olika ålders- och utvecklingsperioder, så att onödig öfveransträngning och förbrukning af hästarne så vidt möjligt förekommes.

2. Då så är förhållandet, synes det mig självklart, att fortsatt remontering inom landet i största möjliga utsträckning icke allenast är af stor betydelse i militärt hänseende, utan att densamma, äfven om den skulle kräfva större ekonomiskt stöd än för närvarande från statens sida, bör med alla till buds stående medel vidmakthållas, hvarigenom, i den mån uppfödning af varmblodiga hästar kan för landtbrukaren bereda någon vinst, importen af ädlare hästar helt naturligt ökas och hästmaterialet småningom torde kunna ytterligare förbättras, samt genom facklig organisation och ledning af hela landets hästafvel större likformighet i typerna vinnas.

Sköfde den 28 mars 1907.

S. FALK.
Kårchef.

Hj. Tannlund.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Norrlands trängkår.

Till åtlydnad af mig gifven befallning att insända svar å nedannämnda frågor får jag vördsamt anföra följande:

1. Kan den nuvarande remonteringen anses motsvara de beridna truppslagens berättigade fordringar beträffande hästarnas spänstighet och uthållighet samt lämplighet i öfrigt som militärhästar?

1. Vidkommande *spänstighet* och *uthållighet* är ej något att erinra.

Beträffande *lämplighet* för en trängkår är önskemålet:

att *typen* för trängremonten hädanefter blir en ej alltför oädel eller

alltför *liten vagnshäst,* som till följd af dessa egenskaper blifver användbar till såväl körning som ridning; och

att en à två verkliga *ridhästtyper* årligen tilldelas hvarje trängkår.

2. Kan, om så är förhållandet, möjligheten af en fortsatt remontering inom landet af lämpliga hästar för arméns behof anses vara af den betydelse i militärt hänseende, att densamma bör af staten vidmakthållas, äfven om härför skulle kräfvas större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande?

2. En fortsatt remontering inom landet synes vara önskvärd, men om skäl förefinnes för större ekonomiskt stöd från statens sida än för närvarande kan jag, i saknad af erfarenhet och kännedom om frågan i hela dess omfattning, ej afgifva ett på sakliga skäl grundadt svar.

Sollefteå den 5 april 1907.

G. W. v. HEIDEMAN.
Kårchef.

Carl Kruuse.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Skånska trängkåren.

Med anledning af skrifvelsen den 25 sistlidna mars, nr 323, angående remontering, får jag härmed vördsamt afgifva följande svar:

1 frågan. Ja, i de allra flesta fall. Det kan ju tänkas möjligheter, att mistag vid inköp af 3-åringar kunna göras, så att 5—6-åringen ej håller, hvad 3-åringen lofvade. Där detta redan anses kunna konstateras med 4-åringen, borde en sådan remont försäljas och icke utlämnas till regementena eller kårerna, ehvad truppslag de vara må.

2 frågan. Ja. Ju större ekonomiskt stöd från statens sida, som kan lämnas remonteringsstyrelsen, desto bättre för densamma att anskaffa fullgoda remonter. Dessutom komma dessa medel landet, hästuppfödarne, till godo, och då hästuppfödarne finna, att remonteringsstyrelsen, visserligen med ökade fordringar på exteriör, felfrihet och härstamning, betalar bra, anse de det med sin fördel förenligt att söka åstadkomma endast förstklassigt materiel.

Landskrona den 2 april 1907.

IVAR VIRGIN.
Kårchef.

H. G. Hamilton.

Till Statsrådet och Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Västmanlands trängkår.

Till svar å de i Kungl. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpeditions skrifvelse den 25 sistlidna mars, nr 323, giorda frågorna angående nuvarande och fortsatt remontering inom landet får jag vördsamt anföra:

att jag anser den nuvarande remonteringen beträffande hästarnas spänstighet, uthållighet och lämplighet i öfrigt hafva visat så goda resultat, att möjligheten af en fortsatt remontering inom landet, äfven med större uppoffringar från statens sida, bör vidmakthållas.

Sala den 22 april 1907.

G. H. SVANSTRÖM.
Kårchef.

N. G. Psilander.

Till Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet.

Östgöta trängkår.

Till svar å de frågor, hvilka, efter af chefen för Kungl. Stuteriöfverstyrelsen därom gjord anhållan, blifvit framställda, får jag vördsamt anföra:

1. Af till kåren ankomna remonter hafva nog under senaste tiden en hel del genom ringa utveckling och klen kroppsbyggnad visat sig mindre lämpliga som militärhästar, särskildt med hänsyn till att trängens hästar, om man undantager de för officerare afsedda, böra användas så väl till ridning med full fältvikt som till dragning med fältmässig belastning och under svåra vägförhållanden.

De 3-åringar, som direkt från uppfödaren hit ankommit, hafva ej kunnat sättas i full dressyr förrän ett påföljande år, hvarigenom kåren under ett år mer än eljest gått miste om motsvarande antal dugliga tjänstehästar.

Bäst synes därför vara, om remonterna hit ankomma såsom 4-åringar efter att under ett år först hafva varit uppställda vid remontdepå, dock under förutsättning, att de vid inköpet äro fullt kvalificerade 3-åriga militärhästar.

2. Remonteringen inom landet synes fortfarande böra fortsättas och kraftigt ekonomiskt understödjas, särskildt medelst utvidgning af depåerna.

Landskrona den 22 april 1907.

K. STERNER.
T. f. kårchef.

N. G. Kling.

Bil. 11.

Till Konungen.

Hushållningssällskapens ombuds yttrande 6/11 1908.

Genom nådig remiss den 30 oktober 1908 har Eders Kungl. Maj:t lämnat Hushållningssällskapens ombud tillfälle att yttra sig öfver en af Stuteriöfverstyrelsen hos Eders Kungl. Maj:t gjord underdånig framställning angående ändringar uti gällande hästpremieringsreglemente och i sammanhang därmed höjning af anslaget till prisbelöningar för hästar.

Ombuden, som tagit del af den underdåniga framställningen, få häröfver i underdånighet anföra följande.

Uti sin underdåniga framställning framlägger styrelsen till en början en historisk återblick, utvisande hurusom staten sedan lång tid tillbaka alltjämt funnit med sitt intresse förenligt att främja afveln af den ädla hästen och särskildt omhändertagit denna afvel, då den varit i stillastående eller tillbakagång, för att därigenom fortfarande kunna påräkna en säker tillgång inom landet på lämpliga hästar för arméns behof.

Under framhållande af att en sådan tidpunkt synes åter vara för handen, då staten måste särskildt stödja denna afvel, om icke dess fortgång skall äfventyras, föreslår styrelsen vissa ändringar uti §§ 16 och 17 i gällande hästpremieringsreglemente, afseende först och främst att trygga den ädla hästafvelns framtida utveckling och bestånd, men därjämte äfven att, beträffande de premieringsbara hästraserna, åstadkomma en tidsenligare ordning för penningpremiernas utgående än hittills kunnat ske.

Beträffande § 16, Afd. I A, Hingstar, föreslår styrelsen, att detta stadgande bör erhålla följande ändrade lydelse:

»Beskällare vid 4 års ålder eller däröfver må icke premieras med penningpris med mindre han enligt till nämnden aflämnad språngrulla, hvarom i § 10 punkt 2 a) sägs, inom det underdistrikt, där han uppvisas, under tiden från afslutandet af näst föregående års premieringsförrätt-

ningar inom underdistriktet betäckt, varmblodig hingst minst 10 och kallblodig hingst minst 20 ston, af med hingsten likartadt slag.»

Ombuden instämma uti hvad styrelsen sålunda föreslagit. Dock anse ombuden, att det af öfverstyrelsen föreslagna stadgandet, att de föreskrifna betäckningarna måste hafva ägt rum med sto *af likartadt slag med hingsten* blir synnerligen svårt att tillämpa framför allt å orter, där hästafveln står mindre högt, eller där till följd af särskilda förhållanden rena rasdjur icke såsom bruksdjur användas och där den ifrågavarande föreskriften enligt ombudens förmenande kan förorsaka ökade svårigheter för hingstens premiering. Med hänsyn till kontrollen skall en sådan bestämmelse alltid innebära stora svårigheter.

Beträffande vidare föreskrifterna uti *§ 16, Afd. II, Ston*, har öfverstyrelsen ansett synnerligen angeläget, att bland dessa inryckas särskilda bestämmelser, afseende att åt afveln bevara varmblodiga ston af klass I. Styrelsen har nämligen ansett enda sättet för bevarandet åt afveln utaf tillräckligt antal för remontuppfödning lämpliga ston vara att genom särskilda s. k. bevaringspremier ställa stoägaren i utsikt, att han, genom att behålla sitt ungsto i afvelsbruk, skall kunna erhålla så värdefulla premier, att den sammanlagda ekonomiska vinsten på så sätt kan blifva större än genom att försälja hästen redan som ungsto. Dessa s. k. bevaringspremier skulle emellertid endast utgå för »A-ston» af ädelt slag; och har styrelsen föreslagit, att § 16 II Ston skulle i anledning häraf erhålla i förslaget angifven förändrad lydelse.

Uti hvad Stuteriöfverstyrelsen sålunda föreslagit instämma ombuden på det lifligaste, dock föreslå ombuden, att beträffande klass I Ston det tillägg göres, att den i stadgandet afsedda förutsättning måste anses äga rum icke blott, då sto har föl vid sidan, utan jämväl då stoet är *synbart dräktigt*.

Ombuden tillåta sig emellertid fästa nådig uppmärksamhet därå, att jämväl för den kallblodiga hästafveln premier af ifrågavarande slag skulle vara af stor betydelse. I olika delar af landet dragas nämligen moderston af bästa slag från afveln dels genom export dels genom afyttrande inom landet. Ombuden våga icke ifrågasätta, att dessa pris skulle uppgå mer än till hälften, af hvad som för den ädla hästen ifrågasättes. Något bestämdt belopp till ökning af anslaget vid genomförande af sådan premiering för kallblodiga ston kunna ombuden icke uppgifva, men torde en beräkning därutinnan utan tidsutdräkt kunna föranstaltas. I anslutning härtill anhålla ombuden i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t behagade, med behjärtande äfven af den kallblodiga hästafvelns stora betydelse, göra jämväl den framställning om ökning i anslag, hvartill dessa intressens tillgodoseende kan gifva anledning.

I § 17 i reglementet har öfverstyrelsen föreslagit, att i premieringsordningen vissa ston af ädelt slag skola gå före vissa kallblodiga hästar. Af de sistnämnda har styrelsen främst upptagit för första gången betäckta ston af kallblodigt slag vid 4 och 5 års ålder (värdebokstaf A och B), därefter fölston af kallblodigt slag vid 4, 5, 6 och 7 års ålder (värdebokstaf A och B), fölston vid 8, 9 och 10 års ålder (värdebokstaf A och B) samt vidare beskällare af kallblodigt slag, hvarefter upptagits för första gången betäckta ston vid 4 och 5 års ålder samt fölston vid 4—10 års ålder (värdebokstaf C).

Äfven om för mindre delar af landet den föreslagna förändringen kan finnas önskvärd, anse ombuden den dock för landet i dess helhet icke tillrådlig. Särskildt tillåta sig ombuden fästa uppmärksamheten därå, att, då kallblodiga beskällare upptagits i näst sista rummet i premieringsordningen, denna bestämmelses genomförande skulle innebära en verklig fara för den kallblodiga hästafveln, särskildt hingsthållningen.

Slutligen hafva ombuden icke kunnat dela öfverstyrelsens uppfattning om lämpligheten att införa benämningen »stuteribok» i stället för »stambok».

I öfriga delar hafva ombuden icke haft något att erinra mot den underdåniga framställningen.

Remissakten återställes härjämte. Stockholm den 6 november 1908.

På Hushållningssällskapens ombuds vägnar:

Underdånigst

GILBERT HAMILTON.

Carl L. Bendix.

Till Konungen.

Hushållningssällskapens ombuds skrifvelse i nov. 1908.

I en vid Hushållningssällskapens ombuds nu pågående sammanträde väckt motion har herr F. Holmquist framställt förslag om inrättande af hästkonsulenter.

I föreliggande ämne har motionären anfört följande:

»Det kan icke bestridas, att intresset för den kallblodiga hästafveln i vårt land blifvit lifligt. Fyra län hafva sammanslutit sig för uppehållande af hingstuppfödningsanstalten å Wången, afsedd för uppfödning af hingstföl af nordsvensk ras. Sveriges Riksdag har uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit om åtgärders vidtagande för tillvaratagande af våra inhemska häststammar. Styrelsen för omförmälta anstalt har hos Kungl. Maj:t anhållit om beredande af understöd för hushållningssällskap (föreningar) i hela vårt land, hvilka sökte på olika orter på ett rationellt sätt föra hingstuppfödningsfrågan framåt. I denna framställning hafva ett stort antal hästvänner från olika delar af vårt land på det lifligaste instämt. För att emellertid de krafter, som sålunda ställt sig det syftet före att föra vår hästafvelsfråga framåt, måtte komma att arbeta målmedvetet, synes mig oeftergifveligt, att till deras förfogande ställas personer, som, utan att hindra det enskilda initiativet, med sakkunskap och oväld ägna sig åt frågans lösning. Jag har trott mig finna lämpligaste sättet att nå syftet uti inrättande af en eller flera hästkonsulenter med väsentligen de åliggganden, som i allmänhet inläggas i detta begrepp. Jag vill i detta sammanhang icke närmare ingå på formerna för deras verksamhet, ehuru jag anser uppenbart, att *en* sådan statskonsulent borde helt ägna sig åt den nordsvenska hästen».

Ombuden, som anse, att anställandet af under gemensam ledning stående hästkonsulenter för olika afvelsriktningar eller olika landsdelar, skulle blifva af stor betydelse för den svenska hästafvelns utveckling, få därför i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes efter nödig utredning taga frågan om inrättande af sådana konsulenter under ompröfning.

På Hushållningssällskapens Ombuds vägnar:

Underdånigst

GILBERT HAMILTON.

Carl L. Bendix.

Bil. 13.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 14 november 1908 anbefalld att afgifva utlåtande öfver hushållningssällskapens ombuds underdåniga framställning i fråga om inrättande af hästkonsulenter, får Stuteriöfverstyrelsen, på tillstyrkan af stuterikommissionen, som blifvit i ärendet hörd, i underdånighet åberopa, såsom varande fortfarande tillämpligt, hvad styrelsen uti sitt den 17 december 1901 till dåvarande Statsrådet och Chefen för Jordbruksdepartementet aflåtna yttrande, jämlikt härjämte fogade bestyrkta transsumt anfört och föreslagit rörande då ifrågasatt anställande af en eller flere instruktörer i hästskötsel. *Stuteriöfverstyrelsens utlåtande 16/3 1909.*

Den remitterade akten återställes härjämte. Stockholm den 16 mars 1909.

Underdånigst

FREDRIK WRANGEL.

Mart. Nyborg.

Bilagdt transumt.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Jordbruksdepartementet.

Sedan Herr Statsrådet uti skrifvelse till Kongl. Stuteriöfverstyrelsen den 16 sistlidne augusti anmodat Stuteriöfverstyrelsen ej mindre att inkomma med yttrande huruvida icke, i likhet med hvad beträffande boskapsskötsel och mejerihandtering m. fl. grenar af jordbruket och dess binäringar egde rum, staten lämpligen borde, i syfte att främja hästväsendets utveckling inom landet, anställa en eller flera instruktörer i hästskötsel, än äfven att därvid afgifva de förslag, hvartill Stuteriöfverstyrelsen kunde finna anledning, får Stuteriöfverstyrelsen härmed äran anföra följande.

Ehuru de förhållanden, hvarunder hästafveln och nötboskapsafveln inom vårt land bedrifvas, äro så olikartade, att åtgärder, som funnits på det ena området af behofvet påkallade, ej alltid kunna anses vara inom det andra området gagneliga eller lämpliga, finner emellertid Stuteriöfverstyrelsen anställandet af instruktörer för hästafvel vara, derest dessa instruktörers verksamhet på lämpligt sätt begränsas, af stor betydelse för

denna afvels befrämjande, och detta så mycket hellre, som den lifaktighet och det intresse, som numera utvecklas på hästafvelns område, synas mana till vidtagande från statens sida af alla åtgärder, som kunna vara egnade att derät lämna uppmuntran och stöd.

Emellertid finner Stuteriöfverstyrelsen anställandet af dylika instruktörer ej påfordras i fråga om alla de raser och typer, hvilka enligt förnyade nådiga reglementet för den med statsmedel understödda hästpremieringen den 23 november 1900 för närvarande utgöra föremål för premiering.

Hvad sålunda angår den ädla hästafveln, synes anställandet af instruktörer för befrämjandet af denna afvel ej vara att förorda. Ty dels torde vid uppfödandet af hästar utaf ädelt slag det personliga omdömet och den enskilda smaken hafva större berättigande än inom annan hästafvel, dels torde svårighet möta att finna någon instruktör, som vore för ett dylikt värf fullt qvalificerad samt jämväl besutte nödig auktoritet för att kunna på ett kraftigt sätt ingripa i fråga om nämnda afvel, hvars idkare, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, äro mindre benägna att följa utifrån kommande råd och anvisningar.

Beträffande därefter hästar af kallblodigt slag, får Stuteriöfverstyrelsen, i fråga först om hästar af s. k. Ardenner eller dessas typ, anföra, att uppfödarne af dylika hästar hafva själfva på ett förhållandevis så kraftigt sätt tagit ledningen af denna afvel om hand, i det att på deras eget initiativ en hela landet omfattande förening med gemensam stamboksföring och samma afvelsmål blifvit bildad, att anställandet af någon statens instruktör för denna gren af den kallblodiga hästafveln för närvarande ej synes vara af behofvet påkalladt.

Ifråga därefter om hästar af Clydesdale och dessas typ synes Stuteriöfverstyrelsen ej heller anledning vara för handen att för denna afvel, som för vårt land för närvarande torde vara af jämförelsevis mindre betydelse, nu förorda anställande af instruktör.

Hvad däremot vidkommer den norska eller nordsvenska hästtypen, finner Stuteriöfverstyrelsen förhållandena vara af väsentligen annan beskaffenhet. Nästan hvarje annat land har sökt att tillvarataga och utbilda något inhemskt hästslag. Sålunda har inom vårt grannland Danmark (Jutland) utvecklats en typ af arbetshäst utaf framstående beskaffenhet och detta på jämförelsevis kort tid. Till stor del torde detta lyckliga resultat kunna tillskrifvas den direkta ledning, som kommit afveln af det nu åsyftade, s. k. jutländska hästslaget till del i och med anställandet för densamma af en konsulent, genom hvars ledande och rådgifvande verksamhet en för denna afvel utstakad, bestämd plan kunnat följdriktigt genomföras. Då man numera inom vårt land vidtagit åtgärder för att tillvarataga hvad

som ännu finnes kvar af den s. k. nordsvenska hästen och genom noggrant urval och rationell uppfödning utveckla densamma, på det att man inom eget land må kunna i en framtid producera det hästmateriel, som i landets nordliga och mellersta delar erfordras dels såsom dragkraft för jordbruket, skogsskötseln och bergshandteringen, dels tilläfventyrs äfven för militärbruk, så synes detta glädjande och synnerligen behjärtansvärda sträfvande kunna lättare och säkrare förverkligas genom anställandet af en instruktör för denna gren af hästafveln.

— —

Därest Herr Statsrådet, i öfverensstämmelse med de af Stuteriöfverstyrelsen här ofvan uttalade åsikter, skulle anse skäl föreligga att hos Kongl. Maj:t utverka nådig proposition om anställande af dels en instruktör för befrämjandet af afveln utaf den s. k. nordsvenska hästen, dels ock — — — — — — — — — — — — får emellertid Stuteriöfverstyrelsen vidare anföra, att Styrelsen finner några sådana särskilda villkor, som för antagande till instruktör i boskapsskötsel föreskrifvits, icke böra för nu ifrågavarande instruktörer bestämmas, utan håller Stuteriöfverstyrelsen före, att erkänd praktisk erfarenhet och personliga anlag böra beträffande dessa instruktörer uppställas såsom de enda kompetensvillkoren.

Angående slutligen aflöningsförmånerna för de sålunda ifrågasatta instruktörerna, hvilka Stuteriöfverstyrelsen anser böra anställas endast på förordnande tills vidare, torde, enligt Styrelsens åsikt, en hvar af dem böra komma i åtnjutande af arfvode till belopp af tvåtusen kronor årligen, med rätt därjämte för dem att uppbära resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente; anseende Stuteriöfverstyrelsen sig emellertid böra framhålla, att de till Styrelsens disposition för närvarande ställda anslag icke lämna tillgång till gäldande af de utaf de ifrågasatta instruktörernas anställande föranledda kostnader, till hvilkas bestridande medel därför i förekommande fall torde böra från annat håll anvisas. Stockholm den 17 December 1901.

FREDRIK WRANGEL.

Mart. Nyborg.

I transsumerade delar rätt afskrifvet; intygar,
Ex officio,
Mart. Nyborg.
Sekret. hos Kungl. Stuteriöfverstyrelsen.

Bil. 14.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

Föreningens för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ 4/8 1903 aflåtna skrift.

Under de senaste åren har allmänheten alltmer fått blicken öppen för landets tillgångar och mer än hittills lärt sig uppskatta desamma, och till de företeelser, som bära vittne därom, torde äfven vara att hänföra sträfvandet och arbetet att tillvarataga de inhemska häststammarna, hvilket sträfvande nu nått därhän, att innevarande års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit om vidtagande af åtgärder för dessa häststammars omhuldande.

Vid ett sådant läge af frågan anser undertecknade förening, som har till ändamål att befrämja den svenska hästen inom Blekinge län, sig icke böra lämna tillfället obegagnadt att för Herr Statsrådet framlägga de åsikter, som den för sin del hyser rörande de lämpligaste åtgärderna för de inhämska häststammarnas tillvaratagande och förbättrande, och våga vi så mycket mer hoppas på en välvillig pröfning af dessa åsikter och skälen för desamma, som Herr Statsrådet oförtydbart ådagalagt intresse och sympatier för den fråga här föreligger.

Af alla åtgärder, som kunna vidtagas för befrämjandet af hästafveln, torde ordnandet af hingsthållningen intaga främsta rummet. I viss mån är det ju sörjdt därför genom hästpremieringarna, men såsom erfarenheten gifvit vid handen och såsom synes af bilagda grafiska framställning, (en dylik vore önskvärd för hela landet), torde en ordnad hingsthållning och befrämjandet af hästafveln icke kunna helt och hållet byggas på dessa premieringar, hvilkas verkningar helt naturligt inskränka sig till ganska begränsade områden. Platserna för hästpremieringarna äro nämligen i regeln förlagda till de mera centrala, bördigaste och tätast bebyggda delarne af landet, dit hästuppfödarna från skogsbygden ofta hafva flera mil, i hvarje fall allt för långt för att de af den ringa utsikten till belöning skola lockas att ditföra sina hästar för uppvisning.

Hvad Blekinge län beträffar, inskränker sig det för hästpremieringarna intresserade området hufvudsakligast till den 1 à $1^1/_2$ mil breda kuststräckan, såsom synes af bilagda karta. De å kartan befintliga röda cirk-

larna angifva de gårdar eller byar, hvarifrån de under de senaste 10 åren, 1893—1902, prisbelönta djuren varit. I flera socknar såsom Öljehult, Eringsboda, Sillhöfda, Torhamn, Sturkö, Tjurkö och Aspö har icke något enda djur blifvit prisbelönt, och hvad Kyrkhult och Ringamåla beträffar, så har det endast varit enstaka fall, 1 à 2 djur, som premierats under alla 10 åren, såsom i allmänhet äfven varit förhållandet i fråga om de utanför sagda kuststräcka befintliga gårdarna, då däremot flere af de inom nämnda kustområde markerade gårdarna årligen återkomma med ett eller flera djur.

Fördelningen af de premierade djuren är således för skogsbygden ännu ofördelaktigare, än hvad som framgår af kartan.

I dessa skogsbygder äfvensom på öarna använder man fortfarande i stor utsträckning 1 à 2-åriga hingstar till betäckning bland annat genom, att sådana släppas med ston på gemensamma beten. Hvilka tarfliga hästar, som genom sådant vårdslösande af afveln uppkomma, är man dagligdags i tillfälle iakttaga i Blekinges och Smålands städer.

I samma bygder befintliga hästar efter godkända norska hingstar skilja sig genom gröfre och starkare ben och bättre kroppsformer väsentligen från nämnda hästar, hvilkas bristfälliga beskaffenhet således icke vållas af naturförhållandena, hvilka tvärtom äro ganska gynnsamma för hästafveln isynnerhet med hänsyn till betena.

Att få nämnda klena hästar snarast möjligt ersatta af kraftigare och värdefullare sådana måste intressera enhvar, som icke är alldeles likgiltig för ökad nationalförmögenhet, ökadt allmänt välstånd och således än mer dem, som ifra för en kraftig nationell hästras.

För att råda bot på det här nämnda missförhållandet torde näppeligen vara annat att göra än att tillgripa samma medel, som sedan länge användts i flere länder, och för hvilka dessa länder hafva att tacka sin framstående hästafvel, nämligen att införa skatt på hingstar, som användas till betäckning af andra ston än ägarens egna och att stadga förbud på utsläppande af icke godkända hingstar — 1- à 2-åriga inbegripna — på gemensamma beten.

En sådan beskattning på hästafveln, som här afses, skulle kunna godtgöras genom högre anslag till premiering af godkända beskällare.

Ledningen af hästafveln skulle således efter vårt förmenande hafva till sin förnämsta uppgift att sörja för, att af de olika premieringsgilda hästraserna funnes ett tillräckligt antal fullgoda beskällare, och att inga andra än sådana användes. Redan för 75 år sedan framlade dåvarande chefen för stuterierna i riket, grefve M. Björnstjerna, ett dylikt förslag till ordnandet af hingsthållningen i sin år 1828 utgifna bok: »System för Sveriges hästkultur». Men tiden var då ännu icke mogen för ett sådant

förslag och torde knappast kunna sägas hafva blifvit det förrän de allra sista åren. Anskaffandet af tillräckligt antal beskällare för ett så fullständigt ordnande af hingsthållningen, som här afses, förutsätter nämligen uppfödning af beskällare inom landet, men att producera fullgoda hingstar inom våra landamären har emellertid endast till för kort tid sedan nästan ansetts som en omöjlighet. Vidare har den svenska hästen allt för mycket ringaktats, så att hvarje tal om en svensk häst nästan rent af förlöjligats, och med sådana hästar för ögonen som ofvan nämnts (efter 1 à 2-åriga hingstkladdar) har anledning till sådant förakt icke helt och hållet saknats för dem, som sett saken mera ytligt och icke tagit reda på orsaken till dessa hästars underhaltiga beskaffenhet. Ett fullständigt omslag i dessa förhållanden har emellertid nu inträdt.

Svenska hästen har upptagits bland de premieringsgilda hästraserna, och en uppfödningsanstalt för hingstar af inhemskt hästslag har med upplåtande af lämplig jordegendom från statens sida inrättats. Och här och hvar uttalar man sig för nödvändigheten af stadgande af förbud att utsläppa 1- à 2-åriga hingstar på gemensamma beten.

Vid upptagandet af svenska och norska hästen bland de premieringsgilda hästraserna torde det hafva varit önskvärdt om en ökning af antalet ledamöter i premieringsnämnderna medgifvits, så att hushållningssällskapen i de underdistrikt, där det anses erforderligt, fått utse två ledamöter i stället för endast en. Svenska hästen behöfver sin mera specielt intresserade målsman i premieringsnämnden lika mycket som de andra hästraserna. De af Kungl. Maj:t utsedde ledamöterna måste inom vissa distrikt anses hafva till speciell uppgift att bevaka den ädla hästafvelns angelägenheter och inom två distrikt äfven respektive hingstdepoters, och inom södra och mellersta Sverige torde ardennerintresset vid hästpremieringarna vara väl tillgodosedt, men icke så den svenska och norska hästens.

Denna brist skulle lämpligen kunna fyllas på här angifvet sätt.

I sådana distrikt eller underdistrikt, där den svenska eller norska hästen företrädesvis eller uteslutande skall premieras, bör det nuvarande antalet ledamöter vara tillräckligt.

Då hushållningssällskapen själfva finge bestrida den med det ökade antalet ledamöter förenade kostnaden, torde rättigheten att få utse 2 ledamöter i stället för 1 icke utöfvas i annat än de underdistrikt, där det verkligen anses behöfligt.

På grund af hvad här blifvit anfördt får föreningen vördsamt anhålla, det Herr Statsrådet ville vid behandlingen af riksdagens förenämnda skrifvelse taga under pröfning frågan dels om införande af skatt på beskällare och i så fall äfven om högre anslag till premieringen af hingstar, äfven-

som om förbud att å gemensamma beten utsläppa icke godkända hingstar — 1- à 2-åriga unghingstar inbegripna — dels om rättighet för hushållningssällskapen att, om de så önska, utse två ledamöter i premieringsnämnden i stället för en.

Förutom ofvanstående karta bifogas föreningens stadgar äfvensom förteckning öfver föreningens medlemmar och styrelseledamöter samt suppleanter jämte utdrag af protokollet vid föreningens sammanträde den 25 juli 1903.

Karlskrona den 4 augusti 1903.

Föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ.

Utan personlig ansvarighet.

Sven Arnoldsson. *Per Englesson.*

Bil. 15.

Till Konungen.

Blekinge läns hushållningssällskaps skrifvelse 6/5 1904.

Det gagnande inflytande som på landets hästafvel utöfvats af de med statsmedel understödda premieringarna torde för närvarande vara oomtvistadt, hvarjämte all anledning finnes till förhoppningar att genom Eders Kungl. Maj:ts förnyade reglemente af år 1900 mera enhetlighet i afvelsriktningarna kommer att vinnas och afvelns utveckling tvingas på rätta banor.

Bland de förhållanden, som ställa sig hindrande i vägen för premieringarnas fullt genomgripande inverkan på landets hästafvel i dess helhet, torde främst böra framhållas den stora tillgången på underhaltiga beskällare.

Inom de flesta län användas nämligen alltjämt såväl, undantagsvis, hingstar, hvilka vid premieringarna underkänts, som, isynnerhet i mera aflägsna och otillgängliga bygder, talrika aldrig uppvisade, ofta endast två—treåriga hingstar.

Dessa senares verkningar blifva så mycket mera omfattande som det är ytterst vanligt, att de företagsamme, men i hästafvelns grunder fullt okunnige, ägarne köra omkring i byarne erbjudande hingstarnes tjänst emot minimal afgift, och sådana resor utsträckas ock vanligen till distrikt, där godkända beskällare finnas.

Då ingen kontroll kan eller får utöfvas vare sig öfver hingstarnes kvalitet eller ras, inses lätt, hvilken hämmande inverkan de skola utöfva på en rationel hästafvel inom dessa trakter.

Den i ögonen fallande skada, som vållas af unghingstars och stons gemensamma betesgång, sådan denna ännu på vissa orter brukas, torde ej behöfva påpekas.

Då bland den större allmänheten insikten om dessa missförhållandens betydelse på senare tider synes hafva vunnit i klarhet, anser Blekinge läns hushållningssällskap för sin del tidpunkten vara inne, att genom lämpliga åtgärder söka råda bot för desamma.

Enär sällskapet icke vågar sträcka sina förhoppningar så långt som till införandet af besiktningstvång af hingstar i likhet med hvad fallet är inom vissa andra länder, anser sig sällskapet antydningsvis böra föreslå, att alla hingstar, som tillhandahållas såsom beskällare, beläggas med skatt, hvilken skatt oafkortad användes till hingstpremiering, på så sätt, att för premierade hingstar skattebördan neutraliseras. Öfvergångsvis kunde ju vid bristande tillgång af hingstar äfven sådana af låg klass tillsvidare godkännas och erhålla premier, exempelvis motsvarande halfva skattebeloppet.

Med stöd af ofvanstående, vågar Blekinge läns hushållningssällskap i underdånighet anhålla

att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga saken i öfvervägande och låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t finner lämpligast för Riksdagen föreläggas.

Karlskrona den 6 maj 1904.

Å Blekinge läns hushållningssällskaps vägnar:

Underdånigst

A. WACHTMEISTER.

Aug. Leijonhielm.

Bil. 16.

Till Konungen.

Uppsala läns hushållnings-sällskaps skrifvelse 22/7 1904.

Till hästafvelns höjande bidrager oomtvistligt den årliden återkomvande med statsmedel understödda hästpremieringen. Af flera anledningar verkar densamma dock icke så ingripande i detta afseende som önskvärdt vore. Bland förhållanden, som ställa sig hindrande i vägen härför och göra premieringens inflytande mindre effektivt, torde i främsta rummet böra framhållas den stora tillgången på underhaltiga beskällare. Den skada, dessa tillfoga hästafveln inom Uppsala län likasom inom flera trakter af

landet, är mycket afsevärd, dels direkt därigenom att de gifva upphof till en mängd dåliga hästar och beröfva de bättre hingstarna ett stort antal ston, dels ock indirekt därigenom att fruktan för konkurrensen med dem hindrar anskaffandet af dyrbarare mera framstående beskällare. Det vore därför i hög grad önskvärdt, om de undermåliga hingstarnas användning kunde förhindras. Våra nuvarande hjälpmedel mot detta onda hafva dock visat sig vara otillräckliga. På upplysningens och öfvertygelsens väg kan nog åtskilligt vinnas, och hästpremieringen likasom här och hvar bildade lokalföreningar och anställde hästkonsulenter hafva i detta hänseende haft ett godt inflytande, men de förmå dock icke motverka det onda så, att ett mera bestående resultat uppnås.

Vid sådant förhållande och med afseende på frågans vikt och betydelse vågar Uppsala läns hushållningssällskap i underdånighet anhålla

att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga saken i öfvervägande och låta vidtaga de åtgärder till begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, som kunna finnas lämpliga.

Uppsala den 22 juli 1904.

Underdånigst

BRÅKENHIELM.

Carl Björk.

Bil. 17.

Till Konungen.

Norrbottens läns hushållningssällskaps skrifvelse 27/8 1904.

I underdånig skrifvelse har Blekinge läns hushållningssällskap hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i nådigt ofvervägande de stora olägenheter, som med hänsyn till hästafvelns utveckling förorsakas af den stora tillgången på underhaltiga beskällare, och med anledning däraf låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t kan finna lämpligast för Riksdagen föreläggas.

Då den af Blekinge läns hushållningssällskap framhållna olägenheten i mycket hög grad gjort sig gällande äfven inom Norrbottens län, har Norrbottens läns hushållningssällskap vid sitt andra ordinarie årsmöte i Neder-Kalix denna dag beslutat att i underdånighet biträda den af Blekinge läns Hushållningssällskap hos Eders Kungl. Maj:t gjorda framställningen, men att på samma gång påpeka de säregna förhållanden, som sär-

skildt i öfverbygden göra sig gällande med hänsyn till kommunikationerna och på grund däraf äfven med hänsyn till lämpligheten af de utaf Blekinge läns hushållningssällskap antydningsvis föreslagna åtgärderna för det afsedda målets vinnande.

Norrbottens läns hushållningssällskap får därföre i underdånighet anhålla

att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande och låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t finner lämpligt för Riksdagen föreläggas samt att Eders Kungl. Maj:t därvid ville taga i nådigt öfvervägande de särskilda förhållanden, som på hästafvelns område göra sig gällande inom Norrbottens län.

Neder-Kalix den 27 augusti 1904.

Underdånigst

För Norrbottens läns hushållningssällskap:

KARL J. BERGSTRÖM.

Paul Hellström.

Bil. 18.

Till Konungen.

Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps skrifvelse 30/8 1904.

Det gagnande inflytande som på landets hästafvel utöfvats af de med statsmedel understödda premieringarna torde för närvarande vara oomtvistadt, hvarjämte all anledning finnes till förhoppningar att genom Eders Kungl. Maj:ts förnyade reglemente af år 1900 mera enhetlighet i afvelsriktningarna kommer att vinnas och afvelns utveckling föras in på rätta banor.

Emellertid finnas förhållanden, som ställa sig hindrande i vägen för premieringarnas fullt genomgripande inverkan på landets hästafvel i dess helhet och torde bland dem främst böra framhållas den stora tillgången på underhaltiga beskällare.

Inom de flesta län användas nämligen ännu såväl hingstar, hvilka vid premieringarna underkänts, som, i synnerhet i mera aflägsna och otillgängliga bygder, talrika aldrig uppvisade, oftast endast två-, treåriga hingstar.

Dessa senares verkningar blifva så mycket mera omfattande som det är ganska vanligt, att de företagsamma, men i hästafvelns grunder fullt okunnige ägarne köra omkring i gårdarne erbjudande hingstarnes tjänst emot minimal afgift, därvid jämväl utsträckande sina resor till distrikt, där godkända beskällare finnas.

Då ingen kontroll kan eller får utöfvas vare sig öfver hingstarnes kvalitet eller ras, inses lätt, hvilken hämmande inverkan de skola utöfva på en rationel hästafvel inom dessa trakter.

Den i ögonen fallande skada, som vållas af unghingstars och stons gemensamma betesgång, sådan den ännu på vissa orter brukas, torde ej behöfva påpekas.

Då bland den större allmänheten insikten om dessa missförhållandens betydelse på senare tider synes hafva vunnit i klarhet, anser Älfsborgs läns norra hushållningssällskap för sin del tidpunkten vara inne, att genom lämpliga åtgärder söka råda bot för desamma.

Enär sällskapet icke vågar sträcka sina förhoppningar så långt som till införandet af besiktningstvång af hingstar i likhet med hvad fallet är inom vissa andra länder, anser sig sällskapet antydningsvis böra föreslå, att alla hingstar, som tillhandahållas såsom beskällare, beläggas med skatt, hvilken oafkortad användes till hingstpremiering på så sätt, att för premierade hingstar skattebördan neutraliseras. Öfvergångsvis kunde ju vid bristande tillgång af hingstar äfven sådana af låg klass tillsvidare godkännas och erhålla premier, exempelvis motsvarande halfva skattebeloppet.

Med stöd af ofvanstående, vågar Älfsborgs läns norra hushållningssällskap i underdånighet anhålla,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga saken i öfvervägande och låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t finner lämpligast för Riksdagen föreläggas.

Venersborg den 30 augusti 1904.

Underdånigst
På Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps vägnar:

C. W. LOTHIGIUS.

Kr. von Sydow.

Bil. 19.

Till Konungen.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts skrifvelse den 8/12 1904.

Det gagnande inflytande på landets hästafvel, som utöfvats och alltjämt utöfvas af de med statsmedel understödda premieringarna torde för närvarande vara oomtvistadt, hvarjämte all anledning finnes till den förhoppning att genom Eders Kungl. Maj:ts förnyade reglemente för den med statsmedel understödda hästpremiering af år 1900 ytterligare enhet i afvelsriktningarna skall komma att vinnas.

Bland de förhållanden, som ställa sig hindrande i vägen för premieringarnas fullt genomgripande inverkan på landets hästafvel i dess helhet, torde främst böra framhållas den stora tillgången på underhaltiga hingstar.

Då ingen kontroll kan eller får utöfvas, vare sig öfver hingstarnes kvalitet eller ras, inses lätt, hvilken hämmande inverkan de skola utöfva på en rationell hästafvel inom de trakter, där dylika hingstar komma till användning.

Sant är visserligen att i vissa trakter bristen på fullgoda hingstar gör att äfven icke premieringsbara dylika här måste användas för häststammens bibehållande, men hos oss, liksom i Tyskland, där samma förhållande förekommer, torde genom lämpliga kontrollföreskrifter dylika hingstars inflytande på häststammen dock kunna neutraliseras.

På grund af ofvanstående vågar Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville taga frågan i öfvervägande samt låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form, Eders Kungl. Maj:t finner lämpligast, för Riksdagen föreläggas.

Hjelmsäter den 8 december 1904.

Underdånigst
På förvaltningsutskottets vägnar:

GILBERT HAMILTON.
Ordförande.

Ivar O. Wijk.

Bil. 20.

Till Konungen.

Östergötlands läns hushållningssällskaps skrifvelse 12/12 1904.

Med anledning af en skrifvelse från Blekinge läns hushållningssällskap angående behofvet af åtgärder emot underhaltiga hingstars användande till

afvel har Östergötlands läns hushållningssällskap sökt åstadkomma en utredning i hvad mån dylika hingstar anlitas inom hushållningssällskapets område. Det har därvid befunnits att 76 icke godkända hingstar under år 1904 betäckt 1,507 ston, medan under samma tid 65 godkända hingstar användts till 2,312 ston.

Dessa siffror, hvilka tala ett tydligt språk, hafva öfverraskat de allra flesta. Att en del opremierade hingstar inom länet upplåtits till afvel var en känd sak, men att antalet var så oerhördt stort och att så många ston af dem blifvit betäckta var säkert okändt.

Åtgärder i syfte att inskränka det myckna användandet af opremierade hingstar synas sålunda vara af behofvet synnerligen påkallade.

På grund häraf vågar Östergötlands läns hushållningssällskap i underdånighet instämma i Blekinge läns hushållningssällskaps anhållan:

att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga saken i öfvervägande och låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t finner lämpligast för Riksdagen föreläggas.

Linköping den 12 december 1904.

Underdånigst

å Östergötlands läns hushållningssällskaps vägnar:

L. DOUGLAS.

Wilh. Heyman.

Bil. 21.

Till Konungen.

Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts skrifvelse 12/12 1904.

De förhållanden på hästafvelns område, som föranledt Blekinge läns hushållningssällskaps framställning till Eders Kungl. Maj:t rörande åtgärders vidtagande emot underhaltiga hingstars upplåtande äro gällande äfven inom Västmanlands län.

De af statens hästpremieringsnämnd kasserade eller för denna nämnd aldrig uppvisade, underhaltiga beskällarne tillfoga länets hästafvel skada såväl därigenom, att de gifva upphofvet till ett afsevärdt antal underhaltiga hästar som ock på den grund, att de beröfva de bättre hingstarne en mängd ston. I flere orter har detta verkat därhän att man af fruktan

för konkurrensen med de sämre hingstarne ej ansett sig våga risken att anskaffa dyrbara och värdefulla beskällare.

Då det därjämte visat sig, att det arbete och de uppoffringar, som detta hushållningssällskap underkastar sig såväl för hästpremieringarna som också för att sätta länets hästafvelsförening i stånd till att bedrifva en gagnande verksamhet för hästafvelns höjande, ej förmå att i behörig grad inskränka användningen af de underhaltiga hingstarne, hvilka inom Västmanlands län torde i det närmaste uppgå till samma antal som de godkända beskällarnes, så vill Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott härmed uttala sin lifliga anslutning till syftet med den af Blekinge läns hushållningssällskap gjorda framställningen.

Enär Blekinge läns hushållningssällskap antydningsvis framhållit ett sätt för att förekomma den skada, som de underhaltiga hingstarne tillfoga hästafveln, nämligen därigenom, att alla hingstar, som upplåtas till allmänhetens ston, beläggas med en skatt, hvilken för godkända hingstar restitueras i form af premier, så tillåter sig utskottet framhålla, att om berörda förslag kan på ett praktiskt sätt genomföras, skulle det säkerligen på många håll åstadkomma en minskning af antalet underhaltiga hingstar, men sannolikt förmådde åtgärden ingenstädes att helt förebygga den stora skada dessa hingstar nu tillfoga hästafveln. På flere lifligt frekventerade orter inom Västmanlands och förmodligen också inom andra län är det nämligen som affär betraktadt så lönande att hålla billiga utskottshingstar, att man kan befara, att det missbruk, som ofta med alla till buds stående medel bedrifves för att skaffa dessa hingstar stor tjänstgöring, icke skulle ens genom en ganska hög skatt upphöra.

Ändamålet med hingstpremieringen torde också till en viss grad förfelas om den principen fortfarande blir gällande, att hingstägare äro berättigade upplåta äfven kasserade hingstar till afvelsändamål.

Utskottet vill därföre i främsta rummet uttala sig för önskvärdheten af att inom vårt land, liksom fallet är inom flere andra länder, införes ett besiktningstvång för alla de hingstar, som upplåtas för allmänt bruk.

Enär det möjligen kan antagas, att man icke inom alla trakter af landet är mogen för ett dylikt besiktningstvång med ty åtföljande straffbestämmelser för upplåtandet af kasserade hingstar och dessa åtgärder sålunda skulle på en del håll, särskildt till en början, förorsaka brist på beskällare, vill utskottet framhålla fördelen af, att en författning, eller eventuellt en lag härom träder i kraft efter Eders Kungl. Maj:ts beslut endast inom sådant område, inom hvilket förut genom vederbörande hushållningssällskap därom gjorts framställning.

Med anledning af hvad utskottet sålunda andragit, vågar utskottet härmed i underdånighet anhålla att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att omöjliggöra eller inskränka upplåtandet af underhaltiga beskällare till allmänhetens ston.

Västerås den 12 dec. 1904.

På Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskottets vägnar:

Underdånigst

CLAES WERSÄLL.

J. O. Bergstrand.

Bil. 22.

Till Konungen.

Värmlands läns hushållningssällskaps skrifvelse 21/12 1904.

Enär det inom Värmlands län visat sig och af ordföranden i III distriktets premieringsnämnd i dennes ämbetsberättelse vitsordats att det arbete, som på grund af Eders Kungl. Maj:ts förnyade reglemente för den med statsmedel understödda hästpremieringen den 23 november 1900 bedrifves för uppnående af enhetlighet i afvelsarbetet, i icke oväsentlig grad hindras genom den stora tillgången på underhaltiga beskällare, öfver hvilka någon kontroll med nu gällande bestämmelser icke kan utöfvas och hvilkas användande under sådana förhållanden visat sig innebära verkliga faror för en rationell hästafvel, så har det synts Värmlands läns Kungl. hushållningssällskap vara af nöden, att sådana förfoganden må kunna träffas, hvarigenom bot på här antydda missförhållanden kan rådas. Då detta mål endast torde kunna vinnas på lagstiftningsväg, så får Värmlands läns Kungl. hushållningssällskap i djupaste underdånighet anhålla,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga detta ärende i öfvervägande och låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t finner lämpligt för Riksdagen föreläggas.

Karlstad den 21 december 1904.

Underdånigst

För Värmlands läns Kungl. hushållningssällskap:

GERH. DYRSSEN.

Ordförande.

Axel Låftman.

Till Konungen. *Bil. 23.*

Gäfleborgs läns hushållningssällskaps skrifvelse 22/12 1904.

Med öfverlämnande i afskrift af en till Konungen ställd underdånig skrifvelse angående begränsning af rättigheten att tillhandahålla underhaltiga hingstar för betäckning, hade Blekinge läns hushållningssällskap anhållit, att Gäfleborgs läns hushållningssällskap ville till Kungl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse i samma eller liknande form och syfte som den af Blekinge läns hushållningssällskap ingifna, och får Gefleborgs läns hushållningssällskap med anledning häraf i underdånighet anhålla

att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare lämpligen bör äga rum samt i sådant fall till Riksdagen framlägga det förslag, som däraf kan påkallas.

Gefle den 22 december 1904.

Underdånigst

På Gäfleborgs läns hushållningssällskaps vägnar:

HUGO E. G. HAMILTON.

Agathon Westman.

Till Konungen. *Bil. 24.*

Kronobergs läns hushållningssällskaps skrifvelse 12/1 1905.

Sedan Blekinge läns hushållningssällskap med öfverlämnande af bilagda afskrift utaf dess till Eders Kungl. Maj:t ingifna underdåniga skrifvelse rörande åtgärder emot underhaltiga hingstars användande till afvel, anhållit att Kronobergs läns hushållningssällskap måtte till Eders Kungl. Maj:t ingå med skrifvelse i samma eller liknande syfte, så får Kronobergs läns hushållningssällskap, som jämväl med hänsyn till förhållandena inom Kronobergs län finner åtgärder i berörda syfte af verkligt behof påkallade, härmed i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga saken i öfvervägande och låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t finner lämpligast för Riksdagen föreläggas.

Växjö den 12 januari 1905.

Underdånigst

På Kronobergs läns hushållningssällskaps vägnar:

C. W. E. von OELREICH.

Aaby Ericsson.

Till Konungen. *Bil. 25.*

Kalmar läns södra hushållningssällskaps skrifvelse 16/1 1905.

Hos Eders Kungl. Maj:t dristar Kalmar läns södra hushållningssällskap med fullkomligt instämmande i den underdåniga framställning, som Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjort rörande begränsning af rättigheten att hålla beskällare, och i öfverensstämmelse med detsamma underdånigst hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville taga denna fråga i öfvervägande samt låta utarbeta förslag rörande förenämnda begränsning, att i den form, Eders Kungl. Maj:t finner lämplig, för Riksdagen framläggas.

Kalmar den 16 januari 1905.

Underdånigst

Å sällskapets vägnar:

O. TRÄGÅRDH.

Carl Gethe.

Till Konungen. *Bil. 26.*

Örebro läns hushållningssällskaps skrifvelse 8/2 1905.

Sedan Örebro läns Kungl. hushållningssällskap erhållit del af den underdåniga skrifvelse (i afskrift), som Blekinge läns Kungl. hushållningssällskap förlidet år till Eders Kungl. Maj:t aflåtit med begäran om åtgärders vidtagande emot underhaltiga hingstars användande till afvel, får Örebro läns Kungl. hushållningssällskap, med instämmande uti hvad som af Blekinge läns hushållningssällskap anförts ifråga om syftemålet med dess underdåniga framställning, i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga de åtgärder, som kunna leda till vinnandet af ifrågavarande syfte.

Örebro den 8 februari 1905.

Underdånigast

Å hushållningssällskapets vägnar:

FABIAN DE GEER.

B. Lindblad.

Bil. 27.

Till Konungen.

Värmlands läns hushållningssällskaps skrifvelse 27/2 1906.

Hos Eders Kungl. Maj:t hafva hushållningssällskapens ombud i underdånig skrifvelse den 10 november 1905 hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga under pröfning om och i hvad mån åtgärder böra vidtagas för en framgångsrik hästafvel inom riket. Värmlands läns Kungl. hushållningssällskap, som i likhet med öfriga hushållningssällskap fått vidkännas de för hästafveln menliga följderna af att hingstar, som icke blifvit godkända, i stor omfattning begagnas såsom afvelsdjur och som ser sina ansträngningar för hästafvelns befrämjande inom länet i afsevärd grad neutraliseras genom sådana hingstars oförhindrade användande, håller före, att det kraftigaste medlet till rådandet af bot för det onda, som å detta område hotar att vinna allt större utbredning, vore införande af besiktningstvång, såsom redan lär hafva skett i flere länder inom Europa.

Då emellertid hushållningssällskapet icke lämpligen torde böra framställa något bestämdt förslag i detta syfte, så får hushållningssällskapet härmed i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t taga under pröfning om och i hvad mån åtgärder böra vidtagas ej mindre för att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa än äfven för att tillvarataga och sprida goda inom landet uppfödda hingstar, så att desamma komma afveln till nytta.

Karlstad den 27 februari 1906.

Underdånigst

För Värmlands läns Kungl. hushållningssällskap:

GERH. DYRSSEN,
Ordförande.

Axel Låftman.

Bil. 28.

Till Konungen.

Kalmar läns södra hushållningssällskaps skrifvelse 26/3 1906.

Sedan enligt till Kalmar läns södra hushållningssällskap ingånget meddelande hushållningssällskapens ombud vid sammanträde i november månad nästlidet år uti underdånig skrifvelse den 10 i berörda månad

hemställt, det täcktes Eders Kungl. Maj:t taga under pröfning, om och i hvad mån åtgärder borde vidtagas ej mindre för att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa, än äfven för att tillvarataga och sprida goda inom landet uppfödda hingstar, så att desamma kunde komma afveln till nytta, får hushållningssällskapet härmed i underdånighet tillkännagifva, att sällskapet beslutit för sin del instämma i nyssberörda underdåniga hemställan.

Kalmar den 26 mars 1906.

Underdånigst:

O. TRÄGÅRDH.

Oscar Cassel.

Bil. 29.

Till Konungen.

Kristianstads läns hushållningssällskaps skrifvelse 21/6 1906.

Kristianstads läns Kungl. hushållningssällskap, som vid sitt ordinarie sammanträde den 12 juni detta år tagit del af en af hushållningssällskapens ombud aflåten underdånig skrifvelse med begäran att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga under pröfning om och i hvad mån åtgärder böra vidtagas, ej mindre för att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa, än äfven för att tillvarataga och sprida goda inom landet uppfödda hingstar, så att desamma kunna komma afveln till nytta, beslöt att i underdånig skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t uttala sin fulla anslutning till förutnämnda skrifvelse, då hästafveln äfven inom Kristianstads län lider mycket af de missförhållanden, som af ombuden påpekats.

Kristianstad den 21 juni 1906.

På hushållningssällskapets vägnar:

Underdånigst

LOUIS DE GEER.

V. Ekerot.

Till Konungen.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps skrifvelse 9/7 1906.

Genom Eders Kungl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente för den med statsmedel understödda hästpremieringen af år 1900 har uträttats mycket godt för hästafvelns befrämjande inom riket, men ännu finnes ett stort hinder för hästafvelns utveckling så som denna borde och kunde ske.

Det finnes nämligen tyvärr alltför många underhaltiga och till afvel helt otjänliga beskällare, hvilka af allmänheten anlitas dels i följe af den billiga afgift, hvarför de tillhandahållas, dels äfven enär mången af okunnighet och bekvämlighet anlitar en sådan hingst om närboende i stället för att genom en något längre resa få fördelen af en fullgod hingst.

I många trakter, isynnerhet där ej genom ett längre planmässigt afvelsarbete med enbart goda hingstar erhållits påtagliga, goda ekonomiska resultat, är språngafgiftens storlek af stor betydelse, så att stoägare alltför ofta nöja sig med en underhaltig hingst för att spara några kronor i språngafgift.

Då många af dessa underhaltiga hingstar aldrig ha uppvisats vid någon premiering och sålunda ej af premieringsnämnden kunnat kasseras, så har allmänheten ej heller genom en sådan åtgärd kunnat varnas för att begagna dem.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap har i likhet med öfriga hushållningssällskap offrat stora summor för att dels själfva inköpa dels genom räntefria lån och på annat sätt uppmuntra enskilde att inköpa och tillhandahålla goda beskällare, men detta oaktadt är tillståndet långt ifrån tillfredsställande, hvadan andra kraftigare verkande medel torde behöfva anlitas, om hästproduktion inom riket skall kunna bli hvad den borde.

Hushållningssällskapet tillåter sig ej bedöma huruvida lämpligaste sättet vore att i likhet med flera af Europas större, hästproducerande länder införa tvångsbesiktning för alla afvelshingstar eller om det vore till fyllest att på sätt Blekinge läns hushållningssällskap i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t föreslagit, införa skatt å alla till afvel använda hingstar, hvilken skatt sedan återginge i form af premier till de hingstar som godkänts, likasom ej heller i hvad mån och på hvad sätt ett ingripande från statens sida vore behöfligt för anskaffande och tillhandahållande af goda afvelshingstar i de orter, som ha för stor brist därå, utan får Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap endast med framhållande af det allvarliga behofvet af att något åtgöres till afhjälpande af ofvan påpekade olägenheter och brister i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl.

Maj:t taga under ompröfning om och i hvad mån åtgärder böra vidtagas ej mindre för att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa än äfven för att tillvarataga och sprida goda inom landet uppfödda hingstar, så att desamma kunna komma afveln till nytta och minska bristen på goda hingstar.

Göteborg den 9 juli 1906.

Underdånigst

För Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap:

GUST. LAGERBRING.

Erik M. Koch.

Bil. 31.

Till Konungen.

Uppsala läns hushållningssällskaps skrifvelse 18/12 1906.

I anslutning till en af Blekinge läns hushållningssällskap under år 1904 till Eders Kungl. Maj:t aflåten underdånig skrifvelse, med anhållan att Eders Kungl. Maj:t täcktes utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, hafva hushållningssällskapens år 1905 församlade ombud i underdånig skrifvelse den 10 november 1905, under framhållande bland annat af svårigheten för hingstuppfödare att på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt tillgodogöra sig inom landet födda hingstar, anhållit, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att tillvarataga och sprida goda inom landet födda hingstar, och hafva ombuden därjämte i skrifvelse samma den 10 november 1905 till Uppsala läns hushållningssällskap hemställt, att sällskapet, i den mån så ej redan skett, ville taga ifrågavarande angelägenhet under ompröfning.

Denna berörda fråga är utan allt tvifvel af den största betydelse för hästförädlingen. Förslag i olika riktningar till lösning af densamma hafva också framkommit, gående bland annat ut på att alla hingstar, hvilka tillhandahållas såsom beskällare, skulle beläggas med skatt, och på att besiktningstvång, såsom i flera andra länder skett, äfven skulle hos oss införas. Och ostridigt är, att något bör göras för att motverka begagnandet af opremierade, underhaltiga hingstar.

Särskildt önskvärdt är att så mycket som möjligt på öfvertygelsens väg söka förmå den hästuppfödande allmänheten att i vida högre grad, än nu är förhållandet, använda premierade och för hvarje särskildt ändamål lämpliga hingstar.

Likaså skulle en mer utsträckt användning af frisedlar helt visst i hög grad medverka, att de premierade hingstarne vunne ökad användning. Särskildt den mindre jordbrukaren ser nämligen vanligen i första rummet på språngafgiftens storlek och i andra rummet på hingstens lämplighet och värde som afvelsdjur. Men en utsträcktare utdelning af frisedlar kräfver ökade anslag. De medel, som äro ställda till premieringsnämndens förfogande, äro nämligen med den ganska inskränkta frisedelsutdelning, som nu äger rum, otillräckliga för belöningar till alla hästar, som premieringsnämnden anser förtjäna pris, och måste årligen ett ganska stort antal blifva därifrån uteslutna af brist på medel. Ifrågasättas kan emellertid, huruvida icke de för premieringen disponibla medlen skulle åstadkomma större nytta, om de blefve använda till inlösen af frisedlar, som utlämnades till ett stort antal ston, än då de, såsom för närvarande är förhållandet, åtgå till relativt höga premier åt ett fåtal. Säkert skulle äfven, om stoägaren hade utsikt att åtminstone i en frisedel få någon valuta för sitt besvär med stoets framförande till premieringsplatsen, ett vida större antal ston, än hvad nu är fallet, blifva uppvisadt.

Kunde denna princip vinna anslutning och tillämpning samt utvecklas, så att särskild besiktning af ston distrikt- eller sockenvis ägde sum, därvid frisedlar blefve utdelade till samtliga godkända ston utan afseende på åldern, skulle, förutom garanti att stoet fördes till premierad och lämplig hingst, målet — utrotandet af opremierade hingstar — på ett enkelt och humant sätt kunna vinnas. Härigenom blefve måhända äfven penningpris till hingstar öfverflödiga, då hingsthållningen genom en säker och ökad inkomst af inlösta frisedlar till bestämda pris, beroende på hingstens värdebokstaf, blefve mera lönande. Och skulle tvifvelsutan härigenom äfven skapas en ökad tillgång på lämpliga beskällare.

Inom Uppsala län har under ett flertal år länets hästafvelsförening med af hushållningssällskapet lämnadt understöd grundat sin verksamhet för den ädla hästafvelns förbättrande så godt som uteslutande på utdelning af frisedlar, och har sättet till alla delar visat sig godt och tillfredsställande.

Ehuru visserligen inom Uppsala län någon afsevärd brist på godkända beskällare af de inom länet premieringsbara raserna för närvarande icke är rådande, om ock fördelningen inom olika delar af länet icke är fullt tillfredsställande, framgår dock af språngrullorna, att de enskilda hingstarne icke vinna önskvärd användning. Vid innevarande års premie-

ring visade nämligen språngrullorna för 57 stycken, enskilda tillhöriga hingstar i medeltal blott 27 ston för hvarje beskällare — ett i sanning nedslående resultat. Äfven på grund af ett sådant sakförhållande synes man kunna ifrågasätta, huruvida icke hingsthållarne skulle vara bättre tillgodosedda, om premieringsnämnden vore i tillfälle att i större utsträckning, än nu sker, utdela frisedlar, än att, såsom för närvarande är förhållandet, begåfva hingstägaren med en kontant penningsumma.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, får Uppsala läns hushållningssällskap, med instämmande i hushållningssällskapens ombuds ofvan omförmälda skrifvelse, i underdånighet hemställa,

det täcktes Eders Kungl. Maj:t taga under pröfning, om och i hvad mån åtgärder böra vidtagas ej mindre för att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa, än äfven för att tillvarataga och sprida goda inom landet uppfödda hingstar, så att dessa kunna komma afveln till nytta.

Uppsala den 18 december 1906.

Underdånigst

FR. RIDDERBJELKE.

Carl Björk.

Bil. 32.

Till Konungen.

Hushållningssällskapens ombuds skrifvelse 10/11 1905.

Uti en till Eders Kungl. Maj:t under år 1904 aflåten skrifvelse har Blekinge läns hushållningssällskap i underdånighet anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare.

Vid hushållningssällskapens ombuds sammanträde innevarande år har med föranledande af förenämnda skrifvelse ombudet för förenämnda hushållningssällskap, herr L. M. Kruse, väckt motion, däruti anhållits, att hushållningssällskapens ombud ville hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om lag i berörda syfte.

Till stöd för motionen har motionären framhållit, att denna fråga vore af allra största betydelse, för att hästförädlingen skulle kunna gå stadigt framåt och ej, efter att hafva gjort ett betydligt framsteg, åter ryckas tillbaka. Under framhållande att hushållningssällskapet i fråga väl

icke framburit något bestämdt förslag men antydningsvis föreslagit, att alla hingstar, hvilka tillhandahölles såsom beskällare, skulle beläggas med skatt samt att denna skatt skulle oafkortad användas till hingstpremiering på så sätt, att för premierade hingstar skattebördan neutraliserades, har motionären vidare anfört:

»Man vågade icke sträcka sina förhoppningar så långt som till besiktningstvång.

Den kritik, som i landtbrukspressen varit synlig efter förenämnda skrifvelses offentliggörande, hade nästan utan undantag hållit före, att besiktningstvång vore det enda rätta. Med all säkerhet skulle också detta blifva det mest verksamma medlet och måhända vore klokast att genast taga steget fullt ut. I de flesta andra länder på kontinenten vore besiktningstvång infördt.»

Den största svårigheten för ordnandet af hingstfrågan låge emellertid i risken för att brist på tillräckligt antal beskällare skulle uppstå. Motionären hölle dock före, att snart nog en mera lönande hingsthållning för godkända hingstar än hvad nu på flera orter vore förhållandet skulle framkalla premiehingstar, samt hemställer, huruvida det skulle vara någon skada, om under någon tid uppfödningen af föl efter underhaltiga hingstar skulle minskas. Det vore dock tydligt, att stat och hushållningssällskap måste förena sig i anskaffandet af större hingstmateriel. På det att inom trakter, där allt för stor hingstbrist skulle befaras, öfvergången ej skulle blifva allt för brådstörtad, framhåller motionären slutligen, att det skulle vara lämpligt, att en eventuell lag inom de olika länen tillämpades, först sedan vederbörande hushållningssällskap därom gjort ansökan.

I anslutning till Blekinge läns hushållningssällskaps skrifvelse och med föranledande af förenämnda äfvensom en annan af samma förslagsställare väckt motion till hästafvelns befrämjande få hushållningssällskapens nu församlade ombud underställa detta ärende Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, samt därvid anföra följande:

Det torde vara allmänt kändt att inom de flesta delar af landet i stor utsträckning till afvel användas opremierade eller ej ens för premieringsnämnderna uppvisade hingstar, af hvilka flertalet torde vara af synnerligen underhaltig beskaffenhet. Detta kan ej annat än leda till stor skada för landets hästafvel, i det att därigenom den befintliga häststammen försämras och de ansatser, som från statens och enskildas sida göras till hästafvelns förbättrande, i hög grad motarbetas. Genom de lägre språngafgifter, som betingas för dessa opremierade hingstar, borttages en välbehöflig inkomst för innehafvare af dyrbara och kvalificerade hingstar, hvadan hållandet af dylika blir allt mindre ekonomiskt fördelaktigt.

Det torde följaktligen vara obestridligt, att något måste göras för att motverka begagnandet af opremierade underhaltiga hingstar. Flera sätt härför kunna tänkas. Blekinge läns hushållningssällskap har antydt, att målet kunde nås genom på särskildt sätt afpassad beskattning å hingstar. Den ofvan omförmälde motionären har föreslagit utfärdandet af en lag i syfte att hindra utlegandet af opremierade hingstar för afvel. Jämväl på öfvertygelsens väg torde mycket vara att vinna. Om allmänheten t. ex. vid hästpremieringstillfällen finge i populära och sakrika föredrag upplysning, i hvad som hör till rationell hästafvel, skulle detta säkerligen bidraga till densammas höjande. Ombuden anse sig dock ej böra framkomma med något positivt förslag härutinnan, utan öfverlämna frågan i hela dess vidd till Eders Kungl. Maj:ts afgörande.

Ombuden anse sig dock böra i detta sammanhang framhålla, att för närvarande torde inom landet ej finnas tillräckligt antal och på tillräckligt många ställen utstationerade hingstar af fullgod kvalitet, hvadan, i sammanhang med vidtagande af åtgärder för att hindra användandet af de underhaltiga hingstarne, det torde vara af nöden att vidtaga åtgärder för fyllande af bristen på förstklassiga hingstar. Särskildt torde stor brist råda på hingstar, som äro lämpliga för afvel af lättare, för det mindre jordbruket dugliga brukshästar. Med lifligt erkännande af de åtgärder, som inom de nordliga länen vidtagits för den inhemska hästafvelns befrämjande, tro ombuden dock, att det inom landet i öfrigt befintliga hingstmaterialet icke så, som kunde ske, tillvaratages och begagnas. Hingstuppfödare härstädes mötas af stora svårigheter, enär inom landet födda hingstar, om ock af premieringsnämnd godkända och premierade, betraktas med ett visst misstroende, så att de endast med svårighet kunna försäljas och vanligen endast till underpris. Medan en mängd ägare af opremierade hingstar landet rundt hafva god förtjänst af sina djur, nödgas ofta en mindre brukare med förstklassigt sto, som lämnar godkänd afkomma, kastrera sina hingstar. Detta misstroende mot inom landet födda hingstar torde böra genom lämpliga åtgärder bortarbetas, så mycket mera som sannolikhet finnes för, att inom landet uppdragna djur böra vara för detsamma mera passande såsom med våra förhållanden vanda. Ombuden anse fördenskull, att åtgärder böra vidtagas för att tillvarataga och sprida hingstmateriel efter inom landet befintliga hästar. Ett bidrag till denna frågas lösning skulle vara om t. ex. staten iklädde sig en viss risk för uppfödandet af svenska hingstar genom att utbetala ersättning till ägare af utaf premieringsnämnd godkändt föl, som efter ett eller annat år måste kastreras.

Med anledning af hvad ombuden sålunda anfört, få ombuden i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t taga under pröfning om och i hvad mån åtgärder böra vidtagas ej mindre för att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa än äfven för att tillvaratagа och sprida goda inom landet uppfödda hingstar, så att desamma kunna komma afveln till nytta.

Stockholm den 10 november 1905.

På ombudens vägnar:

Underdånigst

GILBERT HAMILTON.

Carl L. Bendix.

Bil. 33.

Till Konungen.

Stuteriöfverstyrelsens utlåtande 19/11 1906 i ant. af åtskilliga framställningar om införande af bestämmelser, afseende begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare.

Uti underdånig skrifvelse den 6 maj 1903 har Riksdagen hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anfört, att — *(den här uteslutna delen af skrifvelsen berör frågan om inhemska häststammar och finnes införd uti bil. 3 å sid. 192 o. f.)* — *inhemska hästafvel.*

Genom nådig remiss den 15 maj 1903 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt Stuteriöfverstyrelsen att i anledning af hvad Riksdagen sålunda anfört, afgifva underdånigt utlåtande.

Vidare har uti en till statsrådet och chefen för Eders Kungl. Maj:ts Jordbruksdepartement ställd skrift »föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ» — under framhållande, att, sedan Riksdagen hos Eders Kungl. Maj:t anhållit om åtgärder för tillvaratagande af de inhemska häststammarne, föreningen, som hade till ändamål att befrämja den »svenska hästen» inom Blekinge län, vid sådant förhållande ansett sig icke böra lämna tillfället obegagnadt att framlägga de åsikter, som den för sin del hyste rörande de lämpligaste åtgärderna för de inhemska häststammarnes tillvaratagande och förbättrande — i sådant hänseende anfört, bland annat, att af dylika åtgärder främst borde ifrågakomma ordnandet af hingsthållningen; att härför visserligen vore i viss mån sörjdt genom hästpremieringarna, men att, då dessa,

enligt föreningens åsikt, sträckte sina verkningar endast till trakterna nära omkring premieringsplatserna, hvilka i regel vore förlagda till de mera centrala, bördiga och tätast bebyggda orterna, dit hästuppfödarne från skogstrakterna och öarna på grund af stort eller svårframkomligt afstånd och ringa utsikt till prisbelöning sällan kunde infinna sig med sina hästar, andra åtgärder måste vidtagas, som berörde äfven dessa områden, hvarest fortfarande 1- à 2-åriga hingstar i stor utsträckning användes till betäckning, i det att de, jämte stona, utsläpptes på gemensamma beten; att man dagligen i städerna i Blekinge och Småland vore i tillfälle att se, hvilka tarfliga hästar genom sådant vårdslösande af afveln uppkommit; att man å andra sidan funnit, att dessa hästars bristfälliga beskaffenhet icke vållats af naturförhållandena å uppfödningsorterna, hvilka tvärtemot, synnerligast med hänsyn till betena, befunnits gynnsamma för hästafveln, såsom ock framginge af den ganska goda afkomma, som erhållits i de fall godkända norska hingstar kommit till användning; att till rådande af bot på de påpekade missförhållandena näppeligen återstode annan utväg än att tillgripa det i flera länder med godt resultat pröfvade medlet att införa skatt å hingstar, hvilka användes till betäckning af andra ston än de hingstägaren själf tillhöriga, äfvensom att stadga förbud mot utsläppandet af icke godkända hingstar, 1- och 2-åriga hingstar däri inbegripna, på de gemensamma betena; att en sådan beskattning på hästafveln skulle kunna godtgöras genom högre anslag till premiering af godkända beskällare; att ledningen af landets hästafvel således skulle hafva till sin förnämsta uppgift att tillse, att af de olika premieringsbara hästraserna funnes ett tillräckligt antal fullgoda beskällare och att endast sådana användes till afvel; att vidare sedan den »svenska» och norska hästen uppförts bland de premieringsgilda hästraserna, föreningen funnit önskvärdt att antalet ledamöter i premieringsnämnderna ökades, så att hushållningssällskapen i de underdistrikt, hvarest det vore erforderligt, komme i tillfälle att utse två ledamöter i stället för en, på det att äfven den »svenska» och norska hästen, i likhet med hvad fallet vore med den ädla hästen och ardennerhästen, måtte få sin mera speciellt intresserade målsman i nämnden; samt att på grund af hvad sålunda anförts föreningen anhölle att, vid behandlingen af Riksdagens förenämnda underdåniga skrifvelse, jämväl toges under ompröfning dels frågan om skatt på beskällare och i så fall äfven om högre anslag till premieringen af hingstar äfvensom om förbud att å gemensamma beten utsläppa icke godkända hingstar, dels ock frågan om rättighet för hushållningssällskapen att, om de så önskade, utse två ledamöter i premieringsnämnden.

Med öfverlämnande den 12 augusti 1903 af förberörda skrift jämte därtill hörande handlingar, har dåvarande t. f. chefen för Eders Kungl. Maj:ts Jordbruksdepartement anmodat Stuteriöfverstyrelsen att taga hvad däruti anförts i öfvervägande vid afgifvande af det genom förberörda nådiga remiss den 15 maj 1903 infordrade underdåniga utlåtande;

hvarjämte Eders Kungl. Maj:t — — — — — — — — — — —
— —

(den här uteslutna delen af skrifvelsen berör frågan om inhemska häststammar och finnes införd uti bil. 3 å sid. 194 o. f.) — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — åtgärd föranleda.

Under åberopande i de flesta fall af förberörda utaf »föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ» ingifna skrift, hafva efter hand ett flertal af landets hushållningssällskap till Eders Kungl. Maj:t inkommit med särskilda underdåniga framställningar därom, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande och låta utarbeta förslag rörande begränsning af rättigheten att tillhandahålla beskällare, att i den form Eders Kungl. Maj:t funne lämpligt Riksdagen föreläggas;

Och har Eders Kungl. Maj:t anbefallt Stuteriöfverstyrelsen att öfver dessa underdåniga framställningar afgifva underdånigt yttrande, i det att Eders Kungl. Maj:t för sådant ändamål i nåder remitterat, den 16 maj 1904 en underdånig framställning i ämnet från Blekinge läns hushållningssällskap, den 27 juli 1904 en dylik från Uppsala läns hushållningssällskap, den 3 september 1904 en dylik från Älfsborgs läns norra hushållningssällskap, den 11 oktober 1904 en dylik från Norrbottens läns hushållningssällskap, den 3 januari 1905 en särskild underdånig framställning i ämnet från ett hvart af Östergötlands läns hushållningssällskap, Västmanlands och Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt Värmlands och Gäfleborgs läns hushållningssällskap, den 18 januari 1905 en dylik underdånig framställning från Kronobergs läns hushållningssällskap, den 27 januari 1905 en dylik från Kalmar läns södra hushållningssällskap och den 11 februari 1905 en dylik från Örebro läns hushållningssällskap.

Sedan vidare hushållningssällskapens år 1905 församlade ombud vid behandling af ärendet ifråga på anförda skäl i underdånighet anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga under pröfning om och i hvad mån åtgärder borde vidtagas ej mindre för att begränsa rättigheten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa, än äfven för att tillvarataga och sprida goda inom landet uppfödda hingstar, så att desamma kunde komma

afveln till nytta, samt därefter åtskilliga hushållningssällskap uti särskilda till Eders Kungl. Maj:t ingifna skrifter i underdånighet förklarat sig instämma i ombudens sålunda gjorda underdåniga framställning,

har Eders Kungl. Maj:t vidare till yttrande af Stuteriöfverstyrelsen i nåder remitterat, den 14 december 1905 hushållningssällskapens ombuds förberörda underdåniga framställning, den 6 mars innevarande år en af Värmlands läns hushållningssällskap ingifven underdånig skrift i ämnet, den 29 sistlidne mars en dylik skrift från Kalmar läns södra hushållningssällskap, den 26 sistlidne juni en dylik skrift från Kristianstads läns hushållningssällskap och den 12 sistlidne juli en dylik skrift från Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap.

Till åtlydnad af dessa nådiga föreskrifter får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Utaf de nådigst remitterade underdåniga framställningarna framgår otvetydigt — hvad ej heller varit obekant för Stuteriöfverstyrelsen — att inom vårt land användandet af underhaltiga beskällare äger rum i stor utsträckning och till afsevärdt förfång för hästafveln, hvarför otvifvelaktigt effektiva åtgärders vidtagande för rättande af detta missförhållande äro af behofvet påkallade.

I sådant syfte har »föreningen för befrämjande af uppfödning inom Blekinge län af hästar med norsk eller nordsvensk typ» uti sin förberörda underdåniga skrifvelse föreslagit införandet af skatt på beskällare.

De underdåniga framställningar, hvilka i anledning af den sålunda väckta frågan sedermera inkommit till Eders Kungl. Maj:t, innehålla emellertid ej några bestämda yrkanden eller förslag beträffande de åtgärder, som för ifrågavarande syftes vinnande böra vidtagas, men framgår dock af framställningarna ifråga genomgående den åsikten, som dessutom i några fall äfven direkt uttalas, att, därest besiktningstvång kunde införas, sådant, äfven om detsamma komme att verka mera ingripande i den enskildes frioch rättigheter beträffande hästafveln än hingstskatt, vore att föredraga framför dylik skatts åläggande.

Stuteriöfverstyrelsen, som för sin del anser s. k. hingstskatts införande möta hinder ej endast på grund af detta medels för allmänheten obehagliga karaktär, utan äfven och i synnerhet genom dess svårighet att i praktiken tillämpa, finner sig under sådana förhållanden kunna, med förbigående af detta förslag och den i sammanhang därmed väckta frågan om förhöjda hingstpremier, inskränka sitt vidare yttrande till frågan om hingstbesiktningstvångs införande.

Att obligatorisk besiktnings införande såsom villkor för hingsts användande i afveln är ett synnerligen lämpligt och effektivt medel mot an-

vändandet af underhaltiga beskällare är Stuteriöfverstyrelsen, med stöd af den erfarenhet om resultatet af dylika åtgärders vidtagande, som vunnits inom andra länder, gärna villig att erkänna, men huruvida dylikt hingstbesiktningstvångs införande inom vårt land på en gång inom landets hela område skulle vara lämpligt, däremot har styrelsen måst ställa sig afvisande.

Hur glädjande uppsving hästafveln än visat inom vårt land, torde nämligen inom större delen af detsamma tillgången på beskällare likväl ännu vara alltför knapp för att en dylik bestämmelse skulle kunna utan stora olägenheter därstädes tillämpas, på samma gång som kännedomen om och känslan af nödvändigheten att till afvelsbruk använda endast fullgoda beskällare näppeligen ännu allmänt vunnit tillräckligt insteg hos hästuppfödarne för att dessa, utan att känna sig utsatta för afsevärd inskränkning i sina fri- och rättigheter, skulle foga sig under en sådan bestämmelses tvång.

Stuteriöfverstyrelsen, som anser det resultat, som tvångsvis vinnes på hästafvelns område, vara ej endast utan bestående värde utan äfven onödigt, synnerligast då, såsom i nu föreliggande fall, det åsyftade resultatet på frivillighetens väg kan säkert om än icke så hastigt ernås, finner sig af sådan anledning och i anslutning till hvad ofvan andragits icke kunna tillstyrka utfärdandet af bestämmelser om införande på en gång inom hela landet af s. k. hingstbesiktningstvång.

Om däremot rätten att bestämma huruvida och när föreskrift om obligatorisk hingstbesiktning bör inom underdistrikt införas lägges i händerna på uppfödarne själfva, på så sätt att inom hvarje underdistrikt fråga därom, i öfverensstämmelse med hvad enligt nu gällande hästpremieringsreglementes föreskrifter äger rum beträffande frågor om utverkande af fastställelse utaf stambok, göres beroende på framställning hos Stuteriöfverstyrelsen från vederbörande hushållningssällskap, som, på samma gång detsamma är väl ägnadt att uttrycka ortbefolkningens önskningar, dessutom bör vara kompetent att pröfva, huruvida underdistriktet är tillräckligt framme i hästafvelshänseende för dylik bestämmelses införande, tror Stuteriöfverstyrelsen att man funnit ett tillvägagångssätt, som, utan brådstörtande åtgärder, kommer att på öfvertygelsens och frivillighetens väg säkert och rationellt, allt efter det de olika underdistrikten äro därtill beredda, motarbeta och slutligen hämma användningen af underhaltiga beskällare.

Då förenämnda förening vidare uti sin ifrågavarande underdåniga skrifvelse såsom anledning till hästafvelns låga ståndpunkt inom vissa delar af Blekinge län anfört den omständigheten, att premieringsplatserna inom länet i regel varit förlagda endast till de centrala, bördiga och tätast bebyggda orterna, dit hästuppfödarna från skogstrakterna och öarna på grund

af långa och svåra vägar samt ringa utsikt till prisbelöning sällan varit i tillfälle att infinna sig med sina hästar, anser Stuteriöfverstyrelsen sig böra framhålla, att styrelsen, vid bestämmandet af uppvisningsställena inom Blekinge läns underdistrikt, liksom inom samtliga öfriga underdistrikt, hittills nästan utan undantag följt de förslag å dylika ställen, som afgifvits af vederbörande hushållningssällskap själfva, hvarigenom styrelsen trott sig kunna rättvisast tillgodose de olika orternas behof i berörda hänseende.

Hvad ytterligare angår samma förenings uti dess ifrågavarande skrifvelse gjorda underdåniga framställning, att det enligt § 4 af gällande hästpremieringsreglemente för närvarande bestämda antalet ledamöter i premieringsnämnd måtte i underdistrikt, hvarest så vore erforderligt, få ökas därhän, att vederbörande hushållningssällskap komme i tillfälle att utse två ledamöter i stället för såsom nu en, på det att den »svenska» och norska hästen, i likhet med hvad fallet vore med den ädla hästen och ardennerhästen, måtte få sin mera speciellt intresserade målsman i nämnden, torde denna framställning, som ej synes hafva rönt tillslutning af något utaf de öfriga hushållningssällskap, hvilka, med förbigående af denna punkt, yttrat sig i nu föreliggande ärendes öfriga delar, ej böra påkalla någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd, såsom innefattande ett, enligt Stuteriöfverstyrelsens åsikt, ej endast med afseende å nämndernas kompetens opåkalladt och obehöfligt, utan äfven, praktiskt och ekonomiskt sedt, synnerligen olämpligt förslag.

Beträffande åter hushållningssällskapens ombuds, utöfver frågan rörande begränsning af rätten för ägare af opremierade hingstar att utlega dessa, gjorda underdåniga framställning om åtgärders vidtagande för tillvaratagandet och spridandet af goda inom landet uppfödda hingstar, så att desamma kunde komma afveln till nytta, synas dylika åtgärder från statens sida Stuteriöfverstyrelsen obehöfliga. Styrelsen håller nämligen för antagligt, att dessa önskemål komma att af sig själfva uppfyllas i den mån en målmedveten hästuppfödning vinner framgång här i landet. Och med införandet efter hand af hingstbesiktningstvång, hvarigenom otjänliga beskällare kunna antagas komma att försvinna, torde förvisso dugliga sådana blifva eftersökta och till afvel flitigt använda, på samma gång som uppfödandet och tillhandahållandet af sådana hingstar bör blifva en lönande handtering.

I detta sammanhang anser Stuteriöfverstyrelsen sig böra framhålla, att styrelsen i och för remontering af statens hingstdepåer städse ställer sig som köpare till i öfrigt kvalificerade, inom landet födda lofvande hingstföl och treåriga hingstar af varmblodigt slag.

Hvad angår slutligen det uti hushållningssällskapens ombuds ifråga-

varande underdåniga skrifvelse påpekade förhållandet, att stor brist synes råda på hingstar, som äro lämpliga för afvel af lättare, för det mindre jordbruket dugliga brukshästar, är Stuteriöfverstyrelsen förvissad därom att, för så vidt ombuden härmed åsyfta hingstar af nordsvensk typ, detta behof snart nog blifver fylldt, enär det lifliga och målmedvetna arbete, som för närvarande pågår för höjandet och spridandet af nämnda hästslag, säkerligen kommer att under de närmaste åren lämna både talrika och goda, för afveln lämpliga produkter.

Under åberopande af hvad ofvan blifvit anfördt rörande åtgärders vidtagande för begränsning af rätten att tillhandahålla beskällare, får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder besluta föreslå Riksdagen medgifva, att inom underdistrikt, som genom vederbörande hushållningssällskap hos Stuteriöfverstyrelsen gör framställning därom, må, därest styrelsen eljest finner lämpligt, införas s. k. hingstbesiktningstvång eller, med andra ord, bestämmelser därom, att hingst, vid visst äfventyr, icke må till afvel användas för andra än hingstägaren själf tillhöriga ston, därest icke hingsten vid i bestämd ordning verkställd besiktning blifvit såsom beskällare godkänd, äfvensom, därest denna Stuteriöfverstyrelsens underdåniga hemställan vinner Eders Kungl. Maj:ts bifall, meddela nådig föreskrift i fråga om utarbetande af de för dylikt förslags framställande erforderliga bestämmelser rörande sådan obligatorisk hingstbesiktnings effektiva verkställande.

Med anmälan slutligen att stuterikommissionen blifvit öfver samtliga nu ifrågavarande underdåniga framställningar hörd, får Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet framhålla, att kommissionen enhälligt tillstyrkt afgifvandet af ofvanintagna underdåniga utlåtande.

Samtliga till ärendet hörande remissakter återställas härjämte.
Stockholm den 19 november 1906.

Underdånigst

FREDRIK WRANGEL.

Mart. Nyborg.

Tablå öfver Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands och Jämtlands läns hushållningssällskaps utgifter och inkomster i anledning af verksamheten vid hingstuppfödningsanstalten å Vången åren 1903—1910.

Hushållningssällskap	Utgifter.										Inkomster genom försäljning af hingstar o. d.		Belopp, hvarmed utgifterna öfverskjuta inkomsterna	
	Anläggningskostnader		Driftkostnader		Kostnader för inköp af hingstföl		Andra kostnader		Summa					
Kopparbergs läns	9.332	57	39.956	40	18.416	63	1) 3.833	74	*71.539*	*34*	*25.377*	—	*46.162*	*34*
Gäfleborgs »	5.400	—	45.039	71	18.143	80	2) 586	77	*69.170*	*28*	*32.832*	—	*36.338*	*28*
Västernorrlands »	775	99	53.122	48	15.500	19	3) 495	45	*69.894*	*11*	*35.291*	*80*	*34.602*	*31*
Jämtlands »	9.400	—	38.894	25	16.041	64	4) 1.763	64	*66.099*	*53*	*31.960*	*50*	*34.139*	*03*
Summa kronor	24,908	56	177.012	84	68.102	26	6.679	60	*276.703*	*26*	*125.461*	*30*	*151.241*	*96*

1) Resekostnader och försäkringsafgifter.

2) Kommittékostnader.

3) Kostnader för försäljning af hingstar.

4) Kostnader för styrelsesammanträden samt försäkringsafgifter m. m.

Tablå öfver hushållningssällskapens och landstingens (underdistriktens) egna utgifter för hästafvelns befrämjande under åren 1901—1910.

	Underdistrikt	1901			1902			1903			1904			1905			1906			1907			1908			1909			1910			Summa 1901—1910			
		Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa	Premier och omkostnader för den med statsmedel understödda hästpremieringen	Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande	Summa summarum	
1	Kronobergs läns	1 310 58	655 —	1 965 58	1 420 24	755 —	2 175 24	1 302 68	655 —	1 957 68	1 106 30	655 —	1 761 30	994 40	2 374 24	3 368 64	1 068 20	805 —	1 873 20	1 312 70	1 495 —	2 807 70	1 299 25	805 —	2 104 25	1 406 63	755 —	2 161 63	939 27	580 —	1 519 27	12 160 25	9 534 24	21 694 49	1
2	Blekinge »	1 976 03	3 819 06	5 795 09	2 942 52	1 840 65	4 783 17	3 623 43	1 408 80	5 032 23	3 178 95	2 779 59	5 958 54	3 176 13	2 058 80	5 234 93	3 223 73	2 732 12	5 955 85	2 918 39	1 747 80	4 666 19	4 247 76	1 676 82	5 924 58	4 541 03	1 607 85	6 148 88	4 704 51	1 675 27	6 379 78	34 532 48	21 346 76	55 879 24	2
3	Kristianstads »	4 755 40	2 000 —	6 755 40	4 479 —	2 350 —	6 829 —	5 380 —	2 350 —	7 730 —	5 292 60	2 550 —	7 842 60	6 675 40	2 550 —	9 225 40	6 248 45	2 200 —	8 448 45	6 473 05	2 140 —	8 613 05	6 454 10	1 475 —	7 929 10	7 228 27	1 475 —	8 713 27	7 404 10	1 475 —	8 879 10	60 400 37	20 565 —	80 965 37	3
4	Malmöhus »	11 332 07	8 854 —	20 186 07	14 247 68	5 525 —	19 772 68	15 865 59	6 025 —	21 890 59	14 811 36	6 525 —	21 336 36	16 206 63	6 025 —	22 231 63	15 731 53	5 275 —	21 006 53	15 670 27	7 025 —	22 695 27	15 498 60	5 025 —	20 523 60	16 152 25	4 521 —	20 673 25	15 679 80	4 825 —	20 504 80	151 195 78	59 625 —	210 820 78	4
5	Södermanlands »	4 734 58	2 000 —	6 734 58	5 706 08	2 300 —	8 006 08	6 682 52	3 554 56	10 237 08	6 168 23	3 206 67	9 374 90	6 077 45	3 158 53	9 235 98	6 112 45	3 322 24	9 434 69	6 119 28	4 220 92	10 340 20	5 550 67	4 337 02	9 887 69	5 684 26	3 949 40	9 633 66	4 878 40	3 953 93	8 832 33	57 713 92	34 003 27	91 717 19	5
6	Östergötlands »	11 210 74	850 34	12 061 08	11 843 76	5 082 47	16 926 23	12 241 26	1 626 66	13 867 92	11 681 21	1 234 39	12 915 60	12 152 35	2 798 22	14 950 57	12 367 05	—— —	12 367 05	16 199 35	—— —	16 199 35	14 005 05	1 111 97	15 117 02	12 836 64	—— —	12 836 64	11 087 47	—— —	11 087 47	125 624 88	12 704 05	138 328 93	6
7	Kalmar läns norra »	664 50	140 —	804 50	1 017 56	154 26	1 171 82	962 40	210 —	1 172 40	800 90	185 11	986 01	765 85	40 —	805 85	1 005 —	219 69	1 224 69	1 036 10	150 —	1 186 10	1 189 70	60 —	1 249 70	1 567 60	240 —	1 807 60	1 631 16	240 —	1 871 16	10 640 77	1 639 06	12 279 83	7
8	Kalmar läns södra »	4 339 68	2 830 —	7 169 68	4 407 86	2 585 —	6 992 86	6 402 85	2 645 —	9 047 85	8 374 07	2 430 —	10 804 07	6 126 70	2 000 —	8 126 70	6 256 91	1 969 82	8 226 73	6 212 76	2 500 —	8 712 76	6 187 34	2 000 —	8 187 34	6 271 32	2 430 —	8 701 32	6 266 42	2 430 —	8 696 42	60 845 91	23 819 82	84 665 73	8
9	Jönköpings »	2 814 90	1 380 —	4 194 90	2 933 97	4 164 25	7 098 22	3 602 15	980 50	4 582 65	3 505 25	1 244 75	4 750 —	2 703 90	1 084 —	3 787 90	2 892 02	1 984 —	4 876 02	2 157 25	884 —	3 041 25	2 643 05	700 —	3 343 05	2 844 10	825 —	3 669 10	3 297 10	1 150 —	4 447 10	29 393 69	14 396 50	43 790 19	9
10	Hallands »	4 561 29	778 78	5 340 07	5 330 68	2 675 —	8 005 68	8 090 22	2 500 —	10 590 22	10 278 48	2 675 —	12 953 48	8 194 43	2 525 —	10 719 43	7 999 39	2 350 —	10 349 39	10 184 44	3 491 54	13 675 98	10 184 39	3 475 —	13 659 39	11 141 06	3 800 —	14 941 06	11 825 29	3 800 —	15 625 29	87 789 67	28 070 32	115 859 99	10
11	Göteborgs och Bohus »	4 706 80	3 610 —	8 316 80	5 621 40	3 750 —	9 371 40	7 744 92	3 665 —	11 409 92	8 045 44	3 535 —	11 580 44	9 199 83	3 535 —	12 734 83	9 171 25	2 560 —	11 731 25	9 370 60	2 080 —	11 450 60	9 663 40	170 —	9 833 40	9 674 32	180 —	9 854 32	8 683 82	210 —	8 893 82	81 881 78	23 295 —	105 176 78	11
12	Älfsborgs läns norra »	3 905 10	3 997 73	7 902 83	3 328 79	5 376 32	8 705 11	3 063 58	6 685 45	9 749 03	3 119 59	6 420 68	9 540 27	2 896 69	4 078 49	6 975 18	3 079 90	4 690 40	7 770 30	4 254 45	4 143 97	8 398 42	3 815 10	4 083 80	7,898 90	5 525 20	4 024 87	9 550 07	6 015 14	3 637 36	9 652 50	39 003 54	47 139 07	86 142 61	12
13	Älfsborgs läns södra »	4 492 70	160 —	4 652 70	4 308 22	340 —	4 648 22	4 460 35	1 280 —	5 740 35	4 198 05	1 280 —	5 478 05	4 659 15	1 160 —	5 819 15	4 256 77	1 160 —	5 416 77	4 783 12	1 220 —	6 003 12	5 104 29	780 —	5 884 29	5 277 27	600 —	5 877 27	5 031 39	600 —	5 631 39	46 571 31	8 580 —	55 151 31	13
14	Skaraborgs »	7 075 68	3 887 50	10 963 18	7 923 51	4 569 —	12 492 51	7 956 74	2 185 —	10 141 74	7 829 80	2 219 45	10 049 25	7 946 70	2 400 64	10 347 34	11 131 95	2 130 15	13 262 10	10 857 03	2 582 22	13 439 25	10 911 80	2 905 92	13 817 72	11 003 35	2 204 47	13 207 82	10 969 80	1 555 70	12 525 50	93 606 36	26 640 05	120 246 41	14
15	Stockholms »	4 291 80	1 080 —	5 371 80	3 925 55	332 —	4 257 55	4 420 42	200 —	4 620 42	6 548 50	200 —	6 748 50	6 510 94	200 —	6 710 94	6 234 —	200 —	6 434 —	6 318 83	200 —	6 518 83	5 933 25	200 —	6 133 25	6 128 65	400 —	6 528 65	6 754 59	400 —	7 154 59	57 066 53	3 412 —	60 478 53	15
16	Uppsala »	4 644 46	737 71	5 382 17	5 679 66	978 60	6 658 26	5 485 58	924 60	6 410 18	6 482 15	977 90	7 460 05	5 717 51	1 802 37	7 519 88	5 098 40	1 135 30	6 233 70	5 474 55	1 500 —	6 974 55	6 605 84	1 500 —	8 105 84	5 489 06	1 500 —	6 989 06	5 325 59	1 580 —	6 905 59	56 002 80	12 636 48	68 639 28	16
17	Gottlands »	1 259 20	—— —	1 259 20	1 272 90	—— —	1 272 90	1 495 45	97 —	1 592 45	1 275 25	104 —	1 379 25	1 314 90	—— —	1 314 90	1 542 19	—— —	1 542 19	1 573 62	—— —	1 573 62	1 636 52	—— —	1 636 52	1 577 04	—— —	1 577 04	1 776 59	—— —	1 776 59	14 723 66	201 —	14 924 66	17
18	Örebro »	5 538 06	537 —	6 075 06	6 078 43	764 54	6 842 97	5 962 51	707 32	6 669 83	5 943 18	1 206 85	7 150 03	6 908 81	4 264 88	11 173 69	6 047 —	1 306 39	7 353 39	6 973 20	1 116 35	8 089 55	6 776 87	1 452 35	8 229 22	6 469 61	1 682 —	8 151 61	6 735 90	2 466 82	9 202 72	63 433 57	15 504 50	78 938 07	18
19	Västmanlands »	4 010 60	2 500 —	6 510 60	4 629 28	2 650 —	7 279 28	6 626 89	3 100 —	9 726 89	6 403 35	2 500 —	8 903 35	6 469 60	2 900 —	9 369 60	6 318 80	2 900 —	9 218 80	6 692 —	2 900 —	9 592 —	6 336 68	2 700 —	9 036 68	6 091 18	3 000 —	9,091 18	6 429 28	2 800 —	9 229 28	60 007 66	27 950 —	87 957 66	19
20	Värmlands »	6 166 41	10 504 75	16 671 16	9 851 94	3 078 29	12 930 23	12 537 47	2 869 02	15 406 49	9 909 07	500 —	10 409 07	12 760 71	675 —	13 435 71	11 066 65	800 —	11 866 65	12 080 23	550 —	12 630 23	11 178 80	800 —	11 978 80	11 096 04	1 616 74	12 712 78	11 355 05	1 186 40	12 541 45	108 002 37	22 580 20	130 582 57	20
21	Kopparbergs »	2 639 18	660 —	3 299 18	3 281 81	4 875 60	8 157 41	4 072 80	4 280 —	8 352 80	4 362 —	2 590 —	6 952 —	4 591 30	900 —	5 491 30	4 583 51	790 —	5 373 51	4 369 45	620 —	4 989 45	4 781 55	670 —	5 451 55	5 651 59	530 —	6 181 59	6 030 69	420 —	6 450 69	44 363 88	16 335 60	60 699 48	21
22	Gälleborgs »	2 538 30	7 912 20	10 450 50	2 806 81	750 91	3 557 72	2 933 97	6 625 19	9 559 16	3 584 21	8 812 34	12 396 55	3 584 62	8 987 14	12 571 76	3 493 69	3 484 32	6 978 01	3 639 25	2 635 24	6 274 49	3 970 93	9 704 41	13 675 34	3 758 25	5 341 80	9 100 05	4 037 30	1 005 —	5 042 30	34 347 33	55 258 55	89 605 88	22
23	Jämtlands »	3 033 05	1 270 75	4 303 80	3 665 54	1 201 29	4 866 83	4 821 06	500 —	5 321 06	4 521 62	731 17	5 252 79	4 348 68	549 64	4 898 32	4 517 36	375 —	4 892 36	4 607 22	90 —	4 697 22	4 386 24	285 —	4 671 24	4 839 71	360 —	5 199 71	4 521 39	12 763 62	17 285 01	43 261 87	18 126 47	61 388 34	23
24	Västernorrlands »	1 791 65	—— —	1 791 65	2 670 95	775 99	3 446 94	3 791 33	3 998 40	7 789 73	745 60	6 894 80	7 640 40	2 415 94	6 356 25	8 772 19	3 857 27	8 326 20	12 183 47	4 017 04	7 227 45	11 244 49	4 925 71	6 974 30	11 900 01	5 548 33	10 789 88	16 338 21	6 115 47	8 855 20	14 970 67	35 879 29	60 198 47	96 077 76	24
25	Västerbottens »	699 38	3 479 25	4 178 63	587 76	300 —	887 76	641 58	300 —	941 58	675 52	808 26	1 483 78	2 601 20	1 317 60	3 918 80	3 323 39	3 423 76	6 747 15	4 260 33	1 618 99	5 879 32	4 449 86	1 810 15	6 260 01	5 212 95	1 463 52	6 676 47	6 249 27	1 288 71	7 537 98	28 701 24	15 810 24	44 511 48	25
26	Norrbottens »	3 650 —	3 949 60	7 599 60	5 551 23	1 357 83	6 909 06	5 281 38	1 325 50	6 606 88	3 114 97	2 016 67	5 131 64	2 600 —	2 088 35	4 688 35	3 734 55	1 542 10	5 276 65	3 254 63	1 230 —	4 484 63	3 251 36	1 785 —	5 036 36	2 581 90	1 242 80	3 824 70	4 410 51	1 504 60	5 915 11	37 430 53	18 042 45	55 472 98	26
	Summa kronor	108.142 14	67.593 67	175.735 81	125.513 13	58.532 —	184.045 13	145.449 13	60.698 —	206.147 13	141.955 65	64.282 63	206.238 28	147.599 82	65.829 15	213.428 97	150.361 41	55.681 49	206.042 90	160.809 14	53.368 48	214.177 62	160.988 11	56.486 74	217.474 85	165.607 61	54.539 33	220.146 94	168.155 30	60.402 61	228.557 91	1.474.581 44	597.414 10	2.071.995 54	

Anm. De i kolumnen: »Utgifter för andra åtgärder till hästafvelns befrämjande» upptagna belopp afse hufvudsakligen utgifter för följande ändamål: inlösen af de utaf hushållningssällskapen enskildt utdelade frisedlar, stambocksföring, anordnande af hingstbeten, anställande af hästkonsulenter, understödjande af föreningar i hästafvelssyfte, bidrag till hofbeslagsskolor samt stipendier till elever vid sådana skolor, premier till hästskötare, bidrag till anordnande af hingststationer, förluster å försålda afvelsdjur samt å räntefria lån, utbetalande af afvelspris, anordnande af traftällingar samt understödjande af hingstuppfödningsanstalten å Vången.